



Prologus.

II

Guillermi de podio pre-  
sbyteri: cōmentariōz mu-  
sices ad Reuerēdissimū il-  
lustrissimūqz Alfōsum de  
Aragonia Episcopū der-  
tusenſez Incipit pzolog⁹

De cōmentariōz nomine et horū  
editionis causa.

**Q**uāq̃ neminē corꝝ q̃ vñ  
in exponendis facultati-  
bus vel diuinariū scriptu-  
rarū interpretationibus  
Glosas aut cōmentari-  
os edidere: qd̃ per nomen importat.  
Presulū dignissimē illustrissimēqz  
ignorasse credendū fuit: et tñ quos-  
cūqz legere potuit: illud silērio inue-  
tri sunt p̃terisse. Hinc igit̃ in nostrorū  
atqz p̃sentū cōmentariōz editione: et  
si tuam dominationē nequaquā lateat  
aut fugiat: id in primo capite ap̃rire  
mihi admodū libidini fuit. Erit enī  
nescientibus magis quidē ac magis  
si a rect⁹ noīc intriñ fiat opere p̃citiū.  
Rectus igit̃ vt qui de verborū signifi-  
catione recte sensisse videt̃ nob̃ tra-  
didit: est prima cuiuscūqz facultas  
tis originalisqz descriptio: expositio  
ne vt plurimū indigēs. Glosa autem  
litteralis textū: hoc est de verbo ad  
verbum declaratio. Inde enim grece  
ita dicta: latine lingua nūcupat̃. Cō-  
mentū vero iuncturā verborū minime  
considerās: sensū distat̃ illoz trās-  
latio vñ assumptio est. Vniuersaliter  
autē quicūqz liber aut textus com-  
mentū: qd̃ est plurimū studio vel doctri-

na in mēte habitorū in vñ collectio  
dicit̃. Sed quorū ista: forte inq̃s.  
Cogitāri enī mihi sepe numero singu-  
larē illā ac p̃pe diuinā Doct̃ij Albal-  
ij Senerini. Principis nostri musice  
descriptionē ita institutā: vt sine p̃mo  
ductorez mōstrante semitā: pluribus  
nō modo ad int̃d̃ ligendū difficilē: ve-  
rū enī: cū p̃cipue in veritatis p̃em-  
platione vñ speculatione p̃sistat̃: quā-  
tum ad actū cantādi minimē aut pa-  
rum vtilē esse: et modernorū quorū dā  
ineptā insipidiqz illī traditionē: que  
sepiā ad manū deuēiens: et nugis ple-  
na: et p̃tra hui⁹ artis principia manife-  
ste peccare: quo det̃rī cūctiqz disci-  
pline nihil esse potest: iuncta est: quā-  
tum ad t̃p̃oricā nūmū in cōgruā: qm̃  
ad destruentē p̃ncipia vt dī p̃mo phi-  
sicoz nō est ampli⁹ ratio: inde vt cla-  
riorē cōmodiorēqz medio quodā in-  
ter p̃dictos incedēs itinere: illā habe-  
re cupientib⁹ efficere: Hos eiusdē fa-  
cultatis iam p̃fatos cōmentarios cō-  
re: ac nomini tuo consule dicare: nec  
ab re in mētē venit. Instructissim⁹  
enī inter omnes disciplinas in hac no-  
stra cū cristas: maximā si tua app̃ben-  
tur illustrētūqz auctoritate: p̃sequē-  
tur dignitatē. Sed qm̃ i omni doctri-  
na enucleāda vñ diuisionib⁹: semper  
admodū p̃fuisse aspiciū est: hāc igit̃  
qñ de generib⁹ meloz in q̃bus funda-  
mēta illius subsistunt: agendū erit in  
mēte speculatiuā: et in speculatiuā si-  
mul et practicā: libro sc̃do diuidere: vt  
multis p̃desse valeam: erit mihi cure.  
Per huiusmodi enī discretionis in cō-  
siderationē vir vñ plures int̃ canto-  
res cuadit musice. q̃ primū enī p̃in-  
cipis nri codicē in manib⁹ suscepit:  
et quartū libroz in quo ista latissime  
a ij



## Prologus.

disputant ceperint legere: ducti in de-  
sperationē: quia acutissime tractata:  
eo derelicto ad indoctissimorum studia  
sciant: verū enī nescij ouertunt. Tunc  
igī alterutris a scinuicē refecatis/si  
ue separatim ostensis, libere mere spe-  
cularina digne relictā ad alterius sen-  
sum/sparsim tamē: idē quantū huic  
operi per singula capitula necessariū  
videbitur propalandum omnino in-  
tendam. Et quia hoc tempore plura  
sunt in hac disciplina: de quibus Boe-  
tius ipse nunquā meminī: ut sunt q̄ de  
cantu plano/contrapuncto/et cānū mē-  
surabili dicunt: inde etiam quoniam  
additiones in artibus: quē a dmodus  
primo ethicozum: et secūdo metaphi-  
sices habet: possibile est fieri: et de his  
latissime disereret patet sacrifq̄ a mo-  
dernis ipsis de quibus dictum est: in-  
sipienter descripta fuisse: conabore q̄  
dem ita illa summo opere cōsutare: ut  
quasi sentibus quibuscūq̄ ab orō no-  
stre musices amputatis: reliq̄ tanquā  
veritatem obrineret q̄ clarissime elu-  
cescant. At vero si quandoq̄ inter ea  
que dicturus sum: diatesseron/diapē-  
te/diapaſon/et similes vocum commu-  
tationes in feminino genere cōtra grā-  
matico: non legem/ut per adiectiua il-  
lis attributā: alias aperte monstra-  
bitur: me descripsisse contigerit: illud  
ad consonantiam referatur. Sūt enī  
huiusmodi. Et si quando de me ipso  
duntaxat tanquā de multis sermones  
faciendo: pluratim locutus fuero: so-  
cij non esse arrogantis: sed potius con-  
tra existiment. Humile enim gen<sup>us</sup> di-  
cendi est: et a doctissimis viris admo-  
dum obseruatum: ut qd quisq̄ in de-  
scribendis artibus solus conflauerit:  
id etiam quorūdam adiutorio egisse:

significare videatur. Unde iam nunc  
finem his imponendo: quoniā a mul-  
tis qd de nulla ceterarum artium cō-  
suetum est: quomodo aut a quib<sup>us</sup> no-  
stra musica reperta fuerit: instant que-  
ri solet: et te omniumque a medicen-  
da sunt: tanquā assistentem rectore mā-  
nuq̄ ductorem habere velim: age igitur:  
ab eiusdem inuentione initium scri-  
bendi sumamus.

## Liber primus

## III

Incipit liber primus de musice discipline prima inuentione: de quo illius antiquitate.



**M**usice disciplinā que nobis adeo naturaliter insita est: ut nullū hominū gen<sup>us</sup>. a cithilene dulcis delectatione alienū: nullaq<sup>ue</sup> eras seculi ceteras inuentione pcedere: sacrarū litterarū auctoritate pclarū esse constat. Libro enī gen<sup>eris</sup> nūpilo adhuc de reliq<sup>uis</sup> exarato: nullosq<sup>ue</sup> de musicis qui bulcūq<sup>ue</sup> verbo facti q<sup>ui</sup> a Moysē d<sup>icitur</sup>: Tubal fuit p<sup>rius</sup> canentū cithararū organorū de fratre ei<sup>us</sup> immediate subdit<sup>us</sup>: Tubalcayn fuit malleator in cuncta opera eris et ferri. Quare si uia non modo q<sup>uod</sup> p<sup>ro</sup>posuim<sup>us</sup>: uerū etiā alterū horū musicę facultatis: et alterū ferrarię artis inuentionē certissime manifestū est. Sed de nre musicę inuentionis modo: si agiōg<sup>us</sup> p<sup>rius</sup> ille silētiō p<sup>re</sup>terierit: posteris tñ se re oibus a malleorū sonitu Tubalcayn sumpta occasione expimentis q<sup>ui</sup> plurimis inuētā fuisse: nec ab re placuit. Ex perientia enī quē ad modū. i. metaphisice d<sup>icitur</sup>: arte fecit<sup>us</sup> hoc mō<sup>do</sup>. In his q<sup>ui</sup> de facultatib<sup>us</sup> q<sup>ui</sup> a sensib<sup>us</sup> originē ducere: ut musica ab auditu ex sensibilib<sup>us</sup> p<sup>er</sup> sensus suscepis: generat in nob<sup>is</sup> memoria. Ex plurib<sup>us</sup> autē memoratis fit experientia: et ex plurib<sup>us</sup> expimentis efficit<sup>ur</sup> ars. q<sup>uod</sup> est quedā p<sup>er</sup>siderario a quocūq<sup>ue</sup> particula rēz omni illoz fluxu abstracta: quā uni uersale et vniū p<sup>re</sup>ter multa uocant. Q<sup>uod</sup> gen<sup>us</sup> ē: Si duos neruos eq<sup>ui</sup>liter crassos: et eq<sup>ui</sup>liter tēos: quoz al<sup>ter</sup> ab al<sup>ter</sup>o duplo lōgi<sup>us</sup> aut breui<sup>us</sup> existat: q<sup>uic</sup>unq<sup>ue</sup> p<sup>re</sup>acticē p<sup>er</sup>cussit diapason p<sup>er</sup>sonātiā ad se

inuicē resonare manifeste p<sup>er</sup>pendet. q<sup>uod</sup> si duab<sup>us</sup> fistulis u<sup>el</sup> duob<sup>us</sup> calamis sup<sup>er</sup>ius dicta longitudine aut breuitate differētib<sup>us</sup> expiat<sup>ur</sup> etiā. Rursus. Si i<sup>n</sup> vni<sup>us</sup> et eus<sup>us</sup> dez nerui dimidio tētare uoluerit: etiā atq<sup>ue</sup> etiā. Ibis igit<sup>ur</sup> expimentis atq<sup>ue</sup> si milib<sup>us</sup>: hoc necessario uni uersale quic<sup>us</sup> seēs in aia efficit<sup>ur</sup>. q<sup>uod</sup> dimidiū cuiuscūq<sup>ue</sup> p<sup>ri</sup>mi sonabil<sup>is</sup> atq<sup>ue</sup> p<sup>ro</sup>porzio duplici<sup>us</sup> dem p<sup>er</sup>sonātiē essendi causa existit. Dupli<sup>us</sup> enī dimidiū dupli<sup>us</sup>: et dimidiū dupli<sup>us</sup> dimidiū est. Ab hoc enī si quantūcūq<sup>ue</sup> minimus dedinare p<sup>er</sup>ingat: p<sup>er</sup>cussa chorda: itaz nō esse diapason statim cognoscim<sup>us</sup>. Itaq<sup>ue</sup> expientia singulariū est: ars u<sup>ero</sup> uni uersaliū. Atq<sup>ue</sup> in reliq<sup>uis</sup> p<sup>er</sup>sonātijs sū suas dimēsiōnes: de q<sup>ui</sup>bus suo in loco disputabim<sup>us</sup>. Nihil enim de nō esse ad esse: nisi tñ p<sup>er</sup> suā cām forma lem deducit. Hic autē: q<sup>uoniam</sup> de p<sup>re</sup>ceptis ipsi<sup>us</sup> tubalsi aliq<sup>ui</sup> et q<sup>uod</sup> d<sup>icitur</sup> autunad<sup>us</sup> p<sup>er</sup>flauerit: nullū infueniēte diluui<sup>o</sup> ad n<sup>ost</sup>ras vsq<sup>ue</sup> p<sup>er</sup>uenerit etatē: ad eos igit<sup>ur</sup>: q<sup>ui</sup> post illa t<sup>em</sup>p<sup>or</sup>a huiusce discipline inuētores ex titerē: p<sup>er</sup>uonē p<sup>er</sup>uertam<sup>us</sup>. De secūda musicę discipline inuentione. Ca. II



**S**ecūda autē h<sup>uius</sup> facultatis inuentionē: ac post diluuiū p<sup>ri</sup>ma a mercurio facta ex titisse legim<sup>us</sup>. libro enī. j. d<sup>icitur</sup> institutide musicę a boe tio d<sup>icitur</sup>. Simplicē p<sup>ri</sup>ncipio fuisse musicā Nichomach<sup>us</sup> refert: adeo ut tota q<sup>ui</sup>ntu<sup>or</sup> or chordi p<sup>er</sup>staret: idq<sup>ue</sup> vsq<sup>ue</sup> ad orphe um durauit. Durānt p<sup>ri</sup>u<sup>er</sup>nerū et q<sup>ui</sup>ntū diapason p<sup>er</sup>sonātiā resonabāt: mediū u<sup>ero</sup> ad se inuicē tonū atq<sup>ue</sup> ad extremos diatesserō: ac diapēte. cui<sup>us</sup> q<sup>ui</sup>drichordi<sup>us</sup> et inq<sup>ui</sup> mercur<sup>us</sup> inuētor: extitit q<sup>ui</sup> ob hanc cām teste firmiano lactario. libro. j. di uinariū institutionū: celo dign<sup>us</sup> reputatus est. Ibi uic autē lire. chorde<sup>us</sup> arbis si a iij

a Mercurio

simplex musica  
quatuor cordis  
tabat

chores q<sup>ui</sup>

lirā fuit lidoz rer: qñtāq̃t boetii etiam  
ait: adiungit chordā. plāguis fric: sextas:  
terpāder leſbi: ſeptimā: ſami: licaō oc-  
taui: pphāſt: perbiotes nonā. in quio-  
rē ſcs parte: Eſt heus colophon in eā  
de etiā prē decimā appoſuit: Timothe-  
us mileſi: vñdecimā: q̃ cromatici gñis  
meloz: qd̃ lōge ceteris q̃b̃ libro. ij. di-  
cent: dñlci: eſt: q̃a molli: inuētoz: teſte  
boetio iam dicti libri in plogo exiſtens:  
ab ariſtoſele. ij. metaphyſices. ita lau-  
dib: eſſet: grās agim: timotheo nūle-  
ſio: q̃ tantā nob tradidit melodīā. poſt  
has vō q̃ttuoz inſup addite ſunt chor-  
detres. ſ. ad acutā prē: 7 vna ad graui-  
orē: verū enī a q̃bus boetius ipſe ſiluit.  
Que ad q̃nūdecimū numerū cū pue-  
miſſent: additiōis finē acceperūt. Re-  
ſonāt enī biſ diapaſon oim pſonātiarū  
pfectiſſimā: vltra quā antiq̃ merito nul-  
lam aſſignariūt. Difficile enī eſt: 7 q̃na  
ſi humanē voci impoſſibile extra illam  
abire. ſ. de his lati: pueniētoz loco di-  
cent: Ille enī q̃ nūculq̃ exarauim: nō  
ob hoc dicta ſunt: vt numerū chordarū  
muſices: ſ. 3 vt p̃mos illi inuētores: qui  
poſt diluuiū exiteret deſcriberent: a q̃-  
bus nulli dubiū deuenit ad poſteros: 7  
ſi q̃busdā nō recte opinātib: huiusmodi  
grā alia mēs fuerit: teſte enī ſclauio io-  
ſepho p̃mo antiq̃ratus libro: ſ. ilij ſcrip-  
tiſciplinā celeſtiū corporū adinueniūt:  
7 cū adā eoz aur: exſiſtiatōes rerū oim  
duas: vñ ſcs aq̃rū vi ac magnitudine:  
alterā vō ignis ṽtute futuras: illis p̃di-  
xiſſet: ne periret ars inuēta: cā in duab:  
colūmis: vna vidēz latericia: alfa vō la-  
pidea: hoc eſt in q̃libet rotā repoſuere:  
vt ſi latericia exſtinnaret ab imbrib: la-  
pidea pmanēs p̃beret: hōib: ſcripta co-  
gnoſcere. Ille aut cū adhuc t̃pib: ſuis  
apd̃ ſiriā inuēta fuiſſe aſſerat: exiſtima-

rūt etiā illi artē muſices a tubal pſtatā:  
in memoratis colūnis inſclufas: 7 inde  
grecis poſt diluuiū p̃mo hauriētib: ad  
reliques oēs diſſuſas extiſſe: atq̃ ita  
poſteris in ſcriptis reliq̃rūt. Quoz ſen-  
tentia nulli eſſe momēti facile cōpbat:  
Enī enī ioſeph: ipſe niſil de hac re me-  
minērit: 7 neminē illi i his anteferre vl-  
p̃ponere valeat: ſola opinione qd̃ affir-  
mant p̃tendunt. Ceterū: ſi ab vniuerſo  
oze mercuri: ea d̃ cāq̃ dicitur: puta q̃a  
lirā p̃m inuenit: p̃ alto deoz habit: eſt:  
atq̃ venerat: ergo ſiri ſimul cū ceteris  
gētib: eadē veneratiōe illū coluerit: et  
quos p̃dicim: falſus aſſeruiſſe manife-  
ſtū eſt. De tertia 7 vltima muſices  
inuētiōe deq̃ illi: ſim rationem p̃por-  
tionum inſtitutione. **Lapſus III**



**D**ic̃ cut̃hara muſices ad p̃fe-  
ctū ṽſq̃ deducta: nō medio-  
eris int̃ eos q̃ poſt p̃dictozū  
t̃p̃a prime fuere muſicos: d̃  
iudicio ac em̃idē facultatis iudice oriē  
q̃ſtio. Ariſtochen: enī q̃das ſenſum au-  
dit: cui oīa cōmittebat: quēadmodū  
pſonātic 7 diſſonātic ſic 7 inſualloz ve-  
rū eſſe iudicē. vñ d̃ ſemitonū dimidiū  
toni aſſimilabat: ita oē muſice iudiciū  
ad eū p̃tinere dicit. Nōnulli aut̃ eō ra-  
tionis iudicio p̃ſice aſtandū eſſe aſſue-  
bāt. S. 3 p̃thagozas medio quodā ince-  
des itinere: 7 ſi p̃mā vim agnitiōis idē  
ſenſus teneat: poſtremā t̃i ṽtatis deſ-  
minationē in rōne p̃ſistere optime diſſi-  
miſſe p̃mo muſices d̃. ſ. de his enuclea-  
ti: paulo poſt diſpurabim: p̃thagozas  
igit̃ hac de cā p̃mo ſepe ac multū q̃ eſ-  
ſet ſup̃dictarū pſonātiarū a mercurio i-  
uētaz cā ac rōſecū ingreſs: nō modo qd̃  
affectabat: verū etiā eaſdē ſonoz p̃iu-  
criōes recent̃ adinuenit. ſ. factū eſt enī  
quēadmodū eodē in libro a boetio d̃)

## Præmus

## III

vt circa officinas fabroz p̄ficiēs: pul-  
 sos malleos vnā q̄damodo symphonā  
 reddentes audiret. Quāobz leuis effe-  
 ctus accessit ad op̄atibz diu p̄siderādo/  
 arbitrat̄ est sonoz differētiās: ferētū  
 dissimilitudines virū efficere. Atqz vt  
 id apertū p̄penderet: mutare inter se  
 malleos imperauit. Perseuerāte autē  
 eadē symphonā vt cognouit qz nō illo-  
 rū viribz: tūc malleoz p̄odus: vt vlt̄ sic  
 cām inueniret examinat. Et cū quicqz  
 essent mallei: q̄tuor illoz bis ponderi-  
 bus: duodecī noues octo sex: inuenti  
 sunt p̄tineri. Lboz aut̄ q̄ duplo ponde-  
 re sibi correspōdebāt: vt malle⁹ duode-  
 cim ad malleū sex: diapason cōsonantiā  
 personabāt. Qui sesquitercio: vt malle⁹  
 duodecī ad malleū nouē: et malle⁹ octo/  
 ad malleū sex: diatesserō p̄sonantiā. Qui  
 vō sesquialtero: vt malle⁹ nouē ad mal-  
 leū sex: et malle⁹ duodecī ad malleū oc-  
 todiapeute p̄sonantiā. Sed q̄ sesquiocta-  
 uo pōdere: vt malle⁹ nouē ad malleū  
 octotonū resonabāt. quī aut̄ ē reiect⁹  
 qz cūctis in cōsonās erat. Domū igit̄ re-  
 uersus in triplici examinatōe iqrere cepit/  
 an i bis p̄portioibz ratio ois sup̄dicta-  
 rum symphoniarū cōsisteret: vel alicui⁹  
 instātia dep̄bendi possz: siue in p̄tariū  
 aliq̄d enenire. Adaptat enī: tū quidem  
 nervos: tū vō fm lōgitudinē et breuita-  
 tem superioroz pōderū in p̄portione sibi  
 respōdentes calamos: vt pluribz expe-  
 rimētis qd̄ ceperat inuenire: et diu affe-  
 ctauerat: manifeste cōprobaret. Qui  
 nihil in oppositū accidere cū intellexit:  
 fer: regulā nō quidē lignē: aut cuiuscū-  
 qz alteri⁹ materie: s; armōicā atqz rati-  
 onabilē siue artē: q̄ nullū inq̄rentē du-  
 bio fallat indicio audact̄ cōfecit. Om-  
 nis enī mathematica demonstratio in  
 hac disciplina ab illa sumpsit origines.

Prīm⁹ igit̄ oim Pithagoras vt d̄ me-  
 morato libz qd̄ sibi met̄ hec sonoz p̄co-  
 dia iunge res hoc modo repperit.

De nois musices assūptiōe. La. III

**E**ū apd̄ verustissimos mu-  
 sicoz: plura fuissent istrumē-  
 ta diuerzoz generū: ad aq̄ mo-  
 nū sonū redētia: de q̄bz boe-  
 ti⁹ libz. j. parti atqz summati: huguri⁹  
 etiā pisan⁹ parti: s; tū lat⁹ meminit: que  
 iam secul multis ab vsu recessere: et q̄  
 pluria fuerint sine spūs humani inlus-  
 flatione: et humectatōe minime sonare  
 valeāt: tū etiāq̄ nulla cārēna sine hu-  
 moris naturalis b̄ficio subsistere: pio-  
 ferriqz nō p̄t: qd̄ est generalit̄ et natura  
 p̄p̄: quē admodū ap̄e mōstrat: lb̄inc  
 est qz nostra disciplina a moys grece vlt̄  
 egyptiace: qd̄ est aq̄ latine musica recte  
 atqz per pulcre dicta est. Qd̄ si ad oēs  
 facultates q̄ ideo ab antiqz vulgo mu-  
 se appellare sunt: quārū ad actū p̄nū-  
 ciādi artineat: p̄p̄: tū ad hāc nrām p̄-  
 tinere videt̄. Quāto enī ipsi voces pro-  
 pter inualloz distantiā: nūc intenden-  
 do: nūc aut̄ remittēdo: v̄b̄emēt: labo-  
 riosiusqz p̄ferunt: tāto magis earū pla-  
 tio sup̄dicto nature b̄ficio indigere  
 videt̄. Ifacili⁹ enim decātando: q̄ collo-  
 quēdo arteria vocalis ericari: voces  
 subcumbere atqz deficere p̄nt. Conse-  
 quēter aut̄ est metrica disciplina: hec  
 enī per arsum et t̄b̄ssim q̄q̄ indefinina-  
 te ad graue et acutū eleuationes et depo-  
 sitiones suscipiens: lōge ceteris nrē assi-  
 milat̄: ei⁹ gaudet noie: vt musica Au-  
 relij Augustini q̄ huiusmodi est. lb̄inc  
 enī et p̄siciant celsariensis in p̄logo ma-  
 iois voluminis de lb̄omero atqz Vir-  
 gilio: q̄ metricē cōsp̄serūt: vtrūqz artes  
 musices possedisse ait. Deinde autem  
 sunt ceteræ oēs. Et qm̄ grāmatica cū  
 a iiii

A moys

Ar̄is eleuatio  
 Thesis separatio



etiam prior est: hinc etiam donatille pri  
ma p multis crosus est: declinationem.

De musico quid sit. **Capitulum V**



Etiam aut in ea q de morib  
est disciplina operandis vel  
actioes incompabilis omne  
illaz cognitione antecellere  
manifestu fuerit: cu multo mai sit vel  
liberalis vel forte vel alia quicq virtu  
te peditu esse q scire dicitur qd ille eri  
stat: in hac vo vt in alijs qbuscuq eco  
trario est: honorabilior enim naturalis  
hs rones q vel actu caradi vl instrumen  
toz pullandit ita vt nisi qd illa docet ef  
ficial: et obteperet pipienti: ois exer  
citatio frustratq nulla sit. Que cum  
ita fuerint: hic est q catores a catupul  
satores aut ab ipsis quib vtunt instru  
mentis: vt citpare d a citbara: tibicen  
a tibia: et ita reliqui denotent: musicus  
vo ab ipsa facultate nome accepit. In  
de enit a boetio libro. j. d: is est musi  
cus: qui rone perpeta canedi: sciam no  
seruitio operis: sed imperio speculatio  
nis assumit.

De iudicio ac iudicibus armonie si  
ue musice atq eius nominis importa  
tione. **Capitulum VI**



Et si armonia fm q p nome  
importat: puenientia sit prio  
ri: vnde sonoz prio id est  
grauis acuti soni comixtio: composi  
tio: noie tm eiusde ipsam intelligit: ar  
monizadi facultate. Libro eni de intel  
ligentis d: Omne mathematicu qua  
dispartita diuisione ostare videt: Arith  
metica. s. geometria: armonia: et astro  
nomia. Et armonie audit: et ratio p  
cipui: pncipiu in q discernedi atq di  
iudicadi: vnd boetij libro. v. Armonia  
est facultas differetias acutoz et graui  
um sonoz: sensu ac rone perpedes. Se

si quide puse et indefinitate: rone vo  
dilucideatq aperte. Differetias enim  
sonoz. i. grane et acuti: q etia qlitates  
illoz dicunt: et q et his permiscendo/seu  
ecotra efficiunt. i. psonatiaz et dissonan  
tia: sensus de per se capiti discernit atq  
dijudicat. Nullu enim cur ea p pziu sensibi  
le: nisi tui p accidens p errare sensus. vn  
de boetij libri pmi in plogo: cu qs tria  
gulu respicit: facile id qd oculis intuef  
agnoscit: s. q na trianguli vel qdrati sit  
natura: a mathematico necesse e petat.  
Id q de ceteris sensibilib: vt inquit ac  
sensib: dici p: maxime qd arbitrio au  
ritu q vis ita sonos capiat: vt no mo  
do d his iudiciu capiat d rias q cognos  
cat: veru enim delectetur sepi: si dulces  
coapratqz modi sunt: angat vo siue tri  
stet si dissipati atqz inchoeretes feriant  
sensus. Ita q b modi sunt: dissonantiam  
faciunt. Si eni no sibi coheret: nulla hnt  
granitatis et acutinis comixtio. vn  
de nec psonantia: que teste eode pcepto  
re iam dicto e libro: est acuti soni gra  
uisq mixtura: suauiter vni formiterq  
aurib: accides. Quobre dissonantia  
est duoz sonoz sibi impmixtoz ad au  
rem veniens: aspera atqz inio cida per  
cussio. Et vo d rias acutoz et graui so  
noz. i. vocu ad voces inualla sensus si  
mul cu rone vt p p supioze boetij diffi  
nitione perpediit vtiq: atqz distinguit.  
Sensus eni inuallioz aliud alio mai:  
aliud vo min: Ratio aut quatit mai  
min: supgradit et ecotra definit: ad  
cur rei integritate sensus ipse nunq p  
uenit. Qd optime ide pcepto: et musi  
coruz pnceps hoc exeplo declarat. Ba  
ta eni linea maiore minioze reperire:  
nihil est difficile sensui: pposita vero  
mensura: vt tato maiore: taroue mino  
rem reperiat: id non faciet sensus pma

Uo qd  
musico

Uo  
fit  
et  
dis  
no

q sit armo  
logia vide

ceptio: sed solers rōnis inuentio. *Be*  
cuius linee diuisione: si quāti ad hoc  
attinet multa consequēter dixerit: nos  
tamen de his omnib⁹ familiariora de-  
mus exempla. *Ad* agis igitur distare in  
ter se voces per diapente consonantiā/  
q̄ per diatesseron: et multo magis per  
diapason q̄ per diapente: vnusq̄q̄ sen-  
su practico et bene disposito iudicabit:  
*Verumtamen* que sit horum differentiā  
nunq̄. *Quāuis* enim: quid maius q̄d-  
ue minus fuerit: a d sensum spectet co-  
gnosceret: non tamē eorum differentiās  
dijudicare: q̄ si nō in maioribus aut ma-  
gnis intervallis: neq̄ etiam in paruis  
aut minimis. *Quod* enim minū est:  
difficile sensu comprehenditur. *Est* enī  
prope nihil. Si igitur supradictarū cō-  
sonantiarum differentiās siue distanti-  
as: quarum alia per tonum: alia vō p  
diatesseron aliā superat: dijudicare ne-  
quit: quomodo ditoni ⁊ semiditoni/ac-  
tusūs ditoni et diatesseron: que in pri-  
ma cōparatiōe semitonio maior: in se-  
cunda autem minor: semitonio distāt:  
determinare poterit. *Nullatenus* inq̄.  
q̄ si ita est: igit ipsorū semitoniorū diffe-  
rentiam minime. *Est* enim quasi insen-  
sibilis: idest coma: q̄d ē Boetio libro  
tertio optime videtur: est vltimū subia-  
cens auditui. *Quo* fit: vt in huiusmo-  
di iudicio. quiddā famulus: obediensq̄  
sit sensus: domina vō atq̄ imperās ra-  
tio. *Hoc* autem ideo est: quia iudiciū  
sensus subitū est: atq̄ in superficie posi-  
tū: rationis vō econtra. *Est* enim ra-  
tio vis animi rerū a sensib⁹ susceptarū:  
vel mediantrib⁹ illis intellectarū: di-  
cretina: que nullo vnq̄ errore decipit.  
*Unde* ita dicta ē q̄ rata atq̄ firma sit:  
et a doctissimis viris: oculus mētis ap-  
pellata. *Itaq̄* hac consideratione tan-

tum: idest circa acutorum et grauiū so-  
norum differentiās firmiter tenendum:  
non omne iudiciū dandus esse sensui:  
sed amplius rationi credēdū. *Secus* au-  
tem est in ipsis sonorū differentiis vel q̄-  
litatib⁹ ad se invicē cōparatorū. *Sēsus*  
enim auditus: et si circa subiectus soni/  
et locū decipi possit: vt audiens *Qua-*  
drichordum atq̄ prope existimet esse:  
pentachordum atq̄ longe: non tamē  
circa obiectus et eius qualitates: vt pre-  
dictum est. *Quemadmodum* enim de  
sono dijudicat: ⁊ non decipitur: ita de  
gravi ⁊ acuto: ⁊ non fallitur. *Musice*  
igitur facultas duas habet iudicii par-  
tes: vnā scilicet per quam subiectarum  
vorum differentiās capiat: graue vide-  
licet ⁊ acutum: consonantiam ⁊ disso-  
nantiam: idest sensum auditus: alterā  
vō per quam illarū distantias siue in-  
terualla dijudicare valeat: idest rōnem.

*De* triplici musica. scilicet mūdāna  
humana. ⁊ instrumentali. *Ca. VII*



*Triplitem* esse musicā: mū-  
danā videlicet: humanā et  
instrumentalem antiqui di-  
cunt. *Mundanā* inq̄ ē q̄  
in orbium cōtrariis motibus: ⁊ elenē-  
torum qualitatibus vel proprietatib⁹:  
aut temporis varietate: omnia in vnā  
conuenientiam vel consonantiam de-  
ducendo consistit. *Humanā* vō: qua  
in corpora viuacitatis ratio: corporū  
partes anime: que sūt Aristoteli placet  
et rationali: irrationalisq̄ coniuncta est:  
et ipsi corpori etiam ipsa clementia: ve-  
luti quadam acutorum ⁊ grauiumq̄ so-  
norum coaptationeq̄ permiscetur.  
*Irrationalem* autem partem anime:  
ipse Aristoteles primo *Ethicorum*:  
omnem vim appetitiuā et concupi-  
scibilem dicit: *Que* tamen quando

ratione monente exaudiunt ei obediunt imperat. rōnales appellant. Itaqz rōnale dupliciter dicitur per essentiam et participationem. Sed de his habetur ita. prout. Itē enim est nobis alienis disputatio ibus immorandū. Instrumentale autē que in lira organo et similibus sunt instrumentis hōiarunt. Sed quoniam de musica sonora nobis est primo: mundana igitur humana: cum huiusmodi nequa fuerint: hinc metaphora trānant similitudinē dicunt: teste enim eodē preceptore. ij. de anima. cōpositio et ratioz cōmixtio armonia siue musica nūcupat. Hinc et boetius n. ij. arithmetices ait: quod sit plurimum adinatio et differentia sentio: quod si de humana non esse sonora pclarū fuerit: de mundana etiāpter quādam ad obsequiū reuolutiōes quē ad modū pythagorici placet: ut dicitur. ij. de celo et mūdo. De quā recuz ad musicū non pteat disputare: nullū in de faciētes vbi in musicā i duas tū diu diu ptes. De instrumentali et cātadi musica. Ca. VIII

**M**usice igit facultatis duo tantū sunt genera ppter sumptā. et prima quod cantadi dicitur: Est enim nobis innata et ingenerata. Secunda vero et vltima instrumentalis: ad similitudinē prioris effecta. Quid enim est iton? nisi prima humane vocis ad secundam perfectamque eleuatio vel depositio. Et quod semitonium nisi imperfecta et oim minima. Et quousque tantum fuerint earum inualla et earum differentie quante ac ceterarum in instrumentali tantum adhibita mensura cōpōbent: primo tū oim huius iam dicte humane vocis antecedente pñiciationē in illa tantum in tabula que sunt de genere successuum fire pmanētes descripte sunt. Harum autem vtrarum in triplici est oria: instrumentali autem: aut percussioe tantum: ut in cithara mo

nachordo et similibus instrumentis aduinnistrat: aut spiritus percussioe simul: ut in tibis: organis que huiusmodi sunt: aut spiritum tantum: ut in pluribus atque simplicibus tubis si nūl sumptis dū tū lōgitudine et breuitate alia pportio nūl a pythagora inuentarū in se differat relatiōe. Si autem singillatim accipiant: tūc in musice instrumenta ppter cōputari nō valent. Nullam enim hinc per tonos et semitonia interuallones et remissiones quod oportebat. Si vero single ex pluribus fistulā pfecte fuerint: tūc quocumque sumpte erit interuallū p dicitur et quocumque manifestā recipiunt atque efficiunt symphonias verū eniuero quod huiusmodi sunt: ut qui illis ludere nouerint: vel saltem viderint testificari poterūt: ad secundam quodammodo reducunt differentiam. Musica vero cantandi in cantum planū: per punctū et cātū mensurabilem: de quibus postremo quāntum expediens fuerit dicemus: vtiqz scinditur.

De cōpōnētibz siue efficientibus musicis. Musica autem cā. Ca. IX

**M**usica autem cā. Ca. IX sono et voce: nūc diuisum: nūc vero pūctim p sideratis nūeris atque signis pñistit. Instrumentali enim p sonum simpliciter acceptū: sicut dicitur cātadi p sonū vocē efficiat. At vero vtrarum numeris p se sumptis cōponitur: ad aliqd dictis in esse pñistit atque signis nēario intelligit. Soni enim natura trāseūtes sunt. ex duobus autem sonis: aut duobus vocibus in mediatis: vel tonis vel semitonium: et ex duobus tonis semitonio diatesseron psonaria pñistit quod tū pter quādam pportione et posterior palā critipūgi nō pñit. et ita i ceteris dicitur pportio loco dicemus. De sono

**S**ono et voce. Ca. X

**S**ono et voce. Ca. X ce quoniam ad musicū attinet dictum i. i. put cōsonantia et dissonantia



112-10  
112-10

duntaxat efficiunt: veriusq; differenti-  
am primo omnium edisseram. Son-  
igitur (et Boetius libro primo ait) est  
pulsio aeris indissoluta vsq; ad audi-  
tus. Sonoz autē alii vocali non vor.  
Son' nō vor multiplex est. Alij enī de-  
bite gravitatis; determinati acuminis; pp-  
ter eāquā hnt a natura impmitione; et  
pulsione: vt manū; pedū; lapidūq; et  
siles; oino expres sunt; et ab armonie es-  
sentia eā ob re separati. Alij vovt instru-  
mētōz ope musico pfectoz; quēadmo-  
dū eoz de qb' iam dictū est: atq; simili-  
um; et dissimiliū; ois armonie suscep-  
tibi les erūt. Ibi enī certā et determinatā  
sonoz intensiōe et remissionē; et alie-  
ra teste boenio libro. ij. acūmē: alfa vo-  
grauitate facit. ex quoz debita cōmixti-  
o ne sequitur psonātia. Son' autē vor (et  
aristoteles. ij. de aia inq; som' aiati est;  
et quātus ad hāc attinet facultatē; non  
ois aiati; s; rōnalis tñ. Quēadmoduz  
enī neq; pter artēsic neq; pter intelli-  
gentiā: imphonia effiat: vnde boetius  
eodē in libro. j. Sonū nō gñalit; s; cūq;  
grece pthōs appellat; dicit; ad similitudi-  
nē loquēdi: nūc volumus diffinire. Alit  
enī: son' est vocis casus emineles: id est  
ap' mel' hoc est son' ap' ad melodiā:  
ē p' se son' cadēs a voce. i. son' vor. Est  
autē vor repulsio aeris respirati ad ar-  
teriā vocālē ab aia: vt ipsi aristoteli iaz  
dicō ei' libro optie placet: vor enī et ac-  
re p' cūso intra sumit pncipiū; et reper-  
cussione foris respirādo formā: Respi-  
rare enī quēadmoduz in libro de spū et  
respiratiōe dicit; aiālū tñ est habētū pul-  
monē habētēs sanguinē. Quib' de reb;  
instrumētōz nō esse voces manifestū ē:  
neq; enī respirāt: neq; arteriā hnt vocā-  
lē. Inaiatoz enī nullū vocat; aut spirat:  
s; neq; pter dictū est; respirat. Si autē vo-

112-10  
112-10

ces nō hnt; p'uis armoniā ex gūitatis et  
acuminis tēperamento pfectā; ppulcre  
psequē: nullā tñ hnt melodiā. Melus  
enī; si grāmaticoz q'busdā vim vbi ma-  
le interpretantib; alia mēs fuerit; ad vo-  
cem tñ spectat humanā: vt p boetiū su-  
peri' patuit: s; de his ptingit ita indiffe-  
rent plurimū loq; vt qñq; sonū p voce  
atq; armoniā p melodiā et multi ac-  
cipiūt. De diuisione vocū seu distri-



butione. Caplm XI  
Q'nis vor; aut est cōtinua:  
aut discreta: vt boeti' libro. j.  
inqt. Cōtinua aut est: q lo-  
quētes; vel plam vlt' ptoz ofonē legē-  
tes; vba pcurrim'. s; estina est enī; et nul-  
las p gūitatis; et acuminis infualla mo-  
rā faciendo; ad expmēdos q' velociss-  
me litterarū sensus; smoneq; expēdiē-  
dos tota inheret. vnde ab armonie es-  
sentia separat. In hac enī eā ob rem so-  
la pñiciatio attendit. Discrete aut vo-  
ces sunt: q; canēdo certis suspēdim; in-  
teruallis; tñ intēdēdo; tñ remittēdo. et  
in his teste eodē pceptore nro. iā dicto  
ei' libro; nō sunt accēdē obfuādi: vt in q-  
busdā antiq; ei' codicib; inuenit; q; nō  
poti' smonib; vt inq; s; modulis inse-  
ruim'. In alijs aut dūtaxat sic habet:  
Et i his nō poti' smonib; s; modulis  
inseruimus. Qd in eandē finiam venit  
hoc enī duab; de causis. s. vlt' dulci' mo-  
dulādi grā: vel qdā necessitate fieri ma-  
nifestū est. Quēadmodū enī grāmati-  
coz autē cōphres littere in alias idō-  
sepe puertunt; et facili' suauitq; sylla-  
be vel dictiones pferant; ita et musicoz  
licētia accent' vni' syllabe in aliā in can-  
tu plerūq; p'rasit. Quāq; enī omnis so-  
nus mulice sumptus; super vocales ne-  
cessario deputat' fuerit: qñ ipse sunt; q  
in voce p'tinua de p se plene atq; p'fe-

112-10

112-10

## Ziber

cte sonare dicunt: verū enim: quā illarū  
alie ab alijs fideft: prima. fecūda: atq;  
tertia. ceteris longe melius natura so-  
nant: ea ppter fit accētus syllabe modu-  
lāde: super quartā aut quintā fuerit: in  
vnā pcedentiū: et in eandē syllabam in-  
uentā a musico cantū cōficiēte: plurū  
aggregatione notularū: vt longior fiat  
moratū super illā pulsādo: pmutari va-  
let: put sepe et multus a beato Grego-  
rio Boetij doctrinā sequendo: factum  
esse ptemplamur. Tūc enim multo ele-  
gantior erit modulatio: q̄ ecōtra dispo-  
sita: qm̄ hoc modo potius illi q̄ sermo-  
nibus inferuim⁹. Rursus quādā incu-  
tabili necessitate. Manifestū est enim:  
q̄ modulatio primi modi atq; sexti in  
intonatione psalmoz: primā notulam  
simplicē fideft p se stante: secundas vō  
atq; tertiā: quādā ligatura pūctas ha-  
beret. His igitur si dictiones in prima syl-  
laba accentū retinentes: vt dñs vl dñe  
et similes adaptent: pclarum est: q̄ nul-  
lo pacto poterunt illū observare: s; po-  
tius in secundā oēm vñ ptra grāmari-  
coz legem: maiore super illas: q̄ super  
primā de necessitate ligature faciendo  
moratū minno traducunt. Et in alijs q̄  
plurimis: vt in gregoriana modulādi  
practica: que ab oib⁹ p lege habetur:  
facile est inuenire. Que cum ita fuerit:  
in suspensā igitur voce cū intervallis po-  
tius sonoz modulatio: q̄ verboz: pñ-  
ciatio inq̄rit. Albin⁹ aut quidā noietē-  
tiā inter has: vt eodē in libro dē pñ-  
ofiam: vt cū heron⁹ Poemata legūtur:  
in q̄ neq; cōtinuo cursu vt p̄sa: neq; su-  
spensio: signoz: q̄ modo: vt in canticis  
agis. Quobz: ek̄ suoz carminū pñci-  
ationē: isdē notilis: q̄b⁹ musici cantus  
demonstrare nituntur: quēadmodū quidā  
modernoz faciūt: valde errare cōpro-

banf. Tūc enī notulas ipfas certis: de  
terminatis sonoz intualis a seimices  
distare: oportet eos pcedere: q̄d huius-  
ce nre discipline tñ pñti est. Musica  
enī metrica: sicut ab aristotele. viij. po-  
liticoz dī. nuda ē: ab omni modulari  
one eruta. Pñt aut hūc medie positio-  
ni p̄p̄issime: euāgetia: p̄phetie: episto-  
le: lectiones: q̄ et ex carū noie colligis-  
a legendo ita dicte sunt: et ecclie orati-  
ones: nulli dubitū annumerari. Quāq;  
enī i pūctuationib⁹: idest coloy: eomare:  
et per periodo: quodāmodo intēdant: mu-  
sicefē remittant: semp tñ in intūctis  
syllabis: dictionib⁹ plane legunt: in q̄-  
bus ē ob rem potius pronuntiatio: q̄  
modulatio querit. De naturali vo-  
cū musice discipline numero. **Ca. XII**



Ed quē de his tñ vocib⁹: que  
p secundā superioz distincti-  
onē intelligunt. i. que altero  
intualloz: de q̄b⁹ memini-  
mus: vl eoꝝ: de q̄b⁹ in primo dicim⁹:  
discrete siue distincte: aut separe sūt: mu-  
sicoz est p̄siderare: nūc de naturali nu-  
mero: postea vō d illarū accidētib⁹: agē-  
dū est. Voces igit huiusmodi: teste virgi-  
lio. vi. cneydos: et expientia cōprobati:  
septē sūt dītarat: qm̄ septē p̄cise: et in  
q̄ sūt earū dīscoria. Dīscoria aut huius  
modi: teste Seruio sonoz dissimilitudi-  
nes sūt: Nulla enī illaz ad aliā quācum-  
q; cōparatā: silem reddit sonū. Si aut  
p earundē repetitionē multiplicatio fi-  
at: tūc octauā similes prime reperire: et  
ita ad infinitā vl quasi infinitā summā  
deuenire posse: necesse est: vt enī superi⁹  
memorato musices libro. Boetij inq̄:  
quēadmodū in p̄tinua voce null⁹: euolu-  
uend⁹ is p̄monib⁹: termin⁹ naturalit fit:  
ita in voce discreta: vl acuminib⁹: extol-  
lendis: vel grauitatibus laxandis.

No q̄  
p̄cise

Voces  
distincte  
mut  
mutat  
be no  
et m  
et p

De vocū gūitater acūmie. **La. XIII**

**I**nteruariū igit vocū alie ab alijs si interuallis differunt: necessario grauius alie vero acuti sonāt. Interuallū enī vt Boetij libro. j. inquit: est acuti soni grauiusq; distantia. Quāobrem duā rū tantū vocū pma erit grāuis: scda vo acuta. Si autē tres describant in ordine: tertia supacuta dicit. Vel pma erit etiā grauis: tertia acuta: secūda vo media. Si enim duoz interuallorū vtrūq; idem est numero medium: ipsū igit alterius illoz id est secūdi erit graue de necessitate: alteri vo id est pmiū erit acutū. Ad eū enī vt ab Aristotele dicitur. v. phisicorū partim recipit extrema. Vinc enim nullū habet natura determinatū grauis acutiq; vocis quē teneat locus. Et ita de quocūq; numero vocū hoc modo p interualla psideratū. Si autē septe ipse voces de quib; dixim; atq; disputam; simpliciter: vel de p se nullo inter se modo pdicto / habito respectu considerent: neq; graues neq; acute sin illā speculationē vel cōparationē: sed tantū huiusmodi pteplatione dicent: Si enī semel et iterū pōnt d more est: atq; necessitatē intendendo repetantur: tūc priores septe tanq; longiores chorde portionem obtinētes / grauiorē erunt: secūde acute: terti autē superacutē. Ut enī a Boetio libro. iij. dicit: et experientia cōprobatur: tanto chorda maior est in acuminē: quanto minor: fuerit in spacio vel lōgitudine. et c.

**De gūitatioz acūmis causa.**  
**R**aritas et acū **La. XIII**  
mē i musice disciplina a motū diuersitate originē sum pserūt. Si enī soni teste Bo-

etio li. j. pūssio est aeris indissoluta vsq; ad auditū: pulsio vero siue pūssio nullo modo pōt esse: nisi pcecesserit motus: sonoz igit differētie a motus diuersitate: intū dedurere. Dis aut motus in se tū velocitatē tū do tarditatē. Quāobrem si motus in pellendo tardus fuerit: sonum efficit grauiorē: si aut velocē reddet acutū. Si vero vterq; multiplex extiterit: tunc tardiores erūt rariores: velociorē siue celeriores erūt spissiores. Et in his frequentia mortuē causa soni acuti: raritas autē grauioris causa. Inde enī chor da in cithara existēs / quāto vel baciorū vel tenior: fuerit tāto acuti sonabit: Tunc enī illa pūssa velociorē reddit sonū: celeriusq; reuertit: et frequētius ac spissius aerē ferit. Quanto autem vel lōgior: vel laxior: tūc grauior: Solutos enī ac tardos pulsus efficit: rarosq; ipsa imbecillitate ferendi: quā nō diutū tēnir. Itō enī putādū est i his vnica pūssione vniciū tū ipsam chordā efficere sonū: Quoties enī tremant monēt: totiens sonat: siue tot sonos efficit. S; qm huiusmodi soni ita sibipis pōtini sunt: vt quasi pōncri atq; cōmixti esse videāt: nulla inf capedo / in suallū siue distātia pcept: s; tanq; vtrū idē vel gūis vel acutū tantū iudicat: qd vterq; quadā motū numerositate cōstet vt diximus. **G**rauis qd ex tardiorib; rariozibus: acutū vero ex celeribus et spissis. Quenadmodū enim vt Boetij pōncipis nri vtamur exēplo / si qd conum in medio deductū: vnq; virgula mbei vel alteri coloris depictū: ca qd pterit celeritate pcuriat atq; puerat: tūc totū con eodē colore ita vidbit in tict: vt pres ipsi pure ppter puerfiois

celeritate intueri nequeat. Est autem  
con' vel cond' græce figura in superio-  
ri capite ampla: et inferiori acuta vel  
stricta ad similitudinem cordis effecta.  
Et est p'prie b' sumi instrumentū et  
vel cup'ciū vel lignetiū quo p'ncipi fūnicu-  
lo circūligatur et manib' quadā cū ve-  
hemētia solutū: vel flagellis cedētes  
indere solēt. Et dicitis igit' manifestū  
est: ex plurib' motib' acmēq' grani-  
tate p'stare. Que tñ adinuicē cōuer-  
p'nt: Grauis enī son' p' unitatis addi-  
tionē in motu in acutū p'uertit. acut'  
vero p' illi' subtractionē grauis efficit.  
Quo fit ut oīs son' quasi ex q'busdā  
partib' cōpositū esse videat'. Qua de-  
re. et si grane et acutū q'litates dicant'  
in sono: in quātitate tñ sunt: sicut effe-  
ctus i sua causa formali. Grauis enī  
son' ex maiori chorde longitūdine et  
motu illi' minori multitudine: acu-  
tus vero ecōtrario p'ducit'. Hoc autē  
q'd de chorde sonabili dicitur: et si cui  
dēiori modo in illa aiaduerti valeat:  
a vocis hūmane dispositiōe tñ inue-  
stigatū atq' tractū est. Et enī pulsus  
cordis in pectore: ita pulsus chorde i  
citharā quoq' p'or ille: iste vero poste-  
rior inuenit'. Ille enī a natura nob' in-  
est: hic autē ab artifice inq'rit'. Instru-  
mentū enī musicū atq' naturalē pe-  
ctus nostrū est. Unde enī sicut quāto  
ex p'fundo illi' attrahit' cantādo spiri-  
tus: tāto grauior est son' et quāto ecō-  
tra tanto acutior: ita quanto lōgior  
aut breuior est chorde: ut p'monstra-  
tum est. Idē enī antiq' citharā predi-  
cti n'ri pectoris forma p'starunt: et ab  
ipso ita illā denotauerunt. Cithara enī  
dorica lingua pect' dicit'. Illū autē quo-  
mā Aristotele docēte. iij. phisicorū di-  
scim' velocior: cū motū esse q' in mi-

nozi tēpore mai' spaciū pertransit:  
tardiorē vero qui in maiori min' spa-  
ciū: Idē igit' voces graues dicuntur:  
que in multo tēpore paucū mouēt sē-  
sum audir'. Acute vero q' in pauco tē-  
pore multū: ut eidem p'cepto p'cedo  
de anima placet.

De grauium et acutarum vocum  
differentijs. Caplin XV



Harum et acutarū vocum  
alię sunt p'sone: alię eq'sone/  
alię dissonę: alię vero me-  
die. Cōsone q'dem sunt (ut  
dicit' q'nto de institutiōe musices) q' si  
mul pulse suauē p'mittūq' ex grauit'  
acuto reddūt sonū: ut diatēserōt di-  
apente: de q'bus iam meminim'. Et q'  
sone vero q' q' vni et duob' atq' sim-  
plicē: ut diapason et ab ea composita  
bis diapason sonū efficiūt. Inf' quas  
diapason diapēte p'sonāria snatura lo-  
cara inuenit'. Dissonę vero que subip-  
sis natura p'hibētē coherere cōmisce-  
riq' nō p'nt: que nulle sunt: Harum  
autē quedā sunt tono distantes. Sed  
qm' he diatēserōt ac diapēte p'sonāri-  
as iungūt: sicut in q'drichordio. Ad er-  
curij ostensum est: inde Similes ab  
antiq's tanq' ad hoc aptitudinem ha-  
bētes: dicte sunt. Harum enī extre-  
moz partim necessario recipientes a  
dissonātia in p'sonantia quodāmodo  
p'ueri inueniunt'. Ibis autē si semito-  
nū ānumerabim' nequa q' errasse vi-  
debimur: Nulla enī p'sonāria absq'  
illo subsistere potest. Que vero alteri  
istoz modoz nō fuerint: ut quartē si-  
bi semitonia carētes: atq' se p'ie/erā  
illud possidētes: et si q' his similes fue-  
rint: quas quidā ex nostris permeles  
esse de q'bus Boetius noster libro q'  
to indefinite tñ meminit: esse volue-

## Primus.

## VIII

nūci dissonātie manēt asperitate. De  
die hō int psonātiā ⁊ dissonantiā de q  
bus antiq nullū vbus fecerūt: sunt ter  
tie sibi: terteg: ⁊ q ex his cōponuntur.  
Huiusmodi enī vocū pūctiones: quo  
niā natura suavit ferūt sensim: qd est  
pma diffinitionis psonātie pditio: nul  
laten dissonē sunt. Ande enī in ptrauū

sine distātia duarū vocū immediatarum  
plene pfecteqz sonātius. Unde iure ira  
dicitur: qz p respectū ad semitonū for  
titer tonat vel sonat. De semitono.



Emitonū qn La. XVII  
tū ad oēm praxim/ob cām i  
scdo dicendā indiuisibile eri  
tes: spaciū est duarū etiā vo

Uo qd p  
ton

Uo qd p  
paxim





**Q**uo duobus tonis semitonius ad diatē existat: diatēsserō pma oīm psonātiarū sūm hāc psonationē eliciat. Si autē huic toni supāner fuerit: scdā q̄ est diatē nāscit. Ibarū autē si alia alteri ad dita fuerit: tertia q̄ est diatē pson oīm cōsonātia. q̄rta autē quē diatē psonātiā pte d̄z̄er q̄b̄ cōponat ipsa significatio nominis ostēdit. quita et vltima. i. bis dia pson etiā. *Des* igit psonātie cōposite sunt. s. qm̄ alie ex elemētis tñ: alie autē etia ex alijs: vt ostēsum est: inde iste diatē pson cōposite: ille vō simplices dicunt. Idē enī numero simpli cōpositū esse diuersis respectibus: vt filiū ad lī nūz ad relā: et ita recte vtroq; nō posse appellari manifestū est. Est autē cōsonātia: vt boetio libro. j. optime placet: dissimiliū int se vocū in vñū redacta cōcordia. *Quē* autē huiusmodi dissimilitudo fuerit: codē in libro declarat: vbi sicut iam meminim⁹ ait. *Cōsonātia est* acuti soni grauiusq; mixtura suauit vni formisq; aurib⁹ accidēs. *De* diatēsserō psonātia et speciebus. *La. XX*



**Q**uatēsserō igit psonātia quē admodū p eī nomen inposita: de q̄ttuor denotationē accepit. *Tesserō* enī vel tēsera grece: eūdē latine significat numerū: quē p̄tha goras in carminib⁹ aureis oīm pfectissimū atq; diuinum appellat. Sicut enī de p̄m q̄ p illi sunt finis est: quē admodū p p̄cipiū: ita et numerorū finis est decas. *Et* enī illā nullū est: nisi tñ p p̄oz repetitionē numerū. *Decas* quioq; vis q̄ternariū numerus est. *Unū* enī duo: tria: q̄ttuor: decadē implet. *Implet* inq̄ dicam⁹ et nos p̄os fecerim⁹. *Dim* enī psonātiarū: p̄ur libro. iij. manifestū erit: cā existū. *Est* igit

tū diatēsserō psonātia vocū q̄ttuor: triū necessario intualloz. *Intuallo* enī diatē est vocū. *Et* est duoz tonoz et semitonij: vt ante dixim⁹. *Semitonij* inq̄ minoris: vnde boetio libro. j. *Costat* autē diatēsserō ex duob⁹ tonis et nō integro semitonio: qd̄ ita esse manifeste p̄bat: nosq; libro. iij. rōnē et cām dicim⁹. vbi quorundā modernoz dānandē immo iam dānare positionē et opimidi rōndebim⁹. *Et* eadē. j. libro ait. *Tota* diatēsserō cōsonātia duoz tonoz est: ac semitonij s. nō plenū. *Et* libro. iij. *Diatēsserō* duoz tonoz est et minoris semitonij. *Et* libro. iij. sublaris a diatēsserō cōsonātia duob⁹ tonis fit reliquū semitonij min⁹. *Et* libro. iij. vt in scdo et idē verbis. *Semp* enī semitonij p se existens: id est nullū diuisiōe toni pueniēs: min⁹ est dimidio tono. *Et* qm̄ teste eodē p̄ceptore libro. iij. et experientia cōpbat: quorū sunt vniuscuiusq; psonātie intualloz: tot sunt illi species: et inde vna min⁹ q̄ fuerit voces: diatēsserō igit tres sunt species. Ibarū autē pma est: q̄ per tonus semitonij et tonū pcedit. id est. a. b. c. d. *A* primo enī oīm signoz atq; pma voce sūm hāc rōnē incipit: q̄ etiā his signis d. e. f. g. intelligit. *Atrobig* enī idē est ordo intualloz. *Secūda* autē q̄ apd̄ musicorū vetustissimos pma fuit: vt i tetrachoridoz descriptiōe p̄claz erit: p semitonij tonū et tonū hoc est. b. c. d. e. vel e. f. g. a. *Tertia* et vltima p tonū tonus et semitonij scs. e. d. e. f. vl. g. a. b. c. tūz. *Nā* si p. f. g. a. b. demonstraret: ille semitonij p̄ter cromaticū p̄ceptozi nō in hoc admittē nullatē placer. *Cromatici* enī gen⁹ quē admodū scq̄n ti libro manifestū erit: innaturalius est a genere diatonico: de quo p̄cise b̄ intēdit. vnde et tetrachoridū synemchon de

Quid sit  
cōsonantia  
vide

Quid sit  
semitonij  
vide

quo memorato libro dicemus: ab hac  
subtrahit speculatio. s. n. n. quoniam se  
cunda cuiuscunque consonantie spes, a secun  
da voce p. m. e. t. r. i. a. q. a. t. e. r. t. i. a. incipit: il  
lud est inuēdus. q. p. q. p. recte virgilio sep  
tem. ut superius meminimus. fuerint natu  
ra voces: s. e. r. t. i. n. s. i. m. h. a. c. p. h. i. d. e. r. a. t. i. o. n. e. m.  
erit: q. b. d. n. t. a. r. a. d. o. e. m. p. e. u. r. r. e. d. a. m.  
musicā v. m. u. r. s. i. n. g. u. l. i. s. e. n. i. m. v. o. c. i. b. u. s.  
due v. l. i. n. e. s. p. e. c. i. e. s. v. l. t. r. a. p. r. i. m. ā. p. r. e. n. d. i. t.  
t. u. r. s. e. m. p. e. n. i. m. n. u. m. e. r. u. s. l. o. g. i. u. d. i. n. i. s. s. p. e.  
c. i. e. r. u. m. c. u. i. u. s. c. u. n. q. u. e. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. e. a. d. n. u. m.  
e. r. u. m. i. n. f. u. a. l. l. o. r. u. m. i. l. l. u. s. d. u. p. l. i. c. r. i. s. t. i. t. e. s. t.  
a. u. t. e. s. p. e. s. v. t. b. s. u. m. i. t. t. e. r. a. b. o. e. r. i. o. p. f. a. r. o.  
l. i. b. r. o. d. i. c. i. t. u. e. q. u. e. d. a. p. o. s. i. t. i. o. p. p. r. i. a. m. h. a. b. e. t.  
f. o. r. m. a. m. s. i. m. v. n. i. q. u. o. d. q. u. e. g. e. n. t. v. n. u. s. c. i. t. i. n. i. s.  
q. u. e. p. p. o. r. t. i. o. n. i. s. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. s. f. a. c. i. e. n. t. i. s. t. e. r.  
m. i. n. i. s. p. o. s. i. t. u. r. a. v. t. i. n. d. i. a. t. o. n. i. c. o. g. e. n. e. r. e.  
d. e. q. u. i. b. u. s. s. e. q. u. e. t. i. v. o. l. u. m. i. n. e. d. i. c. e. m. u. s.  
Species autē huiusmodi in nullo alio  
a genere differit p. r. e. t. e. r. q. u. i. n. o. r. d. i. n. e. p. r. e. s.  
s. i. o. n. i. s. s. e. m. i. t. o. n. i. j. s. c. o. m. q. u. o. p. p. o. n. i. t. u. r. i. p. i. s.  
t. o. n. i. s. v. e. l. i. n. s. p. o. n. i. t. u. r. v. e. l. i. l. l. o. s. s. e. q. u. i. t. i. b. i.  
u. e. r. s. u. s. e. n. i. o. r. d. o. p. r. e. d. e. d. i. t. a. n. t. i. b. i. l. d. e. z.  
i. n. f. u. a. l. l. i. s. t. i. n. o. u. a. s. s. p. e. s. e. f. f. i. c. i. a. t. n. i. q. u. e.  
t. i. g. e. n. t. v. a. r. i. a. t. L. i. a. u. t. h. e. c. i. r. a. s. e. h. a. b. e. t. r.  
O. m. n. i. s. g. i. t. q. u. a. t. u. o. r. v. o. c. i. d. i. t. a. r. a. d. p. i. u. n.  
c. t. i. o. q. u. i. n. u. s. i. n. o. d. i. n. o. f. u. e. r. i. t. v. t. d. u. o. r. u. o. r. u. o. r.  
n. o. z. t. i. n. t. e. g. r. i. s. e. m. i. t. o. n. i. j. s. i. p. o. t. u. i. s. s. d. a. r. i.  
d. e. q. u. o. i. n. t. e. r. t. i. o. d. i. c. e. m. u. s. a. r. q. u. e. d. u. o. r. u. o. r. u. o. r.  
n. o. z. t. s. e. m. i. t. o. n. i. j. m. a. i. o. r. i. s. a. c. r. u. s. t. u. s. t. r. i.  
u. m. t. o. n. o. z. i. m. m. e. d. i. a. t. o. r. u. o. z. d. i. s. s. o. n. a. n. t. i. a. r. e. d.  
d. e. t. d. e. n. e. c. e. s. s. i. r. a. t. e. s. i. q. u. i. h. a. r. u. d. i. s. s. o. n. a. n. t. i.  
a. r. u. i. v. l. i. n. i. a. t. i. n. i. s. o. i. b. u. s. m. o. d. i. s. c. a. n. t. a. d. i. s. i.  
u. e. m. u. s. i. c. i. s. v. t. b. f. g. a. b. a. c. c. i. d. e. r. e. p. r. i. n.  
d. e. i. l. l. a. p. v. l. i. n. i. i. t. o. n. i. i. n. i. n. i. t. m. a. i. u. s. s. e.  
m. i. t. o. n. i. u. d. i. u. i. s. i. o. n. e. t. m. i. n. o. r. i. s. a. s. s. u. m. p. t. i.  
o. n. e. i. n. p. d. i. c. t. a. r. e. d. u. c. i. u. r. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. q. u. o.  
r. i. e. s. e. n. e. r. i. t. v. i. n. d. e. b. m. o. l. l. e. e. r. o. r. d. i. u. m.  
s. u. m. p. s. i. t. d. e. q. u. i. n. e. c. e. s. s. a. r. i. o. s. e. p. e. t. m. u. l. t. i.  
f. a. c. i. e. n. d. a. e. s. t. m. e. t. r. i. o. V. t. d. i. a. p. e. r. e. p. s. o.  
n. a. n. t. i. a. t. e. i. u. s. s. p. e. c. i. e. b. u. s. L. a. X. X. I.



Iapere consonantia a pētra gre  
ce qd est qnqz latine: ita di  
cta, eode numero vocū psta  
infualloz est necessario qz  
tuoz trū tonoz t p dicit minoris semi  
tonij. Tono eni diatesis superat pso  
nantia: vt in tertio hqbir. l. b. u. n. t. e. q. r.  
tuoz s. m. numerū infualloz sunt spēs s.  
h. a. r. u. p. m. a. r. o. n. o. s. e. m. i. t. o. n. i. o. r. o. n. o. t. o.  
n. o. i. n. t. e. d. i. f. i. d. e. d. e. c. e. f. g. a. s. e. d. a. s. e. m. i. t. o.  
n. i. o. r. o. n. o. r. o. n. o. a. c. r. o. n. o. c. f. g. a. b. t. e. r.  
t. i. a. r. o. n. o. r. o. n. o. r. o. n. o. t. o. s. e. m. i. t. o. n. i. o. r. o. n. o. i. d. e. s. t.  
f. g. a. b. e. c. q. r. t. a. v. o. z. v. l. i. m. a. i. a. r. o. n. o. r. o. n. o.  
s. e. m. i. t. o. n. i. o. r. o. n. o. r. o. n. o. s. e. s. g. a. b. c. d. l. b. a. s.  
a. u. t. i. a. s. d. i. c. t. e. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. e. s. p. e. s. i. d. e. o. h. i. s. t. i. n.  
s. i. g. n. i. s. d. e. m. o. s. t. r. a. m. u. s. q. u. i. p. p. e. d. e. n. t. i. a.  
e. q. u. e. b. e. n. e. f. i. c. i. n. o. p. o. t. e. r. a. t. Q. u. a. n. q. e. n. i.  
p. m. a. i. l. l. a. r. u. p. p. m. i. n. i. o. i. m. i. d. e. s. t. a. t. t. e. r. t. i. a.  
p. t. e. r. t. i. u. i. d. e. c. d. e. s. i. g. n. a. r. i. p. o. t. e. r. a. t. s. e. d. a.  
t. i. p. b. c. d. c. f. m. i. n. i. m. e. v. a. l. u. r. v. n. o. c. i. f.  
s. e. m. i. t. o. n. i. o. m. a. i. o. r. i. d. i. a. t. o. n. i. c. e. s. u. m. p. r. e. q. d.  
o. p. t. e. a. r. v. t. p. s. p. d. i. f. f. i. n. i. t. i. d. e. s. s. p. e. c. i. d. q. d. i.  
c. t. u. i. e. l. a. d. i. a. p. e. r. e. d. e. f. i. c. i. u. r. d. u. o. b. e. n. i. t. o. n. i. s.  
t. r. o. i. d. e. s. e. m. i. t. o. n. i. s. m. i. o. r. i. b. t. i. n. i. p. r. i. n. e. n. t.  
p. r. e. f. e. a. q. r. t. a. v. l. i. a. i. n. q. r. t. o. s. i. g. n. o. q. d. e. d.  
a. s. s. i. g. n. i. n. o. p. o. t. u. i. t. d. e. n. i. t. a. c. o. d. e. i. n. f. u. a. l.  
l. o. z. o. r. d. i. n. e. e. l. e. u. a. t. i. n. h. i. s. a. u. t. s. p. e. b. q. u. i. q. z.  
t. r. i. t. o. n. u. i. u. e. n. i. r. e. i. t. i. s. e. d. a. t. t. e. r. t. i. a. o. s. t. e. d. i.  
m. h. e. c. e. s. t. t. e. n. i. p. f. i. l. l. i. i. n. s. u. f. f. u. c. t. i. o. n. e. s. u. b.  
s. i. s. t. e. r. e. n. o. p. n. t. v. n. h. u. i. c. m. i. n. i. m. e. r. e. p. u. g. n. a. t.  
c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. e. q. u. e. n. i. i. n. p. i. n. c. i. d. i. o. e. q. u. a. t. o. r. d. i. a.  
t. a. r. a. r. v. o. c. i. d. i. s. s. o. n. a. n. t. i. a. d. i. a. t. e. s. s. e. r. o. c. o. n. s. o. n. a.  
n. t. i. e. o. p. p. o. s. i. t. a. f. a. c. i. a. t. m. i. m. e. v. o. i. t. r. a. m. a. i. o.  
r. e. n. u. e. r. u. a. d. i. m. i. n. u. e. r. v. t. b. d. u. i. t. v. l. i. i. n. t. e. d. e.  
d. o. v. l. r. e. m. i. t. t. e. d. o. i. t. a. i. o. r. d. i. n. e. d. i. s. t. r. i. b. u. e.  
f. u. e. r. i. t. v. t. n. i. q. u. e. a. d. p. i. n. c. i. o. n. e. q. u. a. t. o. r. c. o. n.  
u. e. r. s. e. v. i. d. e. a. t. s. i. a. u. t. a. d. s. u. p. e. r. i. d. i. c. t. a. i. n. t. e. r.  
u. a. l. l. o. z. q. r. i. t. a. r. e. q. u. a. n. q. u. e. v. o. c. e. s. n. u. m. e. r. o.  
q. u. i. n. q. z. n. o. p. u. e. n. i. r. i. n. t. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. n. e. q. u. a. q.  
e. f. f. i. c. i. a. t. s. i. e. n. i. m. q. u. i. q. z. v. o. c. e. s. t. r. i. u. r. o. n. o. z.  
t. s. e. m. i. t. o. n. i. j. m. i. o. r. i. s. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. r. e. d. d. i. t. u. r. q. u. i. a.  
d. i. a. p. e. r. e. i. u. r. e. n. o. m. i. n. a. m. u. r. o. i. s. i. g. i. t. u. r. r. o. t. i.  
b. j.

Quot sunt  
ps diapete nota

dem vocū coniunctio q̄ huiusmodi nō fu-  
erit: vt in superiorē exemplo dissonātiāz  
facietque per precedētis vel subsequen-  
tis toni/sin maius atqz nūm⁹ semitonii  
diuisione/et maioris assumptionē/cūē  
dāda est: et in p̄dictam p̄sonātiā p̄uer-  
tenda. s̄ finis enim musices p̄sonātiā ē.  
de qua p̄mo et vltimo necessario intēdi-  
mus. Absqz illa enim ip̄a facultas nul-  
la est. Vnde oīa huius elemēta eadem  
necessitate ad illā adaptant: et p̄pter il-  
lam esse dicunt. p̄mo enim ethicoz et se-  
cūdo p̄sificoz dicitur: Causa finalis ē: cū  
gratia cetera sūnt. De diapason cō-  
sonantia et eius speciebus. La. XXII



Diapason autē p̄sonātiā/quē  
octo vocib⁹ p̄stat: septē natu-  
rales voces de q̄bus dictum  
est: vna voce alteri subintel-  
lecti cū atqz subsequētis ordinis aliaqz  
septē supergraditur: quē illarum neces-  
sario principiū est. Et qm̄ p̄m hanc cōsi-  
derationem: cū precedētib⁹ septē cōpu-  
tari nō valuit: inde ab octonario nume-  
ro: qd̄ tamē precedētes diatesserōr di-  
apēte/ab ijs quib⁹ cōponunt fecerē dia-  
ogdo vel diaocto: teste aristotele p̄ble-  
mate. xxxi. particula. xix. denotari nō  
ponit. S̄z qm̄ oēs in se p̄tinere voces  
inuēta est qm̄ octana similis est prime:  
hinc a pan grece qd̄ est totū latine: et so-  
no vel somis: tale merito: quale dictū ē/  
nomē accepit. Extra enī illas vel vltra/  
nil aliud est q̄ p̄porum sonoz repetitio.  
quē admodū enī decas numeroz: ita et  
sonoz musicoz diapason/finalis termi-  
nus est. Hui⁹ autē verbi greci assumptio/  
atqz interpretatio nūm⁹ ab inētib⁹ secu-  
lis ap̄d latinos vulgata fuit: Panis enī  
eo q̄ efficat⁹ oēm in se p̄tineat escas: a  
pan ita appellat⁹ est. Vnde etiā romani  
maximū illd̄ rēplū qd̄ in oīm deoz ho-

nore dedicarūt: a pan et theos in super  
grece: qd̄ est de latine: qm̄ oībus cū co-  
lenib⁹ timor⁹ existat: pantheos cognōia-  
rūt. Vincētā potē deū pastorē quo  
Virgili⁹ i bucolicis egloga scda memi-  
nit: p̄ quē rot⁹ nature similitudines in-  
telligi voluerē/niuersali elemētoz spe-  
cie fingētes: atqz depingētes: pan ita  
qz noīarunt. Quis figurā verbis exp̄-  
mere: quoniā ad hāc nostrā disciplināz/  
excepto q̄ in dextera fistulā septē cala-  
moz p̄pter armoniam celi: in quo et  
aiunt/sunt septē planetaz soni: et septē  
discrimina vocū gestabar: nibil attinet  
p̄sulte p̄tremittim⁹. Est igit diapason  
vocū octo: in fualloz septē: qm̄qz tono-  
rūt duoz semitonioz. Cōstat enī ex di-  
atesserōr diapēte q̄rū alfa ex duob⁹ to-  
nis et semitono nō integro: alfa vō tri-  
bus tonis et codē semitono (vt p̄dicim⁹)  
p̄fici. vnde ad sex tonos neqz p̄uenire  
ponit. Et qm̄ septē infualloz necessa-  
rio est: septē igit sunt illi spēs: videlicet  
a. a. b. b. c. c. d. d. e. e. f. f. g. g. q̄rū: decis  
voces cū his q̄ sunt in fine die p̄tinētes.  
vnde Boeti⁹ libro q̄rto: Est autē dia-  
pason a p̄solanon mēos i mēsiā ē ab  
a. in a: ceteris q̄ sunt medie vocib⁹ enu-  
meratis: et ita in reliqz. Prima igit dia-  
pason p̄sonātiē spēs/ab. a. p̄ma oīm si-  
gnoz in a. cristēs: ex p̄ma diatesseron  
specie que est. a. b. c. d. idest tono/semi-  
tonio. et tono: et ex p̄ma diapēte. d. e. f.  
g. a. idest tono/semitonio/tono/et tono  
efficitur. Secūda que est ab. b. in. b. c. ex  
secūda diatesseron. b. c. d. e. idest semi-  
tonio/tono. et tono: et ex scda diapente  
c. f. g. a. b. idest semitonio/tono/et tono.  
et tono. Tertia q̄ est ab. c. in. c. ex tertia  
et vltima diatesserō. c. d. e. f. idest tono  
tono/et semitono: et ex tertia diapente  
f. g. a. b. c. id est tono/tono/tono/et semi

Diapason  
et diapente  
an. me. 218  
coponētib⁹  
similes nomē  
quod diapente  
improba dicitur



tonio. Quarta quoque est ab. d. in. d. ex  
prima diatesseron, que plusq̃ tres speci-  
es natura habere non potuit. d. e. f. g. id  
est tono/semitonio, atq; tono: 7 ex q̃r-  
ta 7 vltima diapete. g. a. b. c. d. idest to-  
no. tono. semitonio 7 tono. Quinta q̃  
est ab. e. in. c. ex scda diatessero. e. f. g. a.  
idest semitonio/tono: 7 tono: 7 ex pri-  
ma diapente: q̃m vltra q̃tuor species  
natura non valuit obtinere. a. b. c. d. e.  
idest tono/semitonio/tono 7 tono. Se-  
pta quoq; q̃ est ab. f. in. f. ex tertia dia-  
pente. f. g. a. b. c. id est tono/tono/tono 7  
semitonio: 7 ex tertia diatessero. c. d. e.  
f. idest tono/tono: 7 semitonio. Hanc au-  
tem diapason spem fm ceterarū distri-  
butione: que diatessero diapete prepo-  
nūt: ideo nō exordimur: q̃m p̃ma illaz  
in voce chromaticar molli finē: 7 secun-  
da p̃cipium haberet: qd boetio p̃nci-  
pi nostro minime placet: ppter cām di-  
atessero speciebus dictā. Septima 7 vl-  
tima que est ab. g. in. g. ex tertia diates-  
seron. g. a. b. c. idest tono. tono. 7 semi-  
tonio: 7 ex quarta diapete. c. d. e. f. g.  
idest tono/tono/semitonio: 7 tono.

De diapason diapete cōsonantia 7  
speciebus.

Capitulum XXIII

**D**iapason diapete quoniam ad  
modum ex tertia p̃sonantia/  
et ex secunda composita est:  
ita 7 nomē sibi vēdicauit. et  
q̃m alia illarū octo vocū in fuallozū  
septē q̃nq; tonoz 7 duoz semitoniozū/  
altera vō vocū q̃nq; in fualloz q̃tuor/  
triū tonoz est 7 semitonij: erit igit dia-  
pason diapete vocū duodeci: vnde in  
terualloz: octo tonoz 7 triū semitoni-  
ozū. Sic p hoc fm numerū in fuallozū:  
vndecim spēs/viginti duas voces am-  
plectentes habere debuit. Verū eniue  
ro. q̃m. b. f. duodecio loco a seimicem

distātia vno semitonio maiori a p̃cedi-  
cta p̃sonantia deficiūt: vnde regula lōgi-  
tudinis in fualloz in hoc patet instātia/  
inde singularē illi speciem descriptionē  
p̃sulte p̃finitim: nō enim et ostēdi  
m̃dion mesodabiles existūt. Vnde cum  
ita fuerit: Idinc boetius n̄ de p̃tinarum  
p̃sonantiarum/scz diatessero. diapete/ac  
diapason speciebus tractādum p̃cesit/  
vt p̃ libro eius. iiii. dignū esse duxit.

De bisdiapason consonantia 7 eius  
speciebus.

Capitulum XXIII

**B**isdiapason p̃sonantia qd sit/  
et vnde ita dicta ex ipsi nōie  
colligat. Et q̃m duplicē esse  
diapason apte mōstrat: q̃n  
decim vocib⁹ eā obueni q̃tuordecim in  
teruallis/tori dē speciebus/decē tonis/et  
q̃tuor semitonij/viginti octo voces ha-  
berib⁹ ostendit clariū est. At q̃m oia que  
hui⁹ sunt p̃sonantia q̃ ea q̃ de simplici di-  
apason dirim⁹/intelligi possunt: Idinc  
et q̃ istius summati meminimus statim  
ertēt: 7 huic p̃mo libro finē imponam⁹.  
Sed oportet oēs p̃sonantias aio/atq; au-  
rib⁹ vt d̃: tertio m̃sices a Boetio rite  
esse notas. Frustra eni hec sciētia 7 ra-  
tione colligunt: vt inq̃: nisi fuerint vsu  
atq; exercitatioe notissima.

Commentariozū m̃sices de chordis  
7 generib⁹ meloz. Liber secundus.

De diatesseron cōsonantia in m̃sice  
disciplina supponeuda.

Capitulum I

**B**isdiapason igit  
tur p̃sonantia oium de q̃bus  
a nobis dicendū erat: n̄ mari-  
niā ac perfectissimā/post  
q̃ puenim⁹ atq; illā descri-  
bēdo absoium⁹: nūc atq; q̃b⁹ noibus  
b ij

## Ziber

ipsius chorde aut voces quas quideciz esse psaltab antiquis appellate; et quo etiam ordine distribute fuerint hoc secundo volumine psequeretur dicendum est. Et qui ipsarum nomina greca esse manifestum est: Unde illa non modo latine interpretanda; verum etiam ad nominum instructionem rudimentis puerilibus declaranda digni christianum. Hoc autem puenientius fieri: si prius de generibus melorum; sub quibus omnis decurrit musica; quantum expedies fuerit; iterum; cum opemur. ad primam igitur omnium consonantiarum; siue minimamque est diatesseron; reduci; quod in hac facultate existat ostendendum esse videtur. Ab ea enim ipsa genera melorum; quoadmodum manifestum faciemus; originem deducere. De diatessero consonantie dignitate. **Ca. II**

**A**lter oes musice consonantias; et si diapasonis causam; in tertio dicendum; potissima fuerit: diatessero tamen admodum necessaria habetur. Cum enim ea posita; omnem trium tonorum immediatus collectionem; in eo de numero vocum dimittat; in notarum; que sepe et multum nobis in carum occurrit; ut hic. f. g. a. b. diatesseron esse ostendens; de medio illius; eo modo quo dictum est; abiciat; illas in seipsam convertendo; hinc antiqui recte de musica sentientes; iam dictam consonantiam precise rectrices illius; atque finem; a quo cetera omnia tanquam a primo principio; ut in sequentibus contereatur; esse voluerunt. De diatessero consonantie triplici consideratione; et genere melorum causa et institutione. **Ca. III**

**D**iatessero autem consonantie triplex est consideratio. Primo enim eiusdem clementia. i. semitonij et duorum tonorum intervalla; et

quibus psalt; et si diuisibilia fuerint; ut in proximo conspiciuntur; erit; indiuisibilia tamen abstracte; scilicet per intellectus consideratur; et accipiuntur. Secundo autem; remanente semitonio indiuisio; primo; semitonij tonorum; precise quantum ad hoc attinet; in semitonium maius pueritur. Tertio; ultimo; tonis in vnicum intervallum per intermedij termini reale subtractione; pueritur; inde inseparabiliter positus; quoadmodum in primo descripta figura monstrabit; semitonij illos precedens; in duas equas partes; quas diessinat; et diessin appellat; dicitur. Ibe autem intervallorum intersectiones; maxime tonorum; que practice dimittat recipiuntur; et si per intermedij terminum appositionem; huiusmodi institutionem fieri valeant; huius tamen presentem speculationem per maioris intervalli in minus intervallum conversionem efficiuntur; eo modo quo dictum est; in proximo enucleabitur.

De primo genere melorum. **Ca. IIII**

**E** his igitur; que de diatessero consonantie ultimo loco dicta sunt; tria necessario atque precise genera melorum; scilicet diatonici; chromatici; et enarmonici eliciuntur. Primum ergo genus; quoniam per semitonij tonum; tonum pgregitur; a maiori sui positione diatonici appellatur. Et quoniam tones integros habet ab omni scilicet diuisione abstractos; et semitonium a natura; id est nulla tonorum partitione productum; quoniam admodum sequenti libro mathematica demonstrat; notum erit; merito ceteris aliquanto durius; et naturalius teste Boetio libro. j. dictum est. Unde cum huiusmodi generis institutioni omni consonantiarum naturalium institutione; capite obstruata fuerit. Dicit

autē tonū in hoc genere incōpositū: qm̄  
vñico tm̄ intervallo integer ponit. Pñt  
autē semitonii t̄ semitonii sequētis ge  
neris tonū appellari: s̄ nō incōpositus:  
Duob⁹ enīz inuallis p̄staret. s̄z inf̄ ista  
hoc aiaduertendū est: Et si qñtū ad h̄  
generis institutionē atrinet per quācū  
qz diatesserō spēm illō p̄terere poterit  
mus: qñtū autē ad tetrachordoz sub il  
lo in primo describēdoz dispositionez/  
atqz distributionē: in q̄ nra rora pēdet  
mus: illā distaracā a semitonio inci  
pit: quē admodū a nob factū est: omnia  
enim ab eodem incipiūt intervallo.

De scōdo genere meloz. Caplm V



Secundū autē gen⁹a naturali  
diatonici atqz superiozis po  
sitiōe hoc modo discedit. se  
mitonio enīz semitonio at  
qz trihemitonio incōposito intendit et  
remittit: vt dī. j. musices. sed hac lege:  
Assimpro enī atqz sibi p̄posito semito  
nio p̄cedētis generis qd̄ semp min⁹ est:  
et oīm generū vel integrū in se manens/  
vl̄ in partes diuisūz basis siue fūdame  
tū/ acutā p̄mī sequētū duoz tonoz vo  
cem p̄dicti generis a p̄prio loco mobi  
lem facit: atqz illā remittēdo: ipm̄ in se  
mitonii mānēuertit tonū: vt cū mino  
ri antecedente tono etiā eq̄pollere inue  
niat. Jure enīz sicut nec duo semitonia  
maiora immediate: sic nec duo minora  
assignare vel dare possum⁹. Illa enī per  
excessūz vñi comatis: de quo sequēti li  
bro dicem⁹: ista vñ p̄ defectū tonū effi  
cere nequeūt. Ibis autē ita dispositis se  
mitoniis minori. s. atqz maiori: tūc ad  
acutiorē diatesserō p̄sonāte partē/ quā  
oia sibi supponit meloz generat relinq  
tur necessariū trihemitonii t̄ illō incō  
positū: qd̄ nullo alio modo dari potest.  
Ihō enīz in medio posito terminu hu

ius toni partici (q̄q̄ i tetrachordo sy  
nemenō ecōtrario diuidatur p̄pter cau  
sam in tertio dicēdan) facta est. Et qm̄  
gen⁹ hoc nō eo modo. vt p̄mī progre  
ditur: inde a procedēdi permutatione  
cromaticū grece appellatum fuit. Tra  
ctū est autē hoc vocabulū i dēst roma/  
teste Boetio iam dicto libro. j. a super  
ficiebus: que in alium cum permutant/  
transcunt colorēz. Hic iturqz p̄terea  
eadem ratione molle p̄pter eaniquā  
facit toni in semitonii cōuersionē. Se  
mitonia enim huiusmodi querequos fu  
erit: respectu tonoz a quibus scindū  
tur mollius sonant: illi vñ durius. Pos  
sunt autē tonus t̄ semitonii diatonici  
generis trihemitonii nominari: s̄z non  
incōpositum: Duob⁹ enim inuallis  
cōseens esset. Et his igitur error quo  
rūdā ex nostris: qui hoc genus per se  
mitonium semitonii t̄ tria distincta se  
mitonia describūt manifest⁹ est.

De t̄tioz vltio meloz genere. Ca. VI



Trium vñ gen⁹ t̄ vltimum/  
ab ena grece qd̄ est vñū lati  
ne: t̄ armonia enarmoniciūz  
dictū est. Maiorē enim p̄e  
ceteris habet diatesserō p̄sonāte partē  
vñico tm̄ inuallō cōprehensam: vnde  
magis coaptatū atqz p̄inctum a Boe  
tio libro. j. dī. Dies enīz dies atqz diro  
no incōposito: vñico. s. inuallō cōrēto  
p̄cedit. Dies enīz in hoc genere dimi  
diū est semitonij minozis. P̄posita enī  
cromatici generis p̄stitutiōe acutaz se  
mitonij minozis vocem: in illius spaci  
dimidium t̄ acutam maioriē in acutā  
iam dicti minozis vñi prius erat remit  
tit: dies enīz atqz dies/ de quib⁹ memi  
nim⁹ ad quiorē sui partē p̄dicto modo  
p̄stituēdo: t̄ ditonū incōpositū ad acu  
tiorē de necessitate relinqndo. Pñt autē  
b iij

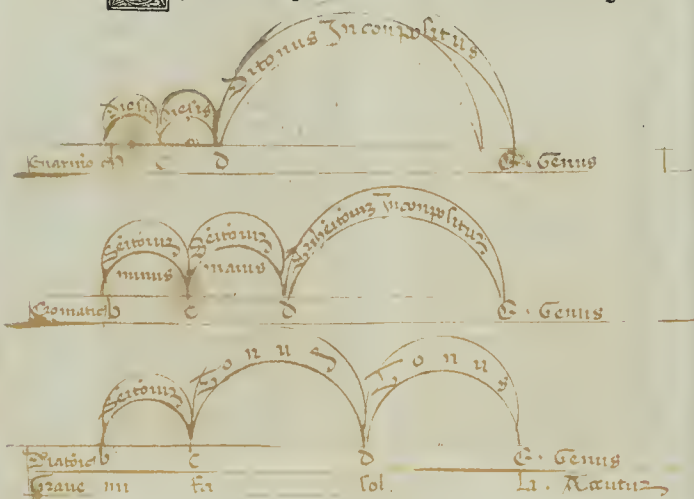
## Liber

toni? toni diatonici generis diti? no  
noiari: s; nō incōpositi: Quoz enī esset  
interualloz. Hinc autē generi diapason  
psonātiā assignare minime valent. Cū  
enī gen? hoc: nullū de p se existētē habe  
at tonū: s; semp duos īseparabiles: ma  
nifestū est diapēte psonantiā q̄ diatēse  
ron psonātie tonū addit: non posse sibi  
vēdicare: q; si diapēte ea de causa non  
habeat: neq; diapason: q̄ ex illis cōpo  
nit possidebit. S; inter hec: illd est ex p  
dictis cōsiderādū q; diuersus ordo pce  
dēdi diuersosq; interualloz: 7 si pnci  
pale gen? nō intermar: diuersus tñ illd  
efficit: 7 diuersimode noiā. De stan  
tibus vocib; 7 mobilib;. Caplm. VII



Ex prime autē dictis manife  
ste colligit q; pma et vltima  
chora diatonici generis om

nino immobiles sunt: non commutan  
tes loca. Sēda autē nec in tonū mobil:  
nec in tonū mobil: si enī scdo generi: id  
est cromatico: adaptet: eadē est nume  
roq; erat in diatonico: vtrōiq; enī se  
mitonio mīori a pma distat. si vō enar  
mōico generi ascribat: mobilis est: 7 iā  
altera effecta: tūc enī dimidio tñ semi  
tonij minoris. i. diei a pma semincta si  
ue separata est. Tertia autē semp mobilis  
est. In cromatico enī gñe si describat:  
semitonio maiori a scda dissimila ē. Si  
autē i enarmonico: tūc dimidio semito  
nij minoris a scda eiusdē generis ita vt  
sit eadē numeroq; erat scda: in pcedēti  
bus generib;. Quib; de reb; scda chor  
da cromatici generis: 7 tertia enarmo  
nici siml cū scda diatōici: vnissone sunt  
de necessitate: vt in subiecta figura.



## Secundus

## XII

De falsa atq; vera sup̄dictoz inter  
ualloz intelligētia. **Capl'm VIII**



**R**umq; etiā temporum/circa  
sonoz incōposita interualla/  
de q̄bus dictus est: existimā  
tes illa etiā in diatonico genere/ subtra  
cta infimedia chor̄da inueniri/magno  
pere decepti sunt dicentes/ si cōpositus  
tribenitoniiū. b. c. d. fuerit/ que semito  
nio. tono. ⁊ tono disgregatim p̄tinent/  
incōpositū tñ erit. b. d. Rursum si dito  
nis cōposit⁹. c. d. e. extiterit/ incōposi  
tus vo. c. e. oīno dicat⁹ qd est ⁊ omnes  
mūsicā. Tribenitoniiū enī incōpositū/  
ita vñico tñ locatū est in fuallo/ quē ad  
modū super⁹ posita figura ostēdit: vt  
inter grauioz ⁊ acutioz ei⁹ vocē: inter  
media non mō nō absit: s; neq; etiā in  
telligi possit. Itēq; de ditono incōpo  
sito etiā necessario dicendū.

De generū meloz discretioe. **Ca. IX**



**E**d nūc iam temp⁹ est adim  
plēdi/ que in plogo huius no  
stri operis/ vbi mūsicā in me  
re speculatiuā ⁊ in speculati  
uam simul ⁊ practicā diuidentes/ alte  
ram ab altera segregādā: ⁊ que illaz  
retinēda sit: que vo relinquēda/ ostēde  
re promissimus. Quā in re ignorantes/  
cum fuerit huius discipline quid preci  
puū: illiusq; declaratiuum/ attentos es  
se volumus. Est igitur in primis circa  
presentem contemplationem animad  
uertendū: q̄ inter omnia genera me  
lozū/ diatoniciū genus per semitoni  
um a natura datum/ tonum ⁊ tonum/  
tanq̄ ob eam causam facillimū: tam  
in instrumētali mūsica: q̄ in ea/ que cā  
tandi dicitur/ per omnia/ post eius spe  
culationem in practicā venit. Om  
nis enim consonantia a superius dictis

eius elementis componitur: ⁊ in illa tā  
tum necessario resoluitur. Hoc autem  
genere posito/ reliqua de necessitate  
modo quo descripta sunt: ab omni pra  
xi excluduntur. Si enim tonus ⁊ semi  
tonium superioris generis/ videlicet di  
atoniciū/ medio a natura interposito ter  
mino/ tribenitonium cōpositum effici  
unt: incōpositus igitur chromatici ge  
neris/ stante superiori genere: quod ce  
teris principalius/ atq; naturalius dicit⁹  
mus: practice dare vel assignare nūni  
me valimus. Sed neq; expedit. Quic  
quid enim per illud fieri potest: id etiā  
per istud: et amplius. Hoc enim scdm  
totum/ id est scdm extremas eius vo  
ces/ atq; scdm partes/ que sunt tonus ⁊  
semitonium/ seruit. Illud vo/ quonias  
partes nullas habet/ scdm totum p̄ci  
se. Amoto autē hoc tribenitonio/ tñc  
etiam semitonium maius illud antec  
dens omnino tollitur. Atque enim  
istorum ex defectioe primi toni primi  
generis/ (vt ostendimus) vel a proprij lo  
ci depositione efficitur. Idinc enim sim  
lica instrumentalis/ neglecto illo/ atq;  
abiecto/ semitonium maius per diuisi  
onem toni/ medio interposito termino/  
extremis sonis immobiliter remanen  
tibus/ sibi assumit. ad cuius positiones  
etiam minus semitonium eiusdem ge  
neris sequitur d' necessitate. Simili au  
tem ratione enarmonicū gen⁹ in nul  
lo practice recipitur. Stante enim di  
tono composito diatonici atq; antiq̄  
simi gñis: ⁊ ditoni incōpositi/ hui⁹ gñis  
perimū: ⁊ dyesis ac dyesis ex mobilita  
te secūde chor̄de diatonici puenientes/  
parit interimunt. q̄ si medio inposito  
termino inf̄ extremas minoris semitonij  
voces assignarent. etiā nunq̄ in practi  
cā admitterent. Nulla enī psonātia ex  
b iiii





ri ad usq; etiā sibi silem: tūc sequēs i or  
dine q̄ est b. tritonius ad q̄rtā precedēte  
q̄ est. f. efficere inuēta est. Qui cū dispo  
nātiā facere pbatz fuerit: 7 inde ad su  
pradictā diatesserō psonātiā/ eo modo  
quo libro. j. dictū est/ necessario reduce  
tus: tūc superi⁹ dicte chorde. i. octaua/  
atq; nona/ in hoc p̄fice semitonio tūc di  
stabit: Semitonio inq̄ oromático. q̄re  
cum p̄cira se habeat/ duob⁹ igit modis/  
ab ipsa octaua chorda/ scz aut p̄ toniz/  
aut semitoniz: necessario pceditur. Si  
autē p̄ toniz: tunc p̄m⁹ chordaz quinde  
nus numer⁹/ temp idē manet. si vō p̄ se  
mitoniz: tūc tres in sup̄ chorde ita infic  
te sunt: vt nona/ decia/ 7 vndecia/ (quē  
admodū psequēter docebim⁹) duplices  
existit: 7 ita decē 7 octo effecit. Vpor  
tuit enī vt idē semitoniz duos tonos q̄  
bidiatesserō psonātiā intēsas sibi vēdi  
carer/ ad acutiore partē h̄er. vnd factū  
est/ vt oēs chorde/ p̄ma tñ in hoc dicit a  
rar p̄finitissim⁹ q̄nq; retrachorda de q̄  
bus in primo diceim⁹/ ob h̄ tertij ḡas/  
p̄ semitoniz incipiētia diuiderē. h̄ec  
igit sunt decē 7 octo chorde: nūq̄ tñ q̄n  
tādecimā supradētes/ q̄b⁹ ois musica/ 7  
si alie cōplures oromance sumpt⁹ vt in  
monachordi instimūse factus est/ in il  
las in p̄poni valeat: p̄cipue cōteret/ atq;  
regit. Sznūc q̄b⁹ noib⁹ in maiori earuz  
numero: grece ab antiq; appellate fue  
runt: nesciētib⁹ aperiam⁹. H̄c nomib⁹

chordez musice. La. XI  
**P**rima aut oim supradictaz  
chordez musices p̄rosam  
banomenos dicta ē secunda  
ypareypatō: tertia parypareypatō: q̄r  
ta lycanos ypatō: q̄nta yparemeson: se  
xta paryparemeson: septia lycanos me  
son: octaua mese. Post h̄c autē si p̄ se  
mitoniz ab eadē p̄p̄cām dictā incipiē

do pccat: nona ē tryre synemenō: de  
cima paranere synemenō: vel lycanos  
synemenō: vndecima ē nere synemenō.  
si autē post p̄dictā mese p̄ toniz ab illa  
cōputādo reliq; erodiri incipiam⁹/ no  
na dicif paramese: decima tryre dypeu  
menon: vndecima paranere dypeume  
nō: vel lycanos dypeumenon: duodeci  
ma nere dypeumenō: tertiadecima tri  
te yperboleō: q̄rtadecima lycanos/ vel  
paranere yperboleō: q̄ntadecia/ 7 vltima  
nere yperboleō. De sup̄dictoz nomi  
nū chorazarz in p̄p̄tatiōe. La. XII

**H**ic p̄ma oim chordez p̄ros  
labanomenos/ siue p̄rosimelo  
dos/ a p̄thosq̄ est p̄nceps/  
vel p̄miz mel⁹ vlt meloita di  
cta fuit: qm̄ p̄ma oim modulari. h̄ec  
enit si vltimo adinuētas siue exco gitata/  
ideo p̄sul te oibus p̄posita extitit: vt me  
se chorda q̄ magis yparis/ q̄ yperoleis  
accedebat/ inf q̄ndecimide q̄b⁹ dictū est/  
mediū quē admodū p̄ ei⁹ nomē impo  
rasset/ teneret locū: 7 q̄ p̄ ab imp̄fecto in  
teruallo. i. semitonio initiz capiebāt: a  
p̄fecto deiceps digni⁹ inciperēt. i. tono.  
Ipsa enī chorda q̄ est. a. quā vetustissi  
mi musicoz tanq̄ oim p̄mā in summi  
tate pollicis de cens locarūt: posteri vō  
ob cām. v. libro dicēdā i sequit inctura  
posuere: sicut etiā nos oēs in eodē loco  
illā intelligim⁹: p̄dicto spacio a sequēti  
distat. vnde āti q̄ vōrdo ita p̄mutat⁹ est/  
vt q̄ p̄ma erat: nūc scda existat: 7 ita cō  
sequēter p̄mis tñ noibus semp̄ retentis.  
Szn qm̄ āte illi⁹ adiectionē reliq̄ q̄rme  
sumpte diatesserō psonātiā: a minimo  
incipiētē intervallo personabāt/ ita igit  
illas in p̄p̄tādo describam⁹/ Scda igit  
chorda q̄ est. b. a p̄dicto intervallo dia  
tesserō psonātiā incipies erodiri/ sicut  
antea p̄ma fuerat: sic etiā antiquo noie

b v

Quia tunc ipse  
bny erat vltim⁹  
p̄ aia et q̄  
m vltim⁹  
bny a p̄p̄tādo  
cedat siue bōm  
p̄p̄tādo. a p̄  
m̄p̄tādo tñ p̄  
tē bny et q̄  
p̄m̄ p̄m̄p̄tādo

ideft pparte pparatō q̄si maior vlt̄ bonora-  
bilior seu p̄ncipalis p̄ncipaliū vocatur.  
Tertia. c. qz iuxta p̄ncipalē p̄ncipalius  
posita p̄ypare pparatō dī. Quarta vō. d.  
quā nos ad radicē mediū collocam⁹ di-  
giti: qz ad p̄cedentē indices p̄pter cām  
de situr p̄ os labanomenō dictā p̄nūciā  
dā illi instituerāt a lingendo Lycanos  
grece qd̄ teste boetio libro. j. idē signifi-  
cat appellata fuit: ⁊ a p̄ma hui⁹ ordinis  
pparatō cognōiata. vnde satis euidenter  
p̄p̄q̄ olim in dextera: sicut etiā in q̄bus  
dā antiq̄s libris repertū est: oēs chor̄ de  
scribebāt. In dice enī aliq̄o demōstra-  
re volentes: eadē p̄cedēse vrimur manu.  
Quinta aut̄. c. finis iam dicte diatesses  
non existēs: aliāqz eodē modo ad usqz  
octauā distribues p̄parte meson. i. p̄ma  
mediarū appellat. Sexta. f. p̄ypare  
meson. i. iuxta p̄mā mediarū posita.  
Septima. g. qm̄ tertia est mediarū  
dicat Lycanos meson. Octaua q̄ est. a.  
vocat̄ mese. i. media: Ab vtrāqz enim  
extremarū p̄ diapason p̄sonatiā distat.  
Nonā aut̄ ob cām dictā duplex est: h̄ a  
rū aut̄ p̄ma q̄ est. b. q̄ etiā p̄ semitonius  
(q̄ q̄ eadē rōne d̄ necessitate cromaticū)  
pariforma. i. p̄iūctum ab octaua proce-  
des: diatesserō terit p̄sonatiā. Trypte sy-  
nemenō. i. tertia p̄iūctarū vocū: ab vlti-  
ma cōputatō: dicta est. Decima. e. q̄a  
tertia hui⁹ ordinis est int̄ dēdo Lycā-  
nos synemenō: vel qz iuxta vltimā p̄iū-  
ctarū posita: Paranete synemenō voca-  
ta fuit. Undecima. d. finis hui⁹ diates-  
serō existēs nere synemenō appellat. Bi-  
ci aut̄ hui⁹ sinodi p̄sonatiā cōiūctarū  
vocū p̄cedēs: ⁊ si p̄cedētēs hui⁹ additionis  
fuerint respectus ad sequētēs q̄ de per-  
se absolute sicicipit: Nonā igit̄ scōa. b  
paranese dī. i. iuxta mediaz diatonice  
collocata qd̄ est de p̄ma hui⁹ facultatis

p̄sideratide: tōno ab illa distās: q̄ etias  
diatesserō p̄sonatiās per semitonū ali-  
arū more instituit: sed non eodē modo:  
qm̄ minime cū p̄cedētiaz aboluta cō-  
tinuat: qd̄ tñ reliq̄ faciūt. Decima p̄p̄-  
te diexumenō. i. tertia disīūctarū p̄ re-  
spectū ad p̄iūctas immediate p̄ceden-  
tes: ab vltima cōputatō: appellata fuit  
ip̄a vō ē. e. Undecima. d. paranete dy-  
exumenō. i. iuxta vltimā disīūctarū po-  
sita: vel etiā ob cām de q̄ diximus: lyca-  
nos dyexumenon vocat̄. Duodecima  
e. finis hui⁹ diatesserō: p̄ncipiū alteri⁹  
atqz vltimē nere dyexumenō. idest in-  
ferior: siue vltima disīūctarū. Tertiade-  
cima. f. tryte p̄perboleō: idest tertia su-  
peracutarū: ab vltima dinumerando.  
Quarta decima. g. paranete p̄perboleō-  
on: idest iuxta vltimā superacutarū po-  
sita: q̄ etiā lycanos p̄perboleō dī. Quin-  
tadecima. a. q̄ finē facit nere p̄perboleō  
idest inferior vel vltima superacutarū si-  
ue excellētū. Autiores enī somi seu su-  
pacuti: teste albino: excellētes recte no-  
minant. Ibi enī p̄pter maximā eoz ce-  
leritatē p̄ueniēdi ad auditū: ita illū af-  
ficiūt: vt q̄si ip̄m corūpere videantur.

De q̄ncqz tetrachor̄dis. Ca. XIII



Superius igit̄ deceptis chor̄-  
dis: p̄ma q̄dē. i. p̄sillabano  
menos p̄ternissa: quinqz (vt  
ostēdim⁹) efficiunt̄ terra chor̄-  
da: q̄ p̄ter quartū oīa p̄iūcta esset a mi-  
nimo p̄sonatiarū elemēto: idest mino-  
ri semitonio incipiētia: manifestū ē: ab  
ea enim chor̄da: q̄ vniūqd̄qz illoz ter-  
minat: sequēs in ordine incipit. Quar-  
tū vō seorsus a tertio atqz disīūctum po-  
nit. Sūt autē hec: vt dī a boetio quar-  
to musices. Ilyparatō meson synemenō  
dyexumenō: hyperboleō. P̄mū igit̄  
tetrachor̄dū atqz grauiusimū: hyperatō



# Secundus

XIII

propter cām dictā appellatū est. huius  
autē chordæ sunt ypare ypatō. paripa  
teppatō. lycanō ypatō. ypate meson.  
Scdm̄ dō ab eadē chorda incipiens  
p̄star et ypate meson. parypate mesō  
lycanos meson. mese. Post hāc vero  
dno sumunt tetrachorda: vt ostēsum  
est. partim synemenō. i. p̄iuncta: partim  
dō dyzeuimenō. i. disiuncta: partim in  
q̄ p̄iuncta: qm̄ tertia ⁊ q̄rta chorda te  
trachordi synemenō qd̄ est hōz dno  
rū p̄mā: etiam tetrachordo dyzeuime  
non qd̄ est alterū: p̄ scdā ⁊ tertia desce  
runt: partim dō disiuncta: qm̄ eoz p̄m  
cipia: tōm̄ interu allo sepata sunt. Et  
synemenō qd̄ est tertiū in ordine natu  
rali ab ipsa mese incipiens habet insu  
per tryte synemenō. paranete syneme  
nō. nete synemenō. Quartum autē ab  
paramese incipiū faciēs hz p̄sequēter.  
tryte dyzeuimenō. paranete dyzeu  
imenō. nete dyzeuimenō. Quintus ⁊  
vltimū hz. nete dyzeuimenō: tryte yp  
boleō. paranete yperboleō. nete yper  
boleō: vt in subsequenti descriptione.  
Quibz de rebz erro: quorū daz huius ar  
tis scriptoz manifestū est: qui cām in  
stitutionis tetrachordi synemenō de  
q̄ dictū est: ignozātes illud in ceteroz  
descriptiōe p̄sulte: sed tamē insipient  
preterierūt. Et alioz q̄ eadē insipien  
tia illd̄ ab nete yperboleō intēdēdo col  
locarūtū fuerit supercellētū vel sup  
acutariū vltima. q̄a a prima. i. prosā  
banomenō. q̄ntadēcimā bis diapason  
equifonitēs in qua etiā omnes modi  
cantandi vlt̄ musici vt patet. q̄rto mu  
sices terminantur. Nullus enim illō  
rū decē ⁊ octo chordas habuit in lon  
gitudine. tetrachordi autē vt sepius  
mōraro libro dicitur omnes resonat  
diatesseron p̄sonantiam.

Proslambanomenos

A.re

## Tetrachordum ypaton

ypateppaton	B.mi	Adi
parypateppaton	E.fa.vt	ffa
lycanos ypaton	B.sol.re.	Sol
ypate meson	E.la.mi	Za

## Tetrachordum meson

ypate meson	E.la.mi	Adi
parypate meson	ff.fa.vt	ffa
lycanos meson	B.sol.re.vt	Sol
mesē	A.la.mi.re	Za

## Tetrachordum synemenon

mesē	A.la.mi.re	Adi
trytesynemenon	B.fa	ffa
paranete synemenō	E.sol.vt	Sol
nete synemenon	B.la.re	Za

## Tetrachordum dyzeuimenon

paranese	b.mi	Adi
tryte dyzeuimenon	E.fa.vt	ffa
paranete dyzeuimenō	B.sol.re	Sol
nete dyzeuimenō	E.la.mi	Za

## Tetrachordum yperboleon

nete dyzeuimenon	E.la.mi	Adi
tryte yperboleon	ff.fa.vt	ffa
paranete yperboleō	B.sol.re.vt	Sol
nete yperboleō	A.la.mi.re	Za

et p̄mā daz  
hūc dō ⁊ octo  
cordas cōstituit  
q̄m̄c tunc

## Libertertius

Quomodo metatior musices de monachoz di  
institutiōe et diuisione et ac psonariū et  
earū elemētorū demonstratiōe. Liber  
tertius in quo pmo de portionib⁹ agitur.

De supponendis in musice disciplina  
proportionib⁹. Caplin I



**Q**uoniam superi

ozib⁹ libris d psonariā et  
et earū elemētorū distri  
butione late dictum est:  
nūc autē et si pithagori  
ca sentētia q fuerit pmarū illarū causa  
manifestū fuerit in hui⁹ tertij descripti  
one/qm de reliqz nullū vbi fecit: q sit  
etiā oim ratio: et qhs examinandū modū  
edisserēdū est. Ad qz meli⁹ fiet: si prius  
de pportionib⁹ qntū expediens existat  
dixerim⁹. Qm enī dicendoz causa in  
qdam numeroz pportione pstitit. Pro  
portiones vō huiusmodi a mathematica  
ca demonstratiōe sumūt originem. De  
mōstratiōes qdē ab grauis et acuti sō  
ni dimēsiōe. Simēsiōes quoqz ab ipsa  
natura: q teste aristotele i paruoz natu  
raliū libro de mūdo/mibil frustra facit.  
Natura enī fert vt qnto neru⁹ aut chor  
da maior fuerit: tāto sicut pdirim⁹ gra  
uiorē: quāto vō minor: tāto acutiorē  
reddat sonū. Qd duob⁹ modis enenire  
cōprobat. Aut enī ex vni⁹ chorde ad ali  
am: aut ex cuiuslibet ad cui⁹ sēdā partes  
de qbz dicim⁹ cōparatiōe: sub cui⁹ exem  
plo demonstrare intēdim⁹. Vtrū enim/  
qm grauis son⁹ plurib⁹ passib⁹ q acut⁹:  
tanq⁹ a maiori lōgitudine illi⁹ initij ca  
pies metit⁹ chorā: acut⁹ vō ecōtra: gra  
uitatis igit⁹ et acuminis terminī inequa  
les: et inde eoz pportiones necessario in  
eq⁹litas erit. Quot enī passib⁹ vterqz  
sonoz metit⁹ chorā: tot vnitatib⁹ q p

portionū eoz terminī sunt designātur.  
In qbz et si minores terminī natura p  
cedāt: maiores tñ pri⁹ psideant: q eas  
obzē. j. Arithmetice: duces: illi vō co  
mites appellant. Si enī grauis son⁹ na  
tura prius est q acut⁹: Ille aut plurib⁹  
passib⁹ iste vō pauciorib⁹ (vt dictū ē) cō  
stituit: maior igit⁹ numeri multitudo i  
oibus huiusmodi pportionib⁹ fm hac  
pconsideratiōe pcedet: minor vō subleq⁹.  
vnde Boetij libro. iij. siue in mensura  
nerui: siue in numeris statuas describē  
da diuisio: mai⁹ spaciū chorde et maior  
numeri multitudo sonos grauiorē ef  
ficiet. At vō si fuerit nerui lōgitudine cō  
tractior: et in numeris voces edi necesse ē. At  
qz ex hac cōparatiōe: quāto vna quoz  
fuerit vel lōgior vel plurū numeroz:  
alia vō ptractior: vlt pauciorib⁹ signata  
numeris tñ vlt grauior vel acutior iue  
nit. Ss qm hec oia qntitatē sibi pcpo  
nūt: ab illa igit⁹ nostrū thema sumatur.

De qntitate et cōdiuisiōe atqz ma  
thematicarū sciētiarū numero. La. II



Qm nis quātitas vel pttima/  
vel discreta siue diuisa est.  
Cōtinua autē magnitudo  
appellat. Discreta vō multi  
tudo. Iloc aut a finitā minima incho  
ans quātitate: crescēdi nō recipit fines:  
Vt qz pncipiū vnitas: q teste Boetio  
libro. ij. est q min⁹ mibil est. Magnitu  
do vō a finita etiā: vtrū a maximā a inci  
pies quātitate: decrescēdi tñ fm partē  
eiusdē pportitiōis nō hz terminū. vnde  
si fuerit linea cuiusqz definitē mensu  
re poterit in duo equa diuidi: eiusqz me  
dietas: fm aliā atqz aliā medietates: ita  
vt null⁹ vnqz secādi termin⁹ fiat. Ma  
gnitudinis autē alia imobilis: alia mo  
bilis. Imobilis vō geometria: Mo

bilis autem; astronomia cōsiderat. Si  
scire autem quātitatis alia sunt per se/  
ut duo, tria, quatuor: et ceteri numeri:  
qui ut sunt nullo alio indigere compo-  
bitur. Alia vero ad aliud, siue ad aliquid  
referri videtur: ut duplum, triplū, qua-  
druplum, sesquialterum, sesquitercium/  
et quicquid tale: quod nisi relatum fuerit ad  
aliud, ipsum esse non possit. Per se quidem  
discrete quātitatis Arithmetica auctor  
est, ad aliquid vero relata; musica proba-  
tur obtinere peritiam. Quāobrem musica;  
multitudinis relate sciētia dicitur: Relata  
inquit ad sonū. At vero superdicere facul-  
tates quatuor; id est Arithmetica, Geo-  
metria, Armonia, et Astronomia; ma-  
thematice sciētie quādam modū libro .j.  
recessimus; ubi cum in primo dicēdam  
appellatur. De mathematicarū sciē-  
tiarum ordine.

Capitulum III



Quāquā autem ex diuisione cōti-  
nui: vel ex plurimū natura p se  
existētius collectio discretū  
efficiatur: id quod ab alio vi-  
desse pcedere posterū illo finē hāc ratio-  
nem extat: unde Geometriā Arithme-  
tica pcedere psequēs esset; vix enim quā-  
m illorū quodlibet vniū ē necessario; vniū au-  
tem pluralitatis aut multitudinisque  
natura illud sequitur picipiū est: discreta  
igitur quātitas cōtinua; siue arithmeti-  
ca geometriā merito pcedit. Nihil enī  
est quod ab vnitare seiunctū sit; absque il-  
la subsistere valcat. Quicquid enī est; id  
est: quod vniū numero est. Quia de re: et si  
vinitas hoc modo psiderata. i. pnt con-  
uertit cū ente: sit quāvnaque res est  
vna; quādam modū a boetio libro de vni-  
tate et vno dicitur. finē autem hāc nram ptepla-  
tionē est; quē sepiā assumpta numerum  
pstituit. Via enī de quā in geometria  
psiderat; vel vnitatis; vel multitudinis

cū habere videtur; inde posterior; em  
et scōdam ab arithmetica illam existere  
oportet. Quod etiā ex figurarū illorū deno-  
minatiōe apte colligitur: Triangulus enī  
quadrangulus; pētagonus; et cōplures alie fi-  
gure; absque antecēdis numeri notā; nū-  
cupari minime valēt. Armonia vero ter-  
cium in ordine obtinere locū pclarū est.  
Tolle enī duplā ppositionē; sesquialte-  
ram; sesquiterciā; de quā arithmetica pri-  
mo psideratur: et diapason; diapēte; ac  
diatēsserō psonatē nūquā erit. Sūt enī  
effectus supdictarū ppositionū; quem ad-  
modū pthagorica demonstratiōe pba-  
tū est, quod si numerū simplicē subtrahis;  
etiā ut in plurib; earū noīa peribit. Si  
atēsserō enim de quatuor; diapēte vero de  
quingz nomen accepit. Quē cum ita sunt/  
Astronomia igitur quartū et vltimū inter  
mathematicas obtinet locū.

De mathematica scia quod sit. La. III



Arithmetica a matho grece/  
quod est disco; vel doceo latine;  
ita dicta est. Quod si ad oēm  
sciētiā ptinere videat; p prius  
tū ad hāc de qua nunc agimur. Ceteris  
enī finone tū ista vero etias figuris et  
demonstratiōib; oculis subiectis; quod est  
possimū; edocemur. Unde enī antho-  
nomasice. i. ppter huiusmodi excellen-  
tiā sola in primo gradu certitudinis et  
istens doctrinalis; et a maioritate quā-  
tū ad hoc attinet; iterum mathematicam  
appellat. Est autē mathematica; ab  
abstracta a materia psiderat quātitatem.  
Abstracta inquit per intellectus dūtaxat:  
vel speculationē. Et abstractiū teste  
aristotele. ij. phisicorū; nō est mēdiaciū.  
Nō enim eam obrem pter materiā existe-  
re cum fuerit natura impossibilis; inde  
falsum pcedere illā existimamur. Affir-  
mare enī quātitatem sine materia sensū

si dicitur  
ut ab alio  
quodam

multitudo  
do enim  
post-  
tutem  
et si  
illam



maior numerus pertinet minores: eadez de necessitate: et minor pertinet a maiori. sed his qui minores sunt inaequalitatis: multiplicata ut ostensum est: et in sequentibus perclarum erit: nullatenus considerat. Est autem proportio ut dicitur a boetio libro secundo de duobus terminis ad se invicem quaedam comparatio. Termini autem sunt (ut in quibus numerorum summe. De genere multiplici proportionum et eius speciebus. Capitulum VI

**D**icimus igitur inaequalitatis genus sine proportionum multiplex appellatur. Primum dicitur: quoniam ab unitate que numeri principium est: incipit: et omnes eius species ad illam comparare inveniuntur: unde ceteris antequam. Est autem multiplex genus: in quo per eius nomen importatur: quando maior numerus minoris plusquam semel parte nulla erupere in se continet. Huius autem species sunt Dupla: ut duo ad unum. Tripla: ut tria ad unum. Quadrupla: ut quattuor ad unum. Quintupla: ut quinque ad unum. Septupla: ut sex ad unum. Septupla: ut septem ad unum. Octupla: ut octo ad unum. Et ita in amplius: et in ceteris compositis. At vero genus hoc multiplex discrete quantitatis servat naturam: quae ad modum cuius illa ab unitate incipiens: in maiores semper numerorum species crescere non recipit finem: sic etiam neque huiusmodi genus in suas species. Tripla enim maior est quam dupla: et quadrupla quam tripla: et in ceteris.

De genere superparticulari et eius speciebus. Capitulum VII

**S**uperparticulare autem genus ab unitate multiplicis discedens: a dualitate exordium sumpsit. Unde merito secundum ordinem dicitur. Hoc autem genus longe alium modum quam multiplex servat. In illo enim omnes species ad unitatem referuntur. In

hoc autem permixta unitate/singulis precederunt numerorum species/singule in ordine naturali sequentes: ut tria ad duo: quattuor ad tria: et ita in amplius comparant. Est igitur superparticulare genus proportionum: in quo per nomen importatur: quando maior numerus minoris semel pertinet: et una in super eius parte: eamque vel diametrum vel tertiam vel quartam ac deinceps. Quae si dimidia fuerit: ut tria ad duos semel quicquid est totum latine: et altera parte abiecit. Item litteraeque inter duos as vocales posita hiatus facit: semel quicquid ter de duobus tantum dicitur: et eorum dimidium est. Itaque semel quicquid proportio est: quotienscunque maior numerus minoris semel pertinet: et eum medietatem: ut in super dictis terminis eorum compositis. Quae etiam ab hemi grece: quod est dimidium latine: et ideo quod est totum: hemidia appellatur. Si autem maior numerus minoris semel pertinet: et eum tertiam partem: ut quattuor ad tria: et in eorum compositis: semel quicquid tertia dicitur. Et iterum ab epy quod est supra: et tertia quod est tertium: eo quod maior numerus tertiam habeat partem super minoris: Epitrica vocatur. Si vero maior item numerus minoris semel pertinet: et eius quartam partem: ut quinque ad quattuor: et in eorum compositis: semel quicquid quarta nuncupatur. Sex ad quinque semel quicquid quinta. Septem ad sex: semel quicquid sexta. Octo ad septem: semel quicquid septima. Si vero maior numerus minoris semel pertinet: et eum octavam partem: ut novem ad octo: vulgo semel quicquid octava. et rursus ab epy quod est supra: et octo etiam grece: quod latine octo dicitur: epogdopy nominatur. Et ita in amplius. Hoc autem genus pertinetque quantitatis suae naturam. quae ad modum cuius illa a maximo incipiens: in infinitum minui potest: ita et huiusmodi genus: a maiori simplicius inchoans



## Liber

proportione decreſcēdi nō habet fines. ſeſqualtera enim proportioque illius prima eſt; quoniā maiore numero minorē dimidio ſuperat: maior eſt q̄ ſeſquitercia: 7 hec maior q̄ ſeſqui quarta: 7 ita relique reliquis. Om̄niū enī partium maior eſt dimidia. 7 inde tertia: maior q̄ fuerit quarta pari forma cōſequenter. Maioritas enim 7 minoritas ſuperparticularium proportionū nō in multitudine aut paucitate numeri terminorum illarum: ſed in eorū tantum differentia cōſiſtit. Semper enim in hoc genere: vt dic̄ ſecundo muſices maioribus terminis/minores inueniuntur p̄por̄iones/minorib⁹ vō maiores.

De genere ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

### Caplin VIII

**S**uperpartiens vō genus iure tertium eſt in ordine. Si miſſa enim multiplicis unitate: 7 ſuperparticularis diſcretione: a ternario nō modo incipit: verum etiam illorum procedendi ordinē relinquit. Neq; enim omnes eius ſpecies ad primum terminū quemadmodum i multiplici ad unitatē: neq; ad ſequentem naturali ordine diſtribuitur in ſuperparticulari referunt. Sed nunc vno intermiſſo termino: nunc duobus/nūc vō tribus: ſeu multum/ac nimium diuiſim progreditur. Eſt igitur ſuperpartiens genus/quādo maior numer⁹ minorem ſemel attingit: 7 quādā ſup̄ eius partes: Que ſi binę fuerint: vt quinq; ad tria dic̄ ſuperbipartiens. Et quoniam maior numer⁹ duas minoris numeri tertias habet partes: dic̄ etiam a Boetio primo arithmetice: ſuperbipartiens tertias ſi terne: vt ſeptem ad quatuor: ſupertripartiens quartas. ſi autem quaterne: vt nouem ad quinq;

ſuperquadripartiens quintas. 7 ita per hūc modum in infinitum.

De genere multiplici ſuperparticulari 7 eius ſpeciebus.

### Caplin IX



Multiplex ſuperparticularē genus ex vtroq; primorū ſimplicium compoſitum/quarum in ordine bene dicitur.

Eſt autem cum maior uumerus minorem pluſq; ſemel continet numerum: 7 vnā in ſuper illius partes: Eamq; vltimā diuidiam vel tertiam aut quartam et in amplius. Unde ſi dimidia fuerit: vt quinq; ad duo: vocab̄ dupla ſeſqualtera. Si vō tertia: vt decem ad tria: tripla ſeſquitercia. Si autē quarta: vt decem 7 ſeptem ad quatuor: quadrupla ſeſqui quarta: 7 ita in infinitum.

De genere multiplici ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

### Caplin X



Multiplex ſuperpartientiē genus ex primo 7 tertio conſectum/quitum 7 vltimus dic̄. Et eſt vbi maior numerus minorem pluſq; ſemel multū quādā ei in ſuper partes cōnnet. Quamobrem ſi bis: 7 eius binas partes: vt octo ad tria: dupla ſuperbipartiens vocat. Si vō ter: 7 tres in ſuper ei partes: vt quindecim ad quatuor: erit tripla ſupertripartiens. Sed de his: eſt ſi princeps noſter Boetius multa in muſicis plurag; in arithmeticiſ libris ſeripſerit: nobis tamē ita breuiter ac ſummarim dixiſſe ſufficiat. Non enim omnia hec proportionum genera: huic ſcultati quemadmodū paulo poſt conſpicuum erit assignari poſſunt: ſ; neq; eorūque natura illi depurantur: omnes ſpecies deſcribere.

De proportionalitatibus ſive medietatibus.

### Caplin XI



Quemadmodum proportio duo-  
rum terminorum est ad se invicem  
ostendimus quodammodo  
paratio: ita proportionalitas:  
dum tamen minima fuerit duarum pro-  
portionum collectio. Huc autem pro-  
portiones tribus terminis ostenduntur  
terminorum duo duo sunt extremi / vni  
medius / vel medietas siue medium. Ex-  
tremorum autem huiusmodi / alter maior ex-  
tremitas: alius vero minor dicitur. Medium  
autem triplex est. scilicet arithmetici / geometri-  
cum / et Arithmicum. Medium igitur  
arithmeticum est quod ab utroque ex-  
tremorum eadem quantitate: ut hic  
vnum / duo / tria / differt. In his enim  
medium idest duo / alterum extremo-  
rum unitate superat: et eadem ab alte-  
ro superatur. Dicitur autem Arithme-  
ticum: quoniam neglecta terminorum  
proportionem / vel habitudine differenti-  
am tantum illorum / per equalitatem  
preemplatur. Medium autem geometri-  
cum est / quod eadem qualitate / non autem  
quantitate cum extremis / per sequebatur nu-  
meris / vnum / duo / quattuor / conuenit. In  
his enim / et si discouenerit sit quantita-  
tis / quoniam medium idest duo / unitate / vnum  
superat: quattuor autem binario illa su-  
perat: est tamen in illis conuenientia qualita-  
tis. Qualis est enim proportio medij / idest  
duorum ad unitatis est quattuor ad ip-  
sum medium: Utrobique enim dupla pro-  
portio inuenitur. Dicitur autem medium  
hoc geometricum: quoniam oppositum arith-  
metici / neglecta terminorum quantitate: so-  
la proportionis equalitas queritur. Unde  
enim huiusmodi medietas / per Boetio  
libro secundo optime placet / vocatur  
proportionalitas proprie dicta. Et  
quod proportionalitas hac ratione / est  
equalium proportionum collectio.

Medium vero Arithmicum est quod  
neque eadem quantitate: neque ead-  
em qualitate. Et in his numeris /  
tria / quattuor / sex / ab extremis distat.  
Ibi enim in primis nullatenus in quartum  
perueniunt. Quattuor enim in medius illorum  
existentes / ternarius numerus unitate  
supergradiuntur: et a senario dualitate  
superantur. Neque etiam in quale: quat-  
tuor enim ad tria / sesquiterciam pro-  
portionem: sex vero ad quattuor / sesquialte-  
ram efficiunt. Verum enimvero / si p-  
dicti termini eo modo sumpti / tertium a  
superioribus teneant discrepent: est  
tamen in illis / per Boetio eodem in libro p-  
pulcre videtur differentie extremorum ad  
inueniri: et medij ad illorum differentiam  
consideratio: per quam etiam in quale  
conueniunt. Duplam enim proportio-  
nem bis / scilicet diuisim sumptam / inueni-  
ti sunt custodire. Quemadmodum enim  
se habet maximus supradictorum ter-  
minorum ad minimum / idest / sex / ad  
tria: ita eorum differentie per respectum  
ad medium sumptæ quod est / quattuor:  
idest duo / et vnum. Utrobique enim est  
proportio dupla. Hunc autem / quoni-  
am sesquitercia / et alia supradictarum  
proportionum: diatesseron consonan-  
tie: sesquialtera autem / diapente: du-  
pla vero: causa est diapason. Recte igitur  
medium hoc Arithmicum appella-  
tur. Est enim primarum consonantia-  
rum naturali ordine descriptarum: in  
quibus simpliciter omnis consistit mu-  
sica: medium et causa. Possunt autem  
alia terminorum dispositione: eadem tamen co-  
ditione. id est neque idem diuisi / neque idem p-  
portionibus relique consonantie tan-  
quam Arithmico medio insinuate: ut in  
consequentibus numeris / duo / tria /  
sex / ostendi. In his enim / et si medij





termisissimis semitonij primis musices ite-  
rū a boetio dicitur diapason in sonis du-  
pla est in numeris diapason diapēre tri-  
pla: bīd diapason. q̄d rēpla: diapēre. scilicet  
qualis: diatēsserō. scilicet quarta: tonus vero  
in quo finem facit scilicet octaua. Quam-  
obrem si predictis pportionibus iam pre-  
fate psonariē de nō esse ad esse pueniūt:  
et si illis sublati sūt: ut dicitur. j. Arith-  
metices omnino pereūt: manifestū est  
illas causam formale harum necessario  
existere: q̄d nullū ab ijs q̄ nos precesse-  
rūt musicis verbis de hac re vniq̄ factus  
erit: quito enī metaphisices caplo  
scdō ad ipm p cōparationē duple pro-  
portions ad diapason cōsonantiā p q̄s  
ceteras oportet intelligere ab aristote-  
le diffiniri. Si igitur musica: partim  
phisica: partim vō mathematica est ut  
superius ostendimus ipsa ergo de ne-  
cessitate vtroq̄ modo describēda est.

De monachordi institutione et ma-  
thematica infualloz demonstratione.



Comodo autē **Ca. XIII**  
q̄ de sup dictoz infualloz p-  
portionibz summam dicta  
sunt: ita se habeāt: nunc lare  
edocendū videt. Erīt enī haud dubiū  
opere pēti. Hoc enim cognitio oīa que  
ad huius discipline finē attinēt: sūt no-  
bis ita manifesta: ut deinceps nihil q̄n-  
tum ad hoc supersesse videat. Sicut enī  
in visu eruditus viris nō sufficit colores  
formasq̄ cōspicere: nisi etiam q̄ fuerit  
vniuscuiusq̄ ppietas inuestigauerint:  
sic ut dicitur. j. musices nō sufficit cāntilenis  
musicis delectari: nisi etiā q̄li in se con-  
tinere sint vocum pportione discat.  
Sed hoc quidem modo. Data enī li-  
nea sonabilis notam equis passibz illā  
circino in manu deducto diuidamus: et  
ubi primus passus inceperit primas vo-

cem. scilicet proslābanomenō idest. a. i. qua  
antiqui fecere pncipiū: institutam: tunc  
in fine eiusdem passus scdā vocem. scilicet  
ypatēpaton idest. b. rono a prima dē-  
stantes: et octo eq̄s passibus ipsas chor-  
dam necessario partientem inueniemus:  
Et quoniam nonē ad octo in pportione  
scilicet octaua se habere ostēdimus: tonus  
igitur in hac pportione sicut effectus  
in sua causa formali erit. Grauis enim  
eius vox nonē: q̄nis passibus meris  
chordam: acuta autē octo. Hunc vō  
quoniam iam dictam ypatēpatō a se  
quenti voce idest. parypare ypatō que  
est. c. semitono minori distare: scdō  
libro patefecimus: semitonij vō eo q̄a  
imperfectum habet intervalum: nulla  
certa dimensionē meris chordez: vnde  
nullatenus de per se formari potest: hinc  
ad illud inueniendum primam iterum  
vocem repetere: primasq̄ psonariā post  
primi toni dimensionem in primis inq̄-  
rere necessario oportet. Ab hac igitur pri-  
ma voce que proslābanomenos dicta ē:  
si totam lineam aut chorā q̄rtuor eq̄s  
passibus dimetiāmur: tunc in fine pri-  
mi passus quartam vocem. scilicet lycanos  
ypaton: que est. d. diatēsseron psonari-  
tia in sesquitercia pportione ad prece-  
dentem primā vocem resonātem audie-  
mus. Grauior enim eius vox: quattu-  
or equis passibus metitur chorā: acu-  
tior vō tribus. Quattuor autē ad tria  
predicta efficiunt pportione. Ibis autē  
ita dispositis si ab ipsa quarta voce ro-  
tam etiam lineam octo equis passibus  
intendēdo: et vno eiusdē mēsure remi-  
tendo diuidamus ibi tertiam vocē que ē  
parypare ypaton idest. c. quā ob cau-  
sam dicta cōsulte pretermisimus: alij to-  
nū remissum quidem ab ipa quarta vo-  
ce in sesquioctaua etiam pportione:

## Ziber

ratione de primo tono assignata suban  
dicimus. sed nunc quoniam inuallus inter  
b. c. relictum minus esse dimidio tono eo  
des circuo comprobatur. Unde musici idē  
spacium semitonii minus a seminu qd ē  
imperfectum: et tono ita ut imperfecto to  
nus existat: recte noiarunt. Et quoniam  
hoc modo nulla certa dimensione inue  
tum siue productum: sed esse spacium natu  
ra relictum in chorda: ut predictum ap  
te videtur. Idine idem semitonium natu  
rale: et quicquid melius illo videntes  
nature iure appellant. qd etiam nulli  
determinate proportionis effectus: sibi  
hanc considerationem esse voluit. Nulla  
enim chorda de partitide: nulloq; scru  
tatio proprio querit: sed tantum medi  
ante toni inquisitione (ut ostensum est) in  
uenit. Et quia huiusmodi via quanta  
fuerit insuper diatesseron consonantia/a  
qua ceterae omnes per compositionem  
progrediunt: vere comperiri: inde to  
nus ipse omnium musicozū sonozum cō  
munis mensura: sedō arithmetice capi  
tulo ultimo dicit. Idine enim antiqui  
de monachoz diuisione docte scripse  
re: primus passus incipit in. a. tertius in  
c. secundus vacat: et ita in similibus: opti  
me dixerunt. Nunq̃ enim semitonium  
ratione dicta metimur. Idine autem ita  
dispositis: si a secunda voce. id est. b. q̃t  
tuor etiam equis passibus metimur  
chordam: in fine primi passus quintas  
vocem: scilicet ypatemeson que est. e. p. di  
atesseron consonantiam sibiipsis in p  
portionē etiam sequitertia: causa de p̃ma  
voce ad quartā dicta corresponsdētes p̃  
pendem. Ipsas vo q̃ntā diapēte cōso  
nantia ad p̃mā in sesquialtera p̃portionē.  
Grauior enī ei⁹ vox trib⁹ e⁹ passib⁹ me  
tic chorda: acutior vo duob⁹q; in eadez  
se habet. p̃portionē. Itēq; eadē q̃nta ad

immediatē p̃cedentē tonū in sesquiocta  
ua p̃portionē causa jam assignata da  
bit. Pari forma cū tertia q̃ternis etiaz  
passibus inueniendo chorda: /sertas vo  
cem. s. parypate meson /id est. f. eadem  
sesquitercia p̃portionē: diatesseron p̃sonā  
tiam p̃sonantē audiem⁹. Itē vo sc̃rtā  
ad proximiorē p̃cedentē semitonius  
min⁹ atq; naturale ex eiusdē p̃sonantie  
dimensionē proueniēs: unde nulli p̃prie  
portioni assignatur. Itē euz quarta se  
ptimā /scilicet lycanos meson /id est. g. di  
atesseron in sesquitercia p̃portionē atq; di  
apente in sesquialtera ad tertiam a prima  
ad p̃pinq̃zorem vo p̃cedentē tonū in ses  
quioctaua. Itē cū q̃nta octauā. s. mese: q̃  
est. a. in qua sibi hunc modum perbio  
dum faciunt. Ad hāc autē cū puenim⁹  
si predict⁹ mod⁹ demonstrādi ad omnes  
chordas vniuersalis existat: tūc iterū a  
p̃ma voce incipiētes totā chordā in du  
as equas partes diuidim⁹: et i fine p̃mi  
passus p̃dictā voces mese. i. in dimidio  
ipsi⁹ chorda: ideo ita dicta est: diapa  
son p̃sonantiam cum illa in dupla p̃por  
tione efficiētem inuenimus. Grauior  
enim illarum duobus equis passib⁹ me  
ritur chordam: acutior autem vnico tā  
tum. simili autem modo cum secunda  
voce secundā nonā: id est paramese que  
est. b. quā quadratam vocant /diapa  
son p̃sonantes subaudiunt: /tono ab me  
se distantē. Sed nunc quoniam ad q̃r  
tam p̃cedentē que est. f. ipsa parame  
se tritoni dissonantiā diatesseron p̃sonā  
tie cōpositam p̃pullat: hinc ab eadē. f.  
quātnis iterū atq; necessario eōs passi  
b⁹ metimur chorda: eandē dissonantiā  
cuitates in fine p̃mi passus p̃dictā p̃so  
nantiam reperim⁹: que per diuisionē to  
ni mese ac paramese citra dimidiū  
comateo quo i p̃cedentib⁹ mentimur in

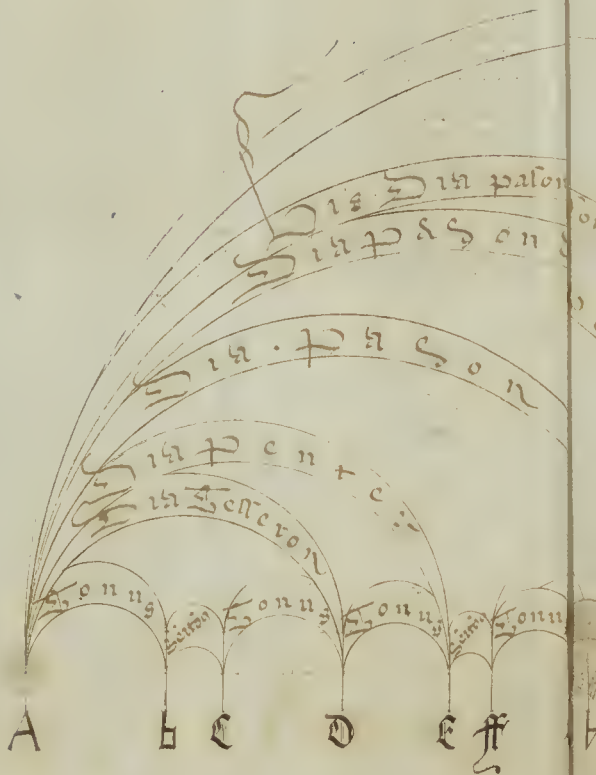
**Tertius.**

**XIX**

duo semitonia; min<sup>9</sup>. s. atq; mai<sup>9</sup>. 7 mi-  
no<sup>9</sup>is assumptionem efficit. 7 tryte sy-  
nemenō que est prima. b. nona: quam  
ideo mollem vocant; perficitur ac clau-  
dit. Unde enim tertio musices a Boe-  
tio dicit. Si a tribus tonis diatesseron  
auferat relinquit a pothome. Deinde  
autem per duplum quidem dimerien-  
tes: cum tertia decimam inuenim<sup>9</sup>; id  
est tryte dyeseuimenon; vel paranete sy-  
nemenō que est. c. Et cum quarta unde-  
cimam; scilz paranete dyeseuimenō; vel  
nete synemenō; que est. d. Et cum qui-  
ta duodecim. az; scilz nete dyeseuimenō  
id est. e. que etiam diapason diapete cō-  
sonantiam compositam in tripla ppor-  
tione ad primam reddit. *Gravior* enim  
eius vox tribus equis passibus metitur  
chor<sup>9</sup>dam; acutior vero vnico tantum.

Et cum sexta tertiam decimam que est  
tryte pperboleon; id est. f. diapason per-  
sonantes. Et cum septima quartam  
decimam; scilz paranete pperboleō; que  
est. g. per duplum diapason reddentes;  
cuius acutior vox ad tertiam a prima  
etiam diapason diapete efficit in tripla  
proportionē. Ultimo autem cum octa-  
ua quitam decimam; scilz nete pperbo-  
leon; id est. a. in qua cum Boetio nō fi-  
nem faciunt; diapason ad illā ad quar-  
tam autem diapason diapete in suis p-  
portionibus de quibus dictum est: ad  
primam vō bis diapason in quadrupla  
proportionē inuenimus. *Gravior* enī  
eius vox: quattuor equis passibus me-  
titur chor<sup>9</sup>dam; acutior autem vnico tā-  
tum; vt in subiecta figura.

Liber





## Liber

De facilitate dimeniendi tonū. Caplin

**XIII** E vo qm̄ inter sup̄ dicitur infualloz dimēsiōes/ ea que toni ac noues cālium passuum est/ oim laboriosior existit: 7 circino expeditet/ quārum ad hoc necesse est/ uti/ non oibus datus est: hinc igit ipsi/ tōni studio si/ inq̄sitor: ad illū facillime inueniēdū ita pcedat/ Si uidat enim pmo chordā i tres equales partes: Deinde quā illaz voluerit/ etiā in tres: Hūc autē si quācumqz tertiā vltime diuisiōis partē/ Circino assumpserit: eāqz p totā chordā deduxerit: nonā illū esse/ tōnisqz efficientē/ manifeste inueniet. Rursusqz ab acutiori illū voce/ p secūdi tōni inuētiōe: si duos p̄m̄uos querat: 7 ita in reliqz quādiu op̄ fuerit/ pari forma scrutando. De facilitate p̄m̄i inueniēdi semitonii. La. XV

**XV** S aut musicoz modernoz lege p̄m̄e sup̄dictarii vocis/ idest. a. eam p tōnū distātes/ quā grece gāma vocāt/ p̄p̄o nam: erit nob semitonii p̄m̄i inueniēdi faciliōz via. In p̄cedēti enī demōstratione p̄p̄posito p̄mo tōno stitit ut ips semitonii quātiū existat reperire valeamus: ad diatesserō p̄sonātiāz/ p̄pter eā quā assignauim/ cām dimeniendā: p̄mo atqz necessario fit trāsire. Deinde vero nūc intendēdo circinū: nunc vo eo modo quo dictū est remittēdo ad scdm̄. tōnum/ sub acutiori eiusdē p̄sonātie voce immediate locādus est/ dimeniendus p̄uertimur: 7 sic vltimo/ quādā cū difficultate/ ad illud qd querit semitonium/ p̄tostēsus est/ puenimus. In hac vo de mōstratiōe recta via/ semp. s. intendēdo p̄cedentes/ si descripris duobz tōnis/ ad p̄dictā diatesserō p̄sonātiā inueniendā/ scrutiniū dirigam: tūc spaciuz qd possit

duos tōnos p̄dictos aduicqz acutiores illi/ vocē/ natura relictū est in ipsa chorda/ semitonii esse facillime inuētiū manifeste cognoscim. De mathemati- ca p̄sonātiāz ad eaz elementa demōstratione.

**XVI** Est etiā alia in musice facultas/ speculatio/ e/ q̄ in eīdez finē cū p̄iori reducat/ p̄p̄ior demōstrādi via. In illa enī a minus notis/ ad magis nota. i. ab elementis ad p̄sonātiāz cōponēdo puenimus: in hac vo ecōtrario. s. a magis notis natura/ ad minora/ qd est optimū/ qz nobiscū/ tē dicat p̄mo p̄biscō/ ginnarum/ a p̄sonātiāz ad earū elementa/ diuidēdo/ atqz etiā ab eis dē p̄sonātiāz ad se/ uicē cōparādo/ rectū hoc modo pcedim. Lū inf oēs vocē p̄dictas/ diapa- cōsonātiā dūtarat/ i dimidio chordē sonabilē natura inēta fuerit: dimidiū aut ceteris partibz/ eadē natura notū est/ ipsa igit de necessitate p̄m̄a oim erit. Lō sequent aut erit/ que in tertia parte inueniunt. Deinde vo atqz paritōne/ que i q̄rtal/ hoc enī ē duplicif. s. vlt a dimidiō vltra intēdēdo/ vlt citra remittēdo. Sit igit itez linea sonabilē/ i cui/ capite dīcti bat gāma huiusmodi existēs figure/ l/ b/ c/ autē si in duas equas partes circino diuidam/ ipsi/ dimidio diapa- cōsonātiā dabit. Si vo in tres/ in fine p̄m̄i passus. i. i tertia pte a dimidio remissa/ diapēte. i. fine aut scdō. i. i tertia pte a dimidio itel/ a diapa- cōsonātiā diapēte. Si aut i q̄rtuoz/ i fine p̄m̄i passū diatesserō scdō etiā diapa- cōsonātiā: 7 in tertio. i. i dimidio dimidiē chordē intēse/ bīdiapa- cōsonātiā: ut in subiecta figura. s. qm̄ in quarta parte remissa/ fine demōstrādi p̄sonātiāz necessario facim: cū sit minima oim: cū quā paritōne/ nulla assignari p̄vltio

intendēdo s. qm̄  
quarta corda/ tē  
i. p̄ octo/ eaz  
passūz dimidiū

remittēdo s. qm̄  
a p̄m̄i d. ad scdm̄  
ad p̄m̄i d. tōni p̄m̄i  
māy/ autē p̄m̄i

remittēdo s. qm̄  
p̄ corda p̄m̄i/ eaz  
passūz dimidiū



atq; de necessitate ad illi<sup>9</sup> elemēta/id ē  
tonum/tonum/7 semitonium/et mo-  
do quo dictum atq; ostensum est diuic

tienda/peruenimus: vt in preterita fi-  
gura.



Utrum diatesserō psonātia per mathe-  
maticā demonstrationē bis sumpta di-  
apason efficiat psonātia. Ca. XVII

**Q**uod autēque ultimo loco  
matematicē demonstrata  
sunt posita superiori. Epy-  
grammate mouere qstionem.  
Quēadmodū enī diapason psonātia i  
dimidio chorde sonabil' natura est oste-  
sum est inueniē: ita diatesserō in dimi-  
dio dimidiē ad graviorē illi<sup>9</sup> partē: S;  
sic est q; dimidiū dimidij bis sumptum/

integrū dimidiū reddit: diatesserō igit  
bis sumpta diapason efficiet qd tñ ecō-  
tra est. Quāq; enī vtracq; diatesserō eo-  
dem numero passū pcurrat chordā. i.  
quatinus qd oportet ostensū est) pri-  
ma tñ qm maiorē chordē recipit por-  
tionē in totā meti<sup>9</sup> chordā aprioribus  
passib': sed a vno q; minorē ita ptractio-  
rib' incedit: vt citra dimidiū totā chor-  
dē vbi diapason causas essendi suscipit  
vno sesq; octauo inuallo terminari in-  
ueniat. Quare sicut diapente vno tono

Liber

diatesserō superat hē diapason illā bis dimenfasz. Demōstratio diatesserō psonantiā p rationē ab eius pportione bis sumptā diapason psonantiā multo modo efficere. Caplin. XVIII



rationē ab eius pportione bis sumptā diapason neq̃q̃ efficere pspiciū est. Sicut enī tres terminū quoz vt mediū ad minore; ita maior ad ipm mediū se q̃ tertiā p̃stī tuar: idest nonē: duodecim: sedecim. Is qm̃ extremi ad inuicē cōparatip regnā lam si inualluz nō multiplex/binario fuerit multiplicatū: neq̃ multiplex est/ neq̃ supparticulare: vt dicē. Q̃rto musices: diapason autē in dupla est ppor tione atq̃ in genere multiplici: vt pba tum fuit: verū est qd̃ p̃sumim? sedecis enim numer⁹ semel nouē in se p̃rinc̃r: et septē in super eius partes sup̃septupar tiente efficientes pportione in tertio in equalitatis genere p̃manente qd̃ ab es sentia armonie separatiū esse libro p̃i mo a boetio dicitur.

Demōstratio qua diatesserō psonāti am duob⁹ tonis ⁊ minori semitonio p rationē a numeris dītarat sumptā ne cessario p̃stare manifestū ē. Ca. XIX

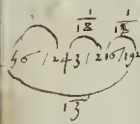


diatesserō autē psonantiā quā duob⁹ tonis ⁊ semitonio con stare mathematica demon stratiōe ostē dim⁹ etiā his nu meris/centū nonaginta duob⁹/ducentis sedecim/ducentis quadraginta trib⁹/du centis quinginta sex: qd̃ i alijs minūis quātin ad semitonū inueniendū natu ra p̃hibente neq̃q̃ fieri potest ita se h̃re manifeste cōprobam⁹. Si igit̃ extrimi sup̃dictoz numeroz: idest centū nona ginta duo: ⁊ ducenti quinginta sex cōpa rent: si sequitertia sit pportio: que diatess

seron psonantiā efficit: Est enī eozum differētia sexaginta quatuor: qui minorū numeri/partē esse tertiā cōprobant. Si autē q̃ sunt in secūdo ordine ad eos q̃ i primo/ idest ducenti sedecim: ad centū nonaginta duos/ sexaginta quatuor ppor tio ē: tō nū efficiēs: Est enim eoz d̃ria viginti q̃ tuoz q̃ minoris numeri partē cōpro bant esse octauā: Similiter autē q̃ sunt in tertio ordine: ad eos qui in secundo/ idest ducenti quadraginta tres: ad ducentos sedecim/ sexaginta atq̃ alius efficiunt tonū: Eoz enim d̃ria idest vigintiseptē pars est minoris numeri octaua: Si autē qui sunt in q̃rto ⁊ vltimo loco p̃stītuat ad eos q̃ in tertio/ idest ducenti quinginta sex: ad ducentos quadraginta tres cōparent: neq̃ tonū/ neq̃ dimidi um illū efficiūt: Est enī eoz d̃ria tredecim: qui octies sumpti/ in medietatē dūcē toz q̃ draginta trium nō vident imple re: semitonū nō integrū/ sed a dimidio tono minus in sexaginta tertia ppor tione reddētes. Est autē huiusmodi semitonū diatonicū nulla sexaginta ne pportione/ aut alicui⁹ toni diuisione: s̃ tū a natura p̃ductū. Quē cū ita se ha beant: ⁊ nulla ratioē valeat p̃stīrari: s̃ neq̃ p̃ueri: vnde null⁹ vnq̃ modis de monstrādi musicā/ certior nostro verior: q̃ assignari potest. qd̃ igit̃ quidā nroz tēporū instrumētōz p̃statores sibi vo lūt q̃ sciēt q̃rū enim in doctē atq̃ ni miū arrogānt⁹ diatesserō duob⁹ tonis ⁊ semitonio maiorū suis dimensionib⁹: ⁊ illd̃ ab hac vocē. mī. in vocē. fa. vt co rum vtamur verbis/ p̃stītuūt: ita debe re fieri p̃tendūt: Sup̃iori enī numero rum descriptiōe/ cū altādū est de neces sitate in sp̃iēter p̃cedere/ ⁊ falsū asserē re cōprobant. Subiectū enim in hac di sciiplina numerū relatiū ad sonū sapien



h̃er ē regta p̃els  
p̃ f̃ p̃ maximally  
ep



m̃ d̃ic̃s 243 f̃it  
centū h̃p̃q̃t̃ et  
m̃ d̃ic̃s 243 f̃it  
q̃ p̃t̃ 4 õc̃is p̃t̃ 4 f̃it  
centū ex q̃ p̃t̃ 4 f̃it  
m̃ d̃ic̃s 243 f̃it  
m̃ d̃ic̃s

res esse dixerūt: quē admodū q̄ plurib⁹  
experimētis in supioribus pbarum est:  
Qd̄ etiā aristoteli. v. metaphisices, ca  
pirulo de causis p̄sentire palā est: et quo  
niā huiusmodi rōne diatesserō duobus  
tonis: minoz semitonio tñ necesse est  
p̄stare: et ostēdīm⁹ ab his igitur tanq̄  
ab arrianis cauendus est: seminatores  
enim heresi sunt. Dē m̄ enim scholam  
musicorū suis falsis affectionib⁹ p̄funde  
re volūt: in q̄ semp p̄ncipis nostri Boe  
tij sequēdo doctrinā q̄. quecūq; dixerit/  
validissimis rōnib⁹ firmavit: qd̄ a nob⁹  
asserit: vbiq; lectū atq; p̄dicatū est.  
Hinc enī tria ḡna meloz de quib⁹ dicitur  
mus: tanq̄ huiusce facultatis fūdamē  
ta instituta sunt. Hinc oēs chorde per  
quinq; retrachorda diatesserō p̄sonan  
tiaz resonātia distribuit. hinc p̄prietas  
b. mollis in. f. inritū facit. b. durū in. g.  
et nature in. c. que aliter nulla essent. et  
alia q̄ plurimā int̄ que oēs modos can  
tandi nō tñ collapsos et laceratos: vtz  
enim ad nihilus redactos esse opoteret  
pcedere: vt illoz naturā de qua dicēdū  
est: p̄siderātū manifestū erit. Demon  
stratio diapēte p̄sonāriam rōno diatēs  
serō p̄sonāriam supuadere atq; triū to  
noz semitonij mīozis inpositū p̄ rōnē  
a numeris sumptā existere. La. XX

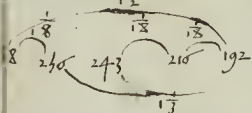
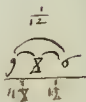


Si autē supius descriptis  
numeris in diatesserō p̄so  
nārie demonstratiōe. i. cen  
tū nonaginaduo b⁹ ducē  
tis se decim⁹ ducētis qua  
dragintatrib⁹ ducētis quinquagintafer  
ipam diatesserō efficiētib⁹ ducētos oc  
toginta octo addiderim⁹: et p̄mo sup̄di  
ctoꝝ terminoz. i. centū nonagintadu  
bus: sequalterā ac diapēte: et q̄rto id ē  
ipsius diatesserō vltimo: vidēz ducen  
tis q̄nquagintafer: seſq̄ octauā atq; to

nū reddēt. Illie enī maior numer⁹ mi  
norē semel p̄tinet: et eius alterā partem  
seu dimidiā. i. nonagintafer. Itē vō se  
mel et eius octauā. i. triginta se habe  
re cōprobat. Quāobzē: diapēte tonus  
diatesserō p̄sonārie addere: et tribus to  
nis atq; memorato semitonio inposi  
to p̄stare manifestū est. Sed qm̄ omne  
ex quo est: et dissoluit in hoc: si a diapēte  
p̄sonāria diatesserō auferam⁹: vel a seſ  
qualtero intervallo seſq̄tertū qd̄ idem  
est: rōn⁹ siue seſquioctauū intervalū fit  
reliquū: vt in his numeris: centū nona  
ginta duo: ducētū quinquagintafer: ducētū  
octoginta octo: vlt etiā i his simplicib⁹ sex  
octo nonē. Quid p̄ nomē mathema  
tice dimōstratiōis intelligat. La. XXI

Ed has de q̄bus vltimo di  
cētū est demonstratiōes: si mi  
les: ita a p̄rioribus distingui  
mur: vt ipas p̄missio ma  
thematicaz noie: demonstratiōes nume  
roz p̄scē hac de causa appellam⁹ arith  
metice enī tñ modo pcedētes: necq; cō  
sonāriā cām formālē de p̄ se: necq; ea  
rū elemētōꝝ p̄bant: s; tñ illa signatū vel  
ostendūt. Unde sū ordinē doctrine p̄  
cedentib⁹ p̄sterores sunt. Ille enī geo  
metrice arithmeticeq; pcedentes vtrū  
q; nob̄ apte manifestat. Seſqualteras  
enī p̄portionē diapēte p̄sonāria p̄cere  
are: ideo necessario pcedim⁹: qm̄ graui  
or cūz vox: tribus equis passib⁹ metē  
chordam: acutior vō duob⁹: vel fistula  
eadē dimēsiōne fistulā superat: vlt ab al  
tera superatur: et ita in alijs: vt in mona  
chordā institutiōe patuit: que alit nullā  
facerēt fidē. Et qm̄ huiusmodi demon  
stratiōes nō modo visuales: verietā  
palpabiles sunt: inde illas dūrarat ma  
thematicas antiponomasice siue manu  
ales nominam⁹: vnde antiquoz quidā

parte  
duo



## Liber

Misi de fonte geometrie: arithmetice  
q̃ gustaueris: p̃fecti musici esse nō po-  
teris. Demōstratio diapason p̃so-  
nātiā ex diapēte ⁊ diatessērō. idest q̃n-  
q̃ tonis ⁊ duob⁹ semitonis minoribus  
numeroz t̃m ratioē p̃stare. **Ca. XXII**



Diapason p̃sonātiā ex diapē-  
te ⁊ diatessērō effici: etia⁹ hij  
numeri: duo, tria, quattuor:  
ostēdūt. Medii enī dictozū  
terminoz idest tria: ad minorem extre-  
mitatē idest duo: sesquialterā p̃por-  
tionez atq̃ diapēte p̃sonātiā effici: ad ma-  
iorem vō p̃postero t̃i ordine: sesquiterciā  
atq̃ diatessērō. Ipse vō extremitates  
idest duo, q̃tuor: duplā atq̃ diapason  
p̃sonātiā. S; qm̃ diatessērō duob⁹ to-  
nis ⁊ minori semitonio: diapente vō ex  
trib⁹ tonis ⁊ eodē semitonio multiplici-  
ter p̃batū est cōstare: erit igit̃ diapason  
q̃nq̃ tonoz ⁊ duoz p̃dictoz semitoni-  
ozū t̃m necessario. De diapason dia-  
pēte atq̃ bisdiapason p̃rationem a nu-  
meris: siue ab eaz p̃portionibus sum-  
ptam demonstrare. **Ca. XXIII**



Si vō super⁹ binario: ternario:  
⁊ quaternario descriptis:  
senari⁹ numeri addit⁹ fuerit:  
⁊ q̃ternario sesquialterā ac di-  
apente: ternario duplā ac diapason: ⁊  
binario triplā atq̃ diapason diapēte ex  
vtr⁹q̃ cōpositā effici. His autē si octo-  
nari⁹ addat⁹: ⁊ quaternario duplā atq̃ di-  
apason: ⁊ binario q̃druplā atq̃ bisdi-  
apason: que finē facit manifeste reddet.

De quaternario numero ⁊ eius digni-  
tate. **Capitulum XXIII**



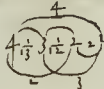
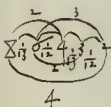
Essunt autē p̃sonātie musice:  
⁊ inde earū p̃portiones: his  
muneris naturali ordine di-  
positis idest vni⁹/duo: tria  
quattuor: ostēdi. Duo enī ad vni⁹ i pro-

portioē se habēt dupla: tria vō ad duo/  
in sesquialtera: ad vni⁹ autē in tripla: q̃t-  
tuor ad tria in sesquitercia: ad duo i du-  
pla: ad vni⁹ in q̃drupla. Dupla autem  
diapason efficiat p̃sonātiā: sesquialta dia-  
pēte: ⁊ tripla diapason diapēte: sesqui-  
tercia diatessērō. Quadrupla vō bisdiapa-  
son. S; qm̃ dupla ex sesquialta ⁊ sesqui-  
tercia cōposita ē: vt duo: tria: q̃ttuor: ostē-  
dūt: tripla vō ex dupla ⁊ sesquialtera: vt  
vni⁹/duo: tria: quadrupla autē ex dupla  
bis sumpta: vt vni⁹/duo: quattuor: vel  
ex tripla ⁊ sesquitercia: vt vni⁹: tria: q̃t-  
tuor: diapason igit̃ ex diapēte ⁊ diatessē-  
rō p̃ficiat: diapason diapēte ex suis sim-  
plicib⁹: p̃t p̃t ex noīe bisdiapason: vñ pa-  
ri forma: vel ex diapason diapente atq̃  
diatessērō. Que cū ita fuerint: recte igit̃  
tur p̃thagoras in carminib⁹ aureis p̃-  
ut libro. i. recensuim⁹ quaternariū nume-  
rus oīm p̃fecti summi atq̃ diuini appel-  
lanit. Quēadmodū ille decadē implet:  
que oīm anplectit⁹ numerum: ita pari  
forma oīm p̃sonātiā: atq̃ inde omnē  
musicā in se p̃tiner. De prioritare et  
posterioritate p̃sonātiarū. **Ca. XXV**



P̃sonātiarū ordine: et si  
multiplicē ap̃d antiquos  
diuersis respectibus fuisse  
haud dubiū est opinioē:  
nos autem triplici t̃m via:

hoc modo distribuēdas esse dicimus.  
Aut enī fm̃ simpliciu⁹ ⁊ cōpositariū rati-  
onem: aut fm̃ mathematicā dē nōstra-  
tione: aut fm̃ p̃portionē siue earū cām  
formalē p̃siderant. Primo igit̃ modo:  
i minor: es maiores p̃cedūt: ita vt sit eaz  
ordo: diatessērō: diapēte: diapason: di-  
apason diapēte: bisdiapason. Secūdo  
autē modo: p̃ma oīm est diapason: q̃a  
in dimidio c̃borde natura inuenta: eete-  
ris notior est: sicut ip̃m dimidiū ceteris





partibus notius. Deinde diapète: post  
ea vo diapason diapète: Natura enim  
tertia pars dimidia sequit immediare:  
verū enī q̄ citra dimidiū inuicē prior ē:  
q̄ ea q̄ vltra: p̄vest enī quīs son⁹ q̄ acu  
tus. Idic enī per additionē vnitatis vel  
vnitātū ī motu ab illo efficit. postea vo  
diatesserō: ac deinceps bisdiapason tan  
q̄ ī q̄rta parte chorde existētes. Si vo  
tertio modo atq̄ vltimo etiā diapason  
prima oīm inuicē: Est enī ī p̄ma ine  
qualitatis p̄portio: s. dupla. Venus  
diapason diapète: atq̄ bisdiapason: q̄z  
altera ī tripla alfa vo ī q̄drupla pro  
portione p̄sistit: que sunt multiplicis ge  
neris post duplam īmediate species.  
Postea vo diapète: Est enī ī p̄ma scōi  
generis specie: idest sup̄particularis. vl  
timo vo atq̄ īmediate est diatesserō:  
ī scōa eiusdē generis p̄portione data.  
Que tāto cognitu p̄nūciatōe nouis  
scholarib⁹ difficilio: ē: atq̄ etiā natura  
infuatiōz quāto ab ip̄a diapason remo  
tior īuenit. Ande diatesserō nō modo  
z numero vocū z infualloz: verū etia z  
q̄z p̄pter cām dictā ceteris minus h̄z de  
cōsonantia minima oīm d̄z. De dia  
pason p̄sonariē p̄cellētia. Ca. XXVI

**D**iapason aut oīm p̄sonāria  
rū potissimā existere: qm̄ lō  
ge ceteris dulci⁹ sonare sua  
uiusq̄ aurib⁹ accidere mani  
festū est: antiquoz philosophoz z musi  
coz vna est sententia: Rursus circa huiusmo  
di effect⁹ ḡnālē cām etiā: Ques enī ex ei⁹  
p̄portiois virtutē q̄dupla est illud sibi  
inesse p̄sensisse inuēti sunt: Lira vo pri  
cularē diuersumode op̄ari: philosophi  
enī qm̄ maior eiusdē p̄portiois nume  
rus totū minoz plusq̄ semel nulla eru  
perāte p̄te p̄rimē q̄d ī p̄cedētū p̄sonā  
tiarū diatesserō. s. ac diapète. p̄portioni

bus neq̄ fieri illā esse dixerunt. sed qm̄  
eadē rōne idē etiā de diapason diapète  
p̄ respectū ad ei⁹ p̄portionē q̄ tripla est/  
p̄cedēdū est: vno h̄az alfa: neq̄ alfa  
potior: nllā inf oēs potissimā existere:  
qm̄ optimū est q̄ue admodū ex nomie  
colligitur: tū est: inde musici illud lu  
re negāt: z h̄ac tū esse cām: p̄pulcre af  
firmāt. Tū enī p̄portio dupla de q̄ agi  
mus: p̄ma fuerit numeroz incōlitas: z  
inde eq̄lita ti prima: hic est q̄ ei⁹ effect⁹  
idest ip̄a diapason p̄sonāria eiusmodi  
quē dixim⁹ necessario extat. Cōsonāria  
rū igit bona est diatesserō melior: atq̄z  
diapète optimā vo diapason q̄ inde eq̄  
sonāria natura effecta: atq̄z ita ab oīm  
nib⁹ appellata. Et qm̄ optimū inq̄uā  
tū huiusmodi nllū p̄t addi: inde bisdi  
apason idē optimū est repetitus: nō tū  
adantiū: z diapason diapète p̄ alterius  
nature p̄sonariē assumptionē p̄poti⁹ ab  
optimo declinat: q̄ illud excellat. Idē  
enī impossibile esse p̄batum est.

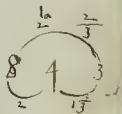
De diapason diatesserō dissonantia:



Quāq̄ enī p̄so. Ca. XXVII  
nariē p̄sonariē sup̄posite ali  
as efficiāt p̄sonārias: vt osten  
sus est: nō tū de oib⁹ intelligē  
dū. Dis enī p̄sonāria teste boetio libro  
j. z mathematica patuit demonstratiōe/  
aut ī multiplici p̄portionū ḡne: aut sup̄  
partidari p̄sistit: diapason aut diatessē  
rō de q̄ agim⁹: vt ī his numeris: tria/  
q̄ttuor: octo: apte p̄ides: ī nullo sup̄di  
croz genēz p̄sistere palā est: quāuis enī  
q̄ttuor: ad tria. sequitertiā atq̄z diatessē  
feron p̄sonāriam ī genere sup̄particu  
lari p̄ducant: octo autē ad q̄ttuor: du  
plam atq̄z diapason ī multiplici: ip̄e  
nam enī extremitates idest octo ad tria  
duplam superbiartientes: ī qua ip̄a  
diapason diatesseron manifeste creant.

*Nam quædā  
sup̄positi māior  
m̄ ḡneris m̄  
bis nllā p̄te p̄  
p̄t orare p̄t  
3. tenent  
q̄z nō p̄p̄t  
nllā q̄z p̄t*

*Dis diapason diatesserō p̄cellētia*





## Liber

Sz qm̄ huiusmodi pportio necq; mul-  
tiplex est: necq; supparticularis: non est  
igit diapasondiatesseron psonātia. Pre-  
terea: quæ admodū huiusmodi vocum  
diunctio: sin numerū p se sumptū inter  
diapason/atq; diapasondiatesseron me-  
dia est: ita etiā mediū ad aliquid dictū  
id est mediā pportione: que causa illius  
esset: est impossibile illā habere neces-  
se erat: diapason enīz vt septū pbatū est  
in dupla pssit pportione: diapasondi-  
apente in tripla: inf quas nulla est me-  
dia pportio. Proinde aūt idem etiā sen-  
su cōprobatur: Extreme enīz cū voces:  
que vndecimo loco distāt: sibiipsis na-  
tura pphibētō coherētes vel cōmiscē-  
tes maximā efficiūt dissonātiā. Et qm̄  
ea de causa atrapicātes illam oīno re-  
pellunt atq; refugiunt: 7 si ptholomeo  
alia mens fuerit: diapasondiatesseron  
igit nō est psonātia. De semitoni-  
orum necessitate. Caplin XXVIII

**E**xpeditis igitque de psonan-  
tiis 7 earū elementis qm̄tū ad  
illoz esse dicēda erāt: nūc au-  
tē ad singulārē semitoniorū  
distributiōe: seu illoz ordinem strāseū  
dum est. sz qm̄ semitoniorū tonū sibi ppo-  
nūt: sū p nomē importat: dicamus.  
Dissonātiarū elementa ex qb; cōponi-  
tūz in q̄ vt sepe sepīusq; dictū est resol-  
uūt: duo sunt. s. ton⁹ 7 semitoniorū. Se-  
mitoniorū in q̄ p̄cipue diatonicitad sem-  
per dimidio tono min⁹ est atq; natura-  
le dictū. Prima enīz sui positōe a natu-  
ra trā. i. nulla tonoz diuisiōe pductū ē.  
In gñe enīz diatonicō oēs toni indiui-  
sibiles ideo describunt: qm̄ semitonium  
p se etīfēs h̄re reperit: ostēdū. Est  
aūt semitoniorū hoc huiusce facultatis:  
nō modo ornāmentū dec⁹: sz etiā fūda-  
mentū. Finis enīz musices p̄t p̄dixim⁹

psonantia ē: qm̄ huius grā est. Dis aūt  
psonantia p̄ huiusmodi semitoniorū vel se-  
mel vel plerūq; in se habet: Amoto  
igitur semitonio min⁹ psonantia nul-  
la erit: Contra vō psonantia p̄tā mu-  
fica nulla. Consequenter autem duo se-  
mitoniorū cromatici generis ob dissonā-  
tie in psonantiā p̄tensionem (quæ admo-  
dum libro p̄mo palam fecim⁹: in hoc  
manifestius erit) necessaria sunt. sz nūc  
quomodo p̄ rōne a numeris sumptam  
pueniatq; vltimo dicta sunt aperiam⁹.

De semitoniorū cromatici generis p-  
rationē a pportione toni sumptā origi-  
natq; ineq̄litate vbi semitoniorū minus  
ad grauiorē illū partē inueniri: maius  
vō ad acutiorē ostēdit. Ca. XXX



**D**onū autē in pportione esse se-  
mi octaua oēs ideo cōsentī-  
unt: quonīa grauius eius vor-  
nouen equis passibus metis  
chorā: acuta vō octo. Ipsumq; eam  
obrem in duo equa nō posse diuidi nu-  
mero 7 ratione iure affirmāt. Nulla enī  
supparticularis proportio p̄t dicif. iij.  
musices: ex nomē colligitur: noto nu-  
mero in gemia equa diuiditur. In his  
enim maior numerus minorem parte  
vna tantum s̄dest vnitare superat: que  
ad vtrumq; comparata ineq̄lalis est.  
7 si quātum ad hoc nostrum propositū  
attinet: in p̄dictis atq; principalibus  
eiusdem proportionis numeris p̄cā-  
plata: minus sufficiens fuerit: p̄nci-  
pales autem cuiuslibet proportionis nu-  
meri sunt: qui 7 radices illarū appellā-  
tur: in quib; scilz p̄ncipis atq; minimis:  
vt in hac proportione scilz octaua nouē  
atq; octo inueniunt: sz nos in p̄tiaz  
de toni diuisione q̄rim⁹. Quicq; autē  
diuidit: in partes scindī necesse est: par-  
tes vō sup̄dicta pportio in p̄dictis nu-

Tertius.

XXIII

meris cōtemplata: qm̄ medio caret ter-  
mino nullas habet. Principibus igit  
numeris seſq̄ octauę pportiois / partes  
toni inuenire impoſſibile eſt. Erit autē  
poſſibile ſi binario multiplicent hoc mo-  
do in nouē enī bis ſumpti / decē ⁊ octo red-  
dūt: octo vō ſedecī: inſ quos decim⁹ ſe-  
ptim⁹ numer⁹ naturalis inuē⁹ eſt medi-  
us. Qui ſi in ordine deſcribantur de-  
cem ⁊ octo: decē ⁊ ſeptē ſedecim. Hūc  
autem ſi extremi / id eſt decē ⁊ octo atq̄  
ſedecim cōparent: qm̄ maior numerus  
minorem ſemel cōtinet: ⁊ eius octauas  
partem / id eſt dualitatē non modo ſeſq̄  
octaua / ſed etiam modū nouē ad octo red-  
dunt pportioneem: ſed etiam eandē  
numero atq̄ idcirco eīdē tonum. Ex  
multiplicatione enī terminoz ab iſſdes  
ſimplexibus ad eoz compoſitos eoz di-  
endo / nulla ſequit intervalli multipli-  
catio. At vō decem ⁊ octo ad decem et  
ſeptem ſeſquidecimā ſeptimā pportio-  
nem. decem ⁊ ſeptem ad ſedecim / ſeſq̄  
ſeptem ad decimā: que cum fuerint inequa-  
les tonus in duo equa diuidere nō pnt.  
Inequalium enī aliud diuidio ma-  
ius: aliud vō minus eſt. Barū aut par-  
tium minor eſt decima ſeptima: maior  
vō ſextadecima. Maior eſt enim pro-  
portio decē ⁊ ſeptē ad ſedecī: minor au-  
tē decem ⁊ octo ad decē ⁊ ſeptē. In ſu-  
pparticularib⁹ enim ſicut ante diximus /  
maiorib⁹ terminis minores ſemp inue-  
niunt pportiones ⁊ eſ. ſ. vtracq̄ ſupdi-  
ctarū partū ſemitoniū in ſonib⁹ nūcupa-  
tur: non tñ q̄ ſemitonia toni fuerint di-  
miſiū vt patet eſt: ſ. q̄ ſemī vñ ſema-  
teſtant: ab impfectis eoz inſuallis ita  
dicta eo q̄ toni nō integri ſunt. Quap-  
pter erūt decē ⁊ octo ad ſedecī ton⁹: de-  
cē ⁊ octo ad decē ⁊ ſeptē / ſemitoniū mi-  
nus: decē ⁊ ſeptē ad ſedecī / mai⁹ ſemito-

nū quoq̄ id qd̄ min⁹ eſt ad grauiozē to-  
ni partē ſm̄ hāc rōnez: maior vō ad acu-  
tiorē locatū ſine poſitū inuenit. Quem  
admodū enī maior chorde lōgitudō ſo-  
nū efficit grauiozē: maior numeri mul-  
titudō illū demōſtrat: ita ⁊ acti⁹ ſpaciū  
chorde acutiorē reddit: ⁊ minor nume-  
ri multitudō: ipſm̄ oſtenditq̄ oportet.  
Grauis enī ſon⁹ plurib⁹ paſſib⁹ vt pba-  
tum eſt: metiſ choradā: acur⁹ vō paucio-  
rib⁹. Unde ſecundū vel maiorē vñ mi-  
nores multitudinē illoz pta pari forma  
numeris demōſtrāt. ſ. inſ hoc aducr-  
tendū: q̄ tonus ſm̄ huiusmodi formā  
arithmetica mediocritate: in qua termini  
non in quale ſ. in quātum ditaxat con-  
ueniunt: diuiditur. Sed diuis enim ſuo-  
rus terminoz / id eſt decē ⁊ octo atq̄ ſe-  
decim: qui eſt decem ⁊ ſeptem eadē qn-  
titate / id eſt vnitare: ſed non eadem qn-  
tate cum extremis conuenit. Alia enī  
pportione cum maiori extremitate ⁊  
alia cum minori vt palas fecimus / iun-  
gitur. Semitoniorum autem id qd̄ mi-  
nus eſt: antiqui dieſim vel lina: maius  
vō apothome appellarunt. Quorum  
et ſi vtrūq̄ p decilionē toni ita dictū fu-  
erit: ſemitonium tamē min⁹ ideo lina  
appellat: qm̄ per illud totā blādimur li-  
mam ſq̄z muſicā: ſemitoniū vō maius  
q̄a ex lima ⁊ eomate cōpoſitū eſſe oſtat:  
recte apothome nūcupat. Apothoma  
enī plurimū p dimetoz pfectio eſt. Be-  
ſitu ⁊ loco ſemitoniōz chromatici q̄nis  
p rōnez ab eodē gne ſumptū vbi ſemito-  
niū mai⁹ q̄nq̄z ad grauiozē toni pte⁹ q̄nq̄z  
ad acutiorē inuenit: min⁹ vō ſemitoni-  
um eſ necario cōprobat. La. XXX



Si autem ſemitoma ſm̄ chro-  
matici generis diſtributio  
nēna qno deſcendunt pſide-  
rēt diuerſimode necario locat⁹.

## Ziber

Sed vt apertius fiat qđ loqmur: ad di  
 atonici generis in idē cromatici puerfi  
 onem recurrēdum est. Diatoniciū igit  
 genus p semitoniiū naturale nulla. s. to  
 noz diuisione genitum: ac per tonum ⁊  
 tonum procedit. Cromaticiū vō a pđi  
 cto etiā semitonio incipiēs: primū sup  
 dictoz tonoz primū generis in duo se  
 mitonia maius videlicet atq; minus eo  
 modo quo libro pmo dictū est: ita par  
 tiē vt qđ maius est: precedat: minus vō  
 sequēti tono inseparabiliter iunctus vt  
 tribemitoniiū incōpositū efficiēt subse  
 quat. Idq; in omnia tetrachorda pre  
 terq; in id qđ synemēnō dictum est: ene  
 nire oportet. Hoc enim tetrachordum  
 propter causam de tritono pbiēdo di  
 ctam necessario institutum est. Et qm̃  
 duos tonos premittēs: tertii eā obzē  
 in duo partiē ineq̃lia semitonia medio  
 interposito termino ob cām hoc in volu  
 mine oportune dicēdam: psequēs fuit  
 vt in hui⁹ toni diuisione: semitoniiū min⁹  
 ad grauiorem illi⁹ partem: vt cum duo  
 bus precedētibz tonis diatesserō pso  
 natiā resonaret: maius vō ad acutio  
 rem inueniretur. Itaq; tetrachordum  
 hoc synemēnō cōtra aliōrum naturam  
 a semitono per diuisionē toni proueni  
 enti pcesse. veniū enim minoz qđ est  
 omnibz cōiunctis incipit: ⁊ mai⁹ semi  
 toniū ad acutiorem iam dicti toni par  
 tem vt recensuimus relinquit. Quare  
 si sequens in ordinē tetrachordū qđ est  
 diesemēnōsa genere diatonico in cro  
 maticū conuertatur: tunc semitoni  
 um minus atq; diatonicum: quod est  
 pimum illius semitonium maius ad  
 vtramq; partem grauem: scilicet acu  
 tam: vt vtrōq; modo tonū efficere pos  
 sit: habere inuenitur. Qđ si ab acutiore  
 eiusdem tetrachordi voce tentare inci

piamus manifestū erit: Sit igit hoc tē  
 trachordū in pſentiarū descēptū. s. para  
 mese: tryte diesemēnō: paranerc dic  
 scumenon: necre diescumenō: id est. b. c.  
 d. e. quas vulgo acutas vocāt: pprieta  
 tis. b. qđrati existētēs. Ibe aut diatoni  
 ce atq; remittēdo accipiāt: pclarus est  
 qđ. e. d. c. singulū distabit tonis. c. b. se  
 mitonio miozila quo incepat. si vō cro  
 maticē: tūc. e. d. tribemitonio incōposi  
 to sepabunt: d. c. semitonio maiori ne  
 cessario: vt ditonū cū pđicto tribemito  
 nio efficiat: c. b. id est tryte diescumenō  
 atq; paramese semitonio mioz: vt su  
 pra. s. qm̃ ipsa paramese chorda ab im  
 mediate pcedēti ad grauiorē partē. i. tri  
 te synemēnō videls. b. quā mollez iure  
 vocāt: semitonio maiori pbara est dista  
 re: mai⁹ igit semitoniiū qñq; ad grauiorē  
 toni partē qñq; ad acutiore multis  
 modis pclarū est inueniri. Unde enīz  
 quidā hui⁹ artis scriptores: ⁊ si preter  
 cromatici generis institutionē nō tñ p  
 ter naturā id obseruandū esse: vt nunc  
 duorum tonoz immediatoz primum  
 nunc vō scđm pari forma: adeo vt scni  
 toniū minus atq; diatonicū: mai⁹ au  
 tem ad vtrāq; partem semitoniiū habet  
 tonum cum vtrōq; efficere valeat: diui  
 di: band incongrue voluerūt. Ab om  
 ni enim ditono: si quis tribemitonium  
 auferat intendendo vel remittendo: si  
 ne semiditoniū relinq; semitoniiū mai⁹.  
 De semitonioz multiplici distributione  
 Utiq; supio. La. XXXI  
 rib: lectio ibi pbatū fuerit: du  
 ozi tonoz immediatoz vtrius  
 tñ nraz multas diuideret: in  
 strumētoz vō pclaro: es: qñtoscq; i fl  
 loz pfectio instituerit: si dñter palatē  
 infecare. qđā enī p semitoniiū min⁹ ad  
 grauiorē partē: qđā vō qđ obduato semp

p qđ mod mag  
 pnyctoz pcedū  
 mag vō pbiēdo  
 pnyct

contra alioz naty  
 tetrachordoz est  
 magre a semitono  
 ad pſentiarū tonū can  
 pto cū qđ aſt  
 nyctomo naty q  
 diuisionē pcedat



**Tertius.**

xxv

pueruerit. si autē a pcedenti / tonorum  
igit dicte psonatie / alit integerin / vent  
et decina septima pporitōe / sex tade ci  
ma pffans. alter vō minuiū / qz in duas  
decima septimas puerfus. Et per hoc  
erit alter ex semitono maiori / et minori /  
in que a natura dissoluitur / et ex quibus  
necessario cōponisfectus. alter vō in  
duo minora tantum resolutus; quod a  
seculo nō est auditū. Et imperiti o pdi  
ctis finis hoies qd pphibebat / vt posita di  
cta psonatia i suo effe; cetera ab ea pio  
cedentia nō recte infituerentur. An for  
te quia melius a falso qz a vero pncipi  
pio / Et quia ptermiffa mufices veri  
tatez bōa dicunt effe; suum registruz /  
quo dicuntur ad operandum / atqz re  
guntur; non tamen sine magno labore /  
qz per inuiua / et copulos incedentes; vt  
vltimo ad consonantiam tanqz in finē  
quomodocunqz deuenient / ceperit in  
fistituere; necesse fuit vt iacto erroneo fū  
damentō; cetera oia eiusdē artificij illd  
fequerentur. Hinc enim inter plurima  
in cōuenientia / que ne longum facia / ser  
monem pteretere; illud quoqz vulgati  
atqz triti est qd sepe / et multū / nūc in ma  
iori / nūc vō minore ē diapēte efficere co  
acti sint; quodā magis arbitrio qz scia  
operāteaz qd vebementi opz doctos at  
qz sapiētes pudēdū ē dicere. Is qd diu  
tride errore istoz dice dū ē. Et tūc est enī  
ad eos vte pūctuatē operādi pserui  
deat nullū ad pfectū statūū recte atqz  
sū ordinē nature pcederēt alit instru  
mentū deducere credant tanqz meli / sit  
ipsi natura ptraire / illi scā. Sz quo  
niam deus / et natura nūll frustra faciūt;  
taceāt igit isti / et apud muficos desinant  
loqui. Illi qz enī de numero illoz sunt;  
neqz eoz nomine gaudēt. Et corporales  
enim artifices nō a disciplina qūcūqz; Is



ab eoz instrumentis dūtarat quēadmo  
dū a boetio libro .i. de institutioe musi-  
ces caplo vltimo de cepere vocabula :  
vt citiparedus, tibi cen, aule dus, organi  
star in amplius: tācū a musicis differē-  
tes: quārum corpus mēte superat. rati-  
onis enim speculatio: vt eodes in libro  
dicisloperadi actu nō eger: et manuum  
operatio nulla est nisi ratione ducatur.  
Et quoniā hī ab eadem manifeste se iū-  
cti comprobant: vnde neq; sunt audiē-  
di: neq; eoz instrumentis est inherendū:  
illos igitur ad monachordi diuisiones:  
que semitonium minus ad grauiorem  
toni partem instituit: cōuertamur: atq;  
pertranscam: vt enī nō modo sū ma-  
thematiā cō demonstrationē: verum etiaz  
sū ipsius toni pportionem: et eius in-  
sectionē aperte probauimus ceteris na-  
turalio est: vnde et si in pimum atq; ge-  
nerale in cōueniens duoz semitoniozū  
minorum atq; immediatozū etiā in-  
cidamus: omnem tamē dissonantiam  
hoc modo ab hac nostra expellimus fa-  
cultate, semper cromatice procedēdo.  
De monachordi gñali diuisione in q̄ se-  
mitonū min⁹ ad grauiorē toni prē recte  
atq; necessario colloca. La. XXXII



De autē fuerit puerionis to-  
noz in semitonia ratio vt cā  
hic intelligi p̄tā enī tritoni  
dissonantiam in diatesserō cō-  
sonantiam: et eam quam semidiapēte in-  
docti appellāt: in diapēte psonantiam:  
preter huiusmodi tonozum partitionē  
et sepius ostensum est: puertere non va-  
lemus: palam est dissonantiē vitāde gra-  
tia illud inuētum fuisse. Nulla enī cō-  
sonantia prima sui positione his tonozū  
diuisionibus indigere videtur. Immo  
enim semitonū diatonicum atq; natu-  
rale vel semel vel pluries in se habēt. s


neq; toni de p se nulla etiā indigēt par-  
titione quoniam modo cūq; accipiant. Aut  
enī oibus cōmune aut quibuldā tñ pri-  
culare esset. si pmo modo: tunc diatoni-  
cū genus in quo oēs toni abstracti ab  
omni diuisione necessario describuntur:  
quā semitonū p se existens in se habere  
reperit: vnde ceteris naturalit⁹ ide p̄n-  
cipal⁹ dicitū est) nullū esset: et nra musica  
nulla. si autē scdo: vt qui dulcius sonā-  
di gratia ita faciendū esse iudicium sen-  
sus rationi p̄ponēres aiunt etiā cau-  
sa quare potius quibusdā cū alijs il-  
lud conueniret assignāda esset: quod est  
impossibile. Hunc igitur cū prima om-  
nium dissonantiarum ea que tritoni di-  
citur tanq̄ prime psonantē: id est diatē-  
seron opposita: et que in omnib⁹ modis  
cantādī nobis occurrere potest fuerit: vt  
hic. f. g. a. b. hinc p̄mā harum puerio-  
nū siue tonozum diuisionē atq; p̄mū. b  
molle omniū ser vulgato vtamur ēbdo  
hoc necessario dicemus: qd ad illā est  
minādā institutū est: quēadmodum  
per tetrachordi synemēnō p̄stitutiones  
patuit: qd nulla alia de causa a boetio  
inter reliqua insertū fuit. Et quā p semi-  
tonij minoris ab vltimo sup̄dicte disso-  
nantie tono decisionē atq; assumptio-  
nē: illa in p̄dicta puerit diatēsserō p̄so-  
nantia: oēs igit ceteroz tonozum diuisi-  
ones ad hāc p̄cipue respicere: et pari for-  
ma: id est vt semitonū min⁹ ad illorum  
grauiorem partem existat: tanq̄ ab illa  
causas sue positio is assumētes effici de-  
bent. Oportet enī hui⁹ semitonio quā-  
cūq; psonantia quā p̄t p̄uifino diui-  
siois normā h̄re nō posat: vt itēz affigre-  
alit enī neq; diatēsserō psonantia in q̄rta  
voce intensa: neq; diapason in octaua:  
etiam intensa vel remissa: aut diapēte  
in quinta remissa: sed tantum earum


atq; si p̄tū h̄re p̄mā cōmune nō fuerit  
et si p̄mā p̄mā nō p̄mā nō p̄mā  
ad p̄mā p̄mā p̄mā



## Tertius.

## XXVI

oppositas dissonantias sibi vëdicare posset. Ad has igitur similes ab hac facultate rescindas: chromatica partitione necessario vtinur. verum enim ad illas efficiendā diatonicam positiones necessario preponendam esse band dubium est. Chromaticum enim genus tonorum integerrimorum diatonici generis: vel saltem alterius illorum: si aliter quod acturi sumus: diuisionem facit ostensum est. Illic enim per tertie chorde a proprio loco motionem: vt in figura trius generum libro primo ostensum fuit: b autem per intermedie chorde positionem agitur. Quamobrem ducatur in presentiarum linea sonabilis in cuius capite describatur gamma ita . Hic autem si pluribus modis demonstrare possibile fuerit: per primam atque omnium consonantiarum minimeque est diatreseron illas duntaxat partiamur. Erit enim hoc modo ad id quod querimus inueniendū facilitas demonstrandi via. Agitur totā per quatuor equales partes diuidēdo chorā ab ipso primo signo incipientes: manifestū est si fine primi passus hanc vocē. c. ipsam resonantem consonantiam inuenire. Ad eam autem ex quibus componit elementa ostēdēda: si a predicto termino per nonas equales partes diuisio fiat: a. tonū pullantē in primo passu audiemus: quod si ab ipso. a. similiter procedas: etiam in primo passu alium tonū id est. b. Si vero ab hoc signo pari forma incedamus: preclarum est ultra acutiorē eiusdes consonantie vocem abire. Si autem quantum fuerit spatium post predictos duos tonos ad usque iam dictam vocē relictum: circino inquam minimū dimidio tono esse certum erit. Unde diatreseron consonantiam duobus tonis et minoris semitonio constare euidenter patet. Ceterum si a

secunda illius voce id est. a. etiam quatuor equis passibus diuidamus chorā in primo passu id est. d. eandē manifeste reperiemus consonantiam. Et cum. b. c. Et cū. c. f. Lūm. d. g. Et cū e. a. Sed quoniam ipsum. a. a sequenti. b. a tono naturaliter distat. b. quoque ad precedentem. f. tritoni dissonantiam reddit: ad illam igitur abscindendam: si ab ipso. f. per quatuor diuidamus: tunc ipsum tonum. a. b. per minus semitonium ad grauiorem eius partem: maius vero ad acutiorē interfecamus: a genere diatonico in chromaticum declinantes: et minus semitonium assumentes: diatreseron ad predictum. f. efficiamus. At vero semitonium hoc per respectum ad maius ad tonum a quo scinditur: merito molle dictum est: et eius signum. b. recte molle appellatus: de quo in quinto volumine latius dicemus. Hunc autem ad reliquorum semitoniorum chromatici generis institutionemque ab hoc causam essendi assument: ita procedimus. Si ab ipso. b. molli atque generali totā chorā duobus equis passibus: alto. f. intendendo: alto remittēdo diuidamus: tunc in fine huius  timi secundum tonum id est. a. b. per minus semitonium ad grauiorem illius partem: maius vero ad acutiorē etiam necessario interfecantes: diapason subaudimus consonantiam: que ad. f. ab eodem termino intentum diapente reditque nullo modo diatonice haberi poterat. Si autem a predicto grauiori termino per octo equales passus intendendo: et vno tantum remittendo partiamur chorā in primū tonum: f. a. pari forma diuidimus. Vnde autem si ab huius intersectionis puncto quatuor equis passibus: in fine

## Ziber

primi erit diatesserō inf. c. d. citra eiusdem spacij diuisionē vno comare. si autē a secūdi toni diuisione erit p̄ quatuorē a dem p̄sonātia inf. d. e. si vō a tertij toni diuisione; eadē inf. f. g. q̄ si a quarti toni eadē inter. g. a. in qua de necessitate per̄periodū faciunt. Si enī vltērī p̄cedere voluerim; tūc ab hoc semitonio tanq̄ a p̄io repetēda est chorde diuissio. Itā si a semitonio minori q̄nti toni inf. f. g. p̄stitūto pari forma diuertiēdo chordā p̄cederim; tūc p̄mus hui⁹ diuisionis tonus esset inf. g. a. de quo dictus est; citra diuisionē; scdō inf. a. b. hoc est in eodes puncto indiuisibili numero vbi diatesserō ab. f. intēsa finitū ponit. i. in. b. fa/ atq̄ ḡnali. b. molli; s̄ q̄m. b. fa. atq̄. b. mi; que sunt tryte synemendō; parame se; semitonio maiori distāt p̄ p̄mā earū positionē; esset igit̄ semitonij min⁹ hui⁹ inuestigāde diatesserō a p̄dicto semitonio maiori abscindendū; qd̄ nulla pat̄ratio; cū idem semitonij in nullo genere meloz diuidit̄; tū q̄a nos de tonorū diuissōe diutarat agim⁹. S̄z inf̄ hec itēz memorie mādandūq̄ hui⁹smodi semitonia cū fuerint minora signo. b. mollis semp̄ demōstrat̄. De duob⁹ semitonij maioris terminis; nūc sc̄z ad acutiore toni partē; nūc ad grauiorū necessariō assignādis. **La. XXXIII**



Quāq̄ autes p̄cedenti atq̄ mathematica demōstratio ne ostēsum fuerit semitonij min⁹ ea de qua dixim⁹ necessariate grauiore toni partē generalit̄; maius vō acutiore possidere; nūc vō vtrūq̄ illoz vtrūq̄ alia t̄m p̄sideratiōe obtinere palā erit. Manifestū est enī p̄mā vocē p̄mī tetrachordi ad est. b. grauezad scdōm scdō. idest. f. quinto loco ab illa positā vno semitonio maiori a dia-

p̄tē p̄sonātia ad quā necessario p̄ illius additiones deducēde sunt deficere. Et vō si renūsse vel deponēdo accipiantur; tūc erit idē semitonij ad acutiore toni partē reperire; vt in p̄cedentib⁹. si vō in rēdēdo vel eleuādo ad grauiore. minus autē semp̄ cōtrās; hoc modo sum p̄to enim circino in manu; si ab. f. trib⁹ equis passib⁹ metiamur chordā; hoc est duob⁹ intēdēdo t̄ vno ab eodem. f. re mittēdo; tunc iste atq̄ tertij passus inf. a. b. graues vltra eiusdē spacij diuisionē vno comate terminabit; diap̄tē p̄sonātia ad. f. p̄pulsādo. si vō ab. b. tribus equis passib⁹ intēdēdo diutarat; p̄m⁹ passus erit inf. f. g. vltra diuisionē citiaz vno comate; semitonij mai⁹ ad grauiore illi⁹ partē; t̄ eandē p̄sonātia ad p̄cedēte. b. formādo. Idēs etiā iudiciū erit a p̄ma voce quarti tetrachordi; id est. b. ad scdām q̄nti; idest. f. Semitonij aut̄ hui⁹smodi t̄ si molle fuerit; eo quia cromatici generis existit; quē ad modū id qd̄ min⁹ est; signo r̄m. b. q̄dra t̄ tanq̄ maiore toni partē obtinēs generaliter demōstrat̄. Verū enim qm̄ remisse accipit̄; qm̄ grauior illi⁹ son⁹; t̄ min⁹is semitonij subsequēns acutiore; in quo recipit formācū fuerit termin⁹ ad quē; idem est numero; tunc. b. mollis signo notificat̄; eiusdē semitonij minoris acutiore voce p̄nūciat̄. De intermedior̄ sonoz noib⁹. **La. XXXIII**



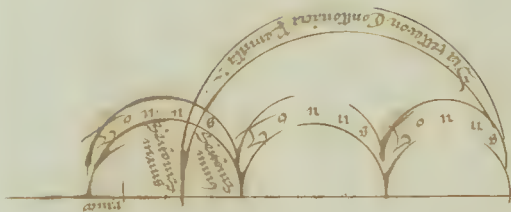
Et intermedior̄ sonoz cromatici generis existētū denotationē si q̄s p̄contat̄ fuerit re spōdendū quidē; illos extremoz noie appellādos esse. Sed iū enī teste aristotele. v. p̄bificoz; quē ad modū partim recipit extrema; ita t̄ eoz noia. Sed quāti ad nūmū; p̄positū attinet hoc modo. Si a grauiori extremo

rū sonoz q̄ sunt diatonici g̃nis ad me-  
diū cromatī cī pcedat: scu cōparatō  
fiat: tūc idem infimū? son? reſento p-  
prio noīe extremi etiā cognōmēto cro-  
matīci mīcupādus est. Si autē ab acu-  
tiori ad idē mediū pari forā agēdus.  
Qd er tertia chōrda cuiuscūq; tetr-  
chordique ſemp mobil est: apte cōpro-  
bat. *U*ycanos enī quicūq; nunc diato-  
nos: nūc vo qm̄ a pprio loco remitten-  
do tū mouet: ſicut offeſum fuit: diato-  
nos cromatīca q̄a in idēs trāſit: gēſ ap-  
pellat: q̄ autē int meſe ac parameſe: id  
est. a. b. acutās infimēdia chōrda nulli?  
extremari noīe mīcupata fuerit: qm̄ n p-  
te ſymenēd dicta eſt: ex illaz immobi-  
litatē uenit. Prima enī illaz finis est te-  
trachordi meſon: ſedā autē pncipiū te-  
trachordi dyzeuēnēd. *E*xtrēme autē  
chōrde cuiuscūq; tetrachordi omīno  
immobiles ſunt: vt offēdīm. Hinc igit  
infimū? ſon? inter. c. fa. vt. 7. d. ſol. re.  
(p de plurib? vnū in pſentiarū dem?rē.  
plū) 7. c. fa. vt. cromatīcū intendēdo:  
7. d. ſol. re. remittēdo appellabit. Quā  
obzēm q̄ huiusmodi infimēdios ſonos  
clauiculas appellāt: indocte loquūtur.  
Uerbū enī eſt ſine capite: nequāq̄ ab  
hac facultate procedēs. P ſit autē gene-  
rali verbo cromā nūcupari. Beſe-  
mitoniz differētia p mathematīcā de-  
mōſtrationē inueniēda que comā dī.

**C**um ſemi La. XXXV  
tonoz: aliud min? : aliū dō  
mains eſſe multiplicat pba-  
tū fuerit: 7 illoz dīa ab om-  
nibus Comā dicat: nūc autē que 7 qn-  
ta ſit: 7 quō facile inueniēda pſeſimī-  
ſa numeroz ratio: cui Boetij nū dīta-  
rat immitit? aperiam. Erit enī fortāſſe  
neſciētib? ad modū libidini. Multi  
enī de hac re: multa ſ; tū indocte cōſcri-

pſere. Idēq; apertius fiet: ſi mathemati-  
ca tū vramur demōſtratiōe q̄ eſt a na-  
tura. Hoc enī modo qd a nullo muſico  
rū nūcuſq; factū eſt: 7 oculis intrueri:  
7 manib? palpari poterit: ſ; qm̄ ſemito-  
nia in hoc pponēda eſſe: hāud dubiū eſt:  
ipſaq; etiā de pſe nullaten? dari poſſe:  
ab ipſa igit toni diuiſiōe iudiciū ſcruti-  
nūq; ſuman? qd oportet. Quāobzēm  
ſit lineā in pſentiarū ductā q̄ vt alibi  
factū eſt: tres toni primū remiſſe tū de-  
ſcribant. Deinde aures totā a ſmo to-  
no: id eſt ab acutiori illi? voce incipien-  
tes: p diateſſeron pſonāam metiamur  
chōrdā: que vltimū tonū in duo ſemito-  
nia: min? . ſ. atq; maius neceſſario diui-  
det. Hīs autē ita diſpoſitiſi ſemitonij  
minozis ſpaciū ſurūpto circino ſup ma-  
iozis inſuallum ducat: tūc id qd reli-  
quū aut reſiduū eſſe vīdibit: omni dubi-  
tatiōe ſemota. Comā erit: quod nullo  
alio modo clari? manifeſtuſq; dari p-  
t vt in ſubiecta figura. Hīs autem ita di-  
geſtis: ſi eādē ſemitoniozū differē-  
tiam eodē inſtrumento ſumptam: p  
vtrūq; ſemitonium dicamus: tūc etiā  
quantis vnumquodq; illorum comari  
bus: quantūq; ipſum tonum conſtare:  
7 ſi Boetij ſentētie cōtraire videat: cui  
q; hoc experimento: quod eſt a natura  
patere poterit. Et ita quomodo cūq;  
principaliora interualla diſponantur:  
Quanto enim ſemitoniozū ſpaciā vlt  
longiora vlt breuiora fuerint ſm ppo-  
ſitorum tonozū dimensionem: tanto  
ipſa eozū differentia ſi recte ſumatur/  
vel longior vel contractior erit.

## Liber



De comatis diuisione nullo modo assignanda. **Capitulum XXXVI**

**D**ithagoriceorū autē qdā philolans noīe post diuisionem toni in duo semitonía: et ita in quattuor diatēsmata et comā illū diuidēs: duo minori semitonio/duoq; maiori et comā eū assignaſſet: vltimo ipm comā i duo ſciſmata teſte boetio libro. iij. diuidendū eſſe volēs ait: ſciſma eſt dimidiū comatis. Et quoniam idē p̄nceps nſt illi ſentētiā omni p̄termiſſa inſtantia ampliſſime recensuiſſe inuēit: eſt: hinc plurimi ex noſtris tonū i duo equa. ſ. duo diatēsmata et ſciſma p quōcūq; ſemitonio partiendū eſſe: falſo tñ exiſtimarūt. Si enī tonus in ſeſquioctaua eſt. p portione quē ad modū multiplicat pbatū fuit: i impoſſibile eſt qd iſti opinant. Nulla enī ſupparticularis. p portio teſte eodem p̄cepto me morato eſt libro in duo equa noto numero diuidit: quemadmodum i ſemi

tonioꝝ assignatiōe p diuiſionē toni puenientiu: et ſeſquitric diuiſio eque in diateſſerō inſtitutiōe poſt duas ſeſquioctauas habitudines dimidiū tertie nō poſuiſſe attingere: vnde nec integrū ſemitoniū poſt duos tonos pbatū eſt. Deinde autē ſi dīa ſemitonioꝝ quā omēs comā vocāre eſt vnitas: vt eīdem philolao in p̄ma eius toni diuiſione placet: impoſſibile eſt iterū qd aiſit: vnitas enī in quātū huiusmodi indiuiſibilis eſt: vt enī ſcdo de inſtitutiōe muſice dī: vnitas eſt qua minus nihil eſt. Preſea ſi eo maiꝝ idē p̄cepto nſt ait: eſt vltimū qd auditu cōprehe di p̄t: partes igit illi ſi diuidat: omnino ſonis carere neceſſe ē. Eoꝝ autē q ſunt huiusmodi nullum eſt apd muſiceos iudiciū: vnde ipſa diffinitio ſciſmatis nulla eſt. Nulla enim ratione comā vel eqliter vel ineqliter ſcindendū eſſe cū fuerit p ſonos inſecabile pbari p̄t. De paruiſſimis ſonis ſiue interuallis. **Capitulum XXXVII**



Qdñiū sonoz musicoz teste Boetio libro. ij. arithmetice his verbis: ton⁹ paruiſſimus est. Paruiſſim⁹ inq̃ oim pfe-ctoz atqz plene ſonātū dūtatur. Sunt autē huiusmodi oēs pſonātie quarū tonus ipſe plenū atqz pfectū elementū dicit. Qd ſec⁹ est de ſemitonio. Vnde enī ton⁹ p reſpectū ad illud ita dicit⁹: q̃a fortis atqz plene tonare vel ſonare inueniat. ipſū vō ſemitoniū q̃a ecōtraſſic ab impfecto inſuallo appellatū est. vñd ſemitoniū in cōparationē toni paruiſſi mī enitit⁹ ſonus. Tretz illi partes co ipſo paruiſſimū pducit⁹ in ampli⁹. At vō ſemitoniū inſualloz duplex ē cō- tēplatio: vel enī ſm quid: id eſt pſonāti- am: vel ſimplici⁹ cōſiderant. ſi autē ſm qd: paruiſſimū oim eſt ſemitoni⁹ ſonus. Adinorē enī toni partē ſm pſonātiā obtinet: vñd idē princeps nſ libro ter- tio muſices ſit propoſitus minorē toni partē in acutū atqz graue p pſonātiā ſumere. Adinorē vō toni pars vt inquit eſt ſpaciū quo maior: eſt diateſerō pſo- nātia duob⁹ tonis. Hoc autē eſt ſemito- niū min⁹. Et q̃a ſm huiusmodi ratio- nem muſici illud neq̃ diuidunt. Vñd ei⁹ ſonū paruiſſimū dicunt. ſi vō ſimpli- citer: tūc ſemitoni⁹ ſon⁹ paru⁹ erit: parti- um vō illi⁹ minor. vt enī libro pmo oſtē- ſum eſt in duas eq̃les partes. i. dieſim⁹ ⁊ dyeſim⁹: quas philolaus de quo ſuperi- us meminim⁹: diacriſimā nūc pautē di- uidit. Paruiſſim⁹ autē ſue minim⁹ / co- matis ſon⁹. Eſt enī vt p̃dicimus: mini- mū qd cōprehendere p̃t audit⁹. At vō ſe- miſonātū inſualloz poſt ſemitoniū: tū q̃a nulla pſonantia illa recipit: tū q̃a p̃e nimia paruitate voce humana nul- latenus p̃nūciari valent: ſcoſqz ab om- ni practica manent.

De intervalloz diffinitionum reca- pitulatione.

Colligētes autē q̃ de intervalloz diffinitionib⁹ ſparſim hucusqz dicta ſunt nunc illa q̃ ſi aggregatim a minimo ad uſqz diapason repetam⁹. Erit enī ſor- taſſis nouis ſcholarib⁹ opere p̃cium.

Coma eſt ſpaciū ſm ſonū oim mini- mū atqz indiuiſibile. vel coma eſt ſpaciū quo maius eſt apothome ſue ſemi- toniū maior: dieſi vel lymate: ſeu ſemi- tonio minor: ⁊ ſex toni diapason ſupe- rāt pſonātiā.

Apothome eſt ſpaciū min⁹ ſemitoni- um vno comate ſuperuadens. vel apo- thome eſt ſpaciū per qd tres toni dia- teſeron ſuperant pſonantiam.

Dieſis eſt ſpaciū vno comate a ſe- mitonio maiori deficiens. vñ dieſis eſt ſpaciū quo diateſeron conſonantia du- ob⁹ tonis maior eſt.

Diaſcriſima eſt ſpaciū dimidiū ſemi- tonij minoris p̃tineſq̃ etiam in enar- monico genere dieſis dicitur.

Tonus eſt ſpaciū ex apothome ⁊ limate conſectum.

Semiditonus eſt ſpaciū toni ⁊ ſemi- tonij vel cū intermedio ſono: vel ab ex- tremo ad extremum: intermedio tñ ter- mino ſemp̃ intellect⁹ vt i diatonico gñe.

Tribemitonū eſt ſpaciū trium ſemi- tonioz: id eſt toni ⁊ ſemitonij ab ex- tremo ſono ad extremum p̃ſice. i. nullo medio intellect⁹ vt in chromatico gñe.



## Liber

**Biton** ē spaciū duoz tonoz ita dif-  
ferent fin diatonici ⁊ enarmonici gñis  
positionē pñderatoz. quē admodū de  
tribemitonij ⁊ semiditoni diatonice ac  
chromatice assumptoz discretio edictū est.

**Diatesseron** est spaciū duorum to-  
norum ⁊ non integri semitonij.

**Diapente** est spaciū trium tonorū  
⁊ predicti semitonij.

**Diapason** est spaciū quinqz tonorum  
⁊ duoz semitonioz pñctoꝝ ex diatesse-  
ron. s. ⁊ diapēte subsistēs. Et qm̄ ex ei⁹  
specieb⁹ modi cantādi efficiūt: his om-  
nib⁹ igit expeditis. Age nūc de illorū  
speculand⁹ que admodū necessaria ha-  
bet ⁊ a pluribus ex nostris ignoratur  
latissime dicamus.

**Comentariorū musices Liber quartus**  
de modis cantādi siue musicis incipit.

De septē modis cantādi ⁊ eoz triplici  
pñtione atqz de maiorū illarū ob-  
servantia. Capitulum I

**I**nter oēs musice  
pñtias diapason dum  
tarat oēs amplectens vo-  
ces omne in se pñnet mu-  
sicā. Post hāc enim quem  
admodū ostēdim⁹ nulla sonoz cōiun-  
ctio nisi tantū p pñorū repetitionē ma-  
tura inueniri potest. Idoc autē ex cōso-  
natiarū sequetium noīe. i. diapason dia-  
pēte atqz bis diapason facile est intelli-  
gere. Ad cū ita fuerit: oēs igit modos  
cantādi ex illis pñtib⁹ que septē tātus  
sunt pñtū est effici ⁊ tot esse pñcise  
numero quot ipsas species necesse est.

*pñma pñtio est nō pñtū sicut in mē-  
bris pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis  
recomptū hī dicit. In pñtis pñtis pñtis  
pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis  
pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis  
pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis  
pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis pñtis*

Unde boetij libro qñto: **Ex speciebus** di-  
apason pñtatie cñstūt q̄ appellantur  
modi: quos etiam tropos actiones no-  
mināt. Sūt autē modi vt inquit pñtu-  
tiones i totis vocū ordinib⁹: vel acumi-  
ne vel gravitate differētes. Cōstitutio  
vō est veluti plenū modulatōis corp⁹  
ex pñtatiarū pñtione pñtis: q̄le est  
vel diapason: vel diapason diatesseron:  
vel bis diapason. Est autē diapason cō-  
stitutio a pñtatiarū nomēnos in nete: id  
est ab A graui in A acutū: ceteris q̄ sunt  
medie voces numeratis: vel ab A dse  
in A tete pñtato. i. ab A acutū in A  
supacutū cū vocib⁹ interiectis: vt in am-  
pli⁹. Diapason vō diatesseron pñtatio  
est a pñtatiarū nomēnos in nete syneme-  
nō: id est ab A graui in B acutū cū his  
que infiecte sunt. Bis diapason autē cō-  
stitutio est a pñtatiarū nomēnos in nete  
pñtato: id est ab A graui in A super  
acutū: his que in medio sunt positē.  
Has autē pñtatiōes: si q̄s totas faci-  
at acutiores: vel in grauib⁹ totas canit  
rat fin supradictas diapason cōsonantie  
species: efficiet modos septē: quoz no-  
mina sunt: pñdoz: pñfrigū: pñ-  
lidū: Bōz: pñfrigidū: A dū: A dūolidū  
in diatonico genere velut in pñcipalio-  
ri atqz naturaliori pñtatos. Unde ite-  
rum ait: s. qm̄ oēs modos in speciebus  
diapason pñtatie dicitur reperiri: age  
eos i diatonico tñ genere describam⁹.  
Vtū enī qm̄ supradictarū pñtationū:  
eāq̄ ē pñtatiarū ceteris capatior in-  
uenit: q̄a in vocib⁹ numeroz: siue lōgi-  
oz: quā antiq̄ dūtarat: si in ordine na-  
ture vltima fuerit in practicā deduce-  
rūt: oēs pñtatos esse ita inquis diffi-  
niūt. Sūt igit i diatonico genere ordo  
vocū a pñtatiarū nomēnos in nete pñtato  
cōstitutū atqz hic sit pñdoz: mo-

Quartus.

XXIX

dus. Nunc aut si q̄s proslabanomenos  
 i acunē itē dāt tonoy p̄pateq̄s p̄patō co  
 des tono atenuet: ceterosq̄s oēs tonos  
 faciet acutiores: acutiorq̄s totus ordo  
 eritq̄ fuit prius q̄ toni susciperet intē  
 siones. Erat igit̄ tota p̄podoi cōstitu  
 tio p̄pofrigij effecta. Et ita in ceteris nūc  
 toni inūc dō semitonij suscipiēdo intēfi  
 onē. vñ aristoteles. ij. politicoz. Armo  
 niarū earū dē. vocū: aliā esse dicimus  
 modo doricā: modo frigīā. quia aliā  
 alia sit species. si enī ēr a boetio memo  
 rato libro dō duo ordines in bisdiapa  
 son p̄sonātiā p̄stituti: sibi inuicē cōparē  
 tur: vt qui ordo sit grauior p̄o sit aguo  
 sci: aiad uertēdū q̄ si proslabanomenos  
 proslabanomeno fuerit grauior: vel q̄ li  
 bet alia in eodē ordine cōstituta: totū  
 ē q̄s necesse est ordinē esse grauiorē. Qd  
 etiā ratiōe mediārū ibidē p̄bat. Adese  
 enī p̄pofrigij acutior: est vno tono mēse  
 p̄podoi: ea que est doriā ab ea que est  
 ipsius p̄podoi per diatesserō: que est  
 frigij per diapēte. s̄m enī numerū inter  
 missariū principalū: est de necessitate lō  
 gitudō distātie mediārū. Et his igitur  
 manifestū est q̄ sup̄dictoz modoz sem  
 per voces: et earū noia in singulis eadez  
 sunt. proslabanomenos enī p̄podoi: et  
 ea que est p̄pofrigij in nullo alio q̄ i to  
 ni intensione differunt: ita relique reli  
 quis vel semitonij eleuatione: vt p̄e  
 dictum est. Ac per hoc illud etiā p̄e  
 clarum est q̄ volentes huiusmodi cōs  
 titutionē p̄ nomia p̄p̄ia chorardū a p̄  
 slabanomenos in mēsen tñi demonstrā  
 re (vt quidā faciū) valde imprope indo  
 cteq̄s agere vidēt. Adese enim chorardū  
 q̄ a p̄ma octaua est: in quocūq̄ ordine  
 vocū vltimū erit scitē nōmē p̄didisse ma  
 nifestū est. Adese enī media dicūt: non  
 tñ q̄cūq̄ media: s̄ q̄ ab extremis ēr hic

sumit cōliter distat. p̄tētea par nume  
 rus mediū terminū nescit p̄e. Sec̄ au  
 tez ē de impari. Unde enī q̄ndenus nu  
 merus p̄ quē dicti modi subsistunt: sep  
 tenas ad vtrūq̄s partē graue. s̄. et acutā  
 relinquit voces. Adese siue mediam  
 necessario h̄z octauam. De octauo  
 modo p̄p̄ie nō assignādo. Caplm. II



Tholomeus autē q̄ q̄ nimius  
 flura v̄res rōnē hoc est: vt tot  
 essent modiq̄or voces ha  
 bet diapason octauus ad di  
 dit modū quē p̄permixtū liciū appella  
 uir qd tñ nulla pars ratio. si enī ēr speci  
 ebus diapason p̄sonātie dītarat ēr p̄o  
 batū ēr efficiunt. impossibile est qd ait,  
 Nulla enī p̄sonātie tot h̄z spēs quoz vo  
 ces: s̄z semp vñā min⁹ put ostēdim⁹. s̄m  
 enī numerū in fualloz illarū est nume  
 rus specierū: s̄z qm̄ in fualli duarū ē vo  
 cū de necessitate. diapason igit̄ octo vo  
 cib⁹ p̄fecta: septē erit p̄cise specierum:  
 qm̄ septē h̄z in fualia. Et q̄a septē speci  
 es q̄ttuordecim vocib⁹ tñ p̄stāt: inde si  
 quī tadecima addat quē ad modū boe  
 tius libro. iiii. hoz quīdecim signozus.  
 a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. l. m. n. o. p. descri  
 ptione docez semp vltima erit frustra.  
 Prim⁹ enī modus ēr p̄ma diapason spe  
 cie p̄fectus (vt inquit) erit. a. b. Secūd⁹  
 b. i. Terti⁹. c. l. Quart⁹. d. l. Quintus  
 e. m. Sert⁹. f. n. Septim⁹. g. o. et vlti  
 mus. Quare relinquit̄ extra. h. p. quā  
 tum ad hoc artinet in nullo apta.

De cōmuni modoz caradi appellatiōe  
 Di autē ēr i p̄sen Ca. III  
 tiarū p̄siderant qdā modū dū  
 di maneries quātū ad eozus  
 institutionē s̄m ordinē inter  
 ualloy atq̄s distributionē que in singul  
 altera et alia natura inuenit manifeste  
 dicunt. Scdō aut q̄a alii in aliū p̄ intē



octaua p̄p̄ie  
 mediū in p̄o

quidē enī nūc  
 si enī vñā p̄o  
 si nō tñ mēse

p̄o p̄e  
 mēse ad p̄o p̄p̄ie  
 in a p̄p̄ie nūc a  
 acutior mēse dītarat  
 p̄o tñ mēse p̄o dītarat  
 h̄z vñā mēse dītarat  
 mēse nūc mēse  
 mēse dītarat mēse  
 tñ mēse p̄o p̄p̄ie

p̄o p̄p̄ie q̄ dītarat p̄o p̄p̄ie  
 octaua p̄p̄ie p̄o p̄p̄ie  
 mēse mēse p̄o p̄p̄ie  
 p̄o p̄p̄ie p̄o p̄p̄ie  
 p̄o p̄p̄ie p̄o p̄p̄ie

tionē toni aut semitonij vt postēsus est) puerit: ab ipsi pueris actū tropi recte noiant. Tercio do r ultimo (quia ex plurib' tonis r semitonis p'ficiunt semitoniaq; nihil aliud sunt q' imperfecti toni etiā noie tonoz qd longe ceteris vulgati est appellat. Itaq; toni duplicif dicit: vel inquātū infuallū siue pleni; siue semitū de qb' dictū est) vel inquātū illoz repetita assunp'io r i singul' modis multiplex aggregatio.

De singulorū modoz nominib' r eoz impositiois causa. Caplin III

**D**oz igit cātandi noia vt boeti meminit nosq; sup'e r rēcēsum' hec sunt ypodori ypo frigi ypolidius

Boeti frigi Lidii Albiolidius. Hec autē vnde originē habuerūt ipsa quoq; vocabula aptissime ostēdūt. Manifestū est enī quē admodū per ea importatur ab ijs gerib' illa accepisse a qb' inuenti r p'mo in practica deducti fuere. Cū igit in dorica p'incia p'm' r q'trus inueni extiterint illis admodū vti: alterū ab ypo grece qd est infra vel inferi or latine ypodoriū: r alterū doriū simplicif noiarūt. ypodori enī grauissim' oim' p' diatesserō p'sonatiās remissior illo habet: r ita reliq' bini ac bini adu's septimū. In frigida scdo r quinto quos eadē de causa ypo frigiū r frigiū appellariūt. In lidia tertio r sexto vti: eadē ratione illos ypolidiū lidii vocarunt. Nam enī ostēdūt libro p'mo chorebs illoz regē quātum citare mufices ad didisse choreas. Septimū autē p'prio carēs noie: q' iuxta lidii positi n'colidi dictus fuit. Crau' quidē q' p' proprie null' existat (r p'batū est) ab yper qd est sup' r i mixolidio: qā vno tono acutior ab illo extat ypnicolidiū interpretat' est.

De scda modoz cātandi cōstitutione.

**S**uperiores modo La. V r p'stitutionē atq; oim' ma r iūmā p' b' diapason p'sonatiā effera est doctissimi musicoz q' inter boeti r gregori magni tēpora fuerūt: ab omni practica segregandam abiiciēdāq; nec in merito voluerūt. Ad quintādecimā enī vocē cantū eleuare: vt in plurib' humanis vocib' imposibile est. Quāob' illa p'stule p'temissā scdas que est p' diapason diatesserō de qua boeti etiā libro. iij. (vt recensimus) meminit vnde voces h'tent: nō tū in vsū cantādī dedurere: s' etiā finem ab illoz p'ncipio distinguētes sub quatuor numero cōp'eb' di hac ratione statuerūt. Manifestū est enī q' p'ma spēs diapason p'sonatiē que est in a r quarta que i. d. codē infualloz ordinē: id est tono/ semitono r tono intendunt. Scda autē que in b. r quinta q' i. e. eodem videlz semitono/ tono/ r tono. Tertia que est in c. r sexta in. f. ac rurs' eadē tertia cū septimā vltima i. g. eodem etiā: Tono enī tono r semitono diuersoz tñ generū existētiū q' aliud diatonicū est: aliud chromaticū elcuanē q' tuoz inde modos cātandi simul efficiētes: quoz noia ab eodē ordine sumpta fuerūt: Prothus/ Deuter/ Tritus/ Terrard'. Prothus enī a p'thos grece qd est p'm' latine dicit' est. Deuter autē a deuterō etiā grece qd est scidi' latine. Inde enī recapitulatio legis moysi de tetrachordis id ē scda lex appellata fuit. Tritū do tertiiū significare: r tetrardus quartū satis vulgariū est. Boz autē p'gressio ac dispositio huiusmodi erat: p'thus quidē ab a. graui in. d. acutū in r tēdebat: s' i. d. graui finiebat. ita vt diapason sup' finalē vocē: diatesserō do sub

duplex d' tonij bt  
p' p'mo r d' p'mo  
duaz doct' bt  
p' toto r p' parte  
p' p'mo r p'mo

p'mo  
p'mo  
p'mo  
p'mo  
p'mo

p'mo  
p'mo  
p'mo  
p'mo  
p'mo

p'mo  
p'mo  
p'mo  
p'mo  
p'mo

ter illam haberet. ita reliqui. Deuter  
enis ab. b. graui in. c. acuti in. e. graui  
quiescebat. Tercio autē ab. c. graui in. f.  
acuti in. f. graui sedē habebat. Tetrar  
dus etiā ab. d. graui in. g. acuti in. g.  
graui finalē capiebat terminus. In. g.  
graui dico ab. a. incipiendo signa diu  
merare. Itā ab gāma exordiendo ad il  
lud cōparatū cōtra est. Si enī diapa  
son reddūt: diapason autē psonātia est:  
alterū igit illoꝝ graue: alterū dō acuti  
erit de necessitate. Psonātia enī acuti  
soni grauiusq; nūctura est. Que cuz ita  
fuerint: finales igit termini oīm modo  
rum cantādi sunt. B. E. ff. B.

De tertiā vltima modoz cātandi cō  
stititione. La. VI  
**T**ertia vltia modozstitu  
tio: vltia inq; qm ad pēti  
cā: pma dō qtu ad ordiez  
nature: que ab oibus dūta  
rat ceteris relictis obstat: est que p dia  
pason psonātiā efficit: a q per quā daz  
cōpositionē reliquēde qb dicitur pces  
scrunt. Unde: si pter illas uodi cātan  
di subsistere valeat pter hāc dō minime.  
Ex speciebus enī illis piciunt. Cuz igit  
sanctissimū ille Gregorij diuvsq; musi  
cus iam applicau sedē suscepiss: atq; p  
cedere pstitutionē etiā intolerabile ad  
iudicass: missam cassamq; aut nullas  
fieri nec ab re voluit. Quāq; enī vnde  
cum voces qh qz intēdere vt i multis cā  
tantū facile existat: sepe tñ in singlis  
modis etiā in plurib; illoꝝ valde diffici  
le. Quobz iam dictā pstitutionem in  
duas pbulre diuisit partes quarū alte  
ra a finalib; terminis qtuoz: illoꝝ mo  
doꝝ pcedentes pstitutionis: idest. d. e.  
f. g. ad mariuā eoz elcuationē. pēdit:  
altera dō ipsā finalib; retentis a graui  
orib; terminis ad sibi siles: vt singillati

diapason psonātiā fin qz acutum/  
(quātū natura pati dō simile sibi vendi  
carēt. et ad pōtē numerū. f. vel septena  
riū vel octonariū fin ptholomeis resti  
tuerent. Et quāq; modoz forma in di  
apason psonātiā et pbatum est: pstat:  
addidit pterea que ad modū ab euerē  
plarib; acceptū: que tanq; si p eius scri  
pta nobis pstatet: locū tenēt auctoz ita  
tio: vretia humane vocis lege ad ppm  
qzōz vel graniozē v acutiozē illius voc  
es in maiori eoz extēsiōne tñ puenire  
possent ne vterū pcedētes a venustate  
pnuiciādi: ex alta parte in taciturnita  
tem: ex alta in clamorē: vnde et pceden  
tes pstitutiōes iure derelictę sunt: inci  
derunt. Sicut enī inuiozā intualia a se  
mitioio practica musices nullatenū ad  
iuitit (qm pē paritate: impossibile ē  
oibus illa pferre sic nec maiore vocis  
extēsiōne q dicitū est: qā vt in plib; cā  
tantū pte lōgitudinc ac numerositate  
etiā impossibile. Nec moucat lectorz  
nō magni fuisse cāu quā retulim pxi  
mandos pcedentē delinquēdi pstitutio  
nem: et inde istā assumēdi. Ad elcuationē  
enī toni vel semitonij sequit de ne  
cessitate sue vniuscuiusq; illorū diapa  
son psonātie intēsiō. Quare q bec nū  
me puidentes dissonātie vitāde grā tan  
tum: factū extitisse dixerūt: nō bene sen  
sisse vident. Quāq; enī diapason dia  
tessērō nō esse psonātiāz boetij noster li  
bro tertio (vt meminim) pbaauerit: illud  
tantū est vt i ptrapictio in quo extrene  
voces aggregari atq; simul pferunt.  
Itā vt in cātu plano in quo successiue p  
nuiciant: et in quo oēs modi de quibus  
agimus pmo pferantur cōtrario est.  
Hinc enī idem pnceps nū libro qto: ip  
sam diapason diatessērō in pstitutionis  
diffinitione que est veluti eoz pmodula

f. q. p. eleuā  
tany v. f. m. m. m. m.  
1009 v. d. b. o. a. n.  
1010 p. m. a. n. e. d.  
1011 v. d. b. o. a. n.  
1012 v. d. b. o. a. n.  
1013 v. d. b. o. a. n.  
1014 v. d. b. o. a. n.  
1015 v. d. b. o. a. n.  
1016 v. d. b. o. a. n.  
1017 v. d. b. o. a. n.  
1018 v. d. b. o. a. n.  
1019 v. d. b. o. a. n.  
1020 v. d. b. o. a. n.



tionis plenitudo personarum diuisione co-  
sistens ut recessum in reliquis annuerant.

De nominibus modorum in tertia vltima p[er]tinetione. **Capitulum VII**



**E**d q[ue] a finali terminis facta diuisione scde p[er]tinetio is: diapason int[er]tendo sibi app[ar]eat: sicut p[ri]ma eiusdem p[er]sonarum p[ro]gressionem retinere: sic et no-  
mina. s. p[ri]m[us] deuter[us] trit[us] retrard[us]: quos ead[em] r[ati]one moderni aut[em]eros ap-  
pellar[un]t. Qui v[er]o a p[re]dictis finimis par-  
tim int[er]tendo partim v[er]o remitt[en]do: il-  
lam sibi affimulare: plage siue p[ar]tes  
illoz merito dicti sunt: tam eni diap[er]e  
a finali int[er]sam q[uam] diap[er]eser[is] remissaz  
sup[er]iorib[us] vsurparit. Plaga eni in scda  
significatiōe tract[us] vel clima siue pars  
eclit[er]re: aut etiā maris d[icitur]. Quāob[re]  
q[ue] plagales modos subiuuales aut col-  
laterales int[er]pretati sunt: q[uod] per nomē  
importat[ur] ignorasse vident. Iloz antes  
ordo hic est: p[ro]th[us] plag[us] p[ri]m[us] deu-  
ter[us] plag[us] deuter[us] trit[us] plag[us] trit[us]  
retrard[us] plag[us] retrard[us]. Qui aut[em] no-  
minib[us] antiquoz modoz hos d[icitur] q[ue]bus  
agim[us] ita appellādos esse voluit ut p[ro]-  
th[us] p[ro]d[us] plag[us] p[ri]m[us] do[us] v[er]o ec[ce]  
tra: d[icitur] et ita in ceteris agat[ur] alienū est  
a ratiōe. Illoz eni singulip[ro]p[ri]a habet  
chor[us] finalē: isti v[er]o bini ac bini eandē.  
illi ex bis diapason p[er]sonarum: isti aut[em] ex  
diapason d[icitur]at[ur] efficiunt. Deinde illi:  
ita ad q[ui]ntadecimā pueniūt ut nunq[uam] a  
p[re]dicta vocū numerofitate ca dāt: isti v[er]o  
ita variā ac multiplicē int[er]sionē suscipi-  
unt: ut q[ui]q[ue] ad diapason: q[ui]q[ue] vltra  
q[ui]q[ue] ad illā minime pueniāt. Unde q[ui]  
quidā hui[us] artis scriptores si p[ri]me dia-  
p[er]e speciem est. d. a. diap[er]eser[is] int[er]sa  
ad dita fuerit: do[us] effici aiūt: si v[er]o re-  
missa p[ro]d[us] do[us]: necesse est etiā ad bis

diapason illos puenire: ut isd[em] noibus  
appellari valeat: et ita reliquos. Q[uod] si  
de oibus quātū ad huiusmodi int[er]su-  
tionem intelligi voluit: quēadmodū co-  
rendere videns falsum asserere manife-  
ste cōproban[ur]. Quā eni diap[er]eser[is] p[ro]-  
nātie tres d[icitur]at[ur] fuerint sp[eci]es: diap[er]e  
re v[er]o q[ui]tuor: necesse est ut in illarū diu-  
ctione: q[ui]cunq[ue] ad vltimā diap[er]e ven-  
tū fuerit q[uam] p[ri]mā diap[er]eser[is] sp[eci]em id fi-  
at ut hic g. d. g. int[er]t[er]do: atq[ue] remitt[en]do  
do ut b. d. g. cōponant[ur] q[uod] si remitt[en]do  
ab. g. in. d. diap[er]eser[is] accipiat: necesse  
etiā est ut mixolidi[us] in do[us] p[er]tineat:  
non aut[em] i p[er]mixolidiū: si eni p[er]mix-  
oli di[ap]e vno tono acutior: mixolidio  
erat: q[uam] iste in. g. sed b[re]p[er]tius est:  
ille v[er]o in. b. fin antiquā descriptionem  
de qua dictū est: v[er]o in. a. fin recentē q[uod]  
oportet. impossibile igit[ur] est ut ambo si  
ue int[er]t[er]do siue remitt[en]do accipiant  
in ead[em] vel diap[er]e vel diap[er]eser[is] specie/  
et ex his cōposita diapason pueniant.

De modoz cārandi vltime descripti



onis origine. **Capitulum VIII**  
Quāq[ue] aut[em] nostri modi cā-  
randi ex diapason p[er]sonarum  
specieb[us] originē d[icitur]isse ma-  
nifestū fuerit: nō t[ame]n h[ab]e illa-  
rū ordinē. P[ri]m[us] eni ex q[ui]nta specie effe-  
ctus est: et ex p[ri]ma secūda: ex quinta terti[us]  
et ex secūda q[ui]nt[us] et sexta qu[ui]nt[us] et ex ter-  
tia sextus. ex septia v[er]o et vltima septim[us]  
et rursus ex q[ui]nta approp[er]are t[er]ti[us] octauus.  
Ex q[ui]bus etiā illud seq[ui]tur q[uod] sicut in p[ri]-  
ma illoz descriptiōe: sic et in hac octa-  
uus mod[us] p[ro]p[ri]e assignari non potuit.  
Des eni ut sep[er]i dicit[ur] atq[ue] p[ro]batus est:  
ex specib[us] diapason p[er]sonarum q[ui]s sep[er]ez  
esse natura d[icitur]at[ur] ostendim[us]: necessa-  
rio efficiunt. Unde b[is] mod[us] q[ui] octauū  
vltimo loco dicit[ur]: p[ro]p[ri]as diapason

Ille p[ri]m[us] p[er]  
p[ri]m[us] p[er]



consonantie spēm habere cum non pos-  
sit illas que pñi modi propria est ab. d.  
videls gram in. d. intēla necessario sibi  
assumit. Qd eni ita fuerit inde Beatus  
gregoriū vltimū iam dicti modi dñam:  
hinc vltimū secūtoz in predicto. d. gra-  
ui finiendum vt in antba; thos q̄ vini-  
mus doctissime statuit. hinc etiā psal-  
mi in tonationez pñi modi iure esse vo-  
luit. thāc refert si per tonum; tonum; et  
semitonium diatonicum a finali inten-  
datur. cum illud a septimi modi natu-  
ra cui propum est vsurpauerit: ita vt ni-  
hil delino habeat. Pari etiam forma ex  
primo secunde cōstructionis modo pñi  
atq; secūdo; huius vltime effecti sunt  
ex secundo tertius; quart; ex tertio q̄n-  
tus; sextus. ex quarto vltimo septim;  
et octauus. In his igitur duplex est cō-  
templatio. Aut enim fin numerū et or-  
dinem specierum diapason psonatie; at-  
q; pñam natura cōstitutiones: aut fin  
translationem diuisionemq; secūde cō-  
siderantur. Si autem vt in prima sim-  
pliciter: tunc cārus in. d. finiens quarti  
erit modi. in. e. quinti. in. f. sexti. in. g. se-  
ptimi; vltimi. Prima enim spēs diapa-  
son est in. a. tanq̄ in pmo signo. secūda  
in. b. tertia in. c. quarta in. d. q̄nta in. e.  
sexta in. f. septima vōque finem facit; i  
g. Si vō vt in vitima a secunda scilicet  
tractata: tunc in. d. primi erit aut secū-  
di. in. e. tertij aut quarti. in. f. q̄nti vlti se-  
pti. in. g. septimi vel octavi. de quoz di-  
cretione in proximo late dicemus.

De modozum cantandi natura et q̄-  
litate.

Lapsum IX

**I**n modis autem cantandi:  
duo pñcipaliter pñderantur:  
natura; scilz; qualitas. Na-  
tura autē; vt hic sumit; atq;  
superius ostensum fuit; est quidam to-

norum ordo atq; semitoniorum scdm  
diatesseron consonantie species; si tres  
tantum fuerint atq; naturalis constri-  
tio. Quenadmodum enim pñam om-  
nium consonantiarum dicitur in quan-  
tum minima: ita et specierum diapason  
consonantie fundamentum atq; pñci-  
pium. Per additionem enim toni ad il-  
lam diapēte efficitur. et ex his simul un-  
ctis ipsa diapason quē nostroz modoq;  
forma est; componitur. Prima igit di-  
atesseron psonatie specierum quātus ad hoc  
attinet; qm diapēte spēs quibus illē in-  
gunt: ita necessario sic libro pmo pba-  
uimus incipiunt; per tonum; semitonium  
et tonum; pñm in infiridēis modis pgre-  
ditur. Inde enim secūdo; modus a secū-  
do iam dicte speciei interuallo: et inde a  
secunda specie inritus essendi capies; qd  
oportuit; aliam psecutus est naturas; p  
quam efficeretur. et ita in ceteris; prout  
consequenter monstrabim;. Qualitas  
autem est certa ac definita ascendēdi et  
descendēdi lex: siue intensionis et remis-  
sionis; de qua dictum est: que circa gra-  
ue et acutum versatur. Braue enim et  
acutum qualitates dicunt in sono. lū-  
ius inodi autē qualitates; quādoq; au-  
tentū: qñq; plagalē modū faciūt. Autē-  
tum quidē; si in acutis: plagalē vō si in  
grauib; fin formā nuprime dictā: et nūc  
psequēt dicē dā marie versabit. s; qm  
autēti omnes et plagales in diapēte cō-  
sonātia a finali intēla sibi pñentunt: cū  
fuerit vtrūq; communis; vt ostēdim; illā  
igit in singlorum descriptione prepona-  
mus; qd oportet. lūm; aut quē ad modū  
libro. j. manifeste pbatū fuit; q̄ntuo: sūt  
spēs: prima eni tono / semitonio / tono /  
tono. itē dī. sēda vō semitonio / tono /  
tono / tono. tertia / tono / tono / tono / semi-  
tonio. q̄rta qdē; tertia / tono / tono / semi-

diapason fuit capia po  
omnib; dēp  
sūt mēz bñj

que ē p sem; et tonū

17. pñ dñ pñ dñ  
mēz et vltim

N<sup>o</sup>

tonio: et tono. Et hoc quoniam tertia supradictarum specierum in. f. incipiens diatesserō psonātiā nequaquam resonare poterat: hinc maiores nostri in secunde pstitutionis descriptione palā fecim<sup>us</sup>: tertius illius tonū pro quinto et sexto modo in semitonii min<sup>us</sup> puerit dū esse docte diffinierūt. Diapēte enim psonātia proprie sumpta: diatesserō psonātiāz sibi preponit. Unde boetius libro. ij. diapēte trius tonorū est: semitonij: Et dō erponēdum immediate subiūcit: idest pstat et diatesserō et tono: quemadmodum ibidem manifeste pbat: nosq<sup>ue</sup> pre cedēti libro mathematice ostēdim<sup>us</sup>. unde factum est: ut tertie quarteq<sup>ue</sup> speciei nulla quātū ad presentē artiner speculationem pceptū in semitonij genere sit dria. Quarta enim que septim<sup>us</sup> et octavo seruit: in diatonico atq<sup>ue</sup> naturaliori genere illud h<sup>ab</sup>et. Tertia vō que pdictis quinto et sexto in chromatico atq<sup>ue</sup> molli g<sup>ra</sup> psonātie diatesserō habende: quod oportebat. Si enim p<sup>ri</sup>m<sup>us</sup> modus eius plagalis: suam h<sup>ab</sup>et diatesserō psonantiam in. g. tertio et quart<sup>us</sup> in. a. septim<sup>us</sup> et octav<sup>us</sup> in. c. q<sup>u</sup>ntus igit<sup>ur</sup> et sext<sup>us</sup> in. b. molli: illam immobile existētem sicut ceteri: aut nullā habebūt qd<sup>am</sup> t<sup>er</sup>tiatiōe dicta: neq<sup>ue</sup> est pcedēdi. hinc enī tetrachordū synemēnō a veteribus institutū fuit. Secūtare igit<sup>ur</sup> quālibet cātēlā in. f. reminātes p. b. q<sup>u</sup>dratū vel durum: apud doctos irrationabile atq<sup>ue</sup> ridiculū est. S<sup>ed</sup> q<sup>u</sup>oniam diapēte psonantie spēs relicta de necessitate. a. b. c. grauib<sup>us</sup> in sequēti d. put libro. j. manifeste pbatū extitit: et modi cantandi gregoriani de quib<sup>us</sup> cise intendimus: ob cām nuperrime dictam incipiūt: nunc ergo dicamus.

De primo atq<sup>ue</sup> secundo cantandi modo. Caplm X

**D**icim<sup>us</sup> modus atq<sup>ue</sup> secund<sup>us</sup> in. d. grani terminant. Et dō stat enī ex primis diapēte ac diatesserō psonātie specibus semitonii post primū tonus habetur. sed prim<sup>us</sup> modus eo quia autentus est illas a finali intendit: idest. d. e. f. g. a. b. c. d. Secūdi<sup>us</sup> autēz quia plagalis primā intēdit: idest. d. e. f. g. a. secundam vō: idest. a. b. c. d. eodē intualorū ordinemittit: varias inde diapason psonātie species sibi vendicādo. p<sup>ri</sup>mus enim ex quarta illius specie: idest d. d. quia in quarto signo initii faciēte cum infmedijs vocibus pstituit. Secūdi<sup>us</sup> vō ex primaque est. a. a. tāq<sup>ue</sup> a primo signo originē ducēte cum infiectis. Possunt autē pterea tonū superius inferius assumere sicut dictus est: ut de cachordum efficere valeant. Unde enī primū diuini signorū idest. a. qd<sup>am</sup> in summitate pollicis iure locatū fuerat in sequēti articulo: hoc est ut diapēte a finali remissaz scdō mod<sup>us</sup> h<sup>ab</sup>et: gregori<sup>us</sup> auctoritate traductū ē. et. g. illi ppositum.

De tertio et quarto modo. Ca. XI  
**E**rt<sup>us</sup> et q<sup>u</sup>rtus i. e. dūtaxat de necessitate finē faciūt. Constat enī ex secūdis sup dictaz diapēte ac diatesserō psonātiāz spēb<sup>us</sup> tāq<sup>ue</sup> a scdō pmax intuallo p semitonij eleuari incipiētib<sup>us</sup> tertio q<sup>u</sup>oniam autē illas a finali intēdit. id ē. e. f. g. a. b. c. d. e. q<sup>u</sup>rt<sup>us</sup> vō et scdaz q<sup>u</sup> ē b. b. cōstat. q<sup>u</sup> et si ita simpli fuerit: q<sup>u</sup>rt<sup>us</sup> in ad g<sup>ra</sup> uiozē et diatesserō psonātie vocē p<sup>ri</sup>ncipē q<sup>u</sup> ē. b. neq<sup>ue</sup> p<sup>ri</sup>ncipē: nec ab re: natura enī siue diatōice sup<sup>ra</sup> diapēte ad q<sup>u</sup>ntā

quoniam si dicitur quia  
e in psona  
q<sup>u</sup> est in psona  
in dō. in psona  
dicitur et rōmā

N<sup>o</sup>

# Quartus.

XXXII

ab illa intesumiq est. f. minime redde-  
ret qd oportebat. cronicarice autem ac-  
cepta r finali tritonis. acutiori vocisue  
diapeteque est in scda. b. acuta cōpara-  
ta: que ē illi octaua: dissonantia vno apo-  
thome diapason sup gradientē ppulla-  
ret. Ad qntā vō deponit: ad septimam vt  
decachordū habeat eleuat. S3 terrius  
alia quide distributio ē. Lū eni ab eius  
diapete ad quitas intesam. id ē. f. q̄ est  
nona a finali: r terminū vltimū nō ascēdē  
diapete etiam natura formare neqat  
inde dissonantie vitade gra fillā ptermis-  
sa: ad tertiā ab eodē finali remittit: vt  
vō sic decachordū sibi adquirat.

Bequinto r sexto modo. La. XII



Quinto r sextus in. f. ex tertia  
diapete r sonantie specie p ter-  
tij illi toni in semitonij cō-  
uersione: r inde in qrtā quo-  
dāmodo trāslata: de quarū dñia dictū ē:  
r ex tertia diatesseō r sonantie semitoni  
uni post duos tonos habentib. Unde  
q̄ hōz modoz diapete p. b. molle sicut iā  
pbatū est: de nēcitate dinumerat ac p  
mūnciat. Hoc eni his duobus modis vt  
diatesseō r sonantiā a finali intesaz sicut  
ceteri hēnt: put memini? q̄ marie op  
fuit: Ad eni oibz simul cōmunez vnicui  
qz ppiū ē hinc eni qdā antiquoz oēm  
diapason r sonantiā oīm modoz p dia-  
tesseō ac diatesseō toni inuallo disū  
cras dinumerandā esse: haud incōgrue  
diffinierūt. Quis igit: cū antē fuerit/  
sup dictas diapete: ac diatesseō spēs. i.  
f. g. a. b. c. d. e. f. intēdit. Sēptimō: quia  
plagal pma. id ē. f. g. a. b. c. intēdit: se-  
cundā q̄ est. c. d. e. f. ppostero inuallo-  
rū ordie remittit: diuerfas diapason cō-  
sonantie spēs r sonantes. Quis eni: r sex-  
ta illi specie. id est. f. f. inuēdit: r vo-  
bus enumeratis. Sēptimō ex tertij q̄ ē

c. c. inuēdit. Pnt aut tonū superius r  
semitoniū natura inferi: vt decachordū  
resonare quō cūqz valeat: enā assumere.

De septimo r octauo mō. La. XIII



Septimū r octauū in. g. ex q̄  
ta r vltima diapete r sonan-  
tie specie: que tono. tonor se-  
mitonio diatonico ad quitū  
fetti dñiam: tonoz p̄sistit: r ex pma  
diatesseō r sonantie de q̄ dictū est p̄ficiū  
tur. Septimū autem autē: cū fuerit: il-  
las id est. g. a. b. c. d. e. f. g. a finali intē-  
dit. Octauus vō q̄a plagalis p̄zinam  
id est. g. a. b. c. d. alioz lege intēdit: se-  
cundā q̄ est. g. f. e. d. remittit: dissimiles  
diapason r sonantie spēs reddētes. Sep-  
timū eni ex septima illi: r vltia. id est. g.  
g. cū in p̄sitis natura vocibz subsistit.  
Octauū aut ex qrtā q̄ est. d. d. vñ iterus  
relinq̄ octauū nullū p̄prie existere mo-  
dū. Nullā eni sup dicte r sonantie p̄piaz  
hñs spēm: illā q̄ p̄mi modi est: sibi ada-  
ptauit. Pnt aut tonū superi: r inferi as-  
sumere: vt decachordū r sonare valeat.  
S3 hoc cauendū modularoz: vel can-  
tū p̄ficiētibz: si in vltima istoz modoz  
clausula: cārab. f. in. b. dñratat eleue:  
vbi de nēcitate p̄ficiandū est p. b. mol-  
le: quo in finali termino q̄scēdē depo-  
nat: quē a dimodū sepe: r multū p̄ illoz  
crasam atqz supinā igno: ratiā factū ef-  
se inuēit: tunc ipsi modi: cū de natura  
sua semitonij a tertia in qrtam vocē ha-  
bēat: nūc aut a scda in tertiā oīno pere-  
unt: qd est memorie mādādū. De ca-  
tilenis p̄ finale terminū nō dijudicādis



Utrum aut q̄ La. XIII  
dā cāmus q̄ p̄ finale termi-  
num nequaqz dijudicant.  
Versiculi enim responso-  
riorū nōcinaliū p̄mi mo-  
di in. f. tminat: scd in. c. tertij aut in. g.  
e. ij

ex q̄ra p̄p̄ vñt  
bō a. 12 p̄p̄ p̄p̄

diuā p̄p̄ ab  
re. m̄p̄e. ē p̄ p̄p̄  
q̄ p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄  
p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄  
p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄  
p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄

ahby  
U. d. m̄p̄e  
p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄  
p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄  
p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄ p̄p̄









## Ziber

di vident habere naturam : inde quidā  
illoz minus etiam recte specularē pluri-  
res ab. c. in. a. traduerūt ecclesiasticas  
cātilenas terminare. q̄s eiusdē q̄rti mo-  
di esse affirmabāt. idēz p̄ antiphonariū  
seculorum q̄d in. d. acuto incipiebat et  
i dicto. a. finē accipiebat q̄ maxime de  
mōstrare volētes. vt dato vno inconue-  
nienti. alind sequeret. Quartus enī se  
mitonio diatonico. q̄nē admodum eius  
antērus a finali incipit cleuari. Dein  
de autem in secūda. b. acuta terminan-  
do. neq̄z tertij neq̄z q̄rti modi erit. q̄q̄  
enī eodē ordie in fualloz voces vsq̄z ad  
quartā intēdant. carēt tamē diapēte in  
ipsa elenatione. et diatesseron in remissi-  
one. In precedenti autem. b. cum fue-  
rit cromatica. nullus vnq̄z etiā ab indo-  
cris assignat. est cātandi modus. Et vō  
q̄nt. et sext. in. c. quē admodū i. f. nō fa-  
tis bñ dī. Quāvis enī vtrobzq̄z ides sit  
ordo infualloz. hi tñ modi cā tam assi-  
gnati. semitoniū hñt cromaticū de ne-  
cessitate in eoz intēsiōe. Septimū autē  
octauū sicut in. g. ita in. d. acuto. ridi-  
culū est. Si enī in. d. graui p̄mi vñ scōi  
modi ē. sic et b. Idē est enī ordo infual-  
loz illic it̄ istic semitoniū q̄nē idē. Has  
autē in cōgruitates q̄dā huiusmodi sc̄pro-  
res p̄siderātes de q̄b. dictū est. f. q̄ mo-  
di musici ita traducti. nō essent idē nu-  
mero cū prioribz. idē affines illoz iuris  
peritoz vbo potius q̄ musicoz vrētes.  
quo nūq̄ in eptō dici posat. hos esse dif-  
finierūt atq̄z dixerūt. Scdm enī mate-  
riā p̄mōes sunt erigēdi. vt dī ab aristo-  
tele. ij. ethicoz. Alij autē eosdē esse nū-  
ro plus q̄ ignozant definierūt. i. specie  
vidēz mutata. ignozātes q̄d p̄ nomen  
improbat. si enī deuter. i. auteticoz se-  
cūda ita dicit. atq̄z effectus est. q̄m ex scōis  
diapēte ac diatesseron spēb. a scōo inter

uallo p̄oz puenētes. ex q̄b. p̄tibz vñ p̄-  
m. p̄stāt. origine dicitur. et ita reliq̄ p̄sc̄n-  
ter vt ostēdīm. instituit. a p̄mutatione  
igit̄ specierū. modoz p̄mutationē fieri  
necesse est. f. q̄m p̄trarioz eadē est disci-  
plina. et eadem sit species. et idem inter-  
uallozū ordo. ab. g. dinumerādo per  
b. mollequi est ad. d. per naturam. in  
de cōlatōres cātus mensurabilis vñ  
rum tēporū mōem cantilēnā ab eis cō-  
fectā. et in. g. terminantē eodē. b. moll  
signo. vt de primo vel secundo modo fi-  
at. consignat. et ita q̄q̄ nō recte factus  
fuerit. decantāt. Nulla enim causa a q̄  
nere diatonico. et naturaliori p̄rāsēdi  
in cromaticū. et ab. d. in. g. trāsmutādi  
assignari potest. Unde frustra etiā age-  
re et indocē. sensū dītarat. musicā dīu-  
dicātes. cōprobant. Spēs enī p̄sonātia-  
rū vt patuit p̄ diffinitionē in q̄nē modo  
nico tñ assignant. De modoz mu-  
sicoz effectibus.

### Capitulum XIX

**I**nnatā ingeneratq̄ nobis  
cū esse musicā. scēl nō solū ex  
hoc p̄sentit. q̄n nullū hōmī-  
ser. nullaq̄z eras. a cātilene  
dulcis delectatīōe scēlra est. vñ etiaz  
q̄m audierēs illū. modulariōe iux̄ mo-  
doz naturā. statī f. aīaz trāsmutatur.  
ac p̄mū q̄dē illd ē māsifestū. q̄ si dulces  
coaptatosq̄ melos audierim. p̄tinuo le-  
tamur. si vō dissipatos atq̄z icoberētes.  
ēp̄rio tristamur. q̄ si ita est. signū igit̄ ē.  
musicā mores euertere. et honestare pos-  
se. p̄clarū h̄ppe est. q̄ lasciuiozī cantādi  
modo. vel ad fletū. vñ plāctum. aut la-  
sciuā atq̄z molliciēmarie quoz animū  
eandē sequit̄ passionē incitatur. Rur-  
sus asp̄rior ad iracūdiā et indignatōes.  
neq̄z enī fieri p̄t̄t. dī p̄mi mulces in p̄-  
logo. vt mollia duris dura molliozibz  
ānecrātur. gauāat. amorē dīlētōzq̄

mutata natura  
in p̄tibz vocibz  
nomina vt f.  
p̄m. p̄stāt. dī-  
sc̄n. p̄trarioz  
eadē est disci-  
plina

oleuistica q̄  
clauis p̄p̄dū  
et f. in. g.  
et f. in. g.  
i. f. nō fa-  
tis bñ dī  
q̄nt. et sext.  
in. c. quē ad  
modū i. f.

duo deuter.  
et f. in. g.  
et f. in. g.  
et f. in. g.  
et f. in. g.  
et f. in. g.  
et f. in. g.  
et f. in. g.

**Quartus.**

XXXIII

similitudo filiar: dissimilitudo autem  
odii parit. Ampli<sup>9</sup> aut modestiori: ad  
oem animi virtut<sup>9</sup> atq<sup>9</sup> p<sup>9</sup>statiā. Adodio  
cri<sup>9</sup> bo ad m<sup>9</sup>stetudine<sup>9</sup> ois iracundie tē  
peratiā. Inde enī aristoteles. viij. poli  
ticoz. In melodijs q<sup>9</sup> inq<sup>9</sup> sunt imitati  
ones morū. 7 hoc est manifestū. Stati  
enī armoni<sup>9</sup> v<sup>9</sup>ū distincta est natura: ita

aptanda. Nam enī in periculis significa  
tionibus (quod minus est) in quibus nu  
merus rerum vel actuum per verba signi  
ficatur: ut ad numeri 7 ordines modo  
rum tantū attendit illud ab ecclesia ob  
servatum inuenit. Annuntiationem enim  
pascē dñi ideo quinti toni esse rationa  
le diuinorum offorū asserit: non quod illi mo

Inge pns f Inge by  
 Sba reg f Inge by  
 et sua res magne  
 maxime emendat  
 or inthe regim

in eo non potest esse in principio  
et in fine et in medio et in fine  
et in fine et in medio et in fine

sed si plagalis h  
magis ad hunc  
et ut sit de an  
fuit in eo qd  
dicitur in eo  
ut si illa opus  
h ut hunc  
missus p  
ca dnt

vel pſperis atq; ſimilib; reb; cū illius  
modi quē ducit modulā dīta eleu  
re eo in loco faciat: vt ſi plagalis fuerit:  
ad ſectā vel etiā ſeptimā: ſi vō autēticuſ:  
ad nonā aut decimā a finali perueniat.  
In aduerſis autē et inſimilib; atq; lamē  
tatiōib; ita remittere faciat: vt ibi ſignā  
ter p diateſerō aut diapēte a finali de  
ponat. Et enim oēs homines nature im  
puliſ; hoc idē loquēdo faciūt. Præterea  
illud modulatoz inſiſtēte in vna et ea  
dem nenuade q̄bus ſequēti libro dice  
mus: nūmū vſando mūc intēdēdo mūc  
autē remittēdo p crebā repetitiōē ob  
erret. ſ; quātū perſozatorz vitiiū qd ſi  
ter cadēs vel deſinēs dī: vitare intēdit:  
vt eſt gemētes; flētes; gaudētes; quem  
admodū a cicerone; libro. iiii. ad lberē  
nūmū p̄cipi; tū modulatoz ipſe ſimiliſ;  
pluriūq; ſonoz immediatoz replicatio  
nē fugiat atq; phoreſcat. lboc enī vi  
tio ſvnde peritoz hoīm in hac faculta  
te aures offēdunt; plurimas ecclēſiaſti  
cas cātilenas; laborare cōperiunt. verū  
enim ſi aliq; decētes neuime ſemel tūm/at  
q; immediate repetant: id nō ad vitiiū:  
ſ; potiū ad ornatiū p̄tinere dī. Idq; op  
timū in modulādo eſſe aniaduertat: vt  
ibi pauſas faciat: vbi ſenſus vboz termi  
nare videbit. Si enī ecōtrario fiat: tūc  
p reſpectū cātus ad carminis iūcturas;  
vitiōſa eſt cōpoſitio. De preceptis  
autēnticorum.

Capitulum XXI

**M**odulatoz: igit cantū p̄fici  
re volēs: p̄mo oēm illū mo  
di quē elegit p̄ficiendū cō  
ſtitutiōne mēte p̄tēplet. De  
cundo aut illū huiusmodi forma aut  
lege diſponat. In cātib; autēticoz vbi  
bet intra diapēte p̄ſonātiā a finali in  
tenſat atq; in p̄p̄nōzi voce ab illo re  
miſſa; p̄ſi quā modi fuerit; incipiat. Si

enim oēs modi de neceſſitate p̄ſonātiē/  
diateſerō a finali intēſam ſibi aſſumūt/  
vt oſtenſum eſt. p̄ſequēs igit eſt vt cum  
acutiōz illius vocē ad immediatā ab  
eodē finali termino remiſſā rā ab illa  
quita inueniſ; diapente eadē de cā eſſi  
ciar. lbāc autē p̄ſonātiā quit; mod; ob  
vniūſ ſemitonij maioris defectū in eo  
dē termino diatonice ſumpto; cū habe  
re nō poſſit: neceſſe eſt vt diſſonātiā faci  
at: ſi illic eadē ratione initio careat. q  
ſi illam p̄ eiūſdē generis in cromaticis  
p̄uerſionē; et iam dicti ſemitonij maio  
ris reſtitutiōne: modulatoz in diapen  
te p̄ſonātiā p̄uertere valeat; nō pote  
rit etiā in ipa voce neq; in q̄tra a finali  
intenſa p̄cipiū facere. In genere enim  
cromatico cū fuerit innaturaliſa diato  
nico nullū aſſignat p̄cipiū. Decētiſſi  
mū tū eſt: ſi in ipſo finali termino vt eiūſ  
dem ſipi cōreſpōdere videat; incipiat.  
Itē ſi in acutiōz voce diapēte p̄ſonā  
tiē. Eſt enī terminū magis particularis  
et de ſola autēticoz poteſtate. Si autē  
tertij modi fuerit et ſi q̄q; in ei; diapē  
te; quē ad modū reliq; vitio tū ſcriptozū  
in ſecta voce a finali poti; incipit et clau  
ſulā facit: qm in illa dītaxat inſonatio  
nis immediatiōne terminare: et vniūq; dōz  
eius ſeculoz initii facere ſua inſtitutio  
ne ob cām in ei; deſcriptiōe dictā inueni  
tur: qd eſt oib; cōmune; qui p̄ conū vſ  
ſemitonij tantū ſup vltimā p̄incipij eo  
rū inſonatiōis vocē eleuant. Incipi  
ens autē a finali; ad acutiōē diapente  
p̄ſonātiē terminū: aut p̄ intermediatā  
voces aut ecōtra: cantū faciat eleuare/  
q ſi p̄ inſimēdiā: mūc intēdēdo: nunc  
remittēdo: intra illā vſatus fuerit: plu  
rimū ornatiū decoz ſ hē videbit. Ve  
rū enim ad p̄dictā acutiōē vocē perue  
niens: paulatim cū ſiſa vboz in aīmos



audientii nimirū suspēctos tuncatē cōue  
niente faciat. Et si in eādes absq; inter  
medijs vocib; alencus fiat: multoma  
gis ad autenticō p̄necib; dignitatez.  
Itaq; si plagali; diap̄te pari forma in  
tendere p̄cessus fuerit: nō tñ a finali ter  
mino: s; tantum ab immediate p̄cedenti.  
In illa bō postq; pulsando frequētaur  
rit: in p̄p̄tā diatēserō p̄sonantiā ēr dia  
pason a finali habendo: p̄p̄tā accipiat  
formā cleuef. Itētenus est enī q; si me  
lus ad b̄c nō puerit p̄sonantiā m̄p̄o  
p̄ie nulli t̄erit modo. In ipsa autē dia  
tēserō: sepe 7 multū: nūc intendendo:  
nunc renittrēdo v̄etur. P̄p̄tū est enī  
autenticōz armoniā in actus frequen  
tare. Quib; ita dispositis: ad diapente  
ac diatēserō renittrēdo siue deponēdo  
7 tandē paulatim nūc p̄ ditionū v̄l sēmi  
ditiōnū cū infimēdy vocib; ad finalē p̄  
ueniat. Et ita comp̄tate p̄onate voci  
p̄iunctiones exordiendo: vt multiplici  
varietate p̄ferat melus: aut cōpositū mul  
tum in audientū animis generet fasti  
diū. Si aut carnina modū claudā pauci  
tate v̄boz p̄fecta fuerint: tūc quedā vel  
plura de hisq; dicta sunt/ quāti ad in  
tensionē 7 remissiois replicatiōē mo  
dulator: sūi q; oportuni viderit effe fa  
ciendū: p̄mitttere poterit. S; int̄ hec  
illud summop̄e studeat modulator: vt  
nūc triū vel q̄rtorū/ nūc bō pluriū r̄ori  
tū nūq; antecēdētē: clausulā ac p̄  
hio diū q̄s q; in diap̄te: q̄s q; bō in dia  
tēserō/ q̄nto excepto cātiā modo: p̄o  
pter cātiā dictā/ 7 q̄s q; in tertiā voce cō  
uenientē faciat 7 in finali termino cui  
cūq; modi illa p̄cipue v̄taf. Multus  
enī valet ad illū p̄deco: andū: sic tamē  
vt penultimā in descensū existat ad v̄ti  
mā illi p̄igua. **De p̄ceptis plaga  
sum.** **Capitū XXII**

Caplm XXII

**D**lagales vo intra diatesserō  
sonatīa sue intēsam a fina  
li sine remissas; in eaz cētre  
mīs vocib; simplicit̃ vs de p  
se sua faciūt iure pncīpia. Tēn' enī se  
cundū in acutiori sue intēse diatesserōn  
voce. idest. g. nūm q' inītiū facit. Null  
enī modoz ē vel vltra terminū incept  
onis voze seculoz illud agit. Quartus  
autē remissioze voze. idest. b. grani cius  
diatesserō ob cām dictā quātūz ad hoc  
attinet merito carēs. scpius cāobzes in  
d. q' alibi. pncipiū atqz clausulā facit.  
At sext' rōne de suo autētico assignata  
neqz in p'pinqz voze sub finali. neqz i  
quarta sup'pncipiū aut clausulā vel se  
culoz vñq' ponit. Octau' aut cū nihil  
sibi impedimēto fuerit. tā in intēse a fi  
nali diatesserō q' remisse extrinsec vo  
zes incipe pmissus est. Clausule autē  
plagaliū ad autēticoz differētiā: nūqz  
diatesserō sup'adiūt. Plagales p'feca  
quātam a finali intēsis raro. vt alibi p'  
dirim' s'extaqz rarissime p'gāt. Ad qn  
tas vo absc' in finēdis vocib; neqz de  
uēnt. neqz in illa pausas faciāt p'p' cāz  
dictā. Diatesserō tñ intēsis libere po  
tūant. Remissas vo q' illā pnt pot' fre  
quētēt. cū p'p'ioz fuerit illis: nū qz mi  
nimā semp affert dulcedinē. Cū enī gra  
ues soni: parū in multo t'p'ie. vt d. n. d.  
aia moucat sensum. p'sequēs est. vt t' ar  
dius venieticē/leni' feriat illāz suauis  
p'cipiant. Circa vo finalē terminū sepe  
v'sent. p'p'ia tñ naturā obstruēs. si entz  
cātsi. d. finē faciēs p' semitoniū quo  
modo cūqz terminare inueniat. falsus  
oīno dicit. tūc entz neqz p'ni. neqz secū  
di erit. vt si ab. f. in. b. de scēdēns ad. e.  
elueat. a quo in. d. quiescēd' deponat.  
qm. e. b. chromatice erunt de necessitate.  
vt. f. b. diapēre. b. e. diatesserō qd opoz

Inuado f b dñe. e fñdñe e v  
 en fñe nñ e vñ dñe fñ fñ  
 In e cleneñ eñ fñe eñ eñ  
 Inñ eñ eñ eñ eñ eñ  
 fñ eñ eñ eñ eñ eñ

## Ziber quintus.

ret custo diant.

Commentarioꝝ musices Liber quintus.  
de principijs cāti ⁊ ei⁹ initio. Caplin I

**M**usica autem cantādiquē admodū libro. j. dictū est i tres scindis partes. scilicet in cantū planū: contrapunctū: ⁊ cantū mensurabile. de quibus nūc tractādū necessario videt. si quis autē huiusce musices inuētorē querat: ex his que in eodē libro quātus ad hoc attinet meminim⁹ facile erit intelligere. Si enim Zibal pater fuit canētū: cithara ⁊ organo ⁊ nullus eam ob res ante cū sacro canone musicus introduct⁹ est: p̄cipuū est ipsū nō modo instrumētalis erā eius de qua nūc intēdimus sū oēs illius partes inuētorē extinxisse. Sed postq̄ in inundāte diluuiū ipsi⁹ monumenta musices si que ediderit omnino deperiere: ⁊ mercuri⁹ post illā fere rerū oīm extirpationē: etiā diuino quodam nutu cithare quatuor chōrdarū de qua iam dicto libro disseruim⁹ inuētor fuit: quē capzopter antiq̄ diuini hominē appellari: p̄clarū est: oēm per illū ad nos vltimo deuenisse cantādi musicam. Si enī illa cū fuerit nob⁹ innata ⁊ ingenerata ⁊ p̄dictim⁹ p̄ior est natura q̄ instrumentalis: cū sit ab extra: necesse igitur est: vt p̄ficiēs musice instrumētā qd sit tonus: qd semitonū: diatesserō: diapente: ac diapason: ⁊ reliq̄s vocū p̄iunctiones q̄bus oportet illa p̄stare: p̄actice oib⁹ modis p̄cognoscat: his sua tenādo siue p̄cutiēdo cōp̄obēt instrumētā qd hoc modo facit. Accipit enim sonos illoꝝ: p̄mo oīm successiue vt in cantu plano fieri solet: per voces. scdō ag-

gregatim atq̄ simul p̄sonātiā: vt in p̄trapuncto: que sunt de necessitate examinationis ⁊ p̄fectiōis ipsoꝝ: tercio vō ⁊ vltimo: cū quadā p̄cutiendi celeritate ⁊ certa rēpons determinata quātitate: vt in cantū mensurabili qd ad ornatus tantū p̄tinet. De cantū plani in ecclesiā dei introducti de atq̄ illi⁹ inouati de

**C**usus nre musice facta. II  
cultatis: q̄ in actu cantādi vltimūq̄ simul p̄stiter: semp diuino cultui quomodocūq̄ intellecto vel p̄siderato: tū illū honorādi causa: nun amplifiēdi grā dedi car⁹ fuit. Apud gentiles enim missis p̄phanis vulgaribus: q̄ historiis haud defuisse sacra diuina q̄ pagina edocemur. In danielē enim caplo. in. Habuēdo donosoz regem ad statue auree: quā fecerat adorationē: omni musicoꝝ instrumētōꝝ genere vtēdum p̄cepisse legimus. In veteri etiā testamēto: ad vni⁹ tñ veri dei religionē laudib⁹ efferendā: nō modo in cithara ⁊ psalterio: verum in timpano ⁊ choro in chōrdis ⁊ organo in psalmis p̄ceptū fuit. Inde enim in organis que fecerat dauid quatuor milia psaltes iter leuitas (quē admodū p̄mo paralipomenō. xxiij caplo dī) canētes erant dño. In nouo autē sub quo illi⁹ practica in dies excellet nūc usq̄ floret: maiori vtiq̄ numero: infinite enī sunt ecclesiē in quibus hoc modo deū laudam⁹. Sꝫ qm in p̄cedētib⁹ cantū planū oēm aliū p̄cedere ⁊ a quo inuētus significauim⁹: nunc q̄s p̄io i ecclesiā dī illū iro duxeritape riedū ē. Cū beat⁹ ignaci⁹ ep̄s ⁊ martyr angelos atipbas cantantes (sicut in historia tripartita dī) quodā in monte audis: ad p̄ceptū modulationis erē plus alias atq̄ alias cōfecit: cāntandas cus



psalmis instituit. Unde greci ad imitatione antiochenis ecclesie in q̄ ille p̄fuit plures cōposuerūt eas pari forma cū psalmis in choro q̄si in chorea cantare statuerūt. Ad egypti autē huiusmodi p̄suetudo cū pueniss̄. Athanas̄ alerā drine vrbis ep̄us q̄ fuit sub Julio papa ob leuitatē ⁊ vanitatē que in quorūdas cantantium ⁊ audientū animis ex hoc generare sibi videbat̄ ab ecclesia suay fr̄ ciscus pet̄ arch̄a. florent̄ poeta. in libro de vtriusq̄ fortune remedijs meminit cātum oīno p̄hibuit. Cui statutus cetera merito nō sunt passē ecclesie: sed neq̄ alexandrina post ei⁹ decessus quid enī si musica aliquoz mētes ita mulceat: dñi alioz ad honestatē ⁊ alioz ad deuotionē incitare inueniat̄. Unde enī damasus papa q̄ a p̄dicto iulio q̄nt⁹ fuit: psalmos in ecclesia p̄ choros alternim cantare (⁊ in cronica martiniana dicit̄) instituit. Siliter autē beat⁹ ambrosi⁹ qui sub illi p̄dicatione mediolanensii p̄sul effect⁹ est: ne popul⁹ dei arriane p̄secutionis redio p̄abesceret: idip̄m sua in ecclesia teste aurelio augustino nono confessionū suay libro fecit. sacerdotes enī arriani q̄bus iustina iustiniani regis pueri mater fauebat: suis etiā in ecclesijs cātilenis musicis vtebant̄. Vñ cū apud cōstātinopolitanā ciuitatē ab antiquo cōmenia illas haberēt: sabbatis tñ atq̄ dñicis dieb⁹ nocte ad p̄fūdēdōs fideles: p̄dictā ciuitatē etiā t̄pib⁹ sc̄tissimī iohānis christofoni illi ep̄i (⁊ in su per⁹ memorata tripartita histōia habet̄) p̄fessionalis decātes intrabāt. qui int̄ cetera cātica hāc antiphā ab eis cōfectā Sāctas abnegātes trinitatē toto conatu modulabāt. Vbi sunt q̄ dicunt tria virtute vnū. Postq̄ autē gregorius magn⁹ textusq̄ decim⁹ post damasum

pōtifer marini effectus esset ecclesie sibi a deo cōmissē curā in omnib⁹ gerēs: antiquoz patrū modulationē inelēgantes informēq̄ esse cū ppendiss̄: diuino cultui nō satis dignā existere adiudicauit. Quāob̄re correcta p̄ eū ⁊ emēdata: nouā q̄damodo p̄ficiens: antiquā formā infudit: ne q̄s ea vteret iure p̄hibuit. Est enī cātus gregorian⁹ qui ecclesiasticus d̄r: ita diuino quodā nutu p̄fect⁹: vt ab oībus musicis marina in admiracione habeat̄. Vñ enī vñ inf̄ oēs nō dulatorē: vel p̄fatorē inuenit̄: q̄ illus in p̄ficiendis cātilenis recte valeat imitari. Beat⁹ igit̄ gregori⁹ q̄cqd̄ in ecclesia dei p̄ horas nocte dieq̄ modulāduz erat mirabilis p̄fecit (⁊t enim libro. iij. de gestis ei⁹ dē iussu iohānis pape vñ p̄ clarissimī iohāne etiā sedis apostolice diacono in vno volumine collectis dicitur) antiphonarū nimis vtilis compilauit. Similit̄ q̄cqd̄ in missa (⁊t enim in q̄busdā ecclesijs ⁊ Berūdesi int̄ ceteras cōperim⁹) sequētes trop⁹ siue p̄fationē ante introitū misse p̄mīe dñice aduēptis: eiusdē modi cū illo existētem decantant. Gregori⁹ p̄sul re ⁊ noīe dicit̄: vñ de gen⁹ dixit: magnū p̄cedit honores: renouauit monimēta pat̄ prioz: sc̄pola cātoz instituit: hūc libellū musicē artis cōposuit. Ad te leuauī aiām meā deus me⁹ in te p̄fido nō erubescam. Sic enim incipit: s̄ p̄cholo: quē ad modū enim p̄teritis t̄pib⁹ in gallia siue frācia oīa illius modulamina lacerata et euerfa fuere: que ideo iussu lazoli magni t̄tūc illis imperātis senel atq̄ iterū iux̄ exēplaria romana (⁊t in libro superius memorato d̄r) instaurata fuere: ita postmodū a plurib⁹ vel delirantib⁹ vel musicā ignorantib⁹ factū esse cernimus: sepe enī numero vnā ⁊ eandem ecclesia

sticā cantilenā: earū de quib⁹ nulli dubi  
um idē Gregorij⁹ p̄sator extitit diuer  
sarū modulationū atq; diuersorū mo  
doz esse inuenimus: que vnica dūtarat  
ab illo habuere cōpositionē. Ibec autē  
que de beato gregorio dixim⁹: ⁊ si ita se  
habeāt: p̄uulgata tātoz tēpoz fama  
ab oibus pcedat: *Vitalian⁹* tñ summ⁹  
pōtifer q̄ tertiusdecim⁹ post illū extitit:  
cantū romanū cōposuerit organo pcor  
dauit: vt in martinianis cronicis dicat.

De cātū ⁊ cātū plano: deq; illi⁹ pro  
prio siue proprietate.

La. III

**C**antū est modulata vocū pū  
ctio. Cātus vō plan⁹ est vō  
cū disgregatari⁹: que success  
siue abiq; vlla t̄pis determi  
nata quātitate ⁊ mēsurā pferunt legiti  
ma p̄stitutio. Quare q̄cūq; fuerint  
voces tono aut semitono distātesq; in  
p̄trap̄icto tanq̄ dissonē repudiant: in  
hoc tñ rōne dicta velut p̄sone admittū  
tur. Siliiter autē que p̄ diatesserō disse  
runt. que ⁊ si hoc t̄pze ab ipso p̄trapun  
cto abijciat: ipa tñ p̄sonātia est: quāq; ⁊  
quātitate ⁊ suauitate minima. si enī oīs  
p̄iunctio q̄ tuoz vocū duoz tonoz ⁊ in  
regri semitonij qd̄ est dimidiū toni: dis  
sonātia est vt d. iij. musices. caplo. j.  
omnis igit p̄iunctio toti dē vocū duoz  
tonoz ⁊ minoris semitonij p̄sonātiā  
reddat de necessitate. Ibec autē est diatesse  
ron: de qua agim⁹: q̄ apud antiquos ea  
de causa ita semp̄ rep̄itata fuit. Unde  
enī q̄ror q̄nto musices: imo fere p̄ oīa  
illius volumina: p̄sonātia dicta est. qd̄  
tñ nō oēs capiunt. Quare si extreme il  
lius voces simul pulse p̄sonare affirmē  
tur: igit successiue sumpte. Unde om  
nis p̄iunctio toti dē vocū: triū vō tono  
rum: quōcūq; plarā: p̄sonātia facere  
de necessitate diffinit. similis autē ⁊ eaz:

que numero q̄ncq; a diapēte deficiunt: ⁊  
si voces q̄ huiusmodi sunt cātus nō fin  
se totas: s; tñ fin p̄cipiū vni⁹ fine al  
ter⁹ sonare dicant. Itaq; p̄p̄iū cātus  
plani est: p̄ voces disgregatasq; ei so  
li p̄uenit p̄ferri siue p̄nunciari. De p̄  
p̄ietatib⁹ cāt⁹ ⁊ earū origine. La. III



Et etiā cātū plano p̄p̄iū  
qd̄ nō ei soli: s; omni certe p̄  
necessariū est. Propriū enim  
nō modo hui⁹: verū etiā con  
trap̄icto: ⁊ mēsurabili est. p̄ naturam  
aut. b. molleyel. b. quadratū semp̄ de  
cātari. Quēadmodū enī impossibile ē  
aliqd̄ modulari: q̄n statū vel in diatoni  
co meloz genere vel cromatico nō inci  
dar: ita ⁊ in alta susp̄dictari p̄p̄ietas:  
etiā si tres numero fuerint. Cū enī ter  
tiū gen⁹. i. enarmonici: neq; fin totus  
neq; fin quasilibet ei⁹ partes practice re  
cipiat: quēadmodū libro p̄mo ostēsum  
fuit: relinq; d̄ necessitate vt susp̄dicte p̄  
p̄ietates a genere diatonico ⁊ cromati  
co tñ p̄ueniāt. Unde enī sicut p̄ earum  
noīa importat p̄imā atq; tertiā diato  
nici gen⁹: scd̄am vō cromatici efficit.  
Si enī illud gen⁹ vt boetius libro. j. in  
q̄t ceteris duri⁹ atq; natural⁹ est: istd̄  
vō molli⁹ manifestū est. b. mollis p̄p̄ie  
tates ab ipso genere cromatico: nature  
vōq; b. q̄drati a genere diatōico p̄uenif  
se: b. quadrati inq̄rid ē. b. duri. Quāq;  
enī huiusmodi p̄p̄ietas ab ei⁹ signo dū  
rarat: put vltus obtinuit denotef: p̄t tñ  
imo etiā debet: quēadmodū ea que. b.  
mollis est: ab ei⁹ effectū appellari de q;  
bus dicim⁹. s; harū qd̄ p̄p̄ietatū: q̄ a  
genere diatonico p̄ueniūt p̄ oēm positi  
onē: id est tonū: tonū ⁊ semitonij: illius  
seruat naturā. Quē autē a cromatice  
nit quātū ad minimā ei⁹ partē tñ. s. se  
mitonij. Qd̄ autē reliquū ill⁹ est: id est

tribemitonii in eo positum nunquam deuenire in p̄dictū dicitur fuit. Que ciuita sunt in de necessario dicimur. Propietas naturae est quod in omni p̄iuctione quattuor vocum duos tonos habet semitonii quocumque ordine distribuuntur nulla tonorum diuisione genitū: sed tantum a natura datum. Huius autem proprietatis p̄cipiū ex musico r̄i institutio est in littera. c. verū enim p̄cedentibus tonis semitonioque subsequente. Jam enim ostēdimus in libro. iij. naturae lioz esse diatesserō p̄sonarie positione: que hoc modo p̄cedit: quātū ad illā inueniendā: et inde quātū ad huiusmodi fundamēta iacieda p̄ueniētiōz: quā fuerit que eōtrario modo. Ip̄a vero nullo inf̄ notulas cār̄ demonstrat signo. Ea enim que sunt a natura nequaquam: sed t̄m eorū accidētia p̄signamur. Propietas autem b. mollis est: que in omni p̄iuctione quattuor vocū: duos etiā habet tonos semitonii semitonii inq̄uero maricū p̄ diuisionē. f. toni. p̄uenies: quod ideo molle est: quia maius inf̄uallū in minus p̄uertit. Hec enim p̄prietas ut horū triū tonorum in mediatōz. f. g. a. b. positionē cassam siue nullā faceret: eo quia cōtra genera meloz: et in dextra huius facultatis p̄incipia est: instituta fuit. B̄uidit enim tertium dictorum tonorum quēdam modus scōda retrachordi synemēnō chordā quē eadez de causa inf̄ a. b. posita est: in duo semitonio minū videls atq̄ quatuor: ut cū minoz et duobus p̄cedentibus tonis consonantiā illā triū tonorum i diatesserō quod oportebat verteret p̄sonatiam. Unde huiusmodi p̄prietas in p̄dicti semitonij acutior voce causas effendi accipit: et i quoz primi toni incipit. Qua in re manifestū est vltimū signorum mobile fieri. Aliud est inf̄uallus toni: aliud p̄dicti semitonij: que ab illis d̄iſt̄ratur eo quia inf̄ a. b. nullū est me-

dium signū: de necessitate demonstrant. verū enim hac discretiōe. Lū enim tonus semitonii min⁹ semitonio maiori sup̄uadatur: hinc p̄ semitonio minoz demonstratō p̄dicto signo i p̄p̄ia ei⁹ figura reanēre: id est. b. quā triāgulārē intelligit: et p̄ maiori in q̄drāgulārē vel q̄dratam p̄uerso ut hic. b. maiores n̄si vtendū esse optime statuerūt. Tūc enim quē ad modū semitonio ip̄a vno comate differunt: ut p̄batū est: ita eoz signa vno angulo: quo nihil rectū quātū ad hoc attinet fieri potuit. Quod moderni minime p̄siderantes signū iam dicti semitonij minoris. b. rotundum eiusdē figure vni ignorātes appellāt. Lū enim rotunda figura: que circularis d̄r: oim̄ capacissima fuerit: et inde oēs in se p̄inens: alienū est a ratione quod aiunt. Maiori enim signis saltē potestare: min⁹ inf̄uallū: et minoz maius demonstratū p̄cedere: ridiculū videt. Tertia vero vltima p̄prietas si in tonū et semitonij genere atq̄ positionē a nature p̄prietate in nullo differat: vnde et de p̄ se p̄siderata ita p̄r appellari: per respectū: t̄m ad immediate p̄cedentē q̄. b. mollis est: b. q̄drati vel poti⁹. b. duri et meminim⁹ appellat. Relatiua enim sunt: durū enim ad molle dicitur: et eōtra. nō autem quadratū. Hec autem p̄prietas que i g. incipit vltimū triū tonorum de quibus d̄iri mus: in duo ineq̄ semitonio p̄. b. molle diuisum in p̄istitū reddit statū. Quā obzē. b. quadrati siue. b. duri p̄prietas est: que semitonii. b. mollis in tonū cōuertēs: in omni etiā p̄iuctiōe quattuor vocū duos habet tonos et semitonii diatonicū siue naturale. B̄uri enim p̄ tonū quod p̄ semitonii ab illo inf̄lectū sonat voces. Et generalit̄ vbiq̄q̄ semitonij in tonū p̄uersio fiat intendēdo: ut i tertio late d̄irim⁹. Unde ad aduertendū quod du-

b  
L

rum et molle non dicuntur de signis nisi tan-  
tum prospectu ad sonum quem representant.  
Quare huiusmodi proprietates in nullo  
alio quam in eo quod dictum est: non autem in sono  
sunt differentes. Quod enim istud vocibus  
infallibilis efficiunt. Est autem proprietates  
hic sunt essentialis vocum distributio vel  
sub genere diatonico tamen: vel sub eodem  
et chromatico descripta. De quarta pro-  
prietate in cantu nullatenus assignanda ubi  
de puncta falsa opinione agit. La. V



Quarta autem in cantu assignanda esse proprietates  
si ex precedentibus impossibile manifestum fuerit: qui-  
busdam tamen huius artis scrip-  
toribus: non bene visum est. Ibi enim cum  
alia diuerterent. mese ac paramese cho-  
das id est. a. b. acutas: tono naturaliter  
distantes: per sedas tetrachordi synemeno-  
chorum in semitonium minus: propter causam di-  
ctam: uertit: ipsumque tetrachordum latine  
punctum interpretari: inde huiusmodi infu-  
alli uersionem quam antiquorum doctissimi  
ini recte ostensum est: molle appella-  
runt: Quoniam tamen falso nuncupant: quia  
do quod per nomen importat ignorantes di-  
xerunt. Quoniam puncta esse de tono semitonium  
faceret de semitonio tonum. Cuius erro-  
ris opinio in cantores ita inualuit: ut ple-  
rius illos dimisso. b. mollis nomine quan-  
do illo utendum fuerit: per puncta decanta-  
re dicat. Et sunt quidam qui si in predictis fini-  
nis: id est. a. b. vel eorum infuallio ipsa con-  
uersio fiat. p. b. molle effici dicunt: si uo-  
alibi ita illa puncta appellat: ut quartam  
in cantu esse proprietatem praedat quorum utrum-  
que a veritate alienum est. Quinque enim esse  
tetrachordorum omnia a semitonio incipien-  
tia. f. y patet. De sonis synemeno-  
zeumenonibus proboled: quod praefertur quartum ad tertium:  
ita sibi ipsis puncta sunt: ut in eade

chorum in qua praecedens terminatur: sequens  
in ordine incipiat: libro. ij. ostensum est.  
Cum igitur quartum distinctum a tertio atque de  
per se initium faciat: hinc est quod ipsum tertium  
ad sequentis diastematis nomen punctum dicta-  
rat in reliqua omnia quae admodum ex eius  
appellatione colligit sibi uidebatur: id est  
synemeno. Et cum quartum fuerit: chor-  
da rii: inde omnem illius positionem punctarum  
vocalium in hac consideratione tamen esse de  
bis boetii libro. j. r. iij. meminisse neces-  
sario dicemus. Quare: si huius tetrachordi  
di punctum fuerit: illius quae recessum toni  
per sedam eius chor-  
da diuidere: et ostensum  
est manifestum tamen ex precedentibus  
constat: nequaquam inde nomen puncti: sed  
tamen ea de causa de qua diximus obtinuisse. Et  
enim diuisionis nomine punctationis uelle in-  
pretari ridiculum est. Idcirco enim puncta pro  
prie sumpta: quae synaphe graece dicitur: ut  
ides precepto: non libro. j. in quo est duorum tetra-  
chordorum sub una eadem chor-  
da superioris quidem finissima: inferioris uero acu-  
tissima collectio: vel aggregatio: ut hic  
e. f. g. a. b. c. d. ubi in ipso. a. acuto pro-  
pter illius binam assumptionem per cuius praecedentibus  
subsequentibus tetrachorda computaret: haec de qua agimus puncta propter causam  
dictam a vetustissimis atque sapientibus re-  
cte instituta fuit. Et quoniam hac ratione nullum  
in fini positione generat infuallium: nullo  
eorum in notulas demonstrat signorum  
est vel toni spatium in semitonium minus con-  
uersione: vel eiusdem semitonij in ipsum to-  
num a quo inflectum fuerat: restitutionem  
ostendere. Quapropter punctarum positionem  
sine qua ad illorum sensum attinet: falsas  
esse ostensum est: dicimus atque supracaneas.  
Falsam inquam: quoniam non sine predictorum  
infuallorum uersione: ut per superioris eorum  
diffinitionem manifestum est: illa intelligunt.  
Supracaneas autem: quoniam vel in. b. mollis

Ubi q. f. 570  
m. n. j. a. z. a. l. i. g.  
d. i. n. f. e. s. s. j. b. m. i. l. l. i.  
a. - m. o. t. a. c. i. o. n. e.  
d. e. z. m. e. s. e. r. o. t. u. m.  
i. n. g. a. f. r. e. s.



ut b quadrati ppietate eo modo cade  
re necesse est qd ipsi fallari p iunctarum  
asseriores inconsiderate p sentire videntur  
quando vel p. b. molle vel. b. quadratus  
esse p signadas aiunt. Poterit enim de  
necessitate ut alteri dictarii ppietatus  
sint voces cuius sit signifi recte institu  
ti fuerit. De numero vocu epilogus

**V**oces aut quot La. VI  
numero fuerint si libro se  
cundo dixerim: nunc etiam re  
perendum est. Numerus igit vo  
cu aut fm naturam aut fm musicoz insti  
tutione p siderat. Natura aut tot sunt  
numero quot sunt earu discrimina vel  
dissimilitudines. Et qm donec ad octa  
uam peruenerint: nunq equalitate sono  
rum vel similitudine psequuntur: septe  
igit dntur esse voces necesse est. Ant  
qui autem cu inf psonarias bisdiapason  
oim maximas qz vltima ppter cas dicta  
dissimilant: inde qndecim voces quem  
admodu superiori volumine dnu de mo  
dis musicis agebat patuit: ut in pma il  
lozu pstitutio esse voluerit. Moderni  
vo cōtra ad minimam illaru que est dia  
teseron causa iam assignata attenden  
tes: se tñ esse per pulcre imo rectius sta  
tuerunt. Tot enim ex illi specibz pgre  
diunt qbus oim decurrunt: musica om  
ni abiecta dissonantia. Ab inceni atiq etia  
oēs p tetrachorda diuiserūt quidēci vo  
ces. De signis vocum et eorum causa.

**E**d qm voces La. VII  
trāsēntes sunt: nulla post ea  
rū pnuclatione hñtes subis  
tentia aut pmanetiam: inde  
qbus da signis qbus illas intelligerem:  
necessario in hac disciplina vtendū erat.  
Vir eni decātare fuerint statim definit  
esse. Qñ enim pnuclant: tñ p cise sunt:  
quādo vo plate fuerint iam nō sunt. Si

gna autē qbus vtimur sunt nō qdē na  
turalia: vt sunt igne nōdus apparentē/  
et vestigiū aial inde trāsissē significātia;  
s; tñ ab institutione musicoz id est. a. b.  
c. d. et in amplio edita. Unde boetius ad  
maiorē numerū vocū de qbus dictū est/  
insinuādum qndecim libro qrtos. a.  
b. c. d. e. f. g. h. i. l. m. n. o. p. esse sta  
tuit: ideo differētibz caracteribz oia depi  
ctā ut oēs diapason cōsonantie spēs q in  
qrtodecimo signo finiant: et maioris  
psonarie: q est bisdiapason et extremā vo  
ces p grave et acutū semp differre signi  
ficaret. Qui aut post illū fuere musicū et  
ante gregozij magni tpra septe tñ esse  
id est. a. b. c. d. e. f. g. a. pmo sup dictozū  
quidē cim incipiendo: nec ab re diffinie  
rūt. Et enim sepe meminim: septe sunt  
dntur discrimina vocū. sed qm in his  
tñ nō est statim de si post septimā vlti  
mā intendēdo reperant: tñ sicut est re  
perire octauā simile hñ sonū cū prima  
de necessitate: ita et simili signo demon  
strandam esse: optime diffinierūt. Gre  
gozjus vo scitissim: tertiā in practicā  
deducens modoz cātandi pstitutiones/  
de qua dictū est: cum in autēticos et pla  
gales q i secūda crāt diuideret modos/  
et plagalibus ipsis diapente a finali re  
missam in maiori eoz depositione hñ  
p sensisset: tñ vt illā que secūdi modi ē an  
notaret pmo sup dictoz signo id est. a.  
qd antea quissimū fuerat: aliud p tonū  
ab illo remissus id est. g. quē admodum  
nuprime dixim: merito pposuit: g. cni/  
quē admodū et replicatioe septe signo  
rū pteplari p ad grauioze partē ipsius  
a vt hic. a. b. c. d. e. f. g. A. b. c. d. e. f. g.  
locatū iuenit. Quare apud nos septem  
tantū sunt signa vocū hoc ordine dispo  
sita. g. a. b. c. d. e. f. que ob eā vltimo  
dictam gregozij appellānt signū autem

dispositio modorum  
hinc ostendit in plagis  
lesis et antonios  
quoniam in sepius



tefte aurelio auguftino libro ſecdo d' do  
ctrina chriſtiana: eſt res que pſec ipſum  
quaſi igerit ſenſibilia qd aliud eſt ſe facit  
in cogitatione deuenire. vnde nos qd  
primu nra ſigna pteplamur: no modo  
ipſas voces venientia p grauet acutum  
diſſerre ac quaſda ſingulis tonis : qd ſa  
do ſemitonio ſi diſſerre maior nro  
rum inſtitutione imaginamur: intelli  
ginus. Quoboz qd dicunt ſignu eſt in  
ba facultate: qd ſecu litteras trahit et  
voces vt Bama ut Bre Bmi. 7c. qd  
nome ſigni impoſitat: ignoat. Itc em  
nihil aliud eſt qd id qu ſunt faciit: i co  
gitatione deuenire. Be tepozib: autes  
predictoz patru Boer: nſc i ſi venerabi  
li Bede libro pmo de geſtis anglo: uni  
alia mens fuerit Simacho Anno dni  
qngentesimo vno Pontifice maximo ef  
ſectoraqz ſub Bedo:ico rege apud itali  
am floruit. Gregoz: aut Anno qngen  
teſimo nonageliſimo vno: vt in cronica  
martiniana di: vniuerſali eccleſie peſſe  
cepit. Be grauitate ſignoz: ac ſignu

**S**ignat acuta p<sup>a</sup> La. VIII  
 respectu ad voces q<sup>ue</sup> replen-  
 t<sup>ur</sup> autē de p<sup>er</sup> sedicū<sup>er</sup> ef-  
 se signa. unde sic ut voces vi-  
 singule singulū<sup>m</sup> vel septene cōparatē<sup>ur</sup> q<sup>uod</sup> si  
 septē tū<sup>m</sup> sunt naturā ipsas q<sup>uod</sup> uirat<sup>ur</sup> ac-  
 nini ascribunt<sup>ur</sup>: ita et earū signa pari for-  
 ma relata. Et q<sup>uod</sup> si mōdoz cātandi  
 qualitatē<sup>m</sup> grauior termino secūdiū<sup>m</sup> ad  
 acutiōē septimi: tertia uox vltra bidū<sup>m</sup>  
 apason eleuatur<sup>ur</sup> hinc scōdū<sup>m</sup> q<sup>uod</sup> tētiō  
 necessariū<sup>m</sup> replicant<sup>ur</sup>: in p<sup>ri</sup>mo igit<sup>ur</sup> ordi-  
 ne signa ipsa gūa erūt<sup>ur</sup> in scōdo acutā<sup>m</sup> in  
 tētiō<sup>m</sup> vō supacuta. Quobzē<sup>m</sup> q<sup>uod</sup> bī vō-  
 hū<sup>m</sup> dicētes viginti esse litteras cantus:  
 et illas in octo graues septē acutas q<sup>uod</sup> n<sup>on</sup>  
 q<sup>uod</sup> supacutas diuidit<sup>ur</sup>. Si enim grauez  
 acuti relatiua sunt: idē<sup>m</sup> erit necessariū<sup>m</sup>

de quocunq; maior: miori numero in  
diciti. vnde quædam modii octo piores  
in septē sequenti cōparationē grauis erit:  
sicctiā nonē ad sex: decē ad qñq;: et ita  
ampli: pzioti scilicet numero addendo: a  
secūdo autē: vel ecōtrario modo subtra  
hendo: pari forma in septē acuturam  
ad qñq; supacitas cōparatiōē. Quid  
si veni fuerit: nife tñ musice facultas qñ  
tum ad pñā diuisione illud nullatenus  
admitte. Si enī octo piores graues fu  
erint: pñū ergo. g. atq; scōs octauo lo  
co politi: diapason pñōtiā mīne effi  
cient: qd falsum esset pcedere. Quinq;  
enim tonis 7 diob: semitonij linguam  
turq;bus eadē pñōtiā pñat: q; si illas  
efficiunt supdicto: igit signoz ipñi/ al  
terum graue: alterū vō acutū erit de ne  
cessitate. Cōsonātiā enī acuti soni  
grauisq; mixtura. si qñ supdicti diuisi  
onis: canis ab eis nulla assigni potest  
nos igit crocis illoz origine aperiamus.  
Postq; enī beat/ B/ ego/ et/ hoc signū. g.  
pzioti: ab. a. incipietib/ / rōne iam di  
cta pñōtiis qñq;: et infunant imperiti can  
tores: sic illis additū fuisse: vt deinde p  
octonarij: septenarij numerz distribui  
enda: et ita qñtatiū acuminij frustra tñ  
vt pbati effatīgnāda esse. Si enī septē  
sint voces dūtarat: illi igit signi ppo  
sitione numerz pziotz nō est ad alioz: s;  
tñ eoz ordo pmutat. vt sicut illoz pñ  
ma institutio. per. a. b. c. d. e. f. g. di  
numerabant: ita in hac scda 7 vltima.  
p. g. a. b. c. d. e. f. Scōnū numerū enim  
rerū signādari est numerz signoz illaz  
de necessitate. vnde quædam modus. a. in  
pñā illoz descriptio: tāq; grauisimuz  
grauū in sumitate pollicis locatū erat:  
ita 7 nunc. g. cā obze fīrum est: 7 inde re  
liqua omnia a propiis atq; antiq; eo  
num sedibus mora sunt.

Sobstanz erse-  
hen quod ha-  
bitus in huius  
modi sunt  
quod sunt  
habitus  
in anima  
et in corpore  
et in rebus  
externis  
et in rebus  
internis  
et in rebus  
extrinsecis  
et in rebus  
intrinsecis

De nominibus vocum ⁊ eorum in  
uentione. Caplin. IX

Caplin. IX

**M**ina vocum quibz vniuer/  
hoc modo ergo gitare argz in/  
uenire fure. Paulhem qdas  
noie; calinesis monasterij fan/  
ctissimi Benedicti mōachz sedisqz apo/  
stolice diaconz; cū ex officio suo cerei pa/  
schalis benedictionē psallere tenebatur  
ꝛ anno quodam in vigilia pasche pꝛa/  
gradi rancidine affectꝛ inueniretꝛ vix  
qꝛ potuissz sanctū chꝛisti pꝛuriosē atqz  
bz baptisā iohāne toto corde ozare ce/  
pit: vñ sicur patꝛ iohābz scharie didū an/  
gelo nō credētꝛ ob hoc muto effectꝛ  
ꝛ vocetꝛ meritis in die natiuitatis sue ab/  
loquēdū apta reddita fuitꝛ ita fibi eiꝛ ob/  
teruatꝛ ad cantādū facilis refecturꝛ.  
Qui accepto pugillari arreptꝛ qz cala/  
mo bymnū ad bonoz illuz in quo oia/  
qꝛ de conceptione ꝛ sua natiuitate ge/  
sta fuerant enarrare: conslare volens  
ab effectꝛ sui impedimenti incipiendo  
metricꝛ ludens ita exorsus est. Et que  
antꝛ laris relorene pꝛbz/mira gestoꝛ  
famuli tuoz/solue pꝛbitꝛ labij reatuꝛ  
sancte iohannes. Mira res. Cum eniz  
vix absoluisset bymnū ita eius vox effu/  
gata rancidine clarificata fuitꝛ ab au/  
dientibus maxima in admiratione pa/  
beretur. Hoc autem per omnem italīā  
diuulgatoꝛ processꝛqz temporis interie/  
ctoꝛ. Siuid aretinus ac etiaz monachꝛ  
qui post Gregorij pꝛmū in hac disci/  
plina floruit: cum omnem modulario/  
nem per diatesseron consonātie species:  
que sex tantum vocibus continētꝛ: ad/  
recte cantādū necessario distribuēdā  
esse pꝛ: opter ea que de illa nūcūqz dicta  
sunt inrellctisqz hinc fer nomina qꝛbz  
appellarentur/suauiterqz pꝛnunciare/  
tur nō modo illis imponenda esse cō

grum existimant: verum etiam capi-  
ta sex pedus primi versus predicti hym-  
ni que sunt. Et. Re. Ad. fa. Sol. La:  
ob causam cuius grana confectus fue-  
rat: illa esse perculpe statuitur: sic or-  
dinavit: ut cum litteris Gregorij in in-  
teruallozorum distributione convenirent.  
Tono enim tono, semitono, tono, atq;  
3.º tono iunguntur. Quod ita ceteris  
suorum temporum musicis, atq; poste-  
ris fere omnibus placuit: ut pauci  
per litteras iam dicti Gregorij, quod ideo  
antea observabatur: quia ad numerus  
septem naturalium vocum correspon-  
debant: 7. nulli per antiqua nomina oc-  
to syllabarum ad numerum octo dia-  
pason consonantie vocum pertinential.  
id est. noan. noe. cane. agis: decantare  
inveniantur. Multo enim rectius per  
minime consonantie species, scilz. Et. re.  
mi. fa. Re. mi. fa. sol. Ad. fa. sol. la:  
quibus sepedicti tritoni dissonantiam  
evitamus: suavius elegantiusq; cantu  
proferimus. Harum enim syllabarum  
quinq; numerus qd 5. superius dictis af-  
firmari non poterat suum: ab alijs di-  
stinctam obtinuit vocalensine quibus-  
nihil in voce continua proferri potest.  
Unde non immerito superius descrip-  
tam Suidonis institutionem, auctori-  
tate Johannis pape de quo in precede-  
tibus dictum est: firmatam extitisse le-  
gimus. Quamobrem 7. si alia atq; alia  
nomina, quibus voces exprimeremus:  
vel in eodem vel in maiori numero ad-  
invenire possibile fuerit: nunq̃ tamẽ a  
quocunq; tentandum est illa investiga-  
re: huc faciliatim applicare sulsissimũ  
enim esset: quod optima ratione factus  
fuisse constat: et ab incunctibus scilicet  
multis iure observatur: velle imitari  
et tanre arrogantie habere sec

primo p<sup>o</sup> has sellat  
 2<sup>o</sup> p<sup>o</sup> p<sup>o</sup> p<sup>o</sup> p<sup>o</sup> p<sup>o</sup>  
 determine soluti<sup>o</sup> e<sup>o</sup>

1ste quæst. Si  
2a m. fa sol  
tem suas vo  
cales distinctas  
ex omes digne  
pochatur. Vo

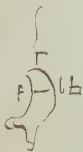
sectatores opari: vt quidā et nostris: q̄  
his octo syllabis cantādus esse instrue  
rat. psal. li. tur. per. vo. ces. is. tas. ne.  
q̄ predicta p̄siderās: neq̄ etiā q̄ barba  
rice: vt ita dixerim: remittēdo pronūci  
arent minime p̄uidēs: id est ab vltima  
incipiēdo: vt b. Las. is. ces. vo. per. tur  
li. psal. Et nominiū vocū: signozus  
conuenientia.

Caplin X



Signa aut vocū: illarū nomi  
na superius descripta: hoc mo  
do p̄iuncta sunt: et per cantus  
p̄p̄erates distributa: p̄mo  
enim oim signoz: id est. g. p̄mi ordinis:  
qd ab oibus gāma grece appellat: huius  
existens figure: p̄ma vor: aut p̄mi no  
men: vlt syllaba: id est. ut: p̄p̄eratis. b  
quadrati recte adaptata est: gāma emis/  
et si quātū ad irā artinet p̄ncipia: ex gre  
gorij institutione: grauissimū grauiz  
p̄p̄e cām dictam fuerit: vt ostensū est  
semper tñ. f. subintellectū qd est b. mol  
lis: p̄ncipium immediate p̄uenit. ad  
cuius respectū vel relationē p̄mum ias  
dicte. b. quadrati: vel. b. duri p̄p̄erata  
tis locum iure dicis possidere. Si enim  
hac p̄fmissa relatione p̄sideret: vel ac  
cipiatur: tunc duos post se habeat tonos  
et semitonii diatonici nulla. f. tonozus  
diuisione productū: cantus erit nature.  
Adhuc igit disciplina numerū: q̄ re  
latū ad sonū p̄is pro subiecto: in infini  
tum: vel quasi infinitū ad vtrāq̄ partes  
grauē. f. et acutā: a quocūq̄ termino p̄n  
cipiū p̄cedēdi sumat: extendi p̄t: et in  
de ab gāma ut simpliciter remitti: Qd q̄  
q̄ ita fuerit: minime tñ p̄m qualitatem  
modoz ad ip̄m. f. p̄ueniendū: q̄ nullus  
ab ip̄o gāma ut deponit: nec ab illo in  
cipiendū: tum eadē de causa: tum q̄a  
semitoniū habz chromaticū: id est per di  
uisionem toni genitū: minime erat. cro

maticum enim genus: sicut innaturali  
us est a genere diatonico: (vt dicitur p̄i  
mo munices) sic et posterius illo. Et in  
de autem in. a. secūdo signo: secundum  
nomen. id est re. In. b. vo. mi. in. c. fa.  
predicte p̄p̄eratis. Et quoniam idem  
signum per diatesseron p̄sonantias: que  
est prima omniū atq̄ per primam eius  
speciem: h̄m hanc p̄siderationem: inno  
etiam scdm ordinem nature: (vt i tertio  
libro probatum est) ex duobus. f. tonis  
precedentibus et semitonio subsequen  
te constant: a primo omnium distat:  
primum etiam nomen vocis: id est. ut  
p̄p̄eratis nature: vbi initium facit:  
iure illi assignatum est. Itaq̄ vnicuiq̄  
signorum precedentium (quoniam vni  
dumtaxat deierunt p̄p̄eratis) vnicū  
tantum nomen assignatur: huius autem  
quoniam dnabus: duo adaptantur: et  
ita in. d. sequenti. sol. re. In. e. vo. la.  
mi. Similiter antes in. f. duo. id est. fa  
iam dicte p̄p̄eratis nature. et. vt. p̄  
p̄eratis. b. mollis principium: tñ pro  
pter causam in quarto signo dictam:  
tum etiam: quia eodem ordine eadem  
q̄ diatesseron specie: et si semitonii cro  
maticum fuerit: quod oportet: causa in  
precedentibus assignata: voces ab illo  
procedunt. Ceterum in primo septem  
acutorum signorum: id est. g. qd a p̄i  
mo octauum est: tria vocum nomina:  
scilicet. sol. nature. re. b. mollis p̄p̄er  
etatum precedentium. et. vt. b. quadra  
ti ibidem: sicut in primo omnium signo  
rum incipientis. Et quibus tot esse in  
vno quoq̄ signo voces: et earum nomi  
na: quot fuerint p̄p̄erates decurren  
tes: ostenditur. Sed quoniam iste ter  
narium nunq̄ excedunt numerum: in  
nullo igitur signo hac consideratio  
ne: id est non permutato ordine insti



tutionis principiorum a quarto. f. in quarto lo  
 cu assignatorum per quod ex nris in catu me  
 furabili oem p ignorantiā p arrogantiā  
 p fidentes mulicā faciunt plusq tres  
 vocat earū noia tot idē esse pnt. Pro  
 inde aut i. a. sequenti tria noia eadē rōne  
 scz la. nature mi. b. moll. re. b. qdrati.  
 In. b. vo qd trite synemenon dictū est.  
 vni tñ assignat videlz fa. quoz vtrūq  
 p respectū ad fontū quē representat molle  
 ob cū dictā mūcipatū est. In hoc aut  
 signo cū fuerit cromaticū si qrtū ab. f  
 pcedēti extiterit: ac p diatessero ab illo  
 intentū: nullū assignat principii id ē vt.  
 In. b. autē sequenti id est paramesex se  
 mitonio maiori distat a pcedēti vni cū  
 etiā uonē scz mi p opertatis. b. qdrati  
 in quo etiā non assignat principii: qm se  
 quētes voces a semitonio atqz impfe  
 cto insuallo exordi inuenirent p pre  
 cedentiū positiones qd est sūmope cau  
 tum. Cōsequē aut in. c. tria noia. f. sol.  
 b. mollis. fa. b. qdrati. vt. nature. In  
 d. tria etiā. la. b. moll. sol. b. qdrati. re.  
 nature. In. e. autē. f. g. a. b. atqz. b. se  
 quētibz: sic in pcedentibz atqz sibi siliū.  
 In. c. vo duo rātū. sol. b. mollis: fa. b.  
 quadrati. In hoc enim signo si vnus  
 de pncipalioribz fuerit: qm decimā a fi  
 nali septimi modi trāsgredit vocē nō as  
 signat. vt. In. d. etiā duo. la. b. mollis/  
 sol. b. quadrati. In. e. vo in quo pctice  
 finē faciunt vni tñ. f. la. b. qdrati. I hoc  
 enī tria signa vltimo dicta id est. c. d. e.  
 ideo tñ posita sūt vt ppterates in pce  
 dētibz. f. atqz. g. incipiētes q ser vocibz  
 pntendū aduicqz finē pducemus. si vo  
 vltimū ab. e. vltio dicto pcedat put qm  
 qz in catu mēsurabili fieri solēt tūc ter  
 minū lequēs erit. f. in quo dicēdū est fa  
 nō qdem p. b. molle pter pleriqz indocti  
 existimāt ita eiusdē signo int notulaf

posito: falso tñ demonstrat: s tñ p natu  
 ras in pcedēti. c. sic in silibus incipiet:  
 et in. a. terminatē vbi de nēitate doctri  
 ne generalē perbiōdū faciunt. Illi enī p  
 qndā circulationē horz pncipiorz essz p  
 cessus in infinitūque disdisciplina sū  
 mope refugit. De pncipaliū signozū  
 atqz deductionū numero. La. XI

**S** p dictis igit quemadmo  
 dū tres esse ppterates can  
 tus. f. b. qdrati nature. et b.  
 mollis ostēsus est: ita et p  
 cipaliora signa sive pncipa  
 les lras tot esse numero: videlz. g. c. f.  
 dūtaxat manifestū. Ab his enī ipse pro  
 pterates originē vt pmostratū est quā  
 tū ad sitū deduxerit. s. q. b. qdrati ē tri  
 bus in locis id est in pmo termino quo  
 gāma positū est. octauo et qmrodecimo.  
 q autē nature: in duobz tñ pctice et i cū  
 tu pland p p cām superi dictā. f. qrtō et  
 vndecimo. q vo. b. mollis etiā i duobz  
 videlicet septimo: et quato decimo in  
 cipit. Et quomā a quocūq iam dicto  
 rum septem terminoz ipse ser voces. vt  
 re. mi. fa. sol. la. eliciuntur siue deducū  
 tur: septem igitur sunt earū emanatio  
 nes siue deductiones. f. tres. b. quadra  
 ti: due nature: et due. b. mollis. Est igit  
 tur deductio sex vocū cantū sub aliqua  
 trium ppteratum emanatio.  
 De signoz p graue et acutū fin eoz ca  
 racteres differētia. Caplm XII

**S** lēt aut mulicā qm ipa signa  
 de qb dictū est triplici ordine  
 describūt: nūc maiozibz: nūc  
 minozibus: nūc vo minimis  
 caracteribz seu figuris ita depingere  
 ABDOAE BABLBE f  
 g. a. b. c. d. e. f. sic enim quando voces  
 graues: acutae: vel superacutae signifi  
 cant: proprii intelligimur. Maioribz enī  
 f ij

per hunc signum  
 per hunc signum  
 per hunc signum  
 per hunc signum

per hunc signum  
 per hunc signum



## Ziber

signis aut figuris: maiora spacia: et in  
notis: minora facile mente cōtēplamur.  
Maiores: veni spacijs: ut mathematica  
pstat demonstratiōe: q̄p̄ iisdē dimēsiōi  
b̄nuerovoces gues inveniunt: q̄p̄ d̄i q̄p̄  
acutē: et iste q̄p̄ faciāt sup̄acutē. De si  
gnorū et noim vocū p̄iuncta appellatiōe



igna igitur vocū reaz. **Ca. XIII**  
noia: d̄ q̄b̄ sigillati dictū ē: ita  
simil' collecta denotant. **¶** ut.  
A re. b. mi. c. fa. ut. d. sol. re. e.  
la. mi. f. fa. ut. B. sol. re. ut. A. la. mi. re.  
B. fa. b. m. **¶** sol. fa. ut. B. la. sol. re.  
E. la. mi. **¶** fa. ut. B. sol. re. ut. A. la.  
mi. re. B. fa. b. mi. **¶** sol. fa. B. la. sol.  
E. la. **¶** aut si ap̄ grecos tria fuerit i  
ordine alphabeti: p. c. lra i illo existat:  
ut cum dicūt alpha. vitra. gamma: latini  
do p. g. illa accipiūt: p̄p̄t vicin itatē soni:  
quā int se h̄re vidēt. Unde enī sepe mul  
tū alfa illaz in alterā p̄vertit: ut b̄. ducē  
ti: trecēti: q̄d̄ ingēti: q̄ngēti: sercēti: se  
ptingēti: et in alijs noib̄ q̄ ne lōgū faciā  
p̄fecto. Quare aut. g. nūc p̄mū signoz  
n̄oz fuerit: ostēdū ē: s̄ q̄ dere grece de  
noia d̄i: quē ad modū ab incūtib̄ sectis  
mltis in oēs scholā musicoz ita vēti ē:  
ut nihil tā triti: tāq̄ vulgarū in illa eri  
stat: et nulla valeat rōne p̄bari: hinc du  
plicat opinati est. Quidā enī eo: q̄ bec  
nra disciplina ab ip̄is grecis: ut p̄ oēs bo  
etij libros p̄stat inuestigata fuerit. Alij  
do: q̄ d̄icēdo. g. ut. insipidā reddat p̄o  
n̄iationē: d̄icēdo aut gamma: dulcis  
simāq̄ nō esse parvificiēdū puro.

De secōdo genere signoz. **Ca. XIII**



Et etiā aliud i musice discipli  
na gen' signoz: q̄d̄ p̄ notularū  
figuras: de q̄b̄ in p̄rio dicim'.

recessario dat. cū enī ea q̄ cātā  
da sunt obis exp̄mant: uba aut lris scri  
bant: ne igit int vsulq̄ significatiōis lit

teras: id ē significatiō sonos: et significa  
tiū dictamina: v̄l carminū finis p̄ciden  
tia fieret: hic notule q̄dā ab antiq̄s mu  
siciis sub p̄oz tñ intelligētia signoz op̄  
time excogitate: atq̄ ad significatiō so  
nos dūtarat i hui' facultatis p̄ctica in  
troduce fuere: sic enī q̄n notulas ipsas  
aspiciunt: statim p̄positis tñ clauib̄: de q̄  
b̄ etiā sup̄est d̄icēdū. vel. a. vel. b. v̄l aliā  
quācūq̄ de septe: et in quocūq̄ ordine:  
id est ḡmū: acutaz v̄l sup̄acutaz existē  
tē intelligim' alio cū ap̄ grecos teste  
boetio li. iij. q̄ si in figuris notulaz dis  
ferant: sem̄p̄ ob̄servati sunt. De p̄m  
tionib̄ vocum in generali. **Ca. XV**



bsolutis igitur de signis p̄ocū:  
quā expedies erat p̄tractant  
david ebant: nūc aut de p̄gres  
sionib̄: huc d̄ oī illaz distribu  
tiōe v̄l p̄iunctiōe: p̄mo in ḡmū: scōdo aut  
in p̄ictari d̄icēdū ē. Cū oēs voces p̄ di  
ateslerō p̄sonarie spēs necessario decur  
rere ostēsus fuerit: et ido sex tñ esse: et to  
tidē eaz noia: q̄ ab institutiōe p̄cessio  
ne: musicoz sūt: ut. re. mi. fa. sol. la. b̄. hic  
igitur p̄p̄inq̄ores sibi sūt: aut tono: aut  
semitonio. q̄ do f̄rie: aut ditono: aut se  
miditono. q̄ aut q̄rte: v̄nico t̄m̄modo:  
id est duob̄ tonis: et semitonio: ipsam di  
ateslerō p̄sonaria efficiētib̄. q̄ do q̄nt:  
v̄nica etiā via: id est trib̄ tonis: et semito  
nio: diapēte p̄sonaria: id d̄erib̄: nūq̄l: q̄  
iisdē intual' a seinvicē natura distāt. et  
q̄m h̄modi semitoniū naturale est: quē  
ad modū p̄batū fuit: nulla p̄p̄tea ip̄e cō  
sonarie tonoz p̄ritiōe idigētes: de quoz  
quor itra q̄ntū illaz iuēti fuerit toni:  
ab oī diuisiōe iure abstracti p̄sidiāt: et ac  
ci p̄nt. vnde et his q̄ dicta sunt: q̄rtnoz  
necessario eliciūf rez: q̄ p̄ncipia car̄iu  
re noiant. q̄b̄ r̄ignozatis: it̄ p̄e car̄igno  
raf. nō enī ad recte cārandū sufficit scire

Omnia h̄c e agunt  
illat p̄d n̄ m̄ḡm̄  
h̄m̄ v̄n̄t̄m̄  
p̄ m̄o et enī  
p̄ m̄ḡ p̄ loco ē  
v̄l p̄m̄ p̄m̄  
p̄m̄ p̄m̄ p̄m̄

p̄m̄  
p̄m̄  
p̄m̄  
p̄m̄

p̄m̄  
p̄m̄  
p̄m̄  
p̄m̄

p̄m̄  
p̄m̄  
p̄m̄  
p̄m̄



*per modum / in / f / h / f / q / o / ad / p / ad / p / ad / b / o / c / e*  
*ad / 2 / 2 / p / t / r / i / m / 2 / p / s / e / m / i / t / o / n / i / u / m / 2 / p / t / r / i / m / 2 / p / s / e / m / i / t / o / n / i / u / m / 2 / p / t / r / i / m / 2 / p / s / e / m / i / t / o / n / i / u / m*  
*p / s / e / m / i / t / o / n / i / u / m / f / p / f / d / i / c / t / a / 6 / p / d / i / a / p / a / r / e / v / e*

# Quintus.

XXXXI

intendere voces fm eaz infualla aut re-  
mittere: sz oportet sumope vt ad semuice  
cōparare sz alteri ser dictoz ser modo  
rū naturalē institutionē: nec alif a pfe-  
rēte accipiāt. si aut cār ab ys oberraue-  
rit vt qñqz accidere soledeoz rigēdest: et  
ad hūmōdi pñcipia reducēd. Be  
pñcipus cār. Prima regula. La. XVI



Qñdis vox scde sibi aut per  
tonū aut semitonius natura  
iūgīf. p tonū in qñeadmo  
diz. vt. re. rre. mi. ffa. sol.

Sol. la. p semitonii dō. sic Mī. fa. dū  
tarat. Secunda regula. La. XVII



Qñdis vox tercie sibi aut p  
ditonū aut semiditonū na-  
tura iūgīf. p ditonū enī sic:  
vt mi. fa. la. p semiditonū  
aut sic re. fa. mi. sol. Quā

re nulla cā est p quā tonū i semitonii vel  
ditonū in semiditonū aut ezi p dictis se-  
cūdarū ac tertiaz vocū pñctioibz dūta-  
tar puerat. vtrazqz enī supdictarū posi-  
tionū eq natural est: qz scda q est tercia  
nū vocū: a pñāq est scdarū dependet de  
nccitate: et vtrazq illaz ex hac matia de-  
q supius meminim. si enī spēs pñonāti-  
arū in gñe tñi diatonico describūē quē  
admodū li. j. ostēsus atqz pbatū ē libie  
igit p dicta eaz elemēta de nccitate ex  
qz cōponit. At qm in eodē gñe oia in-  
diuisibilia existere i seipā pclarū fecim:  
peccāt igit p pñcipia: oppositū prēden-  
tes atqz male d musica sentiētes: falso  
dogmatizat. q si i pñctio qñqz ob cās  
seqnti libro dicē dāezio fiat: scp tñ cā  
t pñcipia integerrima atqz idiuisibilia re-  
tinet infualla. Tertia rfa. La. XVIII



Qñdis vox pñcipia sibi nisi tñ pñā  
tesserō pñonātiā natura musi-  
ces iūgīf. sic. vt. fa. re. sol. mi  
la. Quāobz ois pñctio qñ

tuor vocū pñcipie trū tonoz immedia-  
toz dissonātiā faciens de necessitate vt  
sepe probauim: falsa est: et ide omnino  
abijciēda. Peccat enī p pñcipia ad qñ  
ostēdinr. b. molle ē reducēda vltimū  
trū tonoz in semitonii inim: puerat dō.  
libie enī a cātozibz qñ tñ de p se nullā fa-  
ceret fidē vulgo dñsi cantū ab. f. in. b.  
dūtarat ascenderit: vel ecōtra descende-  
rit: tunc in acutiori pñdictarū vocū ad  
pñfaram dissonātiā euitandū per. b.  
molle decantandū est: vt in primo seqn-  
tium exēplo. Tērtū enī in uerōsi in pri-  
miori voce ab. b. descendēti clausula fi-  
at: et pausa simul cum sentētia verbozū  
puta in. a. a quo reperendo ad ipsū. f.  
remittatur vt in secundo exēplo: in pri-  
ma et quarta dictione: tunc cā si mihi in  
quodam rescripto vernacula lingua cō-  
flaro inconsiderate alia mens fuerit in  
acutiori voce id est. b. per. b. quadratus  
decantandū est. Cū enī nullus fuerit ibi  
respectū superius ad qñtā inferiorē: sz  
tñ ad primiorē: in prima cōpositiōe ra-  
tione tā dicte pause illā pseqntis: ide nul-  
la sit cā pñāctūdi a gñe diatonicoz na-  
turalioz in cromaticū verum est: quod  
affinnamr. Et si cār sñmōdo ab. c. vel  
d. ad. b. intēdat: et ad eundē terminū re-  
mittat vt in tertio exēplo: tñc etiā qñ  
ppinqzores sibi voces tā semitonioz qñ to-  
no natura iūgant. b. qdratū in acuri-  
ori cōterminio: tonū accipiēdo semitoni-  
um dō relinqndo: cū nulla sit cā vrendi  
b. molli: tñ etiā qñ narnre illi modū mu-  
sici estz impedimēto pñiciandū est. Des-  
enī modi cātandū: qñtoz sexto exceprie  
ipā. a. b. acuta: tono d natura sua dista-  
re faciē: qñ nisi tñ dissonātiē vitāde g-  
tia vt in pmo exēplo neqñ pñmitten-  
dū ē. si dō post. b. f. pñdicta: cantū p tribe-  
mitonii in. d. vel diatesserō in. c. renit  
f iij

21

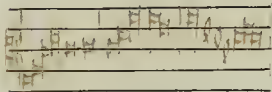
21/6

21

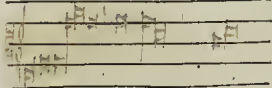
21

# Liber

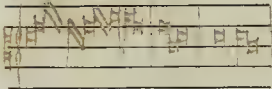
raſa q̄briterū in .b. q̄uis nō reſcuſſo .f.  
eleueſt: tūc p .b. mollie i ipſi acutioꝝ vo  
ceꝝt in vltio exēplō pferēd' eſt. Ad illi  
enī iſtā dictionē poſt p̄mā cōpoſitionē/  
motū q̄ncꝝ vocū intenſaz aduſꝝ .c. ne  
ceſſe erat inſcedere: vſ ab .e. dūtarat ad  
ipſ. b. vt ſibi diapēte reſonare tūcedere.



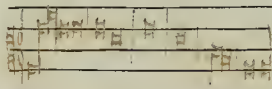
Do minus de us meus



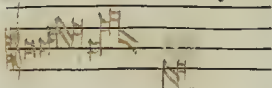
Baudeamus omnes in



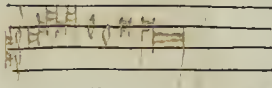
do mi no diem festum



Domine bonum est nos hic esse



E ter



nam

## Quarta regula 7 vltima .Ca. XIX

**N**ulla por q̄ntē ſibi niſi tū p  
diapēte pſonātiā q̄ tūi ton  
rū 7 ſemitoꝝ eſt: natura mu  
ſices iungit: ſic vt. ſol. re. la.

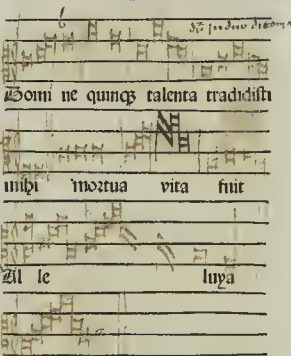
quibus extere cū due ſpecies id ē. Mi.  
mi. ſa. fa. intelligi poſſunt. Quam  
obrem on mis comunctio quinqꝝ vocū  
duorum tonorum 7 duorum ſemitonio  
rum minor. vt b. b. c. d. e. f. de qua li  
bro. j. dictū eſt diſſonātiā faciēſ de ne  
ceſſitate falſa eſt p defectū vni ſemito  
ni maiorēz id ē p̄ncipia: ad q̄ſi reuēit  
rēdo accipiat cuiſdē ſemitonij additio  
ne p .b. nolle reducere da eſt: ſi autē inten  
de do p .b. q̄drati. Tūc enī vtracꝝ erre  
marū id ē .b. f. cromatica eſt: ita vt ſo  
n' p̄nc arqꝝ q̄uſi ſunt ſit inf. b' .7. a. illā  
p̄cedentē ſon' acūſionis inf. f. 7. g. illā  
ſequētē vltz diuigiū vno comate. Se  
ra por ſi p ſupioꝝ ſer vocū diſtributio  
nē q̄ttuoꝝ tonis a p̄mā 7 ſemitonio p̄ei  
ſe diſtare inueniat decrementū pati ſita  
vt q̄ncꝝ tūi tonoz 7 duoz ſemitonioꝝ  
exiſtat ab oibꝝ p̄ref p̄ncipioꝝ derogatio  
nē p̄cedit. vni enī 7 idē cē ſemp h̄re: ad  
pſonātiā tū p̄tinet.

## De tertie 7 quarte regule p̄nci pioꝝ diſcōnemētia. .Ca. XX

**I**dent autē diateſſerō et dia  
pēte pſonātiā ſepentiō ex di  
ſpoſitio cū ſibi ipedimēto  
eſſe ſi enī ille ab .f. in .b. dūta  
rat alce derit: a quo in .e. deponat: vt in  
p̄io exēplō qd eſt p̄mi modū i ſcdo qd  
ſepo 7 nullus in tertio 7 quarto modo  
inuenitur: tūc aut diateſſeron conſo  
nantia: aut diapente nulla erit. Verum  
enim ſi .e. quod eſt diatonicum in cro  
maticum conuertatur: vtracꝝ ſupradī  
ctarū pſonātiarū ſalua erit: ſz quoniaz  
hac inſualloꝝ p̄uerſione p̄im' modū in

finali termino clausulā p semitonū cōtra naturā suā faceret: cāt in. e. terminās per tonū: inde maiores nri ponus hac diuisione vtendū esse: q̄ predictam generis diatonici qd est ceteris natura hus: puerione in chromaticū facere merito diffinierūt: vt ipsa quicqz vocū dispositio per duos semitonos, alterū, scz ab. b. in. g. renissus: alterū vō ab. e. ad ipm. g. intensus: nullo scz habito respectu ad extremas voces diuideret: qd ab oibus in ipso actu cātandi obfuar: q̄b distributionibz vocū plures alie intelligi p̄st. Si autē predictę p̄iunctiones vō cōtrario disposite fuerint: scz vt ab. e. in. b. prius eleuari videant: a quo in f. immediate deponat: pari etiā forma vel diapēte vel diatesserō nulla iudicari poterit. Quā in re ai aduertēdū: si ip sum. e. alteri p̄iunctionis vocū pcedentū finis extiterit: vt in tertio exemplo: cum illis cōputat: nulla seq̄tur dissonātia: qm̄ per diatesserō/ac diatesserō oēs ille p̄iunctiones vocū diuident. Si autē de per se predictū motū intendēdo incipiat facere: vt in q̄rtor vltio exemplo: tunc in dissonātie vitii saltē tritonū qd est pene inemēdabile: inde omni no euitabile incidendū erit de nēccitate. Quāq̄ cni si q̄s grauiorē dictorū tonorū idest. g. f. in semitonū min⁹: mai⁹ diuidat: quoz assumpto min⁹ ad acutiorē illi⁹ p̄tē hoc modo inuēto: qd oportebat: p̄fata dissonātia in diatesserō p̄sonātia deducere valeat: min⁹ tñ ad mutendū est. Quē admodū cui ipse ton⁹. f. g. semitonū mai⁹ hui⁹ modi distributionē ad grauiorē p̄tē partē in de ton⁹. g. a. sic etiā seq̄es ton⁹. a. b. qd est ler ad tetrachordū synemēdō subuertēdū atqz ad oēs musicā destruedā cū fuerit singulare directio illi⁹ sic li. ij. palaz

fecim⁹ atqz li. iij. dū de monachordi diuisione tractabam⁹: hoc enī tetrachordū ea de causa q̄ p̄dixim⁹ instituti a semitono min⁹ eadē incipiēs nēccitate p̄ diuisione ipsi⁹ toni. a. b. pueniēt: mai⁹ ad acutiorē partē relinqt semitonū. vt b. a. b. b. qd etiā trite synemēdō atqz para nese: siue b fa atqz d m m̄ maifeste p̄bat.



De musicor cātore. Caplm XXI



Quid aut inf musicū cātore insitit boetii⁹ lib. o. j. euidē ter docet: qm̄ sic iam meminim⁹ ait: Music⁹ est q̄ rōne p̄p̄sa cauēdi sciam nō fuitio opis: sed iperio speculatiōis assumit. Illi⁹ ē cni inq̄rere qd ipsa sit musicē facultas: ex q̄ b̄ p̄stet dissonātiqz: qd ipse: q̄ illarū spēs: et hāz elenēta: q̄s ordo illoz: quo nū prime dicti ē: et ita ad usqz idiuisibilia speculādo: quē admodū supioribz voluminibz nob factū ē tāq̄ ducere: et ibi quiescendū. Quē et si ita fuerit: oportet etiam illuz omnibus modis p̄acti

cum esse. Ad em de psonariar ei mem  
briam illa pte cognouit qd ad sensu  
pnter recte poterit disputare. Catores  
autē in duplici sunt dria. Quidā enim  
simplices pteci sunt: qdā vō quāq ad  
apicē pteplatiōis minime pueniant si  
mul speculatiui: vt sunt hīq cārum cō  
ponit quos modulatōres generali no  
mine appellāt q etia sepe in multum qm  
circa particularia vīant in multo peritō  
res musicisq circa vniuersalia: in hoc  
dūtaxat existūt. Possibile est enī aliqū  
in effectibz cuiuscūq facultatis ignora  
tis eoz causis pceptū esse. Quare hīc mu  
sicoz est: qd fuerint superiōr cōmemora  
ta intelligere atq diffinire: ita 7 cātozū  
hoz quātū ad actū armonisādī necessa  
ria: 7 p quē modū vtiliora existāt deter  
minare: atq in op deducere. Sic enim  
vt dr. j. et ptecoz geometrar faber differe  
rent in qruunt de recto. Et simplices can  
tores suntq superioz opera vī illorū  
regulas scīūt decātare. De pmutati  
onibz vocū 7 earū opinione. Ca. XXII



Aldā autē ex italia hū ar  
tis scptores: cū de pmutatio  
nibus vocū aliqū audierint  
vel legerint: eo sumope deri  
dent: qm nunq ab antiqz philosophis  
puta ptolomēo: pitbagora: ac platone  
7 alijs q plurimū: q de musica conscri  
pserunt: s: neq a boetio / gregorio: aut  
guidone (vt aiunt) de his facta est men  
tio: qd est admodū puerile dictū nullū  
q existēs efficacie nulliusq momenti.  
Quis enim negat instantiā p locū ab  
auctoritate negatiue sumptā nullū esse  
firmamēti: Ca. de enī rōne idē de mo  
doz cantādī in autēos 7 plagales diui  
sione ab eodē gregorio facta de q nul  
lum a boetio q illū annis nō paucis vt  
pmonstratū est pcessit: verbū fa ctū fuit

atq de noibus vocū ab ipso guidone i  
uentis: que apō illos nunq fuerit dice  
dū essz. An nesciūt possibile esse additi  
ones in artibz put libzo. j. dictum est: re  
ste aristotele fieri. Adnatiōes igit vo  
cum necessarias esse in cantu: sapientes  
atq maiores nri existimasse: ex hoc p  
clarū videt. Si enī sex tñ fuerint: qbus  
oem pcurrimz musicā quā admodū ca  
rum noia / que sunt. vt. re. mi. fa. sol. la.  
ostendūt 7 impossibile fuerit oem mo  
doz cantādī modulationē vnica earū  
positiōe includere: necesse igit est: quo  
tiens cātus extra vltimā intendēdo vel  
citra pma remittēdo ptransierit: enī si in  
pma earū positione nequaq absolute  
fuerint: toties alterā p altera vī forma  
psequēt dicēdā assumere: ab alia in alias  
ppetatē trāsēdō. Quid enī aliud sunt  
ipaz ppetatū vī duaz tñ in vno 7 eo  
dem termino vel oim pstitutiōes que i  
his signis. c. f. g. ex maioz nostroz in  
stitutione 7 oim pcessione inserte sunt:  
nisi ipsarū sex vocū quedā ad seimices  
additiones 7 colligationes. Et quid est  
in illarū scdām vel tertā emanationes  
in singulis terminis aut duplicent aut  
triplicent: nisi vt qn superiōr dicta ratiōe  
vel alia quacūq earū de qbz dicemus  
agendū fuerit trāsmutari valeāt. Ex ne  
cessitate igit in cātū mutationes fiunt.

De mutatione qd fit 7 ex qbus fiat.



Enoie aut mu Ca. XXIII  
ratiōis qbusdā vī vbi igno  
ratiū vīsum est qd fit duarū  
vocū sub vno 7 eodem signo  
necessaria diuinctio: qd tñ a veritate ali  
enī esse pstat. Vocibz vniūq naturalē  
ab immediate pcedētibz 7 subsequētibz  
bus p insualloz eque distātiāz ex ppe  
tati cōmitione in eodē loco 7 sono fuit:  
nihil amplū accidere p̄t quo magis cō

de q ptecoz dicitur  
de qm pteplatiō  
et autē facta a  
tū pte cōmū  
alys cōmū  
vniū apōle cōmū  
al alys f

pno cōmū  
ca  
vniū  
vniū



iungant. Mutatio igitur in plentiaz fm  
q p illi nonie inportat idē est q p mu  
tatio: pmutatio autē vnde p altera  
quedā subrogatio est. ffir autē pmuta  
tio iure de eq lib tñ. Et qm vniſone vo  
ces pceſe eq lib tñ. qz idē pmutatē hñt  
in ſono: re cre igitur de his tñ est muta  
tio vñ pmutatio. Quāobz mutatio in  
cātu est vñ vocis dimiſſio: ⁊ alteri in  
eodē loco ⁊ ſono aſſumptio. Vel mu  
tatio est, nominū vocū eodē loco trāſ  
poſitio aut variatio. vnde in ijs termi  
nis in qbus vnica tñ vor aſſignat: ſicut  
in gāma ut. a. re. b. mi. ⁊. e. la. nulla est  
mutatio. Eporer enī illā vocē a qua  
⁊ vocē ad quā (vt patet p diffinitionē)  
habere. Qd etiā deb fa b mi: vel poti⁹  
de b fa, ⁊ b mi: eadē rōne est aſſimādū.  
Idē enī est vnicus termin⁹ tñ (vt cātoz  
pluri⁹ p ignorātiā putāt) ſed duo di  
ſtincti ⁊ ſeparati. Si enī b fa. ab. a. in  
mediate pcedēti ſemitonio tñ diſtat. b  
mi autēz toni ſpacio. ipſa vñ b fa: atqz  
b mi, ſemitonio maiori diſtincta ſunt vt  
ſepi pbat⁹ eſt: necqz igit in eodē ſono ex  
tant: necqz in eodē loco: ⁊ ſi p vnico dū  
taxat termino cōputent. Utrqz enim  
ſup dictarū vocū decima est ab gamma  
ut: q ab antiqz atqz ſapientiffimis hu  
ius artis ſcriptozibz quē ad modū libro  
iij. patuit: pma. b. nona. ⁊ ſcda. b. no  
na. ab. a. re. incipit b di numerare opri  
me dicte ſūt. De triplici mutationū  
inſtitutione ⁊ cauſa. Caplm XXXIII



Utant igitur voces ab vna in  
aliā triplici d cauſa. Aut enī  
rōne pcedentis aut rōne ſe  
quēti. b. mollis. vel. b. qdrati: quē ad mo  
dū vſus loquēdi inſcitiores obtinuit p  
per cām ſepi dictā inſ notulas cāt de  
ſcriptoz qd hoz tñ ppaū eſt: Aut vñ

uſqz ratione. Si enī mutatio es: pmo  
oim ea de qua dixim⁹ neceſſitate ſiunt:  
igitur quocienſcūqz vltra vocē. la. ita di  
ctā atqz vltimā cātus aſcenderit: aut ci  
tra ut: q pma oim atqz quior eſt depo  
neſ: toties alterā p altera in eodē loco:  
neceſſe eſt ſubrogare: ita vt ſi cāt⁹ a ſcē  
ſu fuerit: pma vel ſcda vel tertia accipi  
atur: ſi autē in deſcēſu: qrtā qnta vel ſe  
xta: fm diſpoſitionē terminoz in qbz p  
mutādū erit. Itōne autē ſigni. b. molli:  
aut. b. qdrati ppat nulla ſit vocū pmu  
tatio: ſz tñ cā cui⁹ qra in cātu apponit⁹:  
de qua dictuz eſt. Itō enī a volūtātē  
quo plurimi ex nrīs peccāt: ſz a neceſſi  
tate in illo vt p docum⁹ deſcribunt. per  
illa enī cantū a principijs muſices de q  
bus nuprime quē ad modū oportuit di  
xiim⁹ oberralle: ⁊ ad illa ſicut oſteſus eſt  
reducendū inſinam⁹. Itōne vñ vñ ſz  
qz mutationes dicunt fieri: quand⁹ pce  
dicte pdrides ⁊ cauſe in eodē termino:  
ſimul pueniūt. Quibz de rebz aniaduer  
rendū qz mutationes que ſub pziore carū  
rōne dicunt fieri: ſi a natura in. b. qdra  
tum aut ecōuerſo inſtituant: nullo inſ  
notulas ſigno demōſtratur. Utrūqz  
enī harū ppietati⁹ pſtitutio cū fuerit p  
oia diatōnici generis: eque natural⁹ eſt.  
ſi vñ ab. b. molli i naturā etiā: Namraz  
enī vñ alibi recēſiunt⁹ neqz: ſed enī ac  
cidentia demōſtram⁹ ſūt: Pñ enī a deſe  
vel abeſſe. Que vñ ſub ſcda: qm ab. b  
molli in. b. qdrati ſiūt: vel ecōtrario: al  
tero earū deſ ppetati⁹ ſigno. i. illi quā  
pmutatio terminabit: etiā ſtanti⁹ no  
tulis: ſaltē p ignorātiā pncipia demon  
ſtrant. Diuerſoz enī generū: quātū ad  
ſemitoniiū: id eſt: cromati cū diatōici exi  
ſtentes: diuerſe qdā modo ſunt nature.  
Que autē ſub tertia ⁊ vltima. hoc eſt a  
natura in. b. molle. cui⁹ dē. b. mollis ſi

paſſi vñ ſi ſi  
fa ⁊ ſi ſi la b

qñ ſi vñ ſi  
ſi vñ ſi b. b. ſi  
vñ ſi vñ ſi  
ſi vñ

p illi ſi vñ ſi  
vñ ſi vñ ſi  
vñ ſi vñ ſi

ſi vñ ſi vñ ſi  
vñ ſi vñ ſi

ſi vñ ſi vñ ſi  
vñ ſi vñ ſi  
vñ ſi vñ ſi

b. b. ſi  
ſi vñ ſi  
vñ ſi vñ ſi  
vñ ſi vñ ſi



## Ziber

gno notificant. De ordine permuta-  
darii vocū ⁊ earum ascensu ⁊ descensu.



**M**is igit ter **La. XXV**  
minores quibus due sunt voces:  
due etiā sunt mutatiōes: quā-  
ordo hic est. Prima enī illaz  
cū scda ascendendo: ⁊ scda cū pma econ-  
trario permutant. In his vōi quibz tres  
sunt voces: series permutat. Si enī ha-  
rū vocū due tñ in ordine accipiunt: ter-  
tia vō seorsum maneat: tñc ille modo p-  
dicto duas efficiet mutatiōes: ista vero  
nullā pfiniet. Unica enī vox in quātus  
huiusmodi nō trāsmittat. Nū igit pmi-  
tanda fuerit: ne frustra videat stare: et  
nulla sit causa quē potest alia pdicta  
rū q̄ altera: inde cū vtraz recte pmuta-  
tur: quatuor efficiens mutatiōes. Pma  
enim cū scda: deinde aut cū tertia eam  
obz permutat. ac scda etiā cū eadē ter-  
tia partiforma. vt in. g. a. c. d. s. in. g. a.  
quatuor priores ascendēdo ⁊ descenden-  
do: relique aures ascendēdo tñ. In. c.  
autē ⁊ in. d. ecōtrario modo due pōtes-  
sez descendēdo dūtarar: cetera autē ascē-  
dēdo ⁊ descendēdo. Dēs enī mutatiō-  
nes in. vt. re. vel. nū. terminātes: p  
ascendēdo sūt: in. fa. sol. la. p descendēdo.  
Inde enī vulgo atqz bene dī vt. re. mi.  
scandūt. fa. sol. la. quoqz descendūt. Il-  
le enī cum fuerit inferior: ad ascen-  
dendū aptiores existūt. Iste vō cū sunt  
superiores ad descendēdū. Ex his autē  
que nūc usqz dicta sunt: nullā mutatiō-  
ne per tonū: vel diatesserō vel diapente  
fieri: quidā in docti pēdūt: ⁊ si noia  
vocū supdictas illaz pmutatiōes fuerit  
significatiōi vbiqz consonarū eqli-  
um extēt vocum manifestum est.

De mutatiōibus que pro  
ascendēdo tantū fiunt vel  
descendēdo. **La. XXVI**



**Q**ue autē fuerit causa: qua  
re mutatiōes q̄ bne p ascē-  
dēdo tñ: vel descendēdo di-  
cunt fieri ita distribuēde ex-  
stant: a multis queri solet.  
Sūt enī vt optime inquit dūtarar p-  
prietati. b. mollis. scz ac. b. q̄ drati. Si  
uerse autē p proprietates: quē ad modū loco/  
vel situ quātū ad earū initia ita gūitare  
⁊ acumine sunt differēs. A grauibz  
autē ad acutū ascendēdo: ab acutis vō  
ad gūe descendēdo p gredimur: s; cum  
hē mutatiōes de quibus nūc quīr: tā ab  
acutiori earū p proprietate q̄ a gūiori pce-  
dentes in. g. ⁊ in. a. pro ascendēdo effi-  
ciant: in. c. vō ⁊ in. d. taz ab inferiori q̄  
a supiori p descendēdo q̄ndā habeat dū-  
bitatiōē vt meminim p paucis absolu-  
mus. Ille igit mutatiōes q̄ per alterū  
p proprietatis defectū fiunt: eaz necessario  
vni grauet acutū sequunt ordinē. Iste  
autē cū huiusmodi grā neqz q̄ fiat: illud  
minime obstat. Isthō enim initia suarū  
p proprietatū quātū ad hoc attinet: s; tācū  
loca signoz illarū cām sue positionis  
int notulas cātus respiciūt. Et qm illa  
ad grauiorē partē hnt. g. a. ad acutio-  
rem vō. c. d. subintellecta: igit quotiens  
cunqz a supioribz iam dictis terminis  
ad pdicta signoz. b. b. loca dūtarar: vel  
a prima illarū p proprietatū in scdam aut  
ecōtra simul cū mutatiōe fit mot⁹ in cā-  
tu: tñc p descendēdo fieri: ⁊ quoties ab  
inferioribz: pro ascēdēdo necessario di-  
cunt. Latū enī in alia dispositiōe existe-  
ti pdicta mutatiōes minime fierē. Isthō  
q̄ enī. re. vt. in. g. vl. nū. re. in. a. p ascē-  
dēdo simpliciter trāsmutantē vnicui  
qz illarū p pūi fuerit ascendēdo: neqz sol  
fa. in. c. vel. la. sol. in. d. eadē rōne p de-  
scendēdo. De ordine pnuicianda-  
rum vocum vel simpliciter vel in pnu-

rationib⁹ considerandū. La. XXVII



Ita disponendis aut vocib⁹ si  
ue ordine pñiciādi vel i mu  
tatiōe fienda. primo omniū  
ad modoz cantādi naturaz/  
quā inuolabilis obuiare oportet atten  
dendū est. **M**onunc enim imo propziū  
est oib⁹ modis musicis per naturaz aut  
b. qdratū exceptis ijs qui in. f. finez fa  
ciunt quē ad modū ex singloz natura p  
cedenti volumine descripta intelligi p  
deccantari. si dō tritoni dissonātia de q  
scpenumero dictū est illis acciderint i  
his quatuor vocibus. f. g. a. b. nīc. b.  
mollis proferat in hoc dūtarat atqz i  
earū acutiori ad illam dissolueūdā r in  
diateseron puerendā vtendū est. **D**e  
inde aut si cant⁹ ab. b. in. a. vel. g. depo  
nat: a quib⁹ in. c. vel. d. eleuabit: nīc di  
missa in altera illarū. a. g. b. mollis p  
prietate qm cessante causa institutiōis  
illi⁹: cessat de necessitate ei⁹ effect⁹ ad eā  
que. b. quadrati dicit in ipsoz modoz  
peruertant naturā redeundū est. **A**lli  
enim. b. c. acuta q. b. molle c. ono dista  
re facit semitoniō de natura sua inten  
dunt r remittunt. Si aut post voces. b  
mollis de qua dictū est: cant⁹ per oia in  
descēsu fuerit: tūc eiusdē proferatis vo  
ces adusqz grauiorē q est. f. p. prosequē ab  
sqz omni impedimento l⁹ voces enīz q  
in. a. g. f. assignant per. b. molle: ab ijs  
que per naturā r. b. quadratū vel durū  
in nullo p̄tēq in noie differūt: cum sint  
vniſonē per respectū ad predicta earū  
signa eodē inſuallo p̄puta vni⁹ troni dista  
tes. **Q**ue aut vni⁹ inodi sunt: nequa q  
diuerſam aut varā efficere possunt mo  
dulationē: si dō vltē r remittant: tunc  
per naturā necessario. **Q**ui⁹ aut r. lert⁹  
qz alijs medijs in pcedētib⁹ libris p  
bati fuerit per. b. molle decantari: nīc

etiā ita agendū est: l⁹ vni⁹ inodi ratiōe  
pstat. **L**ū enim in predictē proferatis  
principio terminari inueniant: a quo si  
cut ab alijs proferatū initio. vt. re. mi  
fa. sol. la. decurrant: semitoniū a tertia  
in quartā hñtes p̄clarū est qd affirmā  
mus. **A**lls enim iam dicta proferas fru  
stra posita fuiss: qd nemo musicis cō  
cedit. **E**t qm stant sine durāte illa nul  
la causa est vt ab eadē in sequentē pro  
prietatē pueramur: peccāt igit p igno  
rantia pñcipioz: oppositi⁹ asserentes in  
quo plurimi ex nris errare eadē de cau  
sa inueniunt. **S**icut enim ab. g. p̄e  
dictas sex voces intendētes: illas p. b.  
quadrati siue. b. duri proferatē adus  
qz vltimā proferim⁹: ita ab. f. illas ero  
diendo necessario per. b. molle: quāz  
semitonia vno apothome ſeiuuncta sunt.  
**I**am si in alijs uodis p̄tēq causa as  
signata ad. b. mollis semitoniū ventus  
fuerit eō contrario fiat: illud est qm idē  
semitoniū ad eoz institutiōē minime  
pertineat. **A**lli enim semitoniō tñ dia  
tonico per oēm eoz positionē pfecti  
sunt atqz subsistunt: ad qd dimisso illo  
chromatico atqz molli: statim ob eā cāz  
puertunt. **V**erū enim si in qnto modo  
vltia acutiōē. b. mollis vocem q est. d.  
cant⁹ ad. e. eleuat: a quo in predicto. b.  
dumtaxat remittat: tunc qm trium to  
noz immediatoz dissonārias efficit: vlt  
in. d. vel in. c. fm cant⁹ dispositionē ab  
b. molli in. b. quadratū siue durū: ma  
tōz n⁹ oz siua quē ad modū la. sol. i. d.  
r sol. fa. in. c. ostendunt ad illam dissol  
uendā permutandū est. **S**icut enim in  
alijs modis per. b. molle triton⁹ dissol  
uiffic i his per. b. durū: qz enim ad iā  
dictam dissonātiā tollēdā per vltimū  
toni. ſez. d. e. in semitoniū puerſionē fa  
cile succurrendū est: ratio tñ eiusdē qn

apothoma semitoni  
ma h  
pachy modis p̄tēq  
ma h  
ad iuncta vni⁹ p̄tēq  
t uap̄tēq ad hñs  
p̄tēq qz hñs nō ē  
p̄tēq qz hñs nō ē  
No. bene  
ob i m p̄tēq

diatē in fmo it  
e pmo ite. neco  
sed e dīa qd for  
nat rōy fpa  
pote pmo diat  
quod fpa pmo  
eleuē fpa pmo  
pma fpa pmo  
et hup qd ad rōy  
rōy

ti modi minime pmittit. Tono enī at  
qz tono de natura sua pprā incipit ele  
uare diatē firon psonantiaq in semito  
niū diatonicū terminat. Unde si econ  
trario modo ex dispositiōe cantu agē dū  
fuerit: vt scōs p dīcte psonatīe tonū in se  
mitoniū puerit: sit: falsam hīe cōpo  
sitiōne necessariū dicim. si autem post  
predictā dissonantiā emē datā cantū in ip  
sis. d. vel. c. eleuet a qbus in. a. vī vltra  
deponat: tūc in p dīctis. d. c. vel alto il  
loz iterū ab. b. qdrato i. b. inolle: vt na  
tura diatēte a finali intēse q tonū habz  
post diatēsserō: neq qd dissonat (quē ad  
modū. fa. sol. in. c. r sol. la. in. d. mani  
feste probat) pmutandū est. De pmo  
registro cantus. Caplm XXXVIII



Coniā notulas in cantu ne  
cesse esse ostēsum est: non ille  
aut pīoz a de necessitate sup  
ponit signa idcst litteras de  
qbus dictū est. verū qm hec oīa qbz i lo  
cis palme cātus aut iuncturis illi q pri  
mū certūz determinatū registrū multices  
quātum ad pīcā dīcīe locata cristant  
nullā de per se fidē faciūt. hīnc musico  
rū antiquoz institutiōe ad illā inueniē  
da haud incōgrue hoc modo pūsus est  
Cū oēs modi cantādī in hīs qttuor lit  
teris. d. e. f. g. diatēsserō psonatīas per  
sonatībz finē faciūt (vt ostendim) nani  
festū est. e. f. semitonium illi pōssidere.  
Qd r si de per se in illa dītaxat speciā  
dīcte psonatīe pferantū immobile fue  
rit: verū pī ipsoz modoz fines cōtra  
rio est. Alij enī vtpūta pī r secū dī per  
tonū psequētē semitonio: alij dō ab co  
dē semitonio: alij aut p tonū illo in me  
diatē pīpīsserō: alij per tonū tertio lo  
co ab illo intēsus incipiūt eleuari. Un  
de p huiusmodi semitonij stabilitatē r  
mobilitatē in libris facile dimōserim:

antiq vīca linea aut chōrda mobili q  
de in nulla tū clauī pīminuta vtendū:  
ac predicti semitonij vocē grauioz ēcus  
fuerit acutiōz pīoz natura qdāu speci  
ali semibreuī ab alijs characterē figu  
ra distincta: de q vt in antiqz volumibz  
etiam hoc tpe reperit. Infinita habent  
exēplā psignandā nec tū indocte statue  
runt. Per hanc enī figurā semitonij ip  
sum de quo agimū immobile esse fm lo  
cum: per chōrde dō variatiōe aut trās  
mutatiōe ostenderūt. In pluribz enim  
dictoz cantādī modoz diuersam obtri  
nuisse cōputatiōne palā est. Quēti enī  
qā principales r excellētes tertia voce  
sup finalē: plagales dō in eoz finali ter  
mino habuere chōrdā. Quāobrē pīus  
modū in. f. hīs chōrdā: scda voce sub il  
la formabatur semitonij. scōs dō i. d. se  
cunda sup chōrdā. tertū in. g. tertia vo  
ce sub illa. quartū dō in ipsa chōrda. qn  
tus autē in. a. qrtā voce remissā. sextus  
in. f. scda voce: s per finalē terminū a p  
mo accipiens dīam. septimū autē in. b  
quadrato hīs chōrdā. in qrtā voce qm  
oī semitonij pōssedit. octauū qdes si  
cut tertū. vez enim in finali dīstēbāt.



Desco dē registro cāt. La. XXXIX  
Dō musici pīssu tēpōrū  
superi dīctā chōrde variatī  
onē repudiātes illā immobi  
lē ab eī pmo loco i d est. f.  
nō modo esse voluerūt: verū etiā aliam  
qnto loco p diatēte psonatīā ab illa in  
tensam. id est. c. instituerūt: vt hīs me  
diatibz oīm signoz summā dē q in pce  
cedentibz habūde dictū est: r inde oīm  
nomīnarū loca per illa intellecta vīco i  
tutū facili cōpēbenderēt: s linea q i  
f. nībei coloris que dō in. c. crocei diffe  
rentie causa fuit.

hīc cōmī fī  
nomīa dō pī  
hīc

ap. noli p.

ipm. ordaz pīgales  
fīctūz in finali  
autē dō rly pīgaly  
fīg pīctūz ex hīc  
rōz fīctūz variatūz  
rōz dō pī pīctūz

De tertio vltimo registro vbi de clauibus cantus agit. Caplm XXX

**E**t si spaciū fm q per eius nomē importat ducens et tremor fuerit / inde duar vocū distantia: vnde nulla illarū in linea vel in spacio / s; tñ in alta extremitatū eiusdē in fual li erit: sicut p signa vt b. a. b. apte videt.

Ad odorm tñ vtili considerātes vt notularum descriptionē qdam discretiōe facilius adiuuererēt: oēs cantū p lineas / earū spaciā nō modo distinxerūt: verū etiā duab; clauib; q bñiam superi⁹ de dim⁹ ex p lab; tendū esse diffinierūt. Iba rū aut primā in ipso pmo loco pōisat: q; vñ lineē institutōis. id ē. f. scōs vō sequēti etiā. c. antiquoz positionē / quā tñ ad sitū obfuerāt: dedicarūt. s; q in. f. duab; semib; vñ / a lsa alteri supposita / 7 longa antecēdēte pfecta est. Que vō in. c. duab; tñ bzeuib; qm̄ minori nume ro notularū fieri nō potat: pari forma: vt de semib; vñ / acervatim in pōi da ui positis dictū est. s; bec qm̄ pōetati nature defuier; oib; figuris rectis: il la vō q. b. molli; rectat nō rectis. Per prioris enī rectitudinē a natura pcessit: per sequēti aut obliqatē qddā in naturalib; ab illa possidere / significat: p tōnū enī atq; tōnū ab omni diuisiōe ab stractos: sicut nature pōetas / p gredi incipēs: semitonū tñ h; p diuisionem toni / inde p accidēs vñq; genitum.

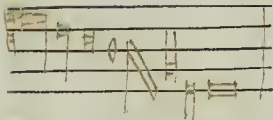
De notulis siue figuris cār; plani et earum officio. Caplm XXXI

**A**nt⁹ igit plani octo sunt figu re. f. n. natima. longa. breuis. semibreuis. alpha. toc. vnc. 7 finis. Ibarū autē dñe pōres syllabā longā recipe antiq; dixerunt: ter tiā vō breue: q̄rta nec syllabā recipit: nec

sola: ob cām in primo dicēdā / esse po test. q̄rta in superiori capite recipit syl labā: cū inferiori terminat illā. sexta ve ro / id est toc / hūlū dyp̄tōgon sonare acutā: s; tñ nō recte speculātib; visus est. Alexandri enī p̄cipui grāmatici finia est. syllabāq; binas vocales vim retinentes / 7 trinet est longa dyp̄tōgon / s; pbar aura. Tocus autē si corpore breuis fue rit: qm̄ duas h; lineas ascendentes / sin plex vō breuis nullas: p̄p̄ius igit atq; distinctū ab illa habebit officiū: s̄llr aut 7 vncus. Ibaet enī duas etiā lineas: s; tñ a laterib; descendētes. Quia in rc anī maduertendū q; oēs figure vñq; ad al phas ex dūsiue simplices sunt. s; cum il la d sui natura figura composita fuerit: qm̄ in vtroq; capite sonare apud musi cos palā est: relinq̄ igit vt sequētes. id est toc 7 vncus de q̄b; dicim⁹: etiā com posite figure officiū teneant: s; alit qdē. Alpha enim in inferiori / 7 superiori capite plenā eq̄lem accipit p̄nunciationē: to cus vō 7 vnc⁹ in corpore plenā: s; in eaz caudis instantaneā recipiūt. De enis se ipsas 7 sequētes subintellectas tñ vñ su periorē atq; in mediātā vt in toc vñ in feriorē vt in vnc⁹ representant atq; sonāt. Ibaec enim tñ si hoc t̄p̄e cantoz ignoran tia vix obfuerāt: sunt officia fm ātquo rū musicoz traditionē supdictarū figu rarū. s; finis autē est figura: partim simil prime partim vō dissilis. simil inq; ma gnitudine 7 caractere. dissilis vō / q; il la caudata est: ista vō minime. cur offi cium est vltimā modulatiōis partē ter minare: q̄ hoc t̄p̄e neutra istarū in p̄ eticā hoc in cantu veniat. Est aut figu ra vt b̄ sumis. nota vocē representans cer tist definitas diuisionib; formata: vt in subiecta descriptione.



## Libri



De supradictarū figuraz non inib?  
7 eorum causa. **Lapsum XXXII**

**P**rima igit supradictarū figura  
rū qm̄ oim̄ maior est; p̄cepto  
res n̄i in nat̄mā recte noīarūt.

**E**st autē huiusmodi figura q̄  
drangularis forme equaliū tñ laterum;  
vt sic p̄ma oim̄ est ita p̄mā atq̄ perfecti  
orē spēs q̄dranguli haberet; quā geome  
tre q̄dratam noīare solent. lb̄abetq̄ p̄  
terea lineā in dextera parte descēdente;  
q̄ a q̄busdā tractat; qm̄ ab ip̄a figura tra  
bitur; a quibusdā v̄o plica; qm̄ illi p̄ ac  
cidens applicat dicta est. Sc̄da autē q̄  
drangularis etiam; minozis tñ q̄ntita  
tis atq̄ ineq̄lium laterū existens; simili  
q̄ plica vel tractu p̄munita; cū fuerit al  
tera parte longior; si recte descripta fue  
rit p̄m̄ q̄ per eī nomē importat; longa  
bene d̄r. Tertia v̄o qm̄ partē illi longi  
orem sup̄primūt; quattuor inde eq̄lium  
laterū effecta; carēsq̄ oim̄i tractu vel  
plica; brevis p̄optime nūcupat. Quar  
ta quidē triangularis; nunc a semis qd̄  
ē dimidiū; nūc autē a semis qd̄ est imper  
fectū semibrevis noīatur; brevis enī p̄  
cui respectū ita d̄r; cum fuerit q̄drate fi  
gure quēadmodū in duos triangulos  
ita 7 in quattuor diuidi potest. Quin  
ta q̄drangularis; tñ obliq̄; tractus vel  
plicā p̄ns a sup̄iori capite descēdēte  
rum q̄a ab illo ad inferiores deducit so  
nū; tū q̄ cōpositarū figurarū p̄ma v̄l ex  
emplar est; alphā inuicē nec immerito  
illā appellari voluerūt. Unde enī p̄ma  
oim̄i litterarū apud grecos ita dicta

fuit. Serra enim corpore nihil differēs  
a breui; qm̄ abscentis figure officinū de  
quo meminim; p̄r v̄lurpare inuenit;  
tocus nō imprope vocata fuit. Tocus  
enim grece teste papia; v̄lura d̄r. Septi  
ma v̄o curua brevis existēs; v̄ncus opti  
me nominat. v̄ncus enī curuū significat.  
Et est p̄prie instrumētū ad aliqd̄ capiē  
dū aptum. De prioritate posteriorio  
ritate figuraz 7 ordine semibreuium in  
cantu plano. **Lapsum XXXIII**

**E**x predictis igitur preclarū ef  
ficie videt; q̄drangulare figuraz  
triangulare in cantu precede  
re. q̄p̄ enim triangulū natura  
prior fuerit q̄drangulo; quādo illi a tri  
bus; istū v̄o a quattuor denotationē acci  
pere a pertissimū est ab eo tñ incipiē dū  
non erat. si enim semibreuisq̄ triangu  
laris est dimidiū vel altera pars breuis  
fuerit; quēadmodū ex noīe colligit; recte  
igit q̄drangulares triangularib; hac  
de causa p̄ponūt. Breue enim atq̄ p̄e  
cedentes figuras q̄drangulares esse; ne  
minē fugit. Et qm̄ trianguli semp̄ hac  
p̄sideratōe p̄ modū diuisiōis 7 descen  
sus a maiori figura accipiūt; inde semi  
breues; si a modularozib; cantū mensu  
rabilis neglectū fuerit; breue aut longā  
cantu plano in descensu dūtarat existē  
te sequitur. Breue inq̄ p̄prie; approp  
ate v̄o longam. q̄p̄ enim ex q̄drangu  
larī figura ineq̄lium laterū; vel vt ex eq̄  
laterū trianguli efficiant; nō tñ si plures  
duob; fuerit; eq̄les; semibreues enī semp̄  
eq̄les esse magnitudine vel salte ita illas  
intelligi necesse est. Si enim semibreuis  
ex breui per diuisiones illi efficiat; p̄m̄ q̄  
per nomē importat; brevis aut quattuor  
equilaterū est; trianguli igitur in quos  
diuidetur; siue duo siue quattuor fuerint  
necessario eq̄les erūt. Quamobrem semi



breues post breuē puenienti<sup>9</sup> ac rectius  
q̄ post longā collocātur. De nume  
ro semibreuiū immediate in cantu pla  
no describendarū. Caplm XXXIII



Semibreuē autē vnica tan  
tū non esse ponendā ex sp̄di  
ctis p̄spiciū est. Nunq̄ enī  
hoc pacto s̄d est per q̄dra  
ti decisionē vñ triangulus  
dari potest. q̄n ali<sup>9</sup> simul sequat. Itur<sup>9</sup>  
tres tñ immediate describēdas esse ra  
tio minime p̄mittit. Nulla etias figura  
q̄drāgularis in tres dītarat diuidi po  
rest triangulos: semp enī q̄r<sup>9</sup> aderit de  
necessitate. Quare relinq̄tur aut in du  
as aut quattuor diuidēdas esse. Qua  
drangularis aut figura cōlū. s. laterus  
si ab vno angulo in oppositū angulus  
ex trāsuero linea deducta diuidat. du  
os tñ triangulos efficiet eq̄les: si autē  
ab alio restitū anguloz pari forma di  
uisio fiat: tñ sc̄tate p̄ma partitione q̄tu  
or triangulos etiā equales reddet. Si  
aut post longā due tñ semibreues sc̄q̄n  
tur q̄q̄ improp̄riū fuerit. cū ad breuem  
tñ referant nō est incoūueniens. Longa  
enī prop̄e depicta si in duos tñ triāgu  
los vel vñ lōgitudinē vel latitudinē di  
uidat equales erūt: si autē in quattuor  
tñ ineq̄les. Cū enī lōga q̄tuor fuerit  
ineq̄lū laterū: necesse est etiā vt partes  
illī sint ineq̄les si in tot quot dictū est:  
diuidat. Vñ enī lōgitudinē p̄ triāgu  
los diuidet et etiā latitudinē simili mo  
do metit: ineq̄lī sese infecare necesse  
est. Lōga enim quēdamo dū ex nomie  
colligit: vt predicim<sup>9</sup> longior est q̄ am  
pla. Quare 7 si vtrāq̄ positio triū. s. v  
quattuor semibreuiū in cantu plano de  
scripatz aut pluriū reperiat in p̄p̄ia vi  
det. Unde tenētes oppositū cām nōm  
mūlū efficacē assignat: q̄n rōne ligatu

re quā representāta faciendū esse dicit.  
Cū enī semibreues in cantu plano liga  
ture officiū teneat: vt inq̄unt<sup>9</sup> tot igitur  
numero immediate describi p̄t<sup>9</sup> quot si  
guras quadrangulares ligatura ipsa  
haberet. De figurarum duplici di  
stributione. Caplm XXXV

up̄dictaz aut figuraz dupli  
cē esse distributionē neminē  
fugit. Quēdā enī diffimcre:  
quēdā dō colligate in cantu  
ponūt. Si aut p̄mo modō tñ vnaq̄q̄  
quadrāgulariū simpliciu vñcā obtinet  
syllabam: si dō sc̄do: tñ singule syllabe  
tot modulant notulis quot fuerint col  
ligate q̄ vltra ternariū aut quaternarium  
numerū in singulis globis vel acutis  
p̄p̄ liberiozē respirādī facultatē exten  
di minime debet. Et enī inf figuras q̄  
cūq̄ ligatura iunctas: paulam cantā  
dō facere nulla patit ratio. Cōiungun  
tur autē: siue adinuicē colligant: longe  
atq̄ breues breuib<sup>9</sup> directe vl̄ indirecte  
suppositis. Semibreues aut: neq̄ sibi  
ipsis: neq̄ cū alijs figuris colligant: s̄  
neq̄ neliū quēcūq̄ in cipiūt nec finit.  
Sicut enī a quadrāgulari figura tanq̄  
a p̄fectiori incipiendū est: ita 7 p̄ illā ter  
minandū. in quo scriptores vel notato  
res q̄nq̄ peccare inueniunt. Sili<sup>9</sup> autē  
toc<sup>9</sup> 7 vñcū p̄p̄ eoz binos tract<sup>9</sup> omni  
carēt ligatura. Alpha autē cū breui<sup>9</sup> aut  
longa p̄cedenti vel seq̄nti ligari inuenit.  
Sed q̄ntū a d̄ p̄cedenti in p̄p̄ie q̄  
per illū nomē impōtat. Tūc enī nomē  
amississe manifestū erit. Alpha enim p̄i  
ma d̄. P̄ima inq̄ cōpositariū. Hec enī  
7 si vnica fuerit: q̄m in vtroq̄ ei<sup>9</sup> capite  
(sicut iam meminim<sup>9</sup>) sonū capit: ligatu  
ra p̄ se subsistēs: atq̄ natural<sup>9</sup> vocat. Illu  
is enī occasione reliq̄tus p̄pter melio  
ris armonie gr̄as: tū ornat<sup>9</sup> causa a mu

diuice de inducere  
p̄ ante p̄p̄

7 q̄m alpha p̄o d̄  
p̄o d̄ d̄ d̄ d̄  
p̄o d̄ d̄ d̄ d̄

Unde p̄o p̄p̄ duplex ab ip̄a longa  
nisi duos semibreues

## Ziber

ficis optime excogitate fuere. Cū enī simplices notule distinctim posite atq; prolato eo qd p̄dixim singule singlas tū resonāt syllabas: cūliore debiliore q; reddūt modulationē: ligate vō quia plures vni cāfortiore atq; vehementiore: necesse est vt simul in cātu altnatim permixte: suauiozem atq; ornatiorē efficiāt melodiā. Quare si posito ligature in mera p̄sistat modulatois potestate qm voluerit illa vti necessaria tñ p̄pter cām dictā habet. Notularū autē ligatarū aceros: neumā musici appellationē pluerūt: atq; p̄les q̄s in mediate se se p̄sequentes sū p̄positā vniuscuiusq; modi musici vel toni modulationē confulte huiusmodi grā describere. Quādo enī sup̄ alterā vocaliū variata p̄ grauet acutiū modulationē longiū immozamur qm verb̄ dei laudes digne extollere nō valentes: nullū exp̄minū hūmōē: tūc nostre deuotionis p̄ceptū et affectus atq; possibilitatis defectū aggruē hoc modo illi significā. Excedit enī atq; incōparabilē sup̄eriet hūmāi eloq; quī facultatē diuīe maiestatis atq; sc̄itatis p̄fessio. Est igit̄ neum̄ a vt in p̄ma p̄sideratiōe certat̄ determinata notularū simul se tenentū aggregatio. Secundo autē et vltimo neum̄a est in bilis cordis vlt̄ mētis p̄cise laudatū dñm.

De figuratū in cantu plano p̄nūciatione et enōis cantū. Ca. XXXVI

**Q**uādiū figure quē admodū diuersarū sunt et quātitarū: ita necessario dissimilū p̄nūciationū. P̄nūciant enī ob eā cām diuersimode. verūtū nō certo et determinato tēpōis spacio limitatim vt in mēsurabili cātu: sicut ex huiusmodi ne apre colligis. idē enī hic cātūdo planus dictus est: qm moras p̄nūciatiōis

figuratū differentū inter se sūm̄ man et mū ad arbitriū p̄ferētis habeat. Lōga enī cū fuerit maior oīm morosiorē p̄e ceteris h̄s necessario p̄nūciatiōes. Breuis autē aliquāto p̄traciorē ab illa. Verū enī in capite meli posita in pe multimo loco cuiuscūq; clausule: cantū in descensū cūstere: lōga est p̄nūciatiōe qm apud antiquos: marina abiecta: lōga erat figura. Alpha autē in vtroq; capite: eandē cū simplici breui. Tōcus vōt vne? qualē habeat dictum est. Semibreuis autē cū fuerit oīmū minima in hac specie cātus: reliq; celenosē obtinet p̄nūciatiōē. Quā de re qui equali tēpōis spacio siue vniūsonis p̄e dictas p̄nūciatū figuras p̄tra oīm rationē agere vident. Is nūc finē hīs in p̄nūciatōe tēpōis est vt de p̄puncto dicam.

Commentarioz musices liber sept̄ de contrapuncto.

De p̄trapuncti nomine. Caplū I

**C**ontrapunctus secundū tenēs m̄mice cātā di differentia ē duoz vel pluriū sonoz vnus. s. gr̄m̄s alter v̄ acuti v̄ sup̄acuti v̄ vtrozūq; adinuicē permixtoz aggregatio sūmūq; p̄nūciatio vel p̄cussio. vnde et vniūsonariū vocū quas ob eā in p̄ximo dicendā minime p̄termittit frequitatiōē nō recipit: et dissonatiū societatem nullatenā admittit. Ille enī ex graui et acuto minime p̄stāt. iste vō natura prohibēte sc̄m̄icē nō p̄m̄iscētes et inde sensus auditus disconuenientia p̄ gr̄m̄di efficientes ab armonie essentia separantur.

De contrapuncti speciebus. Ca. II

h̄c m̄m̄a / d̄c̄a  
ce s̄ti h̄m̄e q̄  
nō ob̄ mod̄is  
d̄c̄a m̄m̄a h̄m̄e

**C**ontrapuncti autē sūn musico  
rū magis tritā atq; vulgaraz;  
imo etiā puenientē traditiōes;  
noue sūt spēs. s. vnison/tertia/  
q̄nta/secta/octaua/decima/duodecima/  
tertiadecima/quintadecima: q̄ vt i plu  
ribus humanis vocib; finē facit. vnison/  
autē si ptrapunctū sūm qd per eius no  
men impostatur/ minime efficiat/ cum  
fuerit similitum sonorum vel granium/  
vel acutorum: ideo tamen inter illi spe  
cies computatur: et omnibus preponit;  
ne ab ipsa imperfecta: id ē tertia/ que se  
quentium p̄ma est/ initium sumere: quod  
esset preter omnem rationem: cōtrapū  
ctus ipse inueniretur. In fine autē  
punctiones voci de per se sumptę q̄ vlt  
natura dissonantes sūnt/ vt scde libi/ scp  
time/ none/ vnde/ ac q̄rtedecime: d̄  
quarū natura nō est musici reddere ra  
tionē: vel q̄ parū hñt de psonāia respe  
ctu aliaz/ vt quasne diatessero efficiēt/  
in spūcto merito repudiā. De specie  
rum p̄puncti p̄ma diuisione. *Ca. III*

**D**ecierū spūcti sup̄dictarij/ q̄  
dā sūt perfecte qdā dō impfe  
cte. Perfecte aut sūt/ vnisonus/  
q̄nta/octaua/duodecima/ q̄n  
tadecima. Nulla enī mutabilitate aut  
parietate: in sui p̄stitutiōe afficere/ idem  
semper qd est de rōne p̄fecti/ hñt esse. Im  
pfecte dō sūt/ tertia/secta/decima/ terti  
adecima/ sub vno enī numero vocum/  
nūc angmētus in insualoz distantia in  
scipiūgnūc autem decrementum patiti  
tur. Tertia enim quandoq; duorum est  
tonorum: quādoq; toni/ et semitonij tā  
tum. Sexta autē nūc q̄rtuor tonorum  
et semitonij: nūc dō trium tonorum et  
duoz semitonioz distat: ita in reli  
quis. De secunda specierū contrapū  
cti diuisione. *Laplin IIII*

**A**ctariū dō spūcti specierū: q̄  
dā sūt simplices qdā cōpositę.  
Simplices sūt/ vnison/ tertia/  
secta/ p̄ respectū ad sequentes  
distat. Nihil enī in cōpositū est/ qd dis  
solui p̄r. Cōpositę aut sūt/ octaua/ de  
cima/ duodecima/ terciadecima/ q̄nta/  
decima. s. quātū ad p̄mā istarū hac in  
presentiarum p̄sideratiōe/ cū diapason  
p̄sonāia sūm ptolemeū talem vocū effi  
cit coniunctionem: vt quasi vnus idē  
neruus esse videatur: quicquid modum  
Boetius libro q̄nto meminit. et vniso  
no igitur diapason p̄ quādā similitu  
dinē efficiť. et tertia/secta/ et q̄nta duo  
decima: et secta terciadecima: et ex octa  
ua q̄ntadecima: pur ex simplicib; cōpo  
sitz signis q̄ semp s̄nta sūnt: colligi p̄r.  
vnaq; enī cōpositarū diapason ad suā  
simplicē pulsāt. De specieꝝ p̄puncti  
assumptione. *Laplin V*

**I**n sup̄dictaz igitur specierū  
assumptiōes duplex est cōside  
ratio. vna. s. generalis: altera  
dō particularis. Generalis aut  
est/ qñ vnāquāq; illaz suo in loco a natu  
ra p̄stituto accipimur. Particularis dō  
quādo p̄ simplices cōpositas intelli  
gimur. P̄posito enim vnisono/ ibide diap  
ason intelligere ac p̄ferre facile est. et ita i  
ceteris. vnde hoc modo spūctus vnison/  
seu vnisonus a modernis optime dicitur.  
Cum enī cantus planus quāvis: aut  
quinquēnis lineis/ et earum spacijs de  
scribitur: consequens est: vt per simpli  
ces p̄trapuncti species etiam cōpositas/  
quasi visualiter illic inspiciamur/ p̄ se as  
sumptę cum fuerint s̄nti loco et lineas/  
et earū predicta spacia: intellectuales tā  
tum dicitur. Hinc igitur vnisonus dat  
octauam. tertia supra vnisonū dat deci  
mā. q̄nta duodecimā. secta triadecimā.

octaua / q̄nta decimā. ⁊ cōtra subtrahē  
do. Terna sub octauā reddidit sērtā. q̄r  
ta dō q̄ntā: si quis enī ab diapason / dia  
tesserō auferat: relinq̄t diapentetq̄m ex  
his efficiē. sērtā dat tertiā. octaua autē  
vnisonū. *De inceptiōe contrapū-*  
*cti atq; sine.* *Caplin VI*

**C**ū igitur spēs p̄puncti alie  
perfecte: alie dō imperfecte fue  
rint. ⁊ p̄fecte: Lōge imperfe  
ctis meliores existāt: ab ill' igitur  
p̄puncti initiū sumendū est. vnde vul  
go dī. *Dis p̄puncti a p̄fecta specie neces*  
*sario incipit.* Et q̄ntū ad hoc generalit  
attinet a q̄umq; indifferēt. Quātū au  
tē ad eārū ordinē a minimis ⁊ simplici  
bus: id est ab vnisono vl' diapēte. Quā  
tū dō ad faciliōris suauiorisq; p̄nūcia  
tionis electiōne q̄d a nouis scholaribus  
sumope obſuandū est: ab optima. i. dia  
pason cū fuerit notior: natura quē ad  
modū li. iij. probatū est: ⁊ ab oib' p̄cedi  
tur. Qd autē de p̄puncti inceptiōe dictus  
est idē etiā d' sine illi' nēcario affirmādū.

*De perfectarū contrapūcti specierū*  
*distributione.* *Caplin VII*

**P**erfectarū autē p̄puncti spēs du  
as sibi siles immediate non esse  
dādast si reliq; potiores exi  
stāt: ab oibus recte diffinitū ē.  
Siles inq; vt diapēte ac diapēte vl' dia  
pason atq; diapason intendēdo vel re  
mittēdo in reliq;. L si enī quācūq; il  
laz p̄stantē natura q̄etāq; generare in  
aio auditoris modulationē / manifestū  
fuerit: sedas immediate pullare: tāq; vni  
⁊ eiusdē p̄fecte modulationis cū p̄cedēti  
existētē: maiores nri vel ut sup̄flua q̄n  
tū ad hoc attinet: merito nō sunt passi.  
Si dō diffīles fuerint: vt diapēte ⁊ dia  
pason: in ampli: tūc q; diuersarū sunt  
modulationū atq; eā obrem dissimilit

fuerūt sensū illas immediate p̄nūciādā  
distribuerē: verū enī si cōtrio instituat  
multo meli' erit. Lū enī natura inf du  
as perfectas / semp vnā imperfectā pdure  
rit: necesse est vt a multis ita quoad fie  
ri poterit: ordinēt: ⁊ in p̄puncto accipiā  
tur. Ars enī scq̄ naturā. Quare oppo  
siti obſuantes: tā d' ordinē naturē q; d'  
melodie dulcioris institutionē manife  
ste peccāt. Quāto enī p̄puncti spēs p̄pin  
qu' collocant: tāto eārū armonia suau  
ior meliorq; reddidit. Tenacit' enī sibi ad  
herentes: vebemētiorē reddūt modula  
tionē. *De spērū p̄fectarū contrapū*  
*cti ascensū ⁊ descensū.* *Caplin VIII*

**A**scēdūt autē spēs p̄fecte cauti  
plano descēdēt: q̄s: ne in ea  
dē semp iueniant illarū specie  
vel similitqd vtp̄bauim' iure p  
hibitū est. ascēdēt autē illo descēdūt. si  
enī p octauā aut aliā quācūq; eaz de q  
bus intendim' p̄pūcti inceptit: post il  
lius p̄nūciationē vel p̄cussionē: cantus  
plan' p tonū aut semitonū seu alio mo  
do deuabit vel deponet: p̄punctisq; si  
mulq; cū illo idē fecerit in p̄dicti de ne  
cessitate incōueniens incidemus.

*De imperfectarū specierū p̄puncti*  
*ordine.* *Caplin IX*

**I**mperfectarū autem specie  
rum: que augmentum suscipi  
unt: decrementum patiuntur:  
plures etiam si similes fuerint  
immediate collocare: omnib' recte pla  
cuit. Suspensam enim naturā generāt  
in animo auditoris modulationē. Un  
de quāq; sup̄ modū illus delectēt: nū  
q; tamen donec ad perfectas declinaue  
rint: quicquid reddunt. Quare cum his  
ita agendum est: vt post illarū vltimā  
sua perfecta vl' superior vl' inferior atq;  
immediata sequat. Imperfecte enī q;



cūq; in medio duarū pfectarū natura locare sūt. Int̄ vnisonū enī ⁊ q̄ntā ⁊ tertiā innata est; int̄ q̄ntā ⁊ octauā; sectarū ita in amplū. Et cū ita fuerit (qm̄ in impfectis p̄p̄t earū naturā nō est p̄manēdum) ad alterā illarū pfectarū hoc modo reducēde sūt. Distributis enī plurib; tertijs si post vltimā; cār; planū p vnā notā de scēderit: tūc sp̄ict; vt pfectā superiores; id est q̄ntā assec̄tur: p alias qd̄ oportet ascedere debz. Et si cār; planū ep̄uo per vnā notulā eleuabit: tūc ad pfectā inferiorē deponēd; est. q; si aliqñ alit̄ oporteat fieri: illd̄ erit ex dispositiōe cār; plani. Si enī ille post assec̄tā tertiā p diā pēte deponat; poterit sp̄ict; p p̄p̄ndō tē insualū eleuari diapason psonātiā optime reddētes. Si aut̄ p diatesseron remittat; tūc sp̄ict; nō poterit eque bene p̄p̄t sonoz dissiūctiōē ad eā quā p̄diunt psonātiā puenire. In superiori enī descriptiōe; tertiā; tono aut semitonio tñ ab illā separāta inuenit; in hac vero etiā p tertiā. Quāto enī impfecte a sua pfectiōe; id est a pfectis superiorib; remotiores exst̄nt: rāto debili; natura; atq; idcirco inociūdi; sonāt. Qd̄ autē de tertiā p regressū v̄l ad vnisonū v̄l ad q̄ntā dictū est: id etiā de sexta vel ad q̄ntas vel octauas de reliq; impfectis ad suas perfectas affirmandum; s; hoc modo.

De specierū sp̄incti impfectarū ad semiuicē conuersione. Caplū X

**I**mpfecte v̄o spēs s̄m angmētū ⁊ decrementū q̄b; ita dicere sunt: qñq; ad semiuicē hac ratione p̄uertunt. Quotiens cūq; enī ad inferiorē perfectā deducitur: si minores fuerint a quantitate sua inferiori; nō transmutant. Si autē maiores: per semitonij maioris sub tractionem in minores conuertuntur.

Alit̄ contra. Quotiens cūq; perfectam superiorem ⁊ ab illis seorsim positam consequitur: tūc q̄ minores sunt; in maiores transmutant̄. Quāto enī; pfecte voces m̄obiles fiant. Quāto enī; voci acute illius propinquoiores fuerint: tanto eārū perfectioni proximiores exst̄ntes suauiores de necessitate reddūt modulationem. Cum enī grauiores soni acutis naturā priores ext̄t; illi igitur hoc modo erūt velut termini a quib; isti autem termini in quos perfectatur natura perueniendo recipit formam. Sit igitur diapente consonantia. d. a. cuius grauior; son; intendat ad. e. acuti or; v̄o remittatur ad. g. semiditono vel tertiā minori distantes: Hunc autem si vterq; illorum ad intermedium deueniat terminum; id est. f. vnisonum reddentes: tunc iam dicta tertiā in eodem statu in quo inuenta fuerat; permanere debuit cum fuerit minor. Si v̄o ab eadem tertiā ad predictam consonantiam rursus deueniant: tunc per vnison apothome v̄l semitonij maioris additiōes impfectā illā in maiore p̄uertim; ita vt g. qd̄ erat diatonici; chromatici fiat. Si autē diapente psonātiā immob̄l; manēs cū sua inf̄media tertiā siml; instituat; tūc eadē tertiā cū fuerit mediū extrema rū vocū illi duplex erit de necessitate atq; s̄m intervalloz positiones imparis naturā quantitatis. Quē si ad grauiorem partē maior; innēta extiterit; ad acutiorē v̄o minor. vt hic. c. e. g. v̄l. g. b. d. optime: vt in instrumentali musica aperte comprobatur: omnes huiusmodi voces simul sumpte psonabunt. Est enim hoc modo impfecta spēs acutior; voci perfecte propinquoior; q̄ntas ad hoc attinet; oportebat. Si v̄o e contra; rio distributio fiat; vt hic. d. f. a. tunc

duo ex p̄p̄t v̄o  
res m̄obiles. si  
sunt sumpti  
trans ip̄os p̄fectos  
re. p. acutior  
magis ad p̄p̄t  
p. f. a.



## Liber septimus

nō ita eq̄ bene psonabūt. Ad grauiōres enī partē tertia minor: erat ad acutiōres vō maior: 7 inde ab ipsa diapēte perfectione remotio: q̄ fuerat necesse. Quare infini dē termin⁹: id est. f. in cromati eū gem⁹ puerred⁹ est: vt p̄p̄in q̄or illi fiat maiorē imperfectā in miorē puertēdo. Hec enī sunt de necessitate aggregatarū vocū sinulq; pculari: vt in p̄p̄ucto de quo agim⁹. que tñ in successine prolatis: vt in cāru plano nulla rōne p̄tur ostendi m̄us: admittunt. Qd̄ autē de tertia diximus: idip̄m de reliq; imperfectis ad suas p̄fectas: necessario est affirmādus. s; inf̄ p̄ec illud etiā si aduerredū est: q̄ oēs huiusmodi puertioēs semp̄ sūt mediāte semitonio maior. Cū enī tertia maior atq; minor eodē differāt semitonio: necesse est quoriēscūq; alia illaz in alterā puertat: vt per eūsdē semitonij a maiori tertia subtractionē 7 minori additiōē id fiat qd̄ etiā de q̄buscūq; necessario dicendū est imperfectis. Sili autē modo q̄si de q̄ngz vocib⁹ diapēte nō artin gentib⁹ eandē psonatiā efficere voluerim⁹: de trib⁹ tonis diarefferō p̄ficere: eodē semitonio succurrēdum est. Illic enī p̄ eūsdē additionē: istic vō p̄ remotionē. At si it diapason psonatiā. d. e. f. g. a. b. c. d. Si q̄s autē huiusmodi voces intrēdēdo per tertias distribuāt: nulla illaz a suo statu mouet. g. b. tñ maiorē existēterēci nulla fuerit cā hoc modo per trāfēndi a gñe diatonico in cromaticus. Quē si rānitredō accipiat⁹ a dufq; vlti mā pari forma p̄ficiant. si vō quocūq; post tertiā. f. a. sequat⁹. g. b. nec vltē rī intrēdēdo pcedat⁹: tñ ne extreme voces illaz. id est. f. b. tritoni dissonātiā efficiāt. vltia. id ē. g. b. minor erit de necessitate siue ad p̄cedētē. f. a. siue ad diapēte. a. d. remittat⁹. De specierus cō

trapuncti multiplicatione. Ca. XI

**S**pecies autē p̄trapuncti q̄m in infinitū minorū rōne angēri p̄nti alia etiā recipiūt cōpōsitionē qd̄ bene p̄dicta intel ligi p̄t. Si enī octaua id est diapason nulli dubiū cōposita est: erit igit⁹ bisdiapason cōposita a cōposita: 7 alteri⁹ or d̄nis: id ē tertij p̄ncipiū. Vinc igit⁹ si hui⁹ eq̄sonantie tertiā addiderim⁹: it̄ decima septia a p̄mo sono: si q̄ntā decima nona. si sextā vigesima. si octauā vigesima scda: 7 ita in ampli⁹. s; q̄m illo est⁹ vltra humane vocis facultatē: hinc igit⁹ tur finē his imponēdo: nūc recte dicere poterim⁹. Tredecī sunt spēs p̄p̄ucti: scz vnison⁹, tertia, q̄nta, sexta, octaua, decima, duodecima, tridecima, q̄nta decima, decima septima, decima nona, vigesima, vigesima scda. Ibari autē qdā sunt simplices: qdā cōpositē: quedā vō decōpositē / simplices qdē sunt: vnison⁹, tertia, q̄nta, sexta, cōpositē autē: octaua, decima, duodecima, tridecima, de cōpositē vō q̄nta decia, decia septima, decia nona, vigesima, vigesima scda. qd̄ autē in p̄cedētib⁹ aurore boetio li. ij. bisdiapason oīs psonatiarū mariaz existere diffinitū extitit: illd̄ p̄ respectuz ad facilitatē p̄nūciādī dōnērat dēci fuit.

Comentarioz musicos de cātū mensurabili Liber septimus.

De cantū mensurabilis nomie. Ca. I

**C**ant⁹ mēsurabilis tertiā vltias faciēs musice cātādī d̄rias sonoz dispositiōe a p̄p̄ucto nihil differt. Quibus enim illi speciebus 7 earū ordine ac distributione conficitur. Unde etias quantum ad hoc contrapunctus dicat⁹:

Utrum enim quoniam contrapunctus prima sui  
positione moras pronuntiatiois figura-  
rum velut carum planum in determinatas habet  
autem certo et diffinito temporis spacio limi-  
tatas iure supradicto nomine appella-  
tus fuit. Est igitur cantus mensurabilis  
siue organicus. grauius et acutius sono-  
rus vel superacutiorum aut vtrovunque  
similiter mensurata pronuntiatio. De figuris  
cantus mensurabilis et eius subsistentia. Ca. II

**C**antus mensurabilis in figu-  
ris et numeris atque figurarum  
relationibus consistit. Figuram  
autem quinquaginta sunt dimen-  
siones. scilicet. Brevis. Longa. Brevis. Se-  
mibrevis. quia antiqui in hac specie can-  
tus recte minorem appellauerunt. et minima  
sola linea sursum ducta ab illa sumens dis-  
ferentia quod ab omnibus cogniti est. Nume-  
ri vero duo sunt precise: binarius videlicet at-  
que ternarius. Relationes vero siue proprietates  
tres sunt. modus. tempus. et platio. de quibus  
per ordinem dicemus. De numeri binarii  
atque ternarii necessaria assumpcione et huius  
modi cantus commensuratione. Caput III

**F**igurarum igitur cantus mensurabi-  
lis singulis numeris inter se et  
tertiis adaptantur. Numeris inquam  
binariis ternario distributis sunt  
enim primum species. primumque discrete quantitates  
passiones a quibus personarum proportio  
supersit originem. dupla enim a binario inci-  
pit. et ab illo quadrupla et sesquialtera per co-  
positionem. Tripla autem et sesquialtera a ter-  
nario. unde factum est ut omnes figure de quibus  
interdiximus: numeris ipsis applicate in easdem  
resolui valeant proportionem per maio-  
ris terminum in minoris questionem de qua  
breui sequenti in ultimo libro dicemus. Hinc igitur  
si binarius fuerint ad intra: tunc quicunque il-  
lorum duas sequentium in ordine naturali co-  
tinebit. Rursus prima. quatuor earum que sunt

in tertio ordine. et octo earum que in quarto  
ita sequenter: que etiam scilicet possint vno et  
eodem temporis spacio pronuntiantur. Pari autem  
ratione si sub ternario finem valore institui-  
ant. ita ut tres. sex. atque nouem. diuidan-  
tur. et pari forma eodem temporis spacio de-  
cantent si in tot partes inflectari valeant  
Ecce igitur quomodo huiusmodi cantus ef-  
ficatur mensurabilis et mensuratur.

De numero perfecti et imperfecti Ca. IIII

**N**umerus autem multitudo est ex  
unitatibus aggregata. vel nume-  
rus est quantitas accretiva unitatibus  
perfectus. ut dicitur. arithmeticke  
tice. Vis autem numerus in hac disciplina  
assumptus aut binarius aut ternarius est ob eas  
dictas. Idem autem binarius musicus imper-  
fectus. ternarius vero. antiquorum philosopho-  
rum recte de deo opinantium doctrinam sequen-  
tes. qui illum trinum et unum esse diffinierunt  
perfectum dicunt. Deo autem nihil est perfectius  
vnde Aristoteles li. i. de celorum mundo de per-  
fecto numero ternario ait. Per hunc nu-  
merum adhibemus in omni re ipsos magnifi-  
care deum. verum cuiusmodi arithmeticis lo-  
ge alia mens est. perfecti enim numerus. ut  
a boetio libro eiusdem facultatis superius  
memorato dicitur. is est. qui nec superuacua  
progressione porrigitur: nec cessat rursus di-  
minutione remitti. sed mediocritas super-  
flui ac diminutionis obtruncans finem suis equi-  
proportionibus nec trans se habundantia nec egreditur ino-  
pia ut scilicet. Numerus ei pres tota precescedit  
summa. sunt enim suarum que est diminutius  
binarius. per tertiam. et unitas que est sexta.  
unum autem duo tria. sex iteque reddunt. qua  
ternarius enim numerus et quantitas. scilicet par-  
tes minime vel nequaquam consistit. Idem enim primum  
illum numerum semel enim sumptum ad illi  
nullatenus perueniunt Vis autem mani-  
feste creditur. Superiores autem numeri se-  
narii pres et si vulgo aliquoties dicte sunt

## Liber

quoniam aliquotiens sumpte reddunt suum totū. verum enim apud hos verbus est sine capite. Nilquē enim vel in ipsa musica vel in Arithmetica Principis nostri Boetij repertum est. Sed aurelius Augustinus philosophorum sententie prior videtur Libro enim primo sue metricę musice ait. Ad hoc vt totus aliqd sit. principio medio et fine constat. Inde enim in ternario numero quandam perfectiones esse vides quia hoc modo totus est. Habet enim principium medium et finem. Sed quia binarius minor vno semper istotus id est medio carere videtur iure imperfectus erit. De supradicta ratiō figurarū duplici p̄sideratiōe. *Ca. V*

**N**is supradictarū figurarū speculatiōe quātū ad mēsurabiles musicā attinet duplex est p̄sideratio. Prima enī ē cuiuscūq; illarū ad aliā i ordine naturali sequēte ratio vel cōparatio. Secūda vō est oīm carum: nunc ad binariū numerum nūc etiā ad ternariū vt supradictū fuit applicatio. De relationum supradictarum figurarum numero. *Ca. VI*

**R**edite ergo figure sūm priorem p̄sideratiōe de qua diximus: quattuor necessario efficiūt relationes: q̄s q̄ nescit distinguere omnem fere huiusmodi cantus progressionem ignorat. Prima enī est per respectum maxime ad longā. Secūda autē: longē ad breuē. Tertia vō breuis ad semibreuē. Quarta q̄dē et vltima semibreuis ad minimā q̄ finē facit. De relationū figurarū denotatiōe. *Ca. VII*

**H**is autē relatiōes q̄dā p̄scoz musicorū modos q̄dā t̄p̄a. q̄dā vō platiōes: p̄ter oēm ratiōē appellariūt. Si enī figure non tantum caracteribus: verum etias

magnitudine aut paruitate et inde nominibus in se differūt. diuersa etiā earū relationes nomina: aut saltem cognomina consequuntur. Inde enim qui ratione predicti fuerē p̄me et secunde figure comparatiōe: secūdeq; et tertie modum nuncuparunt. sed in maiores et minorem differentie causa diuisum. Tertie autem et quarte: tempus. Quarte autem et quinte prolationem. tres tantum proprietates scdm hanc rationem efficiētes: recte ob causam p̄sequenter dicendam nominarunt. De proprietatib; autē mēsurabilib; earū nōmī causa

**R**es igitur sunt cū. *Ca. VIII*  
mēsurabil' p̄p̄erates. i. modus. tēp̄s. et platiō. Propriū enī est ei p̄ alterā illarū saltē de cūari sine q̄b; esse nō p̄t. Modus autē duplex est. maior videt' et minor. Modus maior est comparatio maioris figure quam eā obzē maximā appellant ad sequentem in ordine. id est longā. Modus minor est comparatio longē ad breuiorē. Longa enim minor est q̄ maior. Modus autem nomen. et si ad omnem manerem cantandi quod idē est cōmune fuerit. et inde ad oēs superius dictas relatiōes applicabile. discretionis tamen gratia duabus p̄imis cum fuerit generalius adaptatum est. et maioris ac minoris cognominē necessario distinctum. Tempus est comparatio breuis ad semibreuiem merito ita dicta. semibreuis enī i qua ipsa relatio terminatur: vnicū integrā h̄ns diuisionē atq; percussione q̄ in eglī elcuationē et depositionē p̄sistit. breuius est mēsurā. ille autem p̄cedentium figurarum scdm numerum semibreuium in se habentium: hoc idē existunt q̄ multo meli' p̄ticitat exercitatiōe q̄ disputatiōe a nouit' scd

## Septimus

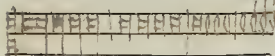
L

prehenduntur. Prolatio autē est compa-  
ratio semibreuis ad minimā que ab ipso  
actu pronunciationis dimittat differe-  
entie causa ab alijs proprietatib⁹ ita ap-  
pellata est. Minima autē cū fuerit pars  
semibreuis. integrā eā obrē nō habens  
percussione. nequaquā sola vel vnica de-  
scribenda est. in quo qdā ex nr̄is modu-

noz consuetudinē venit: vacua fuerit. De  
inde nigra sine plena efficiat: tūc decre-  
mētū pprii valoris pati: sic in pmo mo-  
do insinuat. Antiq̄ autē duplici via i his  
incedere mētū sūt. Osuenerūt enī nūc  
p vacuas figuras: nūc autē p rubeo co-  
lore depictas minore illarū ostēdere va-  
lore. verū enī pma harū duarū positio-

## Liber

dentibus assignata. perfecti autem per respectum numeri ternarii. si longa tres breues vocabitur modus minor perfectus. Ad odumque minor causa superaddita. perfectus vero per applicationem ad numerum ternarium. si brevis. tres semibreues dicitur tempus perfectum. Tempus inquam commemorata ratione perfectus autem causa i precedit proprietatibus dicta. si vero semibrevis. tres minimas si habeat. platio perfecta dicitur. Et quoniam perfecta imperfecta sicut numerus ternarius binarius in se continet. hinc vulgo nec impro prie quidem platio ipsa maior appellatur.

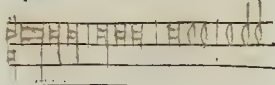


### Exemplum

De imperfectis proprietatibus Ca. XI



Si autem maxima duas tamen va leat longas: tunc modus maior efficitur imperfectus. Et si longa duas breues precise modus minor dicitur imperfectus. si vero brevis. duas tantum semibreues continet. tempus est imperfectum. si autem semibrevis duas duntaxat habeat minimas: tunc prolatio appellatur imperfecta per respectum ad numerum binarium. et per respectum ipsius speciei numeralis ad numerum ternarium prolatio minor putatur in vulgocantorum verbum est: recte atque bene dicitur. Sicut enim in modis maiore et minore per respectum ad figuras: ita et in prolatione per respectum ad interiorum numerum dicuntur.



### Exemplum

De proprietatibus perfectarum et imper-

fectarum accidentibus in generali Ca. XII



Proprietates perfecte quod ternario ascribunt numero duo patiuntur accidentia. scilicet imperfectio nem et alterationem. Proprietates vero imperfecte: unum tamen accides. id est perfectionem a binario numero in ternarius videlicet pertranscutes habere quod reperitur. Quomodo autem ista contingat: nunc consideremus quenter aperiendis videtur. scilicet quoniam figure binarie perfectio preter puncti additionem nullatenus fieri potest. et alteratio per punctum etiam intentionem sepe impeditur: id illo igitur primo omnium quantum expediat dicamus.

De puncto quod fitur et in cantu mensurabili quodripartita denotatio Ca. XIII



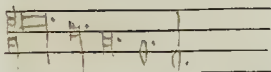
Uterque a quibusdam solet qua ratione punctus figuris cantus mensurabilis oppositus aliquid addat. Alium enim teste Euclide li. j. punctus est cuius pars non est. si partes nullas habet: non erit quantitas. si quantitas non fuerit nihil potest addere. Qua in re animaduvertendum: et si punctum finem illam considerationem quantitatis non extiterit est tamen huiusmodi sub ratione unitatis numeralis superpre. quia quicquid est: unum numero est. Unitas autem figure binarie finem valore existenti appositam. ternariam nulli dubium illam efficit. Spes enim numerorum quemadmodum viii. metaphisicos dicitur et experientia comprobatur per additionem vel subtractionem unitatis variantur. Punctus igitur vel punctum. quoniam unitatem addit super binarium additionis appellatur. Et quoniam huiusmodi figure adauget valore. augmentationis nuncupatur. Sed quoniam figuram binariam et naturam finem eiusdem numeri considerationem imperfectam: ternariam atque perfectam efficit. perfectionis vocatur. qui semper figure quod perficitur proportionem et quasi affinis esse debet. Si autem aliam atque per intellectum ab omni quoniam



titatis valore abstractū fuerit : tūc inter  
duas figuras pprictatū pfectarū sibi si-  
miles quasi mediū tenēs locū ponit . et  
ob eā in primo dicendā diuisionis ap-  
pellat. *De pprictatū imperfectarū*  
per pñcti applicationē vnicuiq; figure  
perfectione.

Caplm XIII

**D**Inc igit punctū maxime figu-  
re appositū binarie sūm valorē  
existētī longā valer. lōge. bre.  
uē. breui. semibreuē. semibre-  
ui. minimā. Tantū enī valet pñctū quā-  
tus figura sequēs in ordine naturali cui  
appositū vel dimidiū illū. Unde si mi-  
nimē apponat minimā plenā vel curua  
tam valet vt in sequenti exemplo.



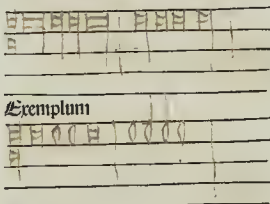
Exemplum

De alteratione.

Caplm XV

**A**lteratio q̄ pperatib; perfe-  
ctis accidit ē alicui; figure se-  
cundū propriū valorē in du-  
plū augmentatō. duz tñ ante  
minore aut sibi similit̄ nequaquā. vt qdā  
modulatoz nroz tēpoz tanq̄ nescij vl  
arrogātes faciunt. s; ante maiore in or-  
dine naturali posita fuerit. vt qñ ab illi;  
effectū atq; virtute potestātē tale susci-  
piendi augmentū pseq̄ videat. Et quo-  
niā maxima quēadmodū ex ipsi; nomi-  
ne apte colligit; maiore se h̄re non po-  
rest. 7 idē merito ab huiusmodi accide-  
re aliena fuerit. Longa igit ante mari-  
mam in modo maiori pfecto altera-  
ri potest. breuis āre longā. in modo mi-  
nori pfecto. semibreuis āre breuē in tē-  
pore pfecto. Minima etiam in maiori  
aut pfecta prolatiōe. ante semibreuē

Hoc autē est quonies quicūq; figure al-  
terabiles inter duas maiores natura i-  
mediatas: ita bine reperiunt vt nunq̄  
ternarie cōputari valeāt. 7 igit si inf du-  
as maximas modi maioris pfecti due  
tantū longe inueniant. pñia dī recta qz  
nullo accidēte affecta: s; ē tñ p suo va-  
lore posita. scdā vō cū p supiore regulā  
duas valeat: alia appellat. Alteritate  
enī affecta ē. 7 tñ si inf duas lōgas mo-  
di minoris pfecti: due tñ breues inue-  
re fuerint. Et si inf duas breues tempo-  
ris pfecti. due semibreues. Et si due tā-  
tum minime inf duas semibreues ma-  
ioris siue pfecte platiōis reperiant. Pa-  
ri autē rōne idē iudiciū erit de quinq;.  
octo. vñ decim. 7 d quocūq; maiori nu-  
mero in quo post ternarij cōputationē  
binarij superesse inueniat. *Ad* quanq̄  
ita fuerit nunq̄ tñ plures duab; vt i sub-  
iecto exemplo describi debēt. Tūc enī  
anim; proferentis dinumerando simul  
7 cantando nimis penderet facile p fi-  
gure altande obliuionē cā ess; erroris.



Exemplum

Exemplum

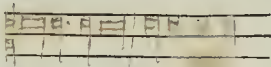
De alteratiōis ipedimēto. La. XVI



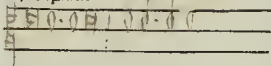
**I** autē inf duas figuras q̄  
nū vltima sperioz rōne al-  
terari valeat pñctū diuisiō-  
nis cōponat. tūc qliber illa

## Ziber

rum cum extremarū sibi p̄pinq̄orū q̄ ab  
ipsis imperfectis cōputari d̄s et altera  
tio nulla erit vt in sequēti exemplo.



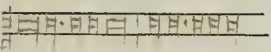
Exemplum



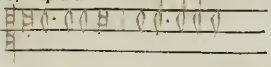
Exemplum

De altatide p̄p̄ctū nō impediēda.

**E**pp̄ra si inf̄du. La. XVII  
as figuras maiores, trēs mio  
res natura immediatē existen  
tes distribuant, quarū p̄ma p̄  
diuisionis punctū ab alijs separata er  
stat, tertia etiā que residuari sc̄da est vt  
in sequēti exemplo erit altera.



Exemplum



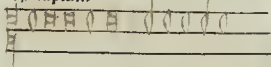
De alteratione p̄syncopā fm̄āti quos.

**V**ia quoq̄ ē La. XVIII  
alteratiōis via quā an̄iq̄ p̄  
syncopā fieri statuerunt di  
centes. Alteratio est duarū  
arq̄s similiū figurarū abin  
uicem per maiorē inf̄media separatarū  
reductio siue in numerū ternariū resti  
tutio. Igitur autē in quacūq̄ p̄fectarū p̄  
prietari, sicut que p̄dicta est quāq̄ alit̄  
In illa enī minores figure quarū sc̄da

alterabilis fuerit inter duas maiores  
natura immediatas ponit̄. In hac v̄o  
vna illarū p̄ponit̄ et alia inf̄ponitur.  
Rursus superiores altariōes quāq̄ per  
diuisionis punctū impediri manifestus  
est. Iste v̄o ab huiusmodi impediimen  
to immunes existit. Igitur si in modo  
maiori p̄fecto tres maxime reperiant̄  
quarū p̄mā et vltimā singule lōge p̄ce  
dant: tunc vltima dictarū longaz altera  
erit vt aiūt de necessitate. Primā enī il  
larū cū maxima sequēti q̄ ante sibi filēs  
posita est cōputari d̄i nō valeat ad secū  
dā longā reducendā esse: et cū illa diu  
merandā diffinierit. Idēs etiā de dua  
bus breuib⁹ cū longis modi minoris p̄  
fecti: et duab⁹ semibreuib⁹ cū breuib⁹ rē  
p̄ois p̄fecti: ac etiā de duab⁹ minimis  
cū semibreuib⁹ plationis p̄fecte superi  
ori forma distributis: vt in sequēti exē  
plo. Sed qm̄ horū sentētia ap̄d moder  
nos parui momenti visa est, ideo illi hui  
usmodi figurarū distributionē meras  
esse syncopā dijudicarūt hac rōne. Ifaci  
le est enim p̄ma sup̄dictarū longarū cū  
secunda maxima subsequēte: sc̄daz cū  
tertia absq̄s omni p̄dictione cōputari et  
ab eis dē longis p̄ma stāte maxima p̄fe  
cta a parte ante imperfecti, et ita i reliq̄s  
figuris.



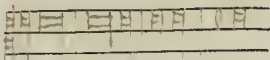
Exemplum



De proprietatū perfectarū sim  
perfectione. Capm̄ XIX



Erfecte aut propetates q̄ numero subiaceat ternario. qñq̄ impficiuntur. Impficiuntur inq̄ p̄ tertie partis s̄z valorē subtractionē ⁊ in de p̄ accidēs. Itaq̄ in numero binario ad intra p̄ma sui positione p̄stituta sunt p̄ respectū ad illū: natura impfecte existit. Ternarie igit̄ figure s̄m estimatio nē amissa vnitate: statim in nūcū trāseūt binariū. quas ideo impfectas appellamus. Itō rula igit̄ cuiuscūq̄ p̄prietatis p̄fecte p̄ remotionē tertie partis dū tñ ante sibi silem nō fuerit: impfici potest. Sillis enī silem immediate p̄cedentē: ita naturalit̄ vt oibus nūcūq̄z multis pla cuit p̄tinet: vt nulla rōne illā decernēto affici patiat̄. Ad prima igit̄ ternaria a longa p̄cedente vel subsequēte v̄l etiā ab ei⁹ pausa impficiť. Lōga a breui vel ei⁹ pausa. Breuis a semibreui v̄l ei⁹ pausa. etiā si ante duas pausas semibreuiū in quo plurimū dubitari inuēta fuerit a parte ante p̄f̄ in cōueniēs. Perinde ē enī: ac si ante duas semibreues sequētes imperfecer̄. Sillr aut̄ semibreuis a minima vel ei⁹ pausa impfici p̄t. S̄z huius modi impfectiones: qm̄ p̄ figuras natura immediatas efficiuntur q̄ntū ad totū id est sūp̄p̄ causa fieri ab oibus dicuntur. Tūc enī figura: nō p̄ partes partit̄. id est figuras remotas: s̄z p̄ vnā p̄ncipaliū ei⁹ partīū impficiť. Est igit̄ impfectio figure p̄fecte t̄tie partis amissio vel subtractio.



Exemplum



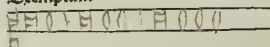
Exemplum

De impfectione figurarū sc̄m partes.

¶ Test etiā maria p̄ fi La. XX  
p̄ guras mediatas atq̄ i s̄tio loco natura cōstitutas. id est a b vna breui imperfici ⁊ hoc quantum ad vnā eius partes remotā. id est eiusdē marine tertiā. Quēadmodū enī lōga tertia pars ē marine p̄fecte: ita breuis vnius p̄fecte longe rursus vel a duab⁹ vel trib⁹: s̄m numerū lōgarū sub illa cōtentari. quantum ad binas v̄l ternas ei⁹ partes. Tūc enī marina non de p̄ se vel s̄m se: s̄z tñ s̄m lōge impfectionē que ipsi⁹ vt meminim⁹ pars tertia est: imperficitur: ⁊ ita longa per semibreues.



Exemplum



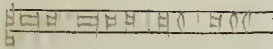
De imperfectarū figurarū simulq̄ perfectarū existētiū ip̄fectione. La. XXI



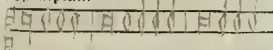
¶ Imperfecte aut̄ figure simulq̄ diuersis respectib⁹ perfecte s̄m vltimā p̄t̄lationē imperfici p̄nt. Quāobrē si maxima binaria vel duaz longarū fuerit. illarū aut̄ vnaq̄q̄ ternaria triū. s̄z enī: ipsa igit̄ maxima vel ab vna breui v̄l a duabus s̄m numerū longarū perfectarū quarū t̄rne partes existūt imperfici potest. Et si lōga: impfecta natura fuerit

## Libri

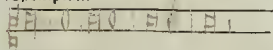
duas tñ in se ptinens breues; ille aut p  
fecte extiterint pari forma ab vna semi-  
breui vel a duab? imperfici potest. *Le-  
terni*. si longa etiā binaria fuerit, breues  
autē atq; semibreues ternarie; tñ etiā  
a duab? semibreuib? vel semibreui? trib?  
minimis fm nñerū breuiū pfectaz rursus  
a trib? minimis dūtat. vel ab vna? dua-  
bus ci? pausis pro tertia parte vni? sup?  
dictarū breuiū intra lōgā intellectarū.  
vel ab vnica tñi pro eadē vni? semibre-  
uis parte. ac pari forma ipse breues per  
se existentes.



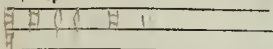
*Exemplum*



*Exemplum*



*Exemplum*



*Exemplum*

*De falsa figurarū perfectarum im-  
perfectione.* *Caplm XXII*

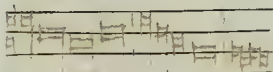
**P**erfectio figurarū 7 imperfe-  
ctio qñq; a natura est quādo  
q; vō ab accidente vt ostendi-  
mus. A natura qdē qñ prima  
sui positōe sub numero ternario vel bi-  
nario? quasi de per se pñderant. *Distē-*  
sum est cñ numerū ternariū teste Aure-  
lio augustinō perfectū esse. 7 inde bina-

riū imperfectū. Idq; oēs musici pñenti-  
unt. Ab accidēte aut figure perfecte di-  
citur q; cū natura imperfecte siue bina-  
rie existerent : p additionē ternie partis  
que per indiuisibilibs pñcti appositionē  
sua omniū efficiat a binario in ternariū  
pertransēit. In imperfecte vō q; pñ? per-  
fecte per eiusdē qñtītatis subtractionē  
eo modo quo ostēdū est vt naturali po-  
sitioni correspōdēt. decrementū patiū  
tur. s; qñ vtroq; modo perfectarū 7 i-  
perfectarū discretio in ternie partis dis-  
ferentia pñstet qñ ab accidēte puenit  
cū q; est a natura necessario seqñr. om-  
nis igit pluriū partiū imperfectio. falsa  
omnino est. Hic ergo q; maximā fm to-  
tū 7 fm partes perfectā triū. s. lōgarus  
atq; nouē breuiū existēt. pmo ab vna  
longa qñtū ad ipsū totū. scdo a duabus  
breuib? pro duab? restātib? longis imp-  
ficiūt. grauit per ignorantiaz peccāt. A  
nouē cñ breuib? qñq; auferāt q; ma-  
nifeste vltra dimidiū ipsas imperficiūt  
maximā qd est ptra naturā. Siliter. au-  
tem q; circa longarū imperfectionē: p-  
mo ab vna breui deide a duab? semibre-  
uib? aut alio quouis modo tertiā par-  
tem superuadētes ita distribuūt. nō sūt  
audiendi. Ridiculū est cñ etiā apud in-  
doctos. Quare illa regula qua ab ill? dē  
omnis figura ternaria qñtū ad totū et  
qñtū ad partes pñ imperfici. ita copula-  
tue sumpta falsa est: distīcte autē. id est  
vel fm totū vel fm partes vera.

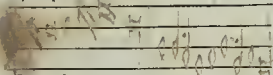
*De sincopa proprie sup̄ta. Ca. XXIII*

**S**incopa in proposito est vltie  
pluriū atq; similib? figurarū  
immediate descriptaz per mi-  
norē oēs antecedentē fm totū  
imperfectio: q; etiā reductio alio nomie  
appellatur. Ipsa em antecedēs figura  
ad vltimā reductū cū illa cōputāda. Si

enim in modo maiori pfecto: lōga vna  
duas vel tres vel ples maximas imme  
diare descriptas pcefferit: tūc eadē lon  
ga cū vltia tanq̃ ab illa abstracta cōpu  
tatur maxima. Idē autē iudiciū est in  
modo minori pfecto de breui ad lōgas  
7 in tpe pfecto d semibreui ad breues 7  
in platiōe de mima ad semibreues vt h



Exemplum



Exemplum

De lincopa largo modo sumpta.

**A**utē lincopa **La. XXIII**  
perductioisq̃ noīa: quāq̃  
nulli aut parui momēti. quia  
nulli speculatiōis crēstentē in  
modo 7 tpe tā perfectis q̃ imperfectis  
antiqui instituerūt dicētes: si in modo  
maiori pfecto cōtingat duas longas  
immediate reperire: tūc necessario 7 ter  
tia etiā inpositis q̃buscūq̃ minorib⁹  
figuris repēda est ad illas reducēda  
7 cū eis cōputāda. Et ita in modo mi  
nori de breuib⁹ in tpe pfecto de breui  
bus sentiendū: frustra tñ voluerunt. qd  
enim si tertia defuerit: qñ ita distribute  
seu descripte: scdā nequaq̃ valer altera  
ri. Aut qd si vna tñ affuerit d per se cō  
putanda qñ cōmensuratio integrā ma  
ner. Ridiculū est qd dixerūt Siliter au  
tem in pperatib⁹ imperfectis qñ p dua  
rū similitū figurarū separationē q̃busdā  
maiorib⁹ aut minorib⁹ inpositis illam  
statuerūt. verū enī si in platiōe binaria  
fiat p minimā qdā breues aut semibre

ues ātcedentē erit admodū necessaria  
Nisi enī reliq̃ vltimo sc̃q̃ res ac socia illi  
us minima cāp̃ in cōmensurabilē efficeret

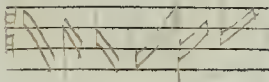
De colore figurarū. **Capitulum XXV**

**C**olor in cātu mensurabili est  
puerisio pperatū perfectarū  
7 imperfectas vel cō per figu  
rarū colorationē effecta. vñd  
vulgo a multis dī. Quotiescūq̃ mu  
tat color mutat 7 pperas. Adutatur  
inq̃ nō q̃ alia. s; q; alteri q̃litaris fiat  
Nō enī mutat mod⁹ in tēp̃ aut platiō  
nē s; tñ fm valōrē figurarū pmutatur  
Sata enī q̃cūq̃ perfecta pperate p  
figuras vacuas: tūc si in illas qdā ple  
ne inuēte fuerint. statū binarie efficiunt  
Itaq̃ si maxima vacua triū crēstāt lō  
gaz: plena igit in eodē mēlo inuēta dū  
arū tñ erit. 7 ita in ceteris figuris. s; in  
his aiaduertendū q; si def mel⁹ sub mo  
dominiori imperfecto 7 tpe pfecto: tūc  
breues colorari pñt. lōge aut neq̃q̃. in  
quo sepe sepiusq̃ modulat oēs pecca  
re inuēti sunt. Si enim breuis ternaria  
tertiā per colōrē amiserit partē duaz vi  
delicet semibreuiū effecta. psequens est  
vt longa plena duarū breuiū crēstēs: ar  
guat vacuā: ternariā i breuib⁹ atq̃ mo  
di minoris perfecti esse. Itā si def instā  
tia q; in pma positione duaz erit breui  
um perfectaz nūc aut impfectaz. nulli  
us est momēti. Inmuscimo di enim im  
perfectio ad tps dū rapat pperatē  
respicit Si aut figure vacue binarie fue  
rint in valōrē: tūc ecōtrario plene erunt  
ternarie. in q̃b⁹ nō obstat colōrē superi  
us cōmemorata pperatū perfectarū  
accidētia. i. alfatior imperfectio cūen  
re poterūt. De alpha. **La. XXVI**  
**A**nc aut tractato de simplici  
bus figuris q̃ vñcū tñ sonus  
atq̃ vñcū hñt p̃siderationes



## Ziber

de ligaturis dicitur. pmo oim de alpha cū fuerit natura: figura in vtroq; capite sonas ⁊ inde ligatura seu quali ligatura naturalis: cui⁹ gra cetere a mulicis excogitate fuere fm q; huic carui adap tati poreſt agendū eſt. Ibeci⁹ vñ eſt ſi ne tractu vñ cū tractu. ſi aut ſine tractu prior eſt natura cuz poſſit illi adeſſe vel abeſſe: ⁊ tūc mulicōz dūtaxat iſtituti one in ſuperiori capite lōga fm valores efficiunt in inferiori aut breuis. q; ſi cuz tractu vel ent deſcendēs vel aſcendens Si aut deſcendens prior eſt poſitione vt in cantu plano a quo aſſūpta eſt: ⁊ i vtro q; eoz breuis eſt. ſi vñ aſcendēs in vtro q; ſemibreuis cauſa pſequēter dicenda Quidā aut illā a primo cornu aſcendē rem. vt in ſecūdo exēplo iſtituerūt qd tū merito ab vñ reſceſſit Quēadmodū enī propriū eſt alphe littere vt ab eadez ad ſequētes renitredō qſi deſinat ſon ita ⁊ alphe uolue vt a primo capite ad ſcōm pari forma deponatur.



### Exemplum de alpha

De plica vel figurarū tractu. Capl⁹

**Q**uoniam plica vel eſt XXVII aſcendēs vel deſcendens vel in differēs vel copulatiua tantū Aſcendēs aut vel eſt directe a medio trianguli vel eſt dextera a corpo re qdrato vel ſiniſtra. Si autē pmo mo do natura figurā alleniat. ac fm valo rem illi⁹ iſtīcat dimidio qntitatē Que enī ſuſū natura mouent leuia dicim⁹ Ibinc enī ex ſemibreui caudata: mīmas faciunt. ſi aut dextera fuerit: tūc tā aſcē

dens q; deſcendēs: mulicōz iſtitutiōe cuiuſcunq; figure breuis. Longā facit fm valore tñ. Ex minori enī figura nunq; maior ſed potēſz quēadmodū li. v. oſtendūm efficit. ſz ab huiuſmodi longa ad maximā nūq; puenim⁹. ſi enī per vñ tantū plice additionē: facta eſt ſup̄dicta breuis in longā puerſio qntuz ad eſtimationē. ad puerſionē igit lōge in maximā fm valore: danda erat alia quedā differētia accidētalis p quā effi cereſt. ſz cū nulla exiſtat: maxima igit niſi tantū p ſuas dimenſiones dari nō valz vñ nec dextera a daugeri plica nec ſini ſtra minui p̄t. quaz ea ppter nulla in li gatura recipit. qd eſt memorie mandū. ſi vñ ſiniſtra que iam ligatiſz cōpo ſitis figuris apponiſt. econtrario duob⁹ modis opat. ſi enī deſcendēs fuerit etiā mulicōz iſtitutione tā ex altiori qdra to per ligaturā pri⁹ longā facto q; ex al pha in pma er⁹ poſitiōe exiſteri. breues facit. ſi autē aſcendēs: illas in ſemibre ues puerit. In differēs quidē eſt quan do duarū figurarū p̄ciſe atq; qdr angu larii omni alio tractu carentiū: alteri⁹ dextera ⁊ alteri⁹ ſiniſtra ē. de cui⁹ effectū vltimo loco vñcū dabin⁹ exēplū. Lo pulatiua tñ dī figurarū qntū ad ſe at tinet neq; adaugēt neq; minuit valorē de cui⁹ poſitione plura neceſſario in li gaturas habētur exempla.

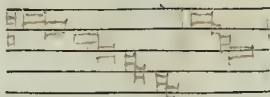
### De ligaturis in geſiali. La. XXVIII

**L**igatura in ppoſito eſt duaz vel pluriū notularū aſcendē do vel deſcendēdo ſimul ſete nentiū collectio. ſit autē liga tura: tū ex qdratiſ figuris tñ: tū ex q dratiſ alpha. Ligatura vñ ex qdratiſ tñ. id eſt ex breuib⁹ abſq; tractu aſcē dentib⁹ p̄t. ſz: dicit cūm proſperate fieri Eadē enī eſt que in cantu plano: a quo

tanq̃ de primo possessore assumpta est  
Si aut tractū vel plica sup̃ p̃mā ascēde  
tes in sinistra habuerit: d̃r cū opposita  
ppietate facta. Quāuis enī q̃ntū ad se  
ipsas cū ppietate cāt̃ plani posita fue  
rit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p̃ op  
positū. Que si ex descēdētib⁹ absq̃ pli  
ca vel cū plica ascēdētī fiat. etiā. si au  
tē ex q̃dratis ⁊ alpa seq̃nti instituat. ⁊  
quot quot a cātū plano cōno alicne fue  
rint sine ppietate dicunt. s̃ qm̃ in q̃nto  
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu  
ras minores p̃cedere ostensū est. Itē  
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori  
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in  
speciali p̃mo q̃dragulariū descēdētī

**N**dis ligatura La. XXIX  
q̃dragulariū sine tractū descē  
dētī aut est duarū t̃m̃ aut plu  
riū figurarū. si aut duarū p̃se  
tūc vtrags illarū vel erit maxima ṽl lon  
ga. q̃ s̃m̃ corporū magnitudinē ⁊ parui  
tate distinguūt. si ṽo pluriū fuerit atq̃  
maiorū corporū. ⁊ si in vsū nō venerit.  
oēs erūt maxime d̃ necessitate q̃q̃ nul  
lum habuerint tractū. Non enī virtute  
ligature p̃prie. s̃ t̃m̃ ex earū s̃figuratio  
ne sunt id q̃d sunt vel notam⁹. Idē aut  
de his q̃ in sc̃do loco sunt. id est de lōgis  
si p̃ p̃p̃iā dimēsiōnē d̃ arē q̃ s̃m̃q̃ p̃ no  
mē importat corporē lōgiores sūt q̃ la  
tiores q̃d p̃ grādū modulatoz in curia i  
diffusurū veniūt. etiā si nullū ha  
buerint tractū sola enī hui⁹ d̃ne cā  
his figuris plicē vel tractū additi sunt ne eo  
dem modo in hac facultate quo in geo  
metrica s̃fuctū est ṽnde deduxerūt ori  
ginē describerent. Inde enī ⁊ ap̃d mu  
sicorū vetustissimos oēs breues duabus  
plicis ascēdētib⁹ ⁊ si breuiorib⁹ q̃ singu  
le in antedictis figuris quēadmodū q̃n  
roctū instituere volum⁹ depingebant. si

autē minorū quadragulariū corporū. id  
est ipsarū breuiū virtute ligature d̃ita  
rat ex musicorū institutiōe infundis in  
suo robore remanētib⁹: extreme longe  
erunt s̃m̃ valorem tantum.



Exemplum



Exemplum

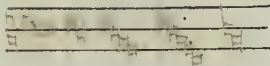
De ligaturis q̃dragulariū cū tractū  
sinistro descēdētī vel ascēdētī descen  
tium.

Capitulum XXX

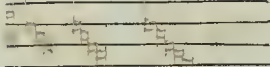


**N**dis ligatura q̃dragula  
riū etiā descēdētī quaz  
prima tractū in sinistra ha  
buerit q̃d nullo modo ma  
xime figuret̃ōne iaz dicta  
accidere p̃t ⁊ inde neq̃q̃ alias s̃ p̃cedē  
re: duplex est. Aut enim huiusmodi tra  
ctus erit descēdēs vel ascēdēs. si autē  
descēdēs: aut erit duarū figurarū t̃m̃  
ipsa ligatura aut pluriū. si duarū p̃se.  
prima erit brevis. sc̃da maxima vel lon  
ga s̃m̃ superi⁹ dicta corporū d̃fias. si ṽo  
pluriū. oēs ṽltima excepta breues erūt  
illa aut vel maxima vel lōga superiori d̃i  
stinctiōe. si autē tractū ascēdēs fuerit.  
aut erit duarū aut triū vel pluriū. si au  
tem duarū t̃m̃. vtrags semibrevis est. si  
ṽo triū etiā due priores i semibreves cō  
uertūt. tertia quoq̃ longa fiet. q̃ si plu  
riū. oēs post sc̃dam aduq̃q̃ ṽltima que  
longa semper manet breues erunt.

## Liber



*Exemplum*



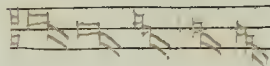
*Exemplum*

De ligaturis q̄drangulariū ⁊ alphe  
descendētiū. *Capitulum XXXI*

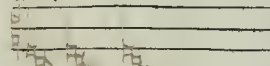


Om̄is ligatura q̄drangulari  
ū ⁊ alphe descendētiū duplex  
est. aut enī q̄drangulariū p̄ma  
sine tractu aut cū tractu erit.

Si aut̄ absq̄ tractu vel maxima vel lō  
ga p̄m̄ superiō dictā discretionē efficitur  
⁊ cetere siml̄ cū alphe breues erūt. si vō  
tractū habuerit: hoc dupliciē. aut enī  
a sinistro ascendente ⁊ descendentes. si  
autē descendēs fuerit oēs erunt breues  
Si vō ascendēs: tunc p̄ma atq̄ scda se  
m̄ breues. reliq̄ autē breues erunt.



*Exemplum*



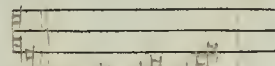
*Exemplum*

De ligaturis q̄drangulariū ascēdentiū

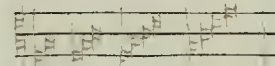


Om̄is liga *Ca. XXXII*  
tura q̄drangulariū ascēde  
tiū: aut erit directe ascēde  
tiū aut indirecte. Si autē  
directe: aut erit duarū ran

tiū figurā aut pluriū. Si autē dua  
rum tñ. p̄ma erit breuis scda longa vt  
q̄busdā ex n̄is q̄p̄ p̄ter oēm rōnem vi  
detur. cum enī dextera plica alligatē fu  
erint ambe igit̄ de necessitate lōge erūt  
Per respectū enī ad primā ascendēs est.  
ad scdam vō descendēs. q̄ vtroq̄ mo  
do p̄ regulā plicaz breuiū valore adan  
get p̄ mediū. si autē pluriū fuerit p̄ inf  
ualla tñ separatarū idē erit iudiciū si  
ratione vtendū fuerit. Itā si cōtigat de  
scribant̄. breues sient oēs vel remane  
būt. Et si indirecte absq̄ exteriori tra  
ctu etiā oēs erūt breues. si autē cū sini  
stro tractu a p̄ma ascendēti: tñc illa at  
q̄ sequēs i ordine. id est secunda: semi  
breues. relique vō breues erunt.



*Exemplum*



*Exemplum*

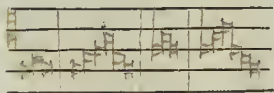
De ligaturis ascendētiū ⁊ descendēti  
ūz q̄drangulariū figuraz. *Ca. XXXIII*

Om̄is ligatura q̄drangulariū  
o figurā ascendētiū ⁊ descen  
dētiū in duplici est dīa. si enī  
absq̄ tractu fuerint. vltia lon  
ga. p̄cedentes vō breues erunt. si autē  
p̄ma illaz tractum habuerit in sinistra  
ascendēte ⁊ si tres tñ fuerint. p̄ma at  
q̄ scda semibreues erūt. vltima vō etiā  
longa fiet. si vō pluriū erit figuraz  
iterum prima atq̄ secunda semibreues

# Septimus.

LV

7 vltima semper longa : relique autem breues erunt.



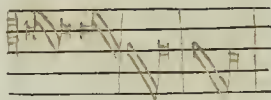
## Exemplum.

De ligaturis ascendenti7 descendenti7  
bus quadrangulariū figurarū 7 alphē.

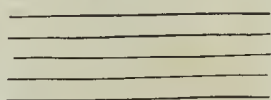
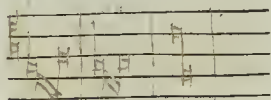
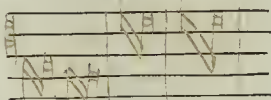


Figurariū *Ca. XXXIII*  
aut quadrangulariū figurarū 7 al  
phē ascendentiū 7 descendentiū  
multiplex est differētia. si emz  
primē 7 vltimē quadrangulares 7 absqz tra  
ctu fuerint. in media vō alpha. seu etiā  
si nulla illā seqz oēs erūt breues. si autē  
alpha absqz tractu quadrangulare figu  
rā directe ascendere pcesserit. in primō  
capite longa: 7 in scdo breuis qd est p  
pitiū illi 7 quadrangulare etiā lōga erit. s  
si quadrangulare indirecē posita fuerit  
breuis semp erit. si vō tractū habuerit a  
sinistra descendēte quadrangulare aut di  
recte supscripta fuerit alpha i vtroqz ca  
pire breuis: quadrangulare vō lōga erit. si  
aut indirecē: oēs erūt breues. q si ascē  
dentē 7 quadrangulares modo superi7 di  
cto discrete inueniant. illa i vtroqz co  
nu semibreuis est. iste vō in longas aut  
breues puerit. Et si quadrangulare fili  
modo cū tractu alphā antecesserit: tūc  
ipsa qdē i primo capite simul cū preei  
re quadrangulare semibreuis 7 scdo breuis  
erit. reliq vō aut lōga aut breuis sū su  
peri7 dictā dīam Si aut ligatura descē  
dēs duoz quadrangulārū p insualla 7 ab  
omni alio tractu leparoz inuenta fuerit  
vtraqz figura cōmuni sūia. verū enī pre

ter oēm rōnez lōga dī. Cū huiusmodi  
plica indifferēs fuerit. qā superioris de  
ptra: inferioris autem sinistra. in ipos  
sibile est qd aiunt quantus ad secundū.



## Exempla



## De pausa in generali. *Ca. XXXV*



Pausa: in omni vocum differē  
tia admodum necessaria fuit  
Nemo enim preter illam con  
tinue legere aut cātare p̄t. hic  
b

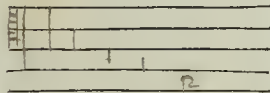
## Ziber

eniz grāmaticū rēthores certis pausis ac distinctiōibz. i. comate. colō. vel colō. ⁊ perhiodo vtunt. Abqz his enim ⁊ pferentū spīs deficeret ⁊ vboz sine cōfunderetur. Sili autē modo in nre musice practica. s. alie in cātu plano ⁊ alie in cātu mēsurabili. In cātu enī plano nulla spīs quātitate quēadmodū de figuris in illo psideratis dictū est definitas in hoc vō ē. Sicut enī figure ita ⁊ eaz pause necessario mēsurātur q etia nō tā tum superi⁹ dicta necessitate. verū etia sepe ⁊ mltū elegātē causa ponitur. val de enī remissior est mēl⁹ vel ad tres vel ad quattuor aut unilro plures cātus cōfect⁹ qn nūc oēs nūc vō qdā eodē cantus pferentiū tantūmodo psallūt. ⁊ ceteri qbusdā pausis debite collocatis ad tēp⁹ vel ad horā ab officio cantādi suspēsi pmanēt ad qd postea reuertitur.

De pausa in cantu mēsurabili. **Ca.**

**P**ausa in cātu mē **XXXVI**  
surabili duplicif dī. s. interior ⁊ exterior que prior est. Adueniēte illa statim ex musicorū institutione ab ipso actu cātandi cessamus. Est autē huiusmodi pausa q a quibsdā figura pziuatiua eā obrē dī. qdā trāsficralis linea. maiores atqz gnales vel eaz infualla inflectās lineas. p tot rēporib⁹ musicē sūptis. vel eaz partib⁹ de qbus dictū est mēsurata quot fuerit in tegris vel nō integris spacijs figurata. Spaciū autē in pntiariū est distātia a q cūqz maior lineaz in primiorē sibi ex eaz descriptiōē necessario pducta Pausa autē qnqz modis istitura est. Prima enī ⁊ oim maxima tria cōtinet spacia q triū tēporū dī vni⁹. s. lōge pfecte. Scda autē duoz est. q vni⁹ longe impfecte existit. Tertia est vni⁹ integri spaciū q vni⁹ spīs siue vni⁹ breuis. tā pfecte q impfe

cte nuncupat. Quarta est dimidiū spaciū ab altera maior lineaz descēdens. q vni⁹ est semibreuis. Quinta autē ⁊ vltima dimidiū est etia spaciū. s. tñ alcēdēs que vni⁹ simplicis minime appellat. si vō i summitate curuata fuerit. tñ minime colorate siue plene dī. Quib⁹ de rebus apte colligit. nullā maxime pfecte aut impfecte esse pausam. Quāobrē si pfecta fuerit. per paulā triū tēporū tripli catā illā significam⁹. si autē cō per paulā duarū breuiū binario multiplicata. ⁊ qn quacūqz istarū cū adueniēte restati vt p dictū est ab ipso actu cantādi pauamur. hīc igit pausa interior est certū definitatūqz silentiū fm exterioris estimationem.



De signis proprietatum atqz super  
scriptionibus. Capitulu **XXXVII**

**S**igna autē proprietatū plurā sunt atqz necessaria. Eoz autē quedā sunt exteriora. q dam vō interiora ⁊ vtraz i multiplici differētia fm ipsarū propzie tñ discretionē. ⁊ qualitates. s. apd antiquos altero istoz modoz. Quidam enī per figuras numeri binarij atqz ternarij quas Algoriste cifras nomināt in capite cuiuscūqz meli opposite descripias iam dictas proprietates demonsttrandas esse voluerunt. Verum enim quia hoc modo figure ipse numerales relatiue stare videbantur qdā etia sig

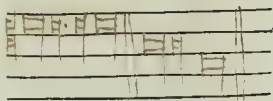


nātes pportiones de q̄b⁹ sequēti ⁊ vlti-  
mo volumine dicem⁹: q̄ntū ad actū cā-  
tādī attinet. vnde i dubiū veniebat quē  
istoz effectū dēmonstrarēt: inde moder-  
ni alii⁹ prēplātes illas q̄ntū ad officiū  
de quo dictū est p̄prietatū. s. dēmonstra-  
daz oīno p̄termittēdas esse magis qui-  
dē ac magis. qm̄ alit recti⁹ signari pote-

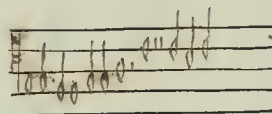
scibile. Igit si in p̄ncipio cuiuscūq; me-  
li cant⁹ mensurabilis circul⁹ ma habēs  
puncta in medio: posit⁹ fuerit: signū est  
modi maioris perfecti. Si aut vnicū tā-  
tum habuerit p̄ctū. signū est modi mi-  
noris perfecti vel t̄p̄is arcs planōis p-  
fecte simul etiā si nulla infuerit lōga fi-  
gura. Duo aut p̄cta inponere idō nō

## Ziber

cū pūeto diuisionis affuerit. aut int ma  
ximas vacuas qdā plene reperiat. signa  
sūt modi maioris pfecti. si aut lōge pa  
ri forma p vacuas et plenas distribuant  
vel ab vnica breui aut ei' pausa impfici  
ant. signa sūt modi minoris pfecti. si do  
breuel: eadē lege describant. et vl' a semi  
breui vl' ei' pausa impfecte fuerint. aut  
etiā si due pause semibreuiū immediate  
posite atq; ab eadē linea descendentes  
breuē seqnt. signa sūt tpris pfecti. Sili  
aut modo si de semibreuib' int se idē fi  
at. et a minima seu ei' pausa impficiant  
vel si due pause miniaz immediate delcri  
pre atq; ab eadem linea pcedētes semi  
breuē secute fuerint. signa sūt platiōis  
perfecte et in qbuscunq; alterationes fi  
ant. signū est pproprietatū perfectaruz.



### Exempla



Comētariorū musices lib octau' atq;  
vltim' in quo d' pportioib' cāradī agit.

De recta proportionum cantandi  
consideratione. Capitulum I

**P**roportionib' cāradī hoc i vltio volumi  
dicturū aiaduertēdū in pzi  
misq; lōge alia plderati  
one in pntiaz q' in pcedētib' dictū fuit  
et si nō alia lege accipiūt. Illie enī carū  
termini distincti siue scō: siue positi ad se  
inuicē: istic dō spma atq; ppa pēplati  
one nullaten' sic cōparant. Itur' ibi q'  
cūq; duo ad qdlibz vniū in dupla se pnt  
pporitiōe. hant neq; q' ita plderat. quā  
uis enī due maxie ad vnā lōgā. breuē se  
mibreuē vl' minimā aut eō minorē. s. p  
cedēdor maiores s' b' seqndo: cā quā pdi  
xim' simplicit' efficiat pporitiōē: nō tñ  
fm pntem speculationē. In hac enim:

si recte comparatio fiat: dispositis pri-  
mo oium sub binario aut thario nũero  
figuris pnt pcederi libro factũ exstitit se-  
cũdo loco vnũquũq; illaz ad eiũ q̃libet  
partes. s. p̃pinqs. remotas. remotiores  
ṽl remotissimas. si tot h̃re valcat. sub al-  
tero dictoz nũmeroz cõparam. Cõpa-  
ram inq̃ nõ th ad eiũ: s̃ tanq̃ itra illas  
existẽtes ṽl subiectas. qm̃ i eas resol-  
uũtur. Unde eni maria valore binaria:  
duaz. s. lõgaz ad vnã illaz. ⁊ lõga dua-  
rũ bẽuũ ad alterã carũdẽ. ⁊ reliq̃ eiũs  
dẽ valoris figure ad immediatas cõpara-  
te eadẽ duplicatĩone iungũt qd̃ oium  
modulatoz s̃ma atq; p̃etica cõprobat  
coz q̃ circa huiusmodi speculationẽ re-  
cte p̃cplati sũt. Quãobzẽ q̃ oẽm ppor-  
tionũ habitudinẽ duplicatĩ fieri dicũt. i.  
vel p respectũ ad nũmũ figuraz pcedẽ  
rũ ṽl eaz q̃ in tenore vt duodecim semi-  
bices ad sex. in hac de q̃ agim̃ ppor-  
tione cõparate: iã ab hac ṽtate declinat  
se innẽri sũt Quãq; eni p̃dicti nũmeri  
figuraz ad seinuicẽ relati duplã efficiãt  
pporcionẽ. nũq̃ th sub illiũ virtute de-  
cãtabũt: nisi priũ q̃ in maiorĩ sũt nũme-  
ro dimidio s̃z valore singillarĩz inflecte  
fuerint. q̃ de re. ois figurarũ cõparatio  
ad eiũ. interiorẽ d̃ nẽcitate q̃ntũ ad hãc  
disputationẽ attinet supponit cõparati-  
onẽ Unde eni medicũ in cranĩatiõe du-  
oũ pulsũ in q̃b̃ teste galieno. libro de  
illoz pueniẽtia natura musices repĩ in  
q̃ se habuerint pporciõe: vt de statu ali-  
cuiusmodi augmẽto ṽl declinatione re-  
cte iudicare possit. p̃mo oim̃: q̃ntũ alĩ  
illoz p subtractionẽ vnĩtatis seu vnĩta-  
tũ i motu adauet ṽl iminutũ fuerit. vñ  
tal pporzio sumit originẽ solert scrutat  
vt eni sit pulsũ nẽcẽ est motũ antecedere  
p̃mo musices d̃z. quoz ille in ipetu. iste  
ṽo in numero p̃siderat. Quib̃ de reb̃

iterũ relinq̃t. oẽs pporcionẽ recte distri-  
butã nõ modo pvaloris figuraz subtra-  
ctionẽ de q̃ intẽdiũ. sed etiã p additio-  
nẽ: cãtabile fieri. Unde eni de q̃cũq; fi-  
gura valore binaria aut ternaria: ab an-  
tiq; atq; sapiẽtib̃ modularoib̃ dictũ  
est. Crescit in duplo. Crescit in triplo.  
q̃prop̃ si figure ipse de q̃b̃ agim̃: alia  
pporcionũ sup̃dictaz: augmẽti s̃m va-  
lorẽ susceptibiles existũt. ita ⁊ decremẽ-  
ti passibiles erũt. Qd̃ eni de alio isto:ũ  
dictũ. de alio etiã p oppositũ necessario  
pcedit. Cõtrarioz eni cadẽ est discipli-  
na. Itaq; ad h̃ pporciõis instituciõe  
de q̃ agim̃. etiã si alĩ finioz ad eiũ min-  
q̃ pcedat quẽadmodũ isti p̃tendũt. ni-  
hil refert. Sufficit eni vt p figuras s̃m  
valorẽ binarias pstituas. q̃ ad vnĩtates  
eiusdẽ pporcionis ṽtate p̃uertant ṽl re-  
soluant. Hinc eni vt q̃nta fuerit ostẽda-  
tur. ita ab oib̃ de nẽcitate p̃signat. ⁊. et  
vt q̃libet existat. alio isto:ũ signoz q̃ eiũ  
effectũ de quo dictũ ẽ insinuãtib̃ demõ-  
strat. Cũ igit̃. h̃ sit verũ modũ pcedẽdi i  
dupla pporciõe. ⁊ illa p̃ma ois atq; hu-  
ius speculationis tanq̃ p̃ema qd̃ dã fue-  
rit nẽcessẽ est q̃ ceterẽ pari forma insti-  
tuant ad hoc vt cãtabiles fiant. qd̃. de  
q̃ntupla mĩnẽ affirmari p̃t. Nulla eni  
figura in q̃ncq; diuidit̃ p̃cep̃t ad hoc  
attinet oportebat. vt q̃ttuor relictĩ. q̃n-  
ta decantanda remaneat. ⁊ ita in septu-  
pla atq; plurib̃ alijs. q̃ si nulla i his at-  
q; alijs q̃buscũq; fieri possit maiorũ ter-  
minoz i minorẽ reductio: nullo modo  
sũt dabilẽs. Si ṽo respectue de q̃b̃ iſti  
p̃cise intẽdiũt: icãtabiles sũt. qz incoẽne-  
surabiles. Cũ eni similitũ figurarũ sitis  
sit pronũciatio: impossibile est vt vnũ cã-  
tãtũ eodẽ tẽpore spacio minorẽ nũme-  
rũ semibẽuũ alĩ ṽo maiorẽ p̃ferat nõ  
variata p̃nũciatiõe. idẽq; de maiorib̃

## Ziber

atq; minorib; siue minimis figuris dicendum 7 si de his propter earum inperfectam commensurationem vel non integrum compassum quibundam alia mens fuerit. Nunq; enim ita equebene modulari possunt quin semper aliqua fuerit in tempore pronunciandi dissimilitudo. Unde praestantiam quorundam modularum nostrorum temporum valde miramur qui de omnib; proportionibus conati sunt per notitas tradere exempla: que tamen alios docere nequaquam poterunt. Alij autem post optime descriptam duplicem si sesquialteras consequenter distribuere voluerint: illa ita instituit vt neq; maioris terminum in minores persione qd oportebat: sicut in precedenti duplici factus fuerat: neq; determinato maiore ei termino. id est ternario numero: vt bin illius finimias multotiens sumpto ad binas atq; binas precedentium correspondeat: qd saltem necessarium erat sed tantum vt figure ipsae terne pro singulis copassib; accipi valeat q; neq; ad intra: neq; ad extra vera sesquialtera fuerit. Ceterum qd duplici immediate subiungeres ita illam recte decedentes: sesquialtertia ad praecedentem sesquialteram velur quaternarium ternario comparates propria dimissa quadruple relatione esse dicunt atq; praeter rationem ita illam consignat. Deinde autem vt dato vno inconuenienti plura contingant. remanentib; figuris sub valore ultimo dicto: consequenter in sextuplam ptransire dicunt nulla tamen relatione vel ad se vel ad praecedentem contemplata: sed tantum ratione mensurae vt inquirunt tanq; sex semibreues pro vno compassu accipientes. Deinceps autem ad simplices atq; primas figurarum positionem redire volentes

sub sextuplam instituire dicunt 7 illius signa ridiculose tamen demonstrant. Si enim quilibet figurarum p sex nunc stare dicamur. necesse erat vt in eius opposita sextupla etiam quaecunq; figura in sex partes diuisibilis existeret. Sunt autem alij qui confectum ab eis melius certia in principio numerorum signis praenotantes quasda figuras: nunc per medium bin valorem quasdam vtro etiam diminuendas esse volunt. tum do easdem minime. 7 quasdam contra in docte augmenandas. Cum enim praedicta signa diuersarum fuerint quantitatuum demonstratiua. impossibile est q; simul agant bin virtutes. Si autem singillatim accipiantur necesse est vt illorum quolibet equaliter se habeat ad omnes sub illo descriptas figuras. Hec autem quantum praeter omnium rationem extiterint ex dictis manifestum est. Unde et hic atq; similib; positionibus plurimum euenit vt quod ab vno modulatore conflatum fuerit ab alio quantumcunq; perito nisi tantum per quandam contrapuncti examinationem quomodo decantandis existat: inueniri minime possit. quo nihil ridiculosius nihilq; veracius in maxime conficientib;. Nulla enim scientia ducunt. Cum igitur omnem supradictorum modularum traditionem circa huiusmodi speculationem alienam esse a veritate praedictum fuerit. hinc merito illam missam facientes dicimus. Ad veritatem huiusce disputationis pertinet immo necesse est vt omnes cantandi proportionem intra quolibet figuram p illi ad ei partem comparationem inueniantur quemadmodum ex duplici institutione ab omnibus concessa manifestum erit. In his enim nulla hoc modo difficultas quia nulla

ambiguitas. sed quoniam hucusq; ista in vniuersali dicta sunt: nūc autē de singulis seorsim tractaturi que ad nostrā pertinent disputationem atq; explicationem. p̄mo omnium de figurarum consideratione cum fuerit p̄ necessariū dicam.

De triplici figurarum consideratione.

## Capitulum II



Figurarum cantus mensurabilis triplex duntaxat est contemplatio. aut enim s̄m p̄prium valorem: aut s̄m valoris diminutionem: aut s̄m augmentum de quibus intendimus considerantur. sed quoniam de prima atq; principali proximo antecedenti volumine habundē meminimus agere de reliquis in ordine pertractemus.

De secunda figurarum consideratione.

## Capitulum III



Secunda figurarum cantus mensurabilis consideratio est per valoris diminutionem. Sed quoniam ille aut binarie ad intra aut ternarie sunt. hinc igitur earum diminutio vel sit dupla portione tripla quadrupla 7 ex earum compositis de quibus dicemus vel sesquialtera vel sesquitercia precipue. Si enim omnis consonantia: alia supranominatarum proportionum ut omnes necessario concedit de nouesse ad esse quemadmodum libro tertio probatur est deducitur. ipse quoq; proportionum vel alterius supradictorum numerorum comparatione ad unitatem vel vtroq; adinuicem conficiuntur: atq; huiusmodi causa iam dicte figure ipsam sub ordinate numeris ita semper proferuntur vel decantantur: necesse est iterum ut omnis earum diminutio altera sit

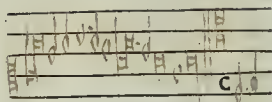
pradictarum relationum per maioris termini conuersionem in minorem fiat. Que cum ita se habeant relinquatur de necessitate ut omnes proportionum que ab huiusmodi contemplatione scilicet fuerint improprie vel ficticie existant. ut sunt que respectu tantum sumunt: de quibus summariū meminimus et cōsulte nullum verbum facimus.



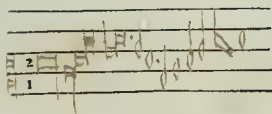
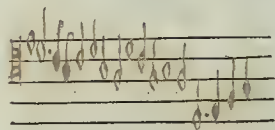
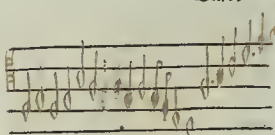
# Liber

## De dupla pportione. Ca. III

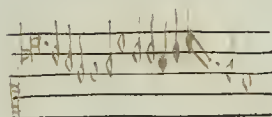
**D**igna igitur figurarum dimi-  
nutio fin valorum: est que p  
primam omnium fit proporti-  
onem. id est duplam que om-  
nis inequalitatis principium est in qua  
figure sub binario numero distribuunt  
et ad unitatem per dimidij valoris cu-  
iuscunq subtractionem reducunt. Est  
enim duorum ad unum comparatio.  
Quamobrem oportet ut maxima sup-  
dicti valoris ad illius dimidium. id est  
longa. longa ad breue. breuis ad semi-  
breue. semibreuis ad minimā. minima  
q ad minimā plenā v' tracti in summa  
te curuati habentē. et hec ad aliā vtra-  
q accidentia predicta parientes redu-  
cant et in huiusmodi decantent de neces-  
sitate proportionē que hoc tempore ni-  
mū vulgata habet: siue per medij qd  
idē est. Dupli enī vt alibi meminimus  
dupli dimidij est et e conuerso vnd vtra-  
q contemplatione seorsū consignari si-  
ue altero istorum modorū demonstra-  
ari potest.  $\frac{2}{1}$   $\frac{2}{1}$



Tenor

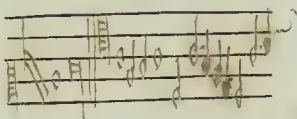


Exemplum duple proportionis.

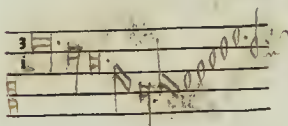


De tripla proportionē. Caplin V

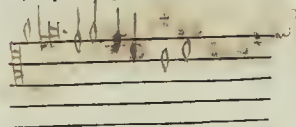
**S**ecunda figurarum diminutio est que per secundam agitur proportionem. id ē triplam in qua figure ipse ternarie fm valorem ponuntur. ⁊ ad vnitatem per duarum partium amissionem reducuntur. Est enim trium ad vnum comparatio. vnde maxima eiusdem valoris ad vnam longam intra illam existentem vel sub intellectam convertit. longa ad breuem. breuis ad semibreue. semibreuis ad minimam. minima vero ad preecedentes reducitur proportionē. verum enim semibreues semper ternarie ponuntur. ⁊ ita pro singulis compassibus accipiuntur. signatur autem vtrūq; cū termino. vbi. 3. Possunt autē quęcūq; figure sub hac proportionē existētes: etiam sub proportionē duplici quantum ad seipsas optime distribui.



Ternor



Exemplum triple proportionis.

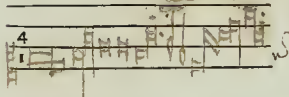


# Ziber

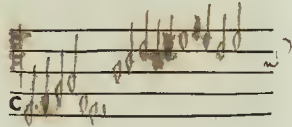
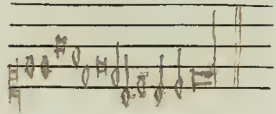
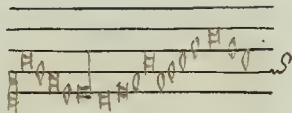
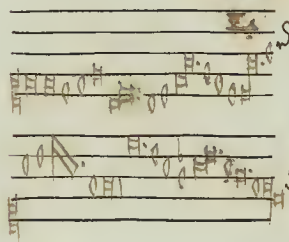
## De quadrupla proportione. Ca. VI



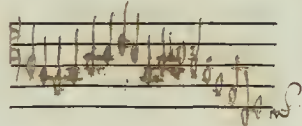
Tertia figuraz diminutio per  
 tria. i. qdrupla efficit ppor-  
 tiones in q figure ipse binarij  
 valoris in seipm multiplicari  
 qm bisupla existit describit. 7 ad vni-  
 tate p triu partiu deponitione puerunt  
 Est eni qtuor ad vnu coparatio. vnde  
 queadmodu dupla pportio p figuraz  
 immediataz coparatione vt maxie ad  
 longa. loqe ad breue. 7 sic in amplia ita  
 7 hec p medietas vna. f. triu infusa co-  
 ficit. Quobrem si maxie ad breue. lo-  
 ge ad semibreue. breuis ad minima. se-  
 mibreuis ad minima plena: siue tractus  
 curuati hntez. minimeqz simplicis ad  
 minima vtroqz supdictoz accideciu af-  
 secta reductio fiat. 7 alta p alta in eode  
 ordine pferat. in pdicta semp erit qua-  
 drupla pportioe. signat aut vtroqz eni  
 termino hoc modo. 7. vt vtroqz simil du-  
 ple pportiois signis vt b 2 q. aut e q 2



## Exemplum quadruple proportionis.



## Tenor



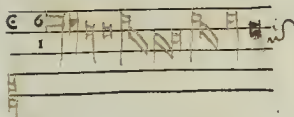
De septupla proportionē. Caplin VII



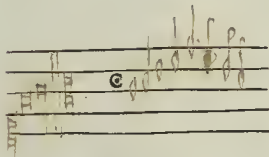
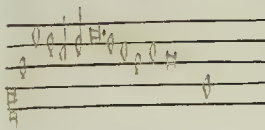
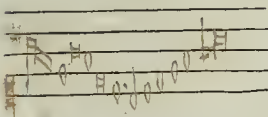
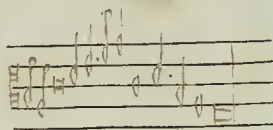
Ed qm̄ q̄ntupla p̄portio can  
sa iā dicta nullo modo s̄z hāc  
speculationē dabil̄ est. hic q̄r  
ta figuraz diminiō septupla  
sit p̄portio. q̄ ceteris i sui distributione  
valde dissilis est. Necq̄ enī p̄ figuras oī  
no s̄m valoz ternarias: neq̄ binarias:  
qd̄ tñ reliq̄ faciūt assignari p̄t. Maxima  
enī s̄m totū 7 s̄m partes ternaria: trius  
est lōgaz: nonēq̄ breuiū. Maxima vō  
binaria dīnari lōgarū q̄rtuor breuius 7  
octo semibreuiū. senariū nunq̄ p̄dūcē  
tes numerū i quē resoluerētur qd̄ opor  
tebat. Qd̄ q̄q̄ ita fuerit. tñ p̄ figuras  
parti ternarias parti vō binarias nulli  
dubiū triplicat atq̄ optime valet exēpli  
ficari. Primo enī p̄ figuras: natura auz  
positiōe binarias. p̄ accidēs vō ternari  
as. i. p̄fecto p̄fectiōis adauctas. Max  
ima enī binaria duaz. s. lōgarū ac q̄rtu  
or breuiū: triū erit hōc modo lōgaz at  
q̄ sex breuiū. e q̄b⁹ quq̄ reiectis: sexta  
superit decāda. 7 ita in ceteris figu  
ris. Est enī sex ad vniū cōparatio. Secū  
do alit p̄ figuras q̄rtū ad totū ternarial  
q̄ntū vō ad eaz partes: binarias vt ma  
xima triū lōgarū sex breuiū: 7 lōga triū  
breuiū. sex semibreuiū: 7 i apl⁹. Tercio  
7 vltio p̄ figuras vtriusq̄ modi ac etiā  
t̄pāl̄ iūmp̄fecti platiōis vō p̄fecte: s̄z qm̄  
oīm sup̄dictaz positionū vltia nō solus  
septuplā adintra. i. s̄m infioris valozis  
reductionē s̄z etiā ad cē saltē in platiōē i  
q̄ sex semibreues p̄ vno cōpassū vt vul  
gato vtamur vō cātoz recte accipim⁹  
p̄cise efficere p̄r missis i q̄l̄ duab⁹ p̄orib⁹  
hāc tñ seq̄mur: ita vt ad ip̄az platiōes  
sem̄ fiat respect⁹. semibreuis enī trius  
simplicii minimaz cristēs. sex etiā mi  
nimaz aut tractū curuatū h̄ntim aut  
plene statū erit. q̄ hui⁹ p̄portiois virtu

## Ziber

te ad vnā illaz reduceſ. Pari etiaſ rōne  
breuis duaz ſemibreuiū atqſ ſer minima  
rū etiā ad vnā. Lōga vō ſm hāc rōnem  
ad duas. maxima autē ad q̄rtuor. ſigna  
tur autē vtroqſ et numeroz ſm̄io vt h̄. 6



Exemplum ſextuple proportionis.

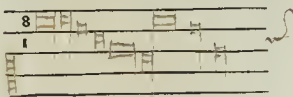


Tenor

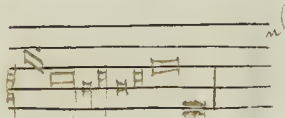
De octupla p̄portione. Caplū VIII



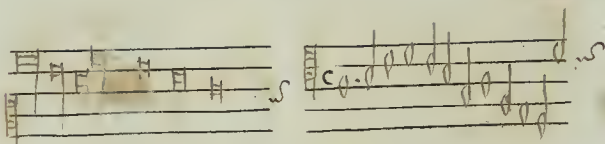
uinta figuraz dimiutio qm̄  
ſeptula etiā rōne iā assignata  
dari nō valz. octupla accidit  
p̄portiōe. in q̄ figure ipe bina  
rij valoris p̄q̄ternariū multiplicari d̄ſcri  
būt. ⁊ ad vnitatē reducūt. Est enī octo  
ad vñū cōparatio. Hac igit̄ p̄portiōe  
maxia ſm̄ valorē binaria: in ſemibreuē  
reducūt. lōga in minimā. breuis autē in  
minimā plenā v̄l curuatā. ſemibreuis vō ſm̄  
minimā vtroqſ ſup̄dictoz accidētū pa  
tientē. duab⁹ ſemp̄ in ſimilib⁹ figuris. ſi  
gnat̄ autē vtroqſ et termino vt hic. 8.



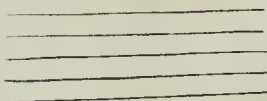
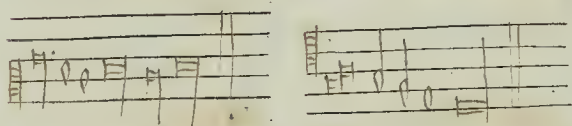
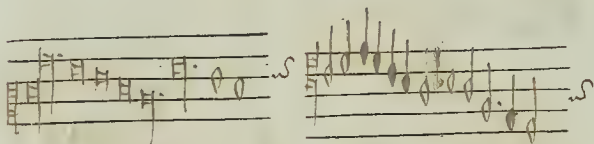
Exemplum octuple proportionis.







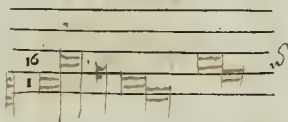
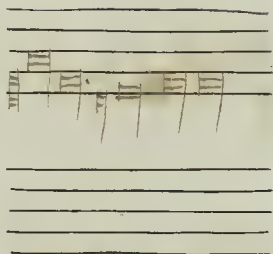
## Tenor



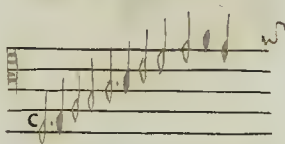
# Ziber

De sedecupla pporione. Caplin IX

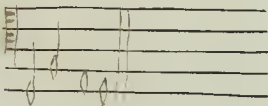
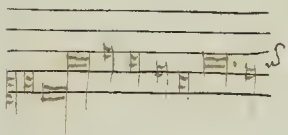
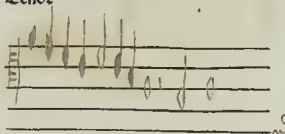
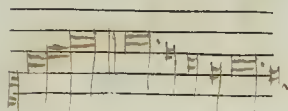
**E**xtra figurarū din inutio: se-  
decupla pporiōe optie efficit  
ī q̄ ipse figure a binario nume-  
ro ducētes originē p octonari-  
um ī se multiplicatū illā pficientes: ad  
vnitatē rēducunt. Est enī sedeci ad illā  
cōparatio. Hac igit pporiōe maximā  
binariā in minimā pueritū. lōgā ī mi-  
nimā plenā. breuē autē in q̄ de nccitate  
finē faciū. ī minimā plenā atq; tractū  
curuariū simul hntem. signat autē vtrū  
q; eius terminis. 16.



Exemplum sedecuple proportionis



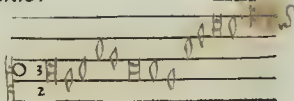
Tenor



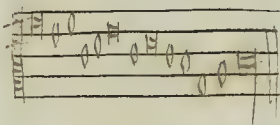
De sesquialtera proportionē. Ca. X



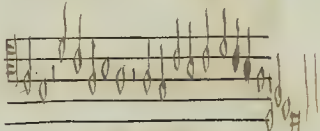
Septima figurarū diminutio p̄ma sup̄particularis generis fit p̄portione. i. b̄n̄i olia siue sesquialtera in q̄ figure ipse ternarie s̄m̄i valo rem ponuntur: et in binarias per tertie partis amissionē reducitur. Est enim sesquialtera ipsa triū ad duo cōparatio In hac autē ita agendū est: sicut q̄n ternarias vacuas existēs: plenae efficiuntur ubi tertia p̄fectarū pars oīno d̄clatur atq̄ tollit̄. Idac igit̄ p̄portione maxima ternaria ad sc̄ip̄am binariā. lōga ad longā. breuius ad breuius. s̄m̄ib̄reuius ad s̄m̄ib̄reuius: si recte sumat̄ p̄uerit̄ur. Quia in re notādū q̄ huiusmodi figurarū relationes neq̄q̄ s̄m̄i totū fiant: s̄z t̄m̄i s̄m̄i partes in q̄s rōne interioris numeri dissolui p̄t̄. Nulla enī figura ad sc̄ip̄am s̄m̄i sc̄ip̄am est relatiua. Vtrius enim vt sesquialtera sicut ad intra figure ipse custodit̄: sic adēx in pronūciatione illā efficiēt̄ musicozū institutione a rē p̄p̄riis proprietate sumēdo initū: factus est vt s̄m̄ib̄reuius: t̄m̄ie ac t̄m̄ie in ipso actu cantandū: ita suā p̄sent̄ communis rationē vt duas t̄m̄i p̄cussiones quarū altera in dimidio sedē figure. altera v̄o in fine tertie terminatur: recte accipiāt̄. Sed nūc qm̄ ceteras figuras his tantū manifeste inuenimur: vt precedenti libro ostensum est. ab ipsa igit̄ t̄p̄p̄riis proprietate incipientes: primus reponam̄ cecumpliū. Er̄it enī si a p̄lib̄ facile sit intelligere tanq̄ vehiculū q̄dam nouis sc̄olarib̄ q̄b̄ p̄desse d̄nt̄axat̄ intēdin̄ signat̄ aut̄ v̄troq̄ c̄i t̄m̄io vt b̄. 3. Si aut̄ huiusmodi figurarū ad eaz̄ partes remotas cōparatio fiat: vt maxime nonē breuiū ad maximā quattuor: erit diuisio sesquialtera quā p̄sulte p̄terire volum̄



Exemplum sesquialtere proportionis.



Tenor

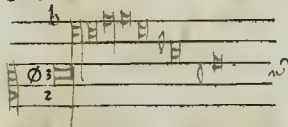


De sesquialta s̄b̄ p̄portioē dupla Ca. XI

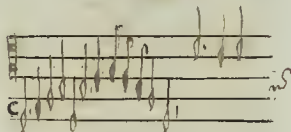
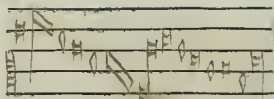
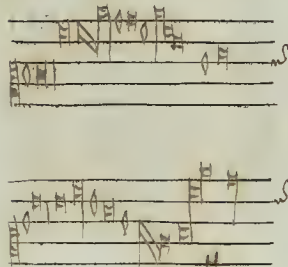
Notest etiā sesquialta p̄portio in v̄troq̄ mō maiori. s. atq̄ minori ac t̄p̄ p̄fectis. platiōē v̄o p̄fecta et vt elegatior fiat mē diū vt s̄b̄ p̄portioē dupla assigni s̄z vt sit clarū qd̄ ab ipsi⁹ t̄p̄is p̄ferat̄ etiā p̄ncipiū describēdi sumam̄. Breuius igit̄ triū s̄m̄ib̄reuiū ser̄ erit minimaz̄ a q̄b̄ duple p̄portiois v̄tute s̄b̄iectis remanēt tres. Ab his autē si sesquialta p̄t̄e

# Ziber

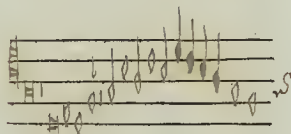
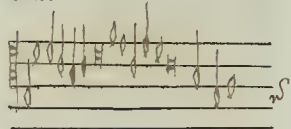
tertia debeat superius due. semibreue bi  
naria reddeat i qua singule breues sup  
dicti valous puerit q etia post p dictaz  
reductione tenet accepte. qm binas tm  
recipiut p cussioes ad seipaz ad binas  
semibreues eaz q i tenore discpte fuerit  
tm bin numeru: tm bin comensurationes.  
qm eode tps spacio p supioze regulas  
optie pferut eade efficiet pporzio itaqz  
hac rone breuis pfecta ad semibreue bi  
naria put memini? reducit 2 lōga pfe  
cta ad tres. maria do ad nouē. Si aut  
pdiere figure puz p tpe pris sba ctiōes  
ipfecte fuerit tūc maria ser erit semibre  
uū. lōga duaz. breuis aut in minā pū  
cto augmētatiōis affectā semibreuisqz  
in minā plenā pūctunt. signat aut vsus  
qz pporziois figuris 2. Si aut p figurat  
plenas tm instituat: tunc sesquialtere si  
gna pretermittuntur.



Exemplum sesquialtere sub pporzione  
dupla institue.



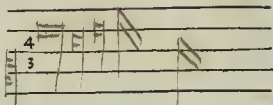
Tenor



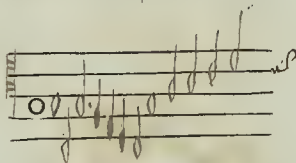
## De sesquitercia proportione. Ca. XII



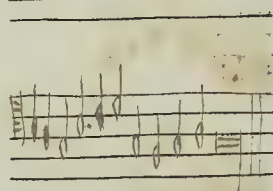
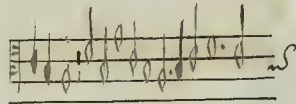
Et tunc ultima figurarum secundum valorem diminutio epitrica sine sesquitercia fit proportionem, que etiam ultimè consonante ab diapason remittendo id est diatesseron: causa dicitur. Huius enim virtute quæcunque figure secundum totum et secundum partes binarie in immediatas secundum totum ternarias: secundum partes quaternarias conuertuntur. Ad prima enim quattuor breuium: octo semibreuium in longam trium breuium, sex semibreuium reduciuntur. Est enim sesquitercia proportio: quotienscunque maior numerus minorem semel continet et eius tertiam partem. Item longa quattuor semibreuium octo minimarum, in breuium semibreuius, sex minimarum. Breuis quattuor minimarum: in semibreuium trium. Semibreuis autem in qua finem facimus: quattuor minimarum plene vel nigre existentium: aut tractus plicatum habentium in minimas puncto augmentationis affectam. Si autem supradicte figure iam conuerse plene vel colorate efficiantur, in binarias: tertia amissa parte transiit. Minima autem: et huius proportionis virtute in minimam plenam simulque tractum curuatum habentem: conuertibilis existat propter impossibilitatem vel saltem minimam proferendi difficultatem diminutione per grandi prouenientes: ne quæque diuidenda admittitur. Signas autem hec proportio utroque termino. ut sic.  $\frac{4}{3}$ .



## Exemplum sesquitercie proportionis.



## Tenor



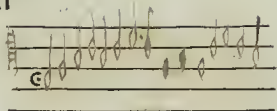


## Ziber

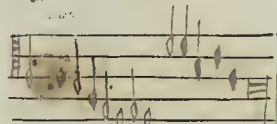
De scda sesquitercie pportiois describere



**S**i aut sequentia pro La. XIII  
portio qbusda inpositis unini  
mis figuris q nullo mo qntuz  
ad actu caradi fm hac pporti  
one diuidi pnt istituat: tuc breues figu  
re q i semibreues trias puerit: vnica  
tm suscipiut pussione: vt i planide ma  
iori vl pfecta. semibreuis vo q i n nimas  
picto augmētatiois affectat reducunt  
bine eode picto suppsso nō tñ sublatō:  
etiā vnica. Que cū ita fuerint: hic mini  
me figure vel qterne supre vel bine cū se  
mibreui. eode tpsis spacio elegant ve  
nusteqs cō mensurant ac pnuanciat at  
q hoc modo signant. 4.



Tenor



De tertia vltia sesquitercie pportiois de

scribere scptione. La XIII

**I**ta enā s pportioe dupla opti

me istitui pt. Tūc enī nacia bi

narīa qttuor breuiū i lōgā bina

riā qttuor semibreuiū vturē duple pmo

oim puerit. Natura enī cesas arecedir

Ab his aut sesquitercie ptate si qtra prs au

ferat remanēt tres semibreues i qe ma

xima ipa vltio qntū ad hoc ppositū at

tinet dissoluet. sūt aut lōga i semibreuē

picto augmētatiois affectā. breuis qdē

in minimā: eode picto adauctam. Si

autē supdicte figure colorate vel plene

efficiāt: tūc marā sic iā memim. vturē

coloris tria pte sblata vel amissa: duaz

tñ erit semibreuiū. Lōga vo vni. atq

eode mō: breuis vni minime vt i sbiecto

crepulo: earidē pportioisū signis pnu

nito. est aut i his aiaduertē dñ q sblato

p primā supdicteaz pportioisū dimidio

cū qiqs figure binarie sz valorē q ē ei

ppziū: illa deiceps i residuo eiusdē figu

re nihil agat vl opef. qm enī breues du

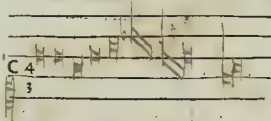
arū semibreuiū ad vniā illaz vturē eius

dē pportiois reducāt ipa tñ semibreuis

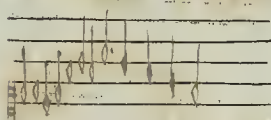
sic pñdrata iteqz recipit pussionē q p

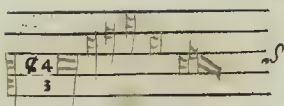
se existēs i minimā nēcario pñsa dimidiā

tñ hñt. signatur autem hoc modo. 4.



Exemplum secundum sesquitercie.

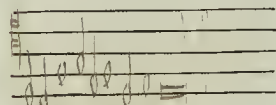
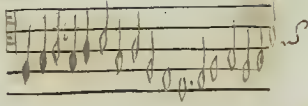




Exemplum sesquitercie sub proportio  
ne dupla constiture.



Tenor



De signis pporcionū ⁊ earum demon-  
strationib⁹. La. XV



Uāq̃ autē de pporcionū supe-  
ri⁹ descēptaz signis figuraz di-  
minutionem sūm valorem demonstnan-  
tib⁹ singulatim dictum fuerit: nūc etiam  
illa repetere nō erit inutile. Dupla igit̃  
q̃ pma oim est. qm̃ duoz ad vñū est cō-  
paratio p numeri binarij ⁊ vnitatis fi-  
guras ostēdit. vt b. 7. aut saltē p maio-  
re illaz. put vsus obtinuit. Et qm̃ nō ē  
duplū pter dimidiū. p̃t etiā p circulum  
aut semicirculū linea inflectū qd̃ nimis  
vulgatū ē alio istoz modoz demonstra-  
ri. s.  $\phi$   $\psi$   $\chi$ . Tripla autē p ternarij nu-  
meri vnitatis figuras. 3. Si autē q̃drū-  
pla fuerit p quaternarij ⁊ vnitatis signa: 4  
Aut etiā p dupli ⁊ dimidiij caracteres si-  
mul vt hic. 2  $\phi$ . vt eē  $\psi$  2. Quadrupla  
i iij

enī nīl aliud est q̄ bis dupla. si aures  
poit hec duo signa quomodocūq; di-  
stributa: etiā alterū illoz describat: ita-  
tis in octuple nāsit demonstratiōe. quē  
a dimodiū enī fm sup̄dictoz signoz du-  
plā p̄ mediū diuidit vt dimidiū dimidi-  
um. i. q̄druplā efficiat. ita t̄ tertiū ipam  
q̄druplā in duo equa eadē rōne patiet̄.  
Quia in re. quosdā vidim̄ errasse. Exi-  
stimāt enī ls in cassuz p̄ tertiū signuz ad  
simplicē duplā redire. vez enī si int̄ fm  
atq; tertiū signū qdā notule vt in p̄ma  
illaz p̄sideratiōe inserite inueniant̄: tūc  
recte fieri p̄t. Sili aut̄ modo in octupla  
atq; sedecupla vt dū ē. Si aut̄ sesqual-  
tera fuerit. p̄ ternarij binarij numeri si-  
guras. 3. demonstrat. aut vt in p̄uictudi-  
nē vēm̄ est. saltē p̄ maiore illaz q̄q̄ im-  
prope. Eadē cui figura: etiā triplā itel-  
ligere possunt. Quidā aut̄ quot t̄p̄a ses-  
qualtera habuerit: tāta p̄ uirariū figu-  
ris sup̄flue tñ illā demonstrat. Itā enim  
numeri notitiaz illi: s̄ ci tñ relatiōes  
q̄rim̄ q̄ p̄ simplices ipsi ternios q̄ t̄ ra-  
dices appellant̄ p̄p̄rii q̄a p̄us natura  
demonstrat. Quidā aut̄ qñ sesqualta ip-  
sa respectu et̄m sumit̄. de q̄ nullū p̄sulte  
dedim̄. exēplū per semicirculū p̄iectū in  
medio h̄ntes ad circulū absq; p̄iecto an-  
tecedentē p̄uersim̄ positi vt b o d illā  
demonstrat vt tanq̄ t̄p̄is imperfecti ad p̄-  
fectū. t̄ p̄olatiōis p̄fecte ad ip̄fectas  
cōparatiōe: eadē p̄portiōe sibi opponā-  
tur. Et qdā p̄ semicirculū itēti cū pun-  
cto ad simplicē semicirculū. C d. tāq̄  
in platiōe tñ sesqualtera custodiēt̄  
In sēd̄ tertia s̄o p̄ quaternarij numeri: et  
ternarij figurat̄ qñ simplici ḡra ponit̄ recte  
demonstratio fit. 4. qñ aut̄ ē. i. respectu  
ue describit̄: d̄ q̄ nullā fecim̄ nētiōs: tūc  
sols p̄ semicirculū absq; p̄iecto p̄uersim̄  
ad circulū etiā sine p̄iecto vel semicircu-

lū cū p̄iecto positum ostēdi vt b. o d.  
C d. demonstrat enī maiore illi finitū  
a binario numero in seips̄ multiplicatiōe  
originē h̄re. t̄ ad ternariū vel in t̄pe vel  
platiōe antecedēte existētē relatiōē fa-  
cere. s̄it aut̄ qñ post sesqualtera respectu  
ue sumptā ad binarias p̄ mediū fm va-  
lorē infectas redcūt figuras. qdā eodē  
semicirculo p̄uerso. d. duplā dimōstra-  
re nec tñ iprope p̄cedit t̄ qdā q̄druplā  
qd̄ nulla rōne defēdi posse videt̄.

De tertia vltima figurarū p̄sideratiōe  
q̄ est fm valoris augmētū. La. XVI



Teria vltima figurarū cōsi-  
deratio est fm valoris augmē-  
tū q̄ per oppositū p̄cedētis ef-  
ficat̄. In illa enī per duplū tri-  
plū aut aliū superi⁹ dictoz modoz: ma-  
iore numerū in minori cōparādo ae maio-  
rē pro minori figurā describēdo p̄cedi-  
mus in ista aut̄ ē. Vtū enī uero quīs  
in huiusmodi figurarū p̄tēplatiōe i. p̄-  
portiones minoris inēq̄litaris incidere  
vidamur. maiores tñ nri t̄ si moderno  
rū q̄būsdā alia mēf atq; opatio q̄q̄ nō  
recta fuerit nunq̄ illaz noib⁹ hac facul-  
tate vtendū esse. ita vt subduplā subtri-  
plā t̄ ita in ceteris dicam⁹: s̄ negs eaz si-  
gnis optie statuerūt. Nullā enī vt in de-  
scriptiōe p̄sonātiarū t̄ eaz elemētōz pa-  
ruit. h̄nt in illa potestātē. vnde loco di-  
ctarū p̄portioniū eaz uoim. his super-  
scriptiōib⁹ dūitarar vti doctissime de-  
creuerūt Crescit in duplo. crescit in tri-  
plo. atq; ita in amplū fm augmētatio-  
nis modū qdā a sapiētib⁹ modulariōz  
ad hāc vsq; diē recte obfuarū est. Quia  
re relinq̄t necessario vt genera ipsa mīo-  
ris inēq̄litaris. i. s̄multiplex. s̄suppar-  
ticulare t̄ reliq̄ de p̄sideratiōe: arithme-  
tici tñ existāt. Ibas aut̄ figurarū augmē-  
tationes qdā etiā nōz tēporū modula-

tores p circuli aut semicirculi pñtū in medio hñtes itelligi voluere q hoc tpe nūmū vulgātū est. *De canone. La.*

**E**anones aut: mltos XVII imo etiā q̄plinos in cātū mē surabili a q̄busdā ita sciēt cō flatos esse nouim⁹: vt nec lau dē eoz positioñē reperēti nec eō sferāt vitupationē nō inueniēti. Cōstāt enī cē verb diuinariis ad quoz intelligētiā sciētiā nemo p̄t puenire. vnde si q̄s vñi si q̄s dō duos vel tres aut q̄ntoslibet illūsinodi pfectos. i. eoz sensū expiēdo inueniat. nunq̄ tñ ad vñiuersale q̄scēf in aīa vt inde artē efficiat: poterit deuenire. Errant igit̄ huiusmodi pflatores atq̄ qd p nomē impoztat ignorantes. grauit peccāt. Cāno enī grece. latine regula dī. Regla cñi in q̄cūq̄s facilitare est nouia: p quā in aptā dē ducimur eorū de q̄b⁹ in illa tractat cognitionē. In de enī boeti⁹ li. j. pithagoras: regulam musices q̄ nullū inq̄rentes dubio fallat iudicio adinuenisse inq̄t. Canones igit̄ in meloz cant⁹ mēsurabilis pfectio ne: si q̄s ad nouitioz exercitacionē vñ in structionē recte edere voluerit. verb clari⁹ aptis atq̄ ab arte pcedētib⁹ illos instituat. Qd gen⁹ est. Si p mēdiū decantādū mclū pstituerit volēs signū dupl pporzionis illū demōstrare: tūc his verb aut silib⁹ ad pedē meli descēptis vti poterit. cantēf in pporzione dupla. vel etiā effectū p causā accipiēdo. cāref sub diapason psonātia. vel cāref i pma multiplicitis generis specie. si tripla fuerit cāref in pporziōe tripla. vel sub diapason diap̄re. vel in scda multiplicitis generis specie. Et ita in reliq̄s cāref in pporzione q̄drupla. vel cantēf sub bisdiapason. vel cāref in tertia eiusdē generis specie. cantēf in pporziōe scqualfa. vel cantēf

sub diap̄re psonātia. vel cantēf in pma supparticularis generis pporziōe. Pro inde cantēf in pporziōe sc̄q̄tertia. vñ cāretur s̄b diatēsserō psonātia. vel cāref in scda supparticularis generis specie. Et enī a boetio li. j. optime dī. dupla in nūmeris. diapason est in sonis. tripla. diapason diap̄re. q̄drupla. bisdiapason sc̄qualfa. diap̄re. sc̄q̄tertia diatēsseron. Et inde autē poterit noib⁹ chordaz cithare de q̄b⁹ li. ij. dictū est vti. aliā. l. p alia in pfectiōe atq̄ pñcipio meli adaptādo 7 reliq̄s sequētes eodē ordinc. Si enim melū pñi modi pflare voluerit 7 illū tenozē ab. d. graui in. d. acutū mēte p̄ficere. ac oēm sp̄ictū pari forma illi adaptare. n̄hilominus omnem illūf constitutionem ab. a. graui in. a. acutū eiusdē toni melo semper permanente defendere poterit. Vez enim uero quoniam hoc modo illum cantando ip̄e p omnia dissonare inueniretur: tunc his verbis aut similibus in fine tenozis descriptis vtatur. p̄ctmissa proslamba nomen non sume tibi lycanos ppatō Ab hac enim incipiendū erat. Et ita in amplius semper per diatēsseron intensam ceteras transferendo chordas. Sed inter hec cauendus est error: illorum sum mopere qui proslambanomenos ita p eius syllabas quēadmodū per consuetudine nomina vocum decantant. similiter autem hypate ppaton 7 ita consequenter quorum tam crassam supināq̄ ruditatem non possum non satis mirari singularium enim chordarum nomina tātum sunt vt ostensum est. p̄terea si tenozē cuiuscūq̄ meli: modi perfecti instituat: in quo lōge ternarii valoris. id est trium beuium existunt: poterit modulator in terminis trium vocum illas statuere: in quibus pma immobilis p

## Liber

manente: reliquas in locum quem vnā  
quāq; illarum fm ordinem horum no-  
minum. vt. re. mi. fa. sol. la. viderit pos-  
sidere mente transferre. ⁊ ita contrapū-  
ctum illi adaptare. At si due tantū quo-  
cunq; in loco fuerint voces: tūc loco ter-  
tie: pausa vnius temporis describitur.  
Quare si in. a. la. mi. re. g. sol. re. vt. at  
q; .f. fa. vt. tūc secunda vox primi ter-  
mini erit i. e. remissa. tertia vō i. d. *Lō*  
sequenter autem secunda secundi termi-

ni erit in. d. tertia quidem in. e. vbi etiā  
secunda tertij decantabitur. Et quoni-  
am breues ipse partes sunt longarum.  
simili eandē modulator ipse poterit vt  
Ab alto descendentes longe fecerunt p-  
les suas in locum quem fundarūt illis  
Ibi est igitur modus recte instituendi  
canones qui fm hanc formā terminis  
artis semper obseruatis in infinitū va-  
riari potest. Atq; hic est.

### Absoluimus Prefulum Reuerē

dissime Illustrissimeq; iuuantibus superis. nostros  
musice diueq; facultatis commentarios et si super-  
euagata quadā ac longe diffusa descriptione q̄ cri-  
stimabamus nomini tuo decētissime dicatos. Bñ-  
de enim opus ideo est. quanq̄ vt speculantib; vtili-  
us foret: fm principalium sententiarū distinctiones  
in octo volumina diuisum. quoniam grandes mate-  
rie paucis explicari nō possunt. Legant igitur illos  
atq; perlegant. qui in hac arte doctiores effici volue-  
runt et eoz monita preceptaq; sequātur. Quicquid  
enim de eadē disciplina theorie diei valet: et in pra-  
ctica deduci. ibi. diffuse dilucideq; Principis nostri  
Boetij duntaxat sequendo doctrinā ac peroptime  
digestam inuenire ⁊ sue morem gerere voluntati fa-  
cile poterunt.



Comentariorū mos: quē cū omni re  
dargutionis moderamine obseruau  
mus. 7 hec. explanatū regula teste bea  
to Hieronymo 3 Rufini. in: de operi  
bus Origenis vtrū catholica fuerint al  
tercatione. vt opinioēs varias profecū  
tur. Et qđ sibi vel alijs videat edisere.

## Tabula presentis operis.

Liber primus cōtinet capla XXV



### Prologus de cōmē

tariorū nominet horū  
editionis causa. ffo. II  
De musice discipline pri  
ma inuentione. ffo. III  
De scđa musice discipline inuētiōe. ffo. III  
De triar vltia musices inuētiōe. fo. III  
De noie musice et ei' assūptiōe. fo. III  
De musico quid sit. ffo. III  
De iudicio ac iudicib' armōie siue mu  
sice atq; ei' nois ipotatione. ffo. III  
De triplici musica. ffo. V  
De istrumētalī et cātadi musica. ffo. V  
De componentibus siue efficientibus  
musicam. ffo. V  
De sono 7 voce. ffo. V  
De diuisiōe vocū seu diffictiōe. ffo. VI  
De naturali vocum musice disciplinet  
earum numero. ffo. VI  
De vocū grauitate 7 acumiē. ffo. VII  
De gūitaris 7 acumiē causa. ffo. VII  
De grauiū 7 acutarum vocum diffe  
rentijs. ffo. VII  
De tono. ffo. VII  
De semitono. ffo. VII  
De ditono 7 semiditono. ffo. VII  
De processu 7 compositione consonan  
tiarum. ffo. VIII  
De diatesseron consonantia 7 eius spe  
ciebus. ffo. VIII

De diapente consonantia 7 eius speci  
ebus. ffo. IX  
De diapasō psonātiar ei' spēb'. fo. IX  
De diapasōndiapente cōsonantia 7 ei'  
speciebus. ffo. X  
De bisdiapason consonantiar eius spe  
ciebus. ffo. X

Liber secūds p̄tinet capla. XIII



De diatesserō psonātia in musi  
cedi capla supponēda. ffo. X  
De diatesseron consonantie di  
ganitate. ffo. X  
De diatesseron consonantie triplici cō  
sideratione. ffo. X  
De primo genere melorum. ffo. X  
De secundo genere melorum. ffo. XI  
De tertio genere melorum. ffo. XI  
De stantib' vocib' 7 mobilib'. ffo. XI  
De falsa atq; vera supradictorūz inter  
uallozum intelligentia. ffo. XII  
De genere meloz discretiōe. ffo. XII  
De maiori numero vocū atq; generis  
meloz distributione. ffo. XII  
De nois chordaz musices. ffo. XIII  
De nois chordaz interpretatiōe. fo. XIII  
De quinq; tetrachordis. ffo. XIII

Liber tertius cōtinet capla XXXIX



De supponēdis i musice disci  
plina pportōib'. fo. XIII  
De quantitate 7 eius diui  
sione. ffo. XIII  
De mathematicaz sciaz ordie. fo. XV  
De mathematica scia qđ sit. ffo. XV  
De genib' pportōniū in gñali. fo. XV  
De genere multiplici pportōniū 7  
eius speciebus. ffo. XVI  
De genere superparticulari 7 eius spe  
ciebus. ffo. XVI

De gñe suppartienti et ei' spēb'. fo. XVI

De genere multiplici superparticulari  
et eius speciebus. fo. XVI

De genere multiplici superpartienti et  
eius speciebus. fo. XVI

De proportionalitatibus siue mēdicta  
tibus. fo. XVII

De proportionib' musice facultati de  
seruentibus. fo. XVII

De monachordi i'stitutiōe et mathema  
tica in uallog dīmōstratiōe. fo. XVIII

De facilitate dīmētiēdi tonū. fo. XX

De facilitate primum inueniendi semi  
tonium. fo. XX

De mathematica p'sonātiā ad earū  
elēmenta dēmōstratione. fo. XX

Utrū diatēserō p'sonātiā p' mathema  
ticam dēmōstrationē bis sūmptā. dia  
pason efficiat cōsonantiā. fo. XXI

Dēmōstratiō diatēserō p'sonantiā per  
rōnē ab ei' p'portiōe bis sūptā diapaso  
p'sonantiā nullo mō efficere. fo. XXI

Dēmōstratiō q' diatēserō p'sonantiā du  
obus tonis et minorī semitonio p' rōnes  
a numeris dūtarat sūptam p'stare ma  
nifestum est. fo. XXI

Dēmōstratiō diapāte p'sonantiā tono di  
atēserō p'sonantiā sūpuadere per ratio  
nē a numeris sūmptā. fo. XXII

Quid per nomē mathematicē dēmō  
strationis intelligatur. fo. XXII

Dēmōstratiō diapason p'sonantiā ex di  
apente et diatēserō numerorū tantū ra  
tione p'stare. fo. XXII

De diapason diapāte atq; bis diapason  
p' rationē a numeris siue ab eaz' p'porti  
onib' sūmptā dēmōstratiōe. fo. XXII

De quaternario numero et eius digni  
tate. fo. XXII

De prioritate consonantiāz. fo. XXII

De diapason consonantie p'cellentia  
fo. XXIII

De diapason diatēseron dissonantia.  
fo. XXIII

De semitonioz necessitate. fo. XXIII

De semitonioz cromatici generis p' ra  
tione a proportione toni sūmptā origi  
ne atq; inēq'itate ubi semitonii minus  
ad gratiozē illius partes inueniri mai'

fo ad acutiores ostēditur. fo. XXIII

De situ et loco semitonioz cromatici  
generis per rationē ab eodē gñe sūm  
ptam ubi semitonii mai' q'ncq; ad gra  
uiorē toni partē q'ncq; ad acutiorē in  
ueniri. minus fo econtra necessario cō  
probat. fo. XXIII

De semitoniozū multiplici distribū  
tione. fo. XXIII

De monachordi generali diuisione in  
qua semitonii minor' ad gratiozē toni par  
te recte atq; nēq'io collocat. fo. XXV

De duob' semitonij maioris terminis  
nūc. s. ad acutiorē toni partem. nūc ad  
gratiozē nēq'io assignādis. fo. XXVI

De in medioz sonorū noib' fo. XXVI

De semitonioz dūa p' mathematicam  
dēmōstrationē inuenienda que coma  
dicatur. fo. XXVII

De comatis diuisione nullo modo assi  
gnanda. fo. XXVII

De paruissonis sonis siue intervalis.  
fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De intervallo:um diffinitionum reca  
pitulatione. fo. XXVIII

De secunda modorum cantandi constitutione. ffo. XXIX

De tertia et ultima modorum cantandi constitutione. ffo. XXX

De nominibus modorum in tertia et ultima constitutione. ffo. XXX

De modorum cantandi ultime descriptionis origine. ffo. XXX

De modorum cantandi natura et qualitate. ffo. XXXI

De primo atque secundo cantandi modo. ffo. XXXI

De tertio et quarto modo. ffo. XXXI

De quinto et sexto modo. ffo. XXXII

De septimo et octavo modo. ffo. XXXII

De cantilenis per finale terminari non diiudicandis. ffo. XXXII

De communitate modorum ac proprietate. ffo. XXXII

De commixto cantu nullatenus assignando. ffo. XXXII

De modis imperfectis. ffo. XXXIII

De secunda finalium modorum translatione. ffo. XXXIII

De modorum musicorum effectibus. ffo. XXXIII

De preceptis componendi cantum. ffo. XXXIII

De preceptis autenticorum. ffo. XXXIII

De preceptis plagalium. ffo. XXXV

Liber quintus pertinet capitula. XXXVI

**I**n initio capituli. ffo. XXXV

De cantu plani in ecclesia dei introductione. ffo. XXXV

De cantu cantu plano decessu illius proprio siue proprietate. ffo. XXXVI

De proprietatibus cantus earum origine. ffo. XXXVI

De quarta proprietate nullatenus assignanda. ffo. XXXVII

De numero vocum epilogus. ffo. XXXVIII

De signis vocum et eorum causa. ffo. XXXVIII

De gravitate signorum et acumine. ffo. XXXVIII

De nominibus vocum et eorum inuentione. ffo. XXXIX

De nominibus vocum et signorum conuenientia. ffo. XXXIX

De principalium signorum et deducti onum numero. ffo. XXXIX

De signorum per grauer acutum finem caracteres differentia. ffo. XXXIX

De signorum et nominum vocum appellatione. ffo. XXXIX

De secundo genere signorum. ffo. XXXIX

De coniunctionibus vocum in generali. ffo. XXXIX

De principis capituli propria rella. ffo. XXXIX

Secunda regula. ffo. XXXIX

Tertia regula. ffo. XXXIX

Quarta regula. ffo. XXXIX

De tertia et quarta regule principiorum disconuenientia. ffo. XXXIX

De musico et cantore. ffo. XXXIX

De permutationibus vocum et earum opinione. ffo. XXXIX

De mutatione quid sit ex quibus fiat. ffo. XXXIX

De triplici mutationis institutione et causa. ffo. XXXIX

De ordine permutarum vocum et earum ascensu et descensu. ffo. XXXIX

De mutationibus que pro ascendendo rationi sunt vel descendendo. ffo. XXXIX

De ordine pronuntiandi vocum vel simpliciter vel in permutationibus considerandum. ffo. XXXIX

De primo registro capituli. ffo. XXXIX

De secundo registro capituli. ffo. XXXIX

De tertio et ultimo registro cantus ubi de clauibus cantus agitur. ffo. XXXIX

De notulis siue figuris cantus plani ⁊  
carum officio. ffo. XXXXV

De supradictarū figurarū noibus ⁊ co  
rum causa. ffo. XXXXV

De positare ⁊ posteriozitate figuraz ⁊  
ordine semibreuius in cāru plano. ffo.  
XXXXV

De numero semibreuium immediate i  
cāru plano describēdaz. fo. XXXXVI

De figurarum duplici distributione.  
ffo. XXXXVI

De figurarū in cāru plano pronuntiati  
one ⁊ ei⁹ nois causa. ffo. XXXXVI

Liber sextus continet capla. XI

De spūcti noie. XXXXVI

De contrapuncti speciebus.  
ffo. XXXXVII

De speciez contrapuncti pri  
ma diuisione. ffo. XXXXVII

De scda specierū contrapuncti diuissio  
ne. ffo. XXXXVII

De specierū contrapuncti assumptione.  
ffo. XXXXVII

De inceptione contrapuncti atq; fine.  
ffo. XXXXVII

De perfectarum contrapuncti speciez  
distributione. ffo. XXXXVII

De specierum perfectarū contrapuncti  
ascensu ⁊ descensu. ffo. XXXXVII

De imperfectarū contrapuncti specierū  
ordine. ffo. XXXXVII

De specierum cōtrapuncti imperfectarū  
ad seinuicē puerliōe. fo. XXXXVIII

De specierum contrapuncti multiplic  
atione. ffo. XXXXVIII

Liber septim⁹ continet capla XXXVII

De cātus mensurabilis nomi  
ne. ffo. XXXXVIII

De figuris cantus mēsurabi

lis ⁊ eius subsistentia. ffo. XXXXIX

De numeri binarij atq; ternarij necessa  
ria assumptione ⁊ huiusmodi cāru com  
mensuratione. ffo. XXXXIX

De numero perfecto ⁊ imperfecto. fo.  
XXXXIX

De supradictarum figurarum duplici  
consideratione. ffo. XXXXIX

De relationum predictarum figurari  
numero. ffo. XXXXIX

De relationum figurarum denomina  
tione. ffo. XXXXIX

De proprietatibus cantus mensurabi  
lis ⁊ ear⁹ noim causa ffo. XXXXIX

De maiori numero figurarū q̄ dictū  
est non assignando. ffo. L

De proprietatibus perfectis. ffo. L

De imperfectis proprietatibus. ffo. L

De proprietatum perfectarum ⁊ im  
fectarum accidentib⁹ in generali. ffo. L

De pñcto quid sit ⁊ eius in cāru mensi  
rabili q̄dripartita denoiatione. ffo. L

De proprietatū imperfectarū p pñcti  
applicatione vnicuiq; figure perfectio  
ne. ffo. LI

De alteratione p pñctū nō impediēda. fo. LI

De alteratione per sincopam scdm au  
tiquos. ffo. LI

De pperatū pfectaz ipsectiōe. fo. LII

De imperfectione figurarum scdm par  
tes. ffo. LII

De imperfectarum figurarū simulq;  
pfectaz existētiū in pfectione. ffo. LII

De falsa figuraz perfectaz imperfecti  
one. ffo. LII

De sincopa ppe sūpra. ffo. LII

De sincopa largo mō sūpra. ffo. LIII

De colore figurarum. ffo. LIII

De alpha. ffo. LIII

De plica vel figuraz tractu. ffo. LIII

De ligaturis in generali. ffo. LIII

De ligaturis in speciali ⁊ p̄io quadrangulorum descendentiū. ffo. LIIII  
 De ligaturis quadrangulariū cum tractu sinistro descendenti vel ascendenti descendentiū. ffo. LIIII  
 De ligaturis quadrangulariū ⁊ alpbe descendentiū. ffo. LIIII  
 De ligaturis quadrangulorum ascendentiū. ffo. LIIII  
 De ligaturis ascendentiū ⁊ descendentiū quadrangulariū figurarū. ffo. LIIII  
 De ligaturis ascendentiū ⁊ descendentiū quadrangulariū figurarū ⁊ alpbe. ffo. LV  
 De pausa in generali. ffo. LV  
 De pausa in cātu mēsurabili. ffo. LV  
 De signis p̄p̄tatis atq; superscriptio nibus. ffo. LV  
 De signis p̄p̄tatis intioib⁹. ffo. LVI

Liber octau⁹ continet capla XVII



De recta proportionum cantā di consideratione. ffo. LVI  
 De triplici figurarum consi-

deratione. ffo. LVIII  
 De scda figurarū cōsideratiōe. ffo. LVIII  
 De dupla proportione. ffo. LVIII  
 De tripla proportione. ffo. LIX  
 De quadrupla proportione. ffo. LIX  
 De sextupla proportione. ffo. LX  
 De octupla proportione. ffo. LX  
 De sedecupla proportione. ffo. LXI  
 De sesquialtera p̄portione. ffo. LXII  
 De sesquialta s̄b p̄portiōe dupla LXII  
 De sesquitercia p̄portiōe. ffo. LXIII  
 De scda sesquitercie p̄portionis descriptione. ffo. LXIII  
 De tertia ⁊ vltima sesquitercie p̄portionis descriptione. ffo. LXIII  
 De signis proportionum ⁊ earum demonstrationibus. ffo. LXIII  
 De tertia ⁊ vltima figurarum consideratione que est scdm valoris augmentum. ffo. LXIII  
 De canone. ffo. LXV

Finis

Finis opus preclarum dictū ars musicorum : editū per Reuerendum Guillelmū de podio presbyterus Sūma cum diligentia perlectum necnō correctum. Et impressum in inclita vbe valentina. Impensis magnifici domini Jacobi de villa: p ingeniosos ac artis impressorie expertos Petrum hagebach. ⁊ Leonardū hutz. alemanos. Anno incarnationis saluatoris domini nostri Iesu christi. M. cccc. xcv. die 30 vndecima mensis aprilis.



12 8 4

6 3 2

3 2 1

1 4

5 2

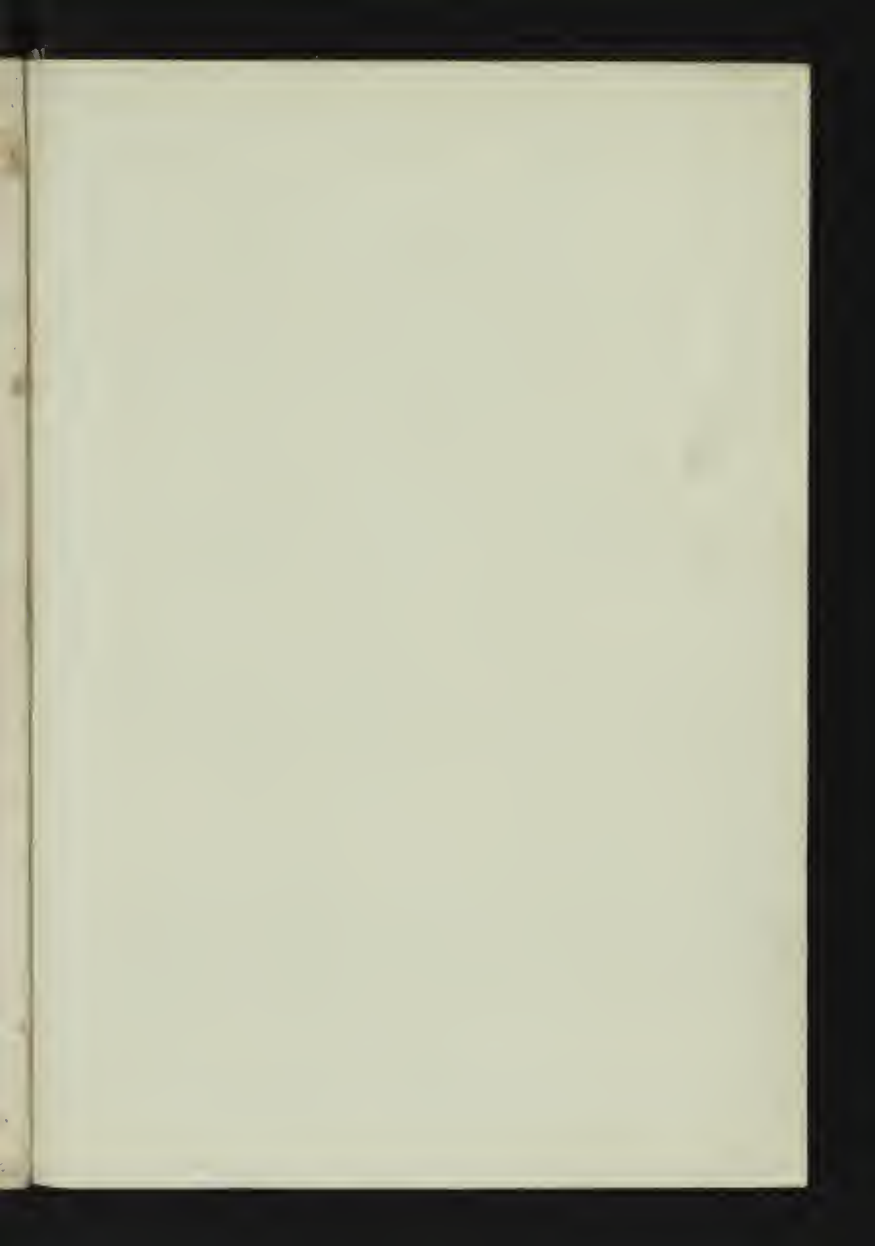
for 208

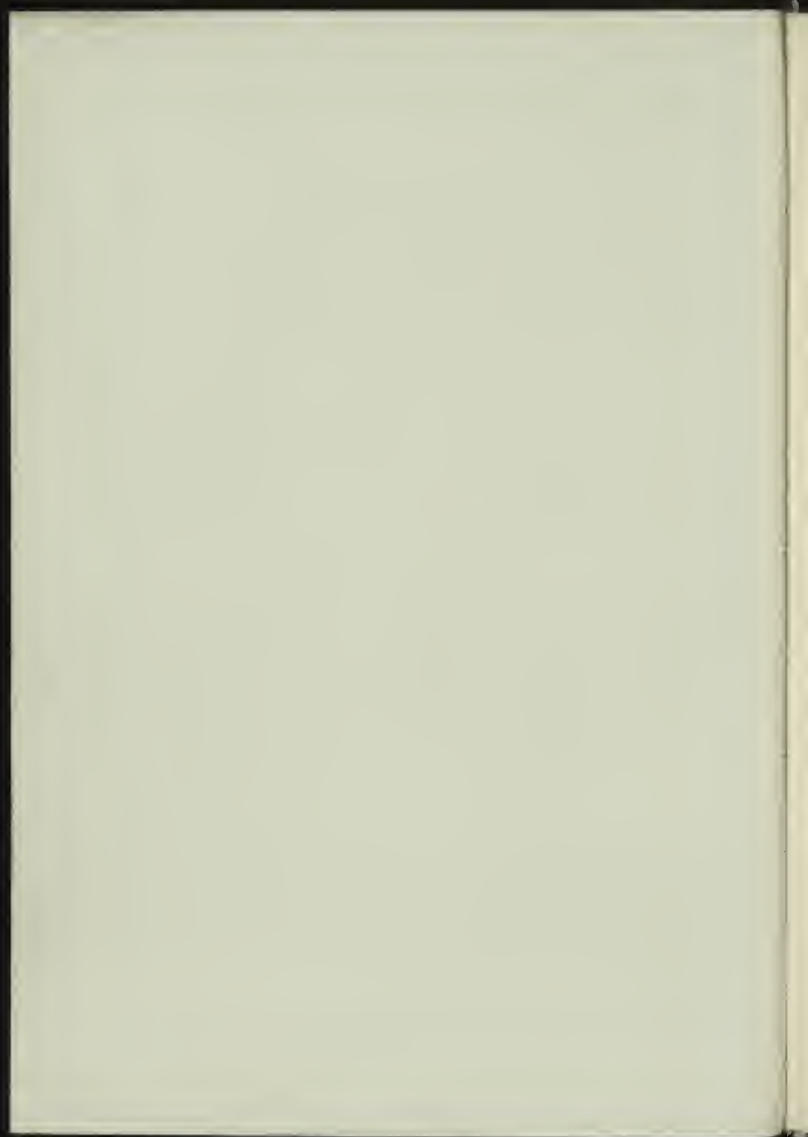
208.00

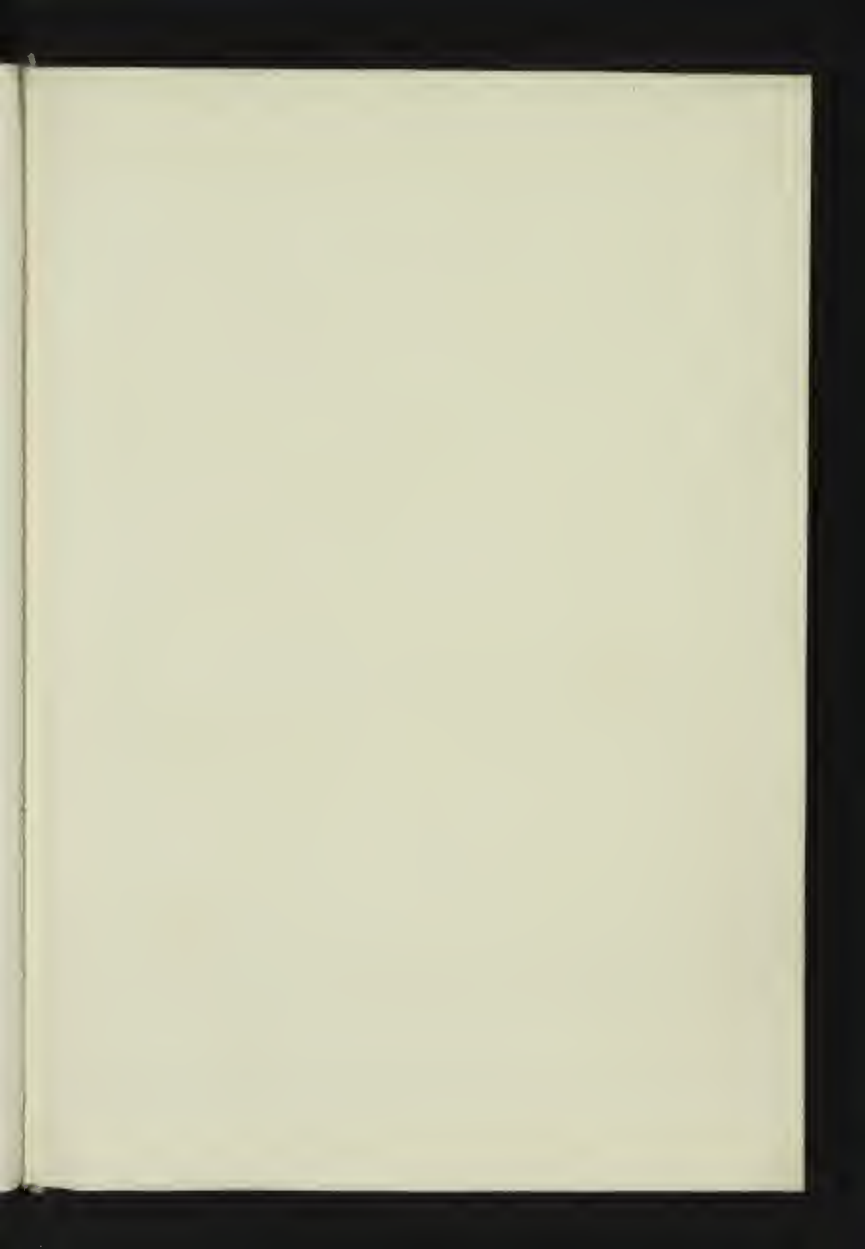
4 3 2

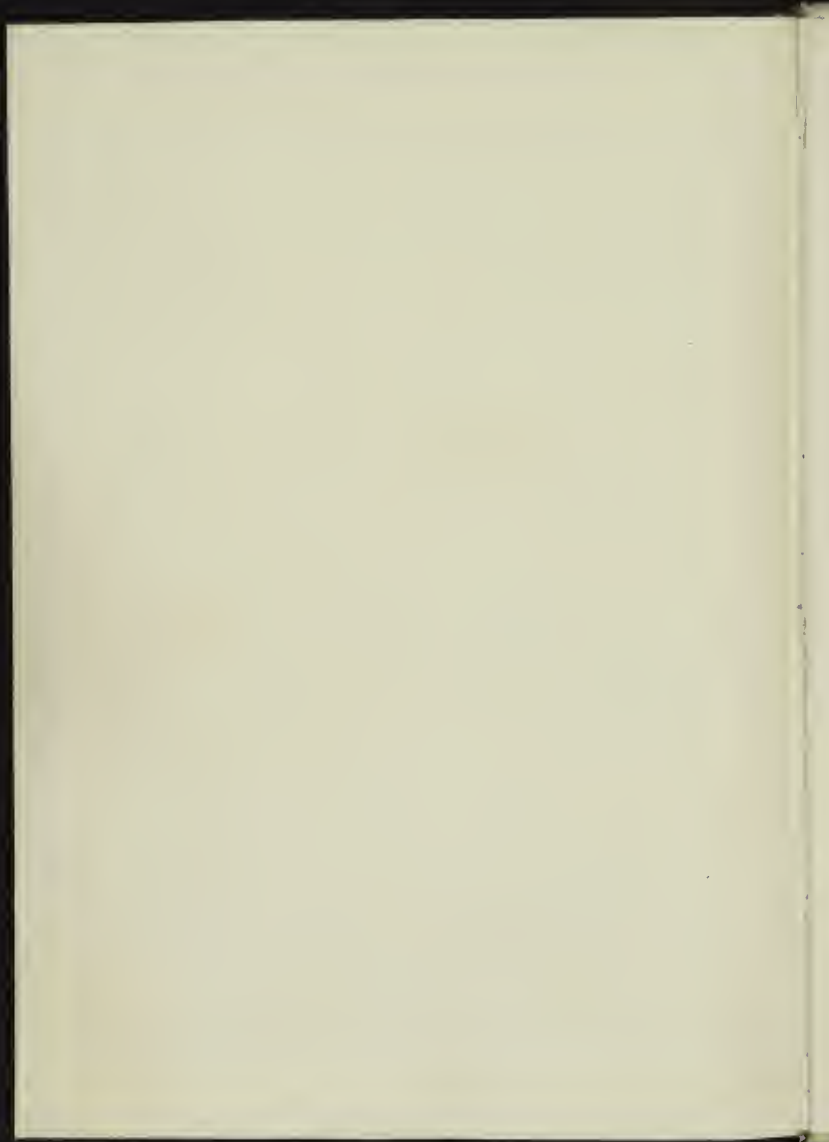
8 4 2 1

May 1911











BIBLIOTECA DE CATALUNYA



1001783757

INSTITUT  
D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Núm.

87782

Amarç

41-VII

Prestatge

40/5

